T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

NAZLI AYTAŞ

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. ÖZCAN AYGÜN

EDİRNE
2018

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürlüğü

O N A Y

Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı yüksek lisans programı çerçevesinde ve Prof.Dr. Burcu TOKUÇ danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi Figen DEMİR tarafından tez başlığı "***Edirne'de Kadınların Serviks Kanseri Riski ve Serviks Kanseri Taramaları Konusunda Bilgi, Tutum ve İnançları.***" olarak teslim edilen bu tezin tez savunma sınavı 18/01/2018 tarihinde yapılarak aşağıdaki jüri üyeleri tarafından "Yüksek Lisans Tezi" olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ BAŞKANI

Prof.Dr.Faruk YORULMAZ

ÜYE

Prof.Dr. Burcu TOKUÇ

ÜYE

Yrd.Doç.Dr.Eda CANGÖL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	10182002
Yazar Adı / Soyadı	NAZLI AYTAŞ
T.C.Kimlik No	35320286728
Telefon	5425245659
E-Posta	nazliaytas@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Ahmet Şerif Şerefli'nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi
Tezin Tercümesi	THE ANALYSIS OF AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'S BIOGRAPHY, WORKS AND POETRY.
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Balkan Araştırmaları Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	428
Tez Danışmanları	YRD. DOÇ. DR. ÖZCAN AYGÜN
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	Bulgaristan Türk Edebiyatı=Bulgarian Turkish Literature Şiir=Poetry Biyografi=Biography Ahmet Şerif Şerefli=Ahmet Şerif Şerefli Çözümleme=Analysis
Kısıtlama	Yok

Yukarıda bilgileri kayıtlı olan tezimin, bilimsel araştırma hizmetine sunulması amacı ile Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanında arşivlenmesine ve internet üzerinden tam metin erişime açılmasına izin veriyorum.

14.02.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Ahmet Şerif Şerefli'nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi
Hazırlayan: Nazlı AYTAŞ

ÖZET

Bulgaristan Türk edebiyatı sahasında çocuk şiirleri, şiir ve gezi yazısı türlerinde ilk Türkçe eserleri veren Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk kimliğinden ödün vermediği için iki yıl Sofya Cezaevinde tutuklu kalan ve çeşitli işkenceler gören Şerefli, 1989 zorunlu göçüyle Türkiye'ye gelmiş ve yazın hayatına Türkiye'de devam etmiştir.

Bu çalışmada Ahmet Şerif Şerefli'nin hayatı, eserleri ve sanat telakkisini merkeze almaktadır. Çalışma, "Giriş", "Sonuç", "Dizin" ve "Kaynakça" dışında beş bölümden meydana gelmektedir. "Giriş"te Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu göç süreçlerine dair genel bilgiler verilmiş ve Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgaristan Türk edebiyatı içerisindeki yeri belirtilmiştir. "Birinci Bölüm"de, Balkanlara genel bir bakış adı altında Türklerin ve Osmanlının Balkanlara geçiş süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanında Bulgaristan Türklerinin yaşadığı bölgelere yer verilmiş, Bulgaristan Türklerinin sözlü ve yazılı eserleri ele alınmış ve Bulgaristan'da 1918-1989 yılları arasında öne çıkan sosyal ve siyasi olaylara değinilmiş, böylece Ahmet Şerif Şerefli'nin, yetiştiği siyasi atmosferin anlaşılması hedeflenmiştir. "İkinci Bölüm"de, Ahmet Şerif Şerefli'nin hayatından bahsedilmiş, çalışma hayatına dair bilgiler verilmiş, siyasi fikirlerindeki değişimlere ve mahkûmiyet sürecine değinilerek eserlerinin oluştuğu ortamın özellikleri ortaya koyulmuş ve sanatını besleyen ögelere yer verilmiştir. "Üçüncü Bölüm"de, Şerefli'nin sanat ve dil anlayışı ele alınmıştır. "Dördüncü Bölüm"de, sanatçının nazım eserleri genel bir bakış çerçevesinde tanıtılmış ve nesir eserleri tahlil edilmiştir. "Beşinci Bölüm"de ise Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinin biçim açısından ve tematik açıdan incelenmesi yapılmıştır. "Sonuç" kısmında çalışma sayesinde ortaya çıkarılmış hususlar ve bulgular dile getirilmiştir. Çalışma yapılırken Ahmet Şerif Şerefli'nin sanat anlayışının ve özellikle şairliğinin ön plana çıkarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türk Edebiyatı, Şiir, Biyografi, Ahmet Şerif Şerefli, Çözümleme.

Name of Thesis: The Analysis of Ahmet Şerif Şerefli's Biography, Works and Poetry.
Prepared by: Nazlı AYTAŞ

ABSTRACT

Ahmet Şerif Şerefli is one of important names of Bulgarian Turkish Literature who created Turkish works of art such as children poems, poetry and travel writings. Because of not giving up his Turkish identity, he stayed and was tortured in Prison of Sofia for two years. He went to Turkey due to the forced migration in 1989 and continued his literature life there.

This study focuses on Ahmet Şerif Şerefli's life, works and sense of art. The study consists of five chapters other than "Introduction","Conclusion","Index" and "Bibliography". In the introduction chapter, an outline of the migration process of Bulgarian Turks is given and the place of Ahmet Şerif Şerefli in Bulgarian Turkish Literature is indicated. In the first chapter, the transition process of Turkish people and The Ottoman Empire to The Balkans is described as a general overview of Balkans. In addition to this, the territories that Bulgarian Turks live is studied, the written and the oral literature of Bulgarian Turks is described and the outstanding social and political events in Bulgaria between the years of 1918 and 1989 is mentioned in the study. By this way, understanding the political atmosphere that Ahmet Şerif Şerefli was grown is aimed. In the second chapter, Ahmet Şerif Şerefli's biography is briefly referred, his working life is mentioned and by looking into the changes in his political ideas and touching on the time of his sentence the ambiance which his art was created in is brought to the surface. In the third chapter, his perception of art and language is discussed. In the fourth chapter, Şerefli's art of poetry is presented with a general perspective and his prose works is analysed. The theme and form of his poetry is examined in the fifth chapter. In the conclusion, the aspects and findings which is brought to light by this study, is expressed. While preparing this study, bringing Ahmet Şerif's sense of art and particularly his poesy into the forefront was the main goal.

Keywords: Ahmet Şerif Şerefli, Bulgarian Turkish Literature, Poetry, Biography, Analysis.

ÖN SÖZ

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'daki Türk yazarlar içerisinde son derece önemli bir yere sahiptir. Onu bu denli önemli kılan esas unsur, Türkçeye olan bağlılığı ve bu bağlılığın somut ürünleri olarak Bulgaristan Türk edebiyatı içerisinde Türkçe yayımlanan ilk eserlere imza atmış olmasıdır. Şair ve yazar kimliğini, araştırmacı gazeteci kimliğiyle pekiştirmiştir. Jivkov yönetiminin Türk azınlığa uyguladığı kültürel ve dinsel baskıya ilk başkaldıran Sabahattin Bayramov olduysa da ondan hemen sonra söz konusu haksızlığa tepkisini açıkça ortaya koyan Ahmet Şerif Şerefli olmuştur. Türk azınlığa uygulanan asimilasyon politikasına karşı duruşunun bedelini iki yıl Sofya Cezaevinde hapis yatarak, işkence görerek ve işsiz kalarak ödemiştir. Bunun yanında gördüğü sosyal, psikolojik ve siyasi baskılar da göz ardı edilemeyecek boyuttadır.

Edebiyat dünyasına ilk adımını şiirle atan Şerefli, edebiyatın muhtelif türlerinde eser vermiş bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiirle birlikte roman, hikâye, anı, araştırma, gezi yazısı ve çocuk edebiyatı türlerinde de çalışmaları bulunmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin de içinde bulunduğu Bulgaristan Türk edebiyatı sahasına yönelik birtakım yazı, makale ve çalışmalar mevcut olsa da Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerini tek başına ele alarak akademik manada geniş kapsamlı bir çalışma bugüne dek yapılmamıştır. Söz konusu eksiklik, bizi böyle bir çalışmayı hazırlamaya sevk eden en önemli sebep olmuştur. Bu düşünceden hareketle hazırladığımız "Ahmet Şerif Şerefli'nin Hayatı, Eserleri ve Şiirlerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmamız, "Giriş", "Sonuç", "Dizin" ve "Kaynakça" dışında beş bölümden meydana gelmektedir.

"Giriş" kısmında, Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu göç süreçlerine dair genel bilgiler verilmiş ve Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgaristan Türk edebiyatı içerisindeki yeri belirtilmiştir.

Çalışmamızın "Birinci Bölüm"ünde "Balkanlara Genel Bir Bakış" adını verdiğimiz bir ana başlık ve bu başlık altında "Türklerin Balkanlara Geçişi", "Osmanlının Balkanlara Geçişi", "Bulgaristan Türkleri ve Yaşadıkları Bölgeler", "Bulgaristan Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış", "1918-1989 Yılları Arasında Bulgaristan'daki Siyasi Dönemler" alt başlıkları bulunmaktadır. Söz konusu bölümde Türklerin ve Osmanlının Balkanlardaki varlığına dair bilgiler verilmiş ve Türklerin Balkanlara geçiş süreci ele alınmıştır. Bunun yanında Bulgaristan Türklerinin yaşadıkları bölgeler incelenmiş, sözlü ve yazılı eserleri üzerine yapılan çalışmalara ve Bulgaristan'da öne çıkan sosyal ve siyasi olaylarına değinilerek yazarın eserlerinin vücuda geldiği atmosferin ortaya koyulması hedeflenmiştir.

Çalışmamızın "İkinci Bölüm"ü, "Hayatı" ana başlığı altında; "Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu", "Öğrenimi", "Çalışma Hayatı", "Mizacı", "Yetiştiği Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Ortam", "Komünizmden Millî Şuura Yolculuğu", "Tutuklanışı ve Mahkûmiyet Süreci" ve "Ölümü" alt başlıklarına yer verilmiştir. Tüm bunları "İkinci Bölüm"de dile getirmemizdeki amaç, Ahmet Şerif Şerefli'nin eserleri ve sanat telakkisi hakkında bir kanaat oluşturmaktır.

"Üçüncü Bölüm"de, "Ahmet Şerif Şerefli'nin Sanat Yolculuğu" ana başlığı altında "Sanat Anlayışı" ve "Dil Anlayışı" alt başlıklarına yer verilmiş, böylece sanatçının sanata bakış açısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın "Dördüncü Bölüm"ünde, "Eserleri" ana başlığı altında sanatçının manzum ve mensur türdeki yapıtları genel bir bakış çerçevesinde tanıtılmış, hikâye ve roman türündeki eserleri tahlil edilmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerini incelediğimiz "Beşinci Bölüm" ise iki ana başlıktan oluşmaktadır: "Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi" ve "Şiirlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi". "Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi" başlığı altında nazım biçimleri, nazım türleri, vezin, uyak ve edebî sanatlar alt başlıklarına yer verilmekle birlikte Ahmet Şerif Şerefli'nin dili ve üslubuna dair tespitler de dile getirilmiştir. "Şiirlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi" başlığında ise komünizm,

aşk, yalnızlık gibi temaların Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde nasıl ve ne doğrultuda işlendiğine ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

"Sonuç" kısmında bu çalışma sonucunda ulaşılmış hususlar ve bulgular dile getirilmiştir.

Çalışmamızda yeri geldikçe Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerinden alıntılar yapılmış, yapılan bu alıntılar yazım kurallarına uymasa da aslına sadık kalınmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, muhtelif türlerde eser vermesine rağmen onu ön plana çıkaran asıl unsur şiirleri ve şairliğidir. Şiirlerinin incelemesi yapılarak Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgaristan Türk edebiyatına yapmış olduğu katkı ve Türkiye Türkleri açısından önemi belirtilmeye çalışılmıştır.

Basılmış on dört eseri bulunan Ahmet Şerif Şerefli'nin bütün eserlerine ulaşmak mümkün değildir. Ancak Şerefli'nin bazı eserlerine; Ankara Millî Kütüphane'de *Türk Doğduk Türk Öldük* MK Yer No:1991 AD 4411 ve MK Yer No: 2002 AD 6367, *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* MK Yer No: 2003 AD 1220, *Çoğun Azı* MK Yer No: 1998 AD 2481, *Önce Düşünceler Kelepçelendi* MK Yer No: 2002 AD 4286, *Vakit Çok Geç* MK Yer No: 2002 AD 3651, *Sen İstanbul'a Gelme* MK Yer No: 2005 AD 4695 yer numarası; Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde *Türk Doğduk Türk Öldük* 818.4023/Şer, *Bulgaristan'daki Türkler* 305.8943504977/Şer, *Çoğun Azı* 811.42, *Önce Düşünceler Kelepçelendi* 818.4203/Şer, *Vakit Çok Geç* 811.42, *Sen İstanbul'a Gelme* 813.42, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* 814.42 yer numarası ile ulaşılabilmektedir.

Çalışmamızı hazırlarken birtakım sıkıntılarla karşılaştık. Söz konusu sıkıntıların pek çoğu Ahmet Şerif Şerefli'nin hayatının tam manasıyla ortaya çıkarılması hususunda karşımıza çıkmıştır. Bu sıkıntıyı aşabilmek için Ahmet Şerif Şerefli'nin ailesinden günümüzde hayatta olup ulaşabildiğimiz tek birey olan kardeşi Hasan Şerefli ile iletişime geçtik. Fakat Hasan Şerefli'den umduğumuz bilgileri edinemedik. Nihayetinde elde olan veriler ve güncelerinden hareketle hayatına dair

bilgileri bir araya getirmeye çalıştık. Karşılaştığımız bir diğer zorluk ise Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerine ulaşma konusunda olmuştur. Sanatçının bazı eserlerine kütüphanelerde ulaşılamamıştır. Bu noktada Yrd. Doç. Dr. Kader Özlem, bizden yardım ve desteklerini esirgemeyerek sanatçının basılmış olan ve ulaşamadığımız bütün eserlerine ulaşmamızı sağlamıştır.

Bu çalışmanın tespitinde ve hazırlanışında manevi desteklerini, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli hocam Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Özcan Aygün'e bana olan inancından ve güveninden ötürü teşekkürü bir borç bilirim. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı öğretim üyesi saygıdeğer Doç. Dr. Yüksel Topaloğlu'na bilgi ve deneyimlerini benden esirgemeyerek bana ışık olup yol gösterdiği için sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Sanatçının eserlerine ulaşmamız hususunda bizden yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Kader Özlem'e teşekkür ederim. Ahmet Şerif Şerefli hakkında bilgi ve hatıralarını bana aktaran, Ahmet Şerif Şerefli'nin kardeşi Hasan Şerefli'ye şükranlarımı sunarım. Çalışmamın hazırlanışında bana her türlü maddi ve manevi imkânı sağlayan annem Ayşe Koyusoy'a, Gülsün ve Gökhan Namlıcı'ya sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Son olarak aile fertlerimin tümüne ve bana manevi anlamda destek olan yakın arkadaşlarıma, dostlarıma binlerce teşekkür.

İÇİNDEKİLER

ÖZET…….....I
ABSTRACT.....II
ÖN SÖZ….....III
İÇİNDEKİLER VII
GİRİŞ……. 1

1. BÖLÜM
BALKANLARA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Türklerin Balkanlara Geçişi..... 3
1.2. Osmanlının Balkanlara Geçişi 4
1.3. Bulgaristan Türkleri ve Yaşadıkları Bölgeler 7
1.4. Bulgaristan Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış 8
1.5. 1918-1989 Yılları Arasında Bulgaristan'daki Siyasi Dönemler 11

2. BÖLÜM
AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN HAYATI

2.1. Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu 19
2.2. Öğrenimi..... 23
2.3. Çalışma Hayatı 26
2.4. Mizacı 32
2.5. Yetiştiği Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Ortam..... 36
2.6. Komünizmden Millî Şuura Yolculuğu 54
2.7. Tutuklanışı ve Mahkûmiyet Süreci..... 75
2.8. Türkiye'ye Göçü 91
2.9. Ölümü 93

3. BÖLÜM
AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN SANAT YOLCULUĞU

3.1. Sanat Anlayışı 94
3.2. Dil ve Üslup Anlayışı 111

4. BÖLÜM
AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN ESERLERİ

4.1. Şiir 115
4.1.1. *Müjde* 116
4.1.2. *Azın Çoğu* 116
4.1.3. *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* 117
4.1.4. *Üçüncü Adım* 118
4.1.5. *Çoğun Azı* 118
4.1.6. *Vakit Çok Geç* 119
4.2. Gezi Yazıları 121
4.2.1. *Adım Adım Memleket* 121
4.2.2. *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* 124
4.3. Anı 125
4.3.1. *Türk Doğduk Türk Öldük* 125
4.3.2. *Önce Düşünceler Kelepçelendi* 128
4.3.3. *Giderayak* 130
4.4. Uzun Hikâye 132
4.4.1. *Şirin* 132
4.4.1.1. Hikâyede Yapı 134
4.4.1.1.1. Olay Örgüsü 134
4.4.1.1.2. Kişiler 141
4.4.1.1.3. Mekân 145
4.4.1.1.4. Zaman 146
4.4.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı 147
4.4.1.1.6. Tema 148

4.4.1.1.7. Hikâyede Dil ve Üslup 149
4.5. Roman 150
4.5.1. *Sen İstanbul'a Gelme* 150
4.5.1.1. Romanda Yapı 153
4.5.1.1.1. Olay Örgüsü 153
4.5.1.1.2. Kişiler 162
4.5.1.1.3. Mekân 170
4.5.1.1.4. Zaman 172
4.5.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı 174
4.5.1.1.6. Tema 175
4.5.1.1.7. Romanda Dil ve Üslup 176
4.6. Diğer 177
4.6.1. Belgesel-Araştırma 177
4.6.1.1. *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* 177

5. BÖLÜM
AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

5.1. Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi 182
5.1.1. Nazım Biçimleri 182
5.1.1.1. Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler 183
5.1.1.1.1. Düzenli Nazım Biçimleri 183
5.1.1.1.1.1. Çapraz Uyak Tarzı 184
5.1.1.1.1.2. Sarma Uyak Tarzı 184
5.1.2. Nazım Türleri 184
5.1.2.1. Lirik Şiirleri 185
5.1.2.2. Pastoral Şiirleri 186
5.1.2.3. Didaktik Şiirleri 187
5.1.2.4. Epik Şiirleri 187
5.1.3. Vezin 188
5.1.4. Edebî Sanatlar 189
5.1.4.1. Teşbih 189

5.1.4.2. İstiâre **192**
5.1.4.3. Mecaz-ı Mürsel **193**
5.1.4.4. Kinâye **194**
5.1.4.5. Teşhis **195**
5.1.4.6. Mübalağa **195**
5.1.4.7. Telmih **196**
5.1.4.8. Tezat **197**
5.1.4.9. Tazmin **197**
5.1.4.10. Tecahül-i arif **197**
5.1.4.11. Nida **198**
5.1.4.12. İrsal-i Mesel **198**
5.2. Şiirlerinde Dil ve Üslup **199**
5.3. Şiirlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi **202**

5.3.1. Bireysel Temalar **202**
5.3.1.1. Aşk **202**
5.3.1.1.1. Sevgili Tasviri **206**
5.3.1.1.2. Anadolu - Türklük ve Aşk **233**
5.3.1.2. Doğa/Tabiat Sevgisi **240**
5.3.1.3. Anne Sevgisi **246**
5.3.1.4. Sanat-Edebiyat **251**
5.3.1.5. Cinsellik **256**
5.3.1.6. Yalnızlık **260**
5.3.1.7. Özlem **272**
5.3.1.8. Hayat Olgusu **281**
5.3.1.9. Mutluluk/ Umut **286**
5.3.1.10. Istırap-İç Sıkıntısı **289**
5.3.1.11. Allah ve Din **292**
5.3.1.12. Yaşlılık ve Zaman **299**
5.3.1.13. Ölüm **311**

5.3.2. Sosyal Temalar **322**

5.3.2.1. Atatürk 322
5.3.2.2. Komünizm 329
5.3.2.3. Vatan-Millî Şuur 352
5.3.2.4. Toplumsal Meseleler 367
5.3.2.5. İnsana Bakış 372
5.3.2.6. Gelişim/ Uzay Çağı 375
5.3.2.7. Çocuklara Öğütler 379
5.3.2.8. Adaletsizlik/Adalet Kavramı 382

SONUÇ…. 386
KAYNAKÇA…….…401
DİZİN…...……411

KISALTMALAR

age: Adı geçen eser.

agm.: Adı geçen makale.

bk.: Bakınız.

C.: Cilt.

çev.: Çeviren.

haz: Hazırlayan.

S. : Sayı.

s. : Sayfa.

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Yay.: Yayınları

GİRİŞ

Bulgarlar tarafından "azınlık" olarak görülen Türklerin sayısının bazı dönemlerde Bulgarlardan fazla bazı dönemlerde ise Bulgarlarla eşit olduğu görülür. Bundan rahatsız olan Bulgaristan komünist yönetimi 1984'te kanlı bir yöntemle Türkleri asimile etmeye çalışmıştır. Bu uygulama daha önce Bulgaristan yönetiminin deyimiyle "Müslüman Bulgarlar" (Pomaklar) üzerinde denenmiş ve başarılı olmuştur. Bulgaristan'ın faşist bir algıyla ve insanlık dışı yöntemlerle uyguladığı bu yok etme ve asimilasyon çalışması 1984'ten çok daha önceki yıllarda temelleri atılmış bir çalışmadır ancak 1984'e kadar hiç bu kadar kanlı ve insanlıktan uzak olmamıştır. Uygulanan asimilasyon politikası yönetime gelen partilerin değişmesine karşın hep aynı kalmıştır. "Kızıl faşizm" döneminde (Jivkov'un iktidarda olduğu komünist dönem) ayyuka çıkmıştır. Soydaşlarımız uğradıkları kültürel, dinsel, dilsel ve eğitimsel ambargo karşısında büyük acılar çekmiş, çocuklarının geleceği ve can güvenliği endişesi gibi hususlar Bulgaristan Türklerini göçe sürüklemiştir. Bu baskı, zulüm ve faşist uygulamalar karşısında ikinci vatan Rumeli'den Anadolu'ya göç talepleri ve beraberinde göç süreci başlamıştır. Türkiye, Bulgaristan Türklerine kapılarını açmıştır.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye ilk olmamakla birlikte 1989'da büyük bir Türk göçü yaşanmıştır. Bu göçü diğer yıllarda olan (1950, 1968, 1972) göçlerden ayıran husus Türklerin son derece gaddarca göç ettirilmiş olmalarıdır. Türkiye, 1984'te Jivkov yönetimi tarafından Türklere uygulanan kanlı ad değiştirme ve kültürel ambargoları duyunca ilk olarak bu sorunu karşılıklı hoşgörü ve komşuluk ilişkileri çerçevesinde çözmeye çalışmıştır. Bu amaçla Bulgaristan'a dört nota verilmiştir. Bulgaristan cevap verdiği notalarda olan biteni yalanlamış ve Türklerin kendi istekleriyle ad değiştirdiğini belirtmiştir. Türkiye'deki birçok siyasi parti lideri, KKTC Cumhurbaşkanı, Türk basını ve Türk halkı Jivkov'u kınamıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşayan Türkler ve Türkiye'deki halk Bulgaristan'ı protesto etmiş, Türkiye sorunun çözümüne ilişkin NATO'dan ve İKÖ'den destek aramıştır. Jivkov'un kanlı planı Türkiye tarafından durdurulamayınca, Sofya Büyükelçimiz

Ömer Lütem'in de gözlemleri ve raporları neticesinde tek çare olarak Türkiye kendi soydaşları için kapılarını açmış ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye binlerce soydaşımız gelmiştir.[1]

Türkçeye derin bir sevgi ile bağlı olan ve 1989 göçüyle Türkiye'ye gelen Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'daki Türk edebiyatının Türkçe eser veren ilk yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır.[2] Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgaristan'da vücuda gelen Türk edebiyatındaki yeri ise tartışmaya mahal vermeyecek ölçüde büyüktür.

Öncülüğünü yaptığı Türkçe yayım hayatına, hem kendisinin ilk eseri hem de Türkçe basılmış ilk şiir kitabı ile iki ilki birden gerçekleştirerek dâhil olmuştur. 1960 yılında Şerefli'nin *Müjde* eseriyle başlayan Türkçe eser yayım faaliyeti, 1969'da yine Şerefli'nin *Üçüncü Adım* kitabıyla sona ermiştir. Türk çocuk edebiyatının gelişmesi de Ahmet Şerif Şerefli'nin de yazarlarından biri olduğu müşterek bir eser olan *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eser ile başlamıştır. Bulgaristan'da gezi yazılarından oluşan ilk Türkçe kitap olan *Adım Adım Memleket* isimli eserin müellifi Ahmet Şerif Şerefli 'dir.

[1] Meşkure Yılmaz Börklü, "Tarihsel Seyri İçinde Bulgaristan Türklerinin Durumu ve Türkiye'nin Bölge Türklerine Yönelik Politikaları", *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Bilig 10, Yaz 1999. ; Komisyon, *Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976; Bilal Niyazi Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", *Bulgaristan'da Türk varlığı, Bildirile Bulgaristan'da Türk varlığı, Bildiriler Kitabı 7 Haziran 1985*, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi, Sayı: 87-2, Ankara 1992.

[2] ekitap.kulturturizm.gov.tr/ Ankara 1992, dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (11.10.2017).

1. BÖLÜM

BALKANLARA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Türklerin Balkanlara Geçişi

Balkanlar, kozmopolit yapının en fazla görüldüğü coğrafyalardandır. Bu kozmopolit yapı, hem ırksal hem dinsel hem de dilsel boyutta olup söz konusu yapının hatırı sayılır bir çoğunluğunu yaklaşık bin yıldır Balkanlarda yaşayan Türkler oluşturmaktadır.[3]

Türk ırkının Balkan coğrafyasına ilk temasları Hun akınlarıyla başlamıştır. 374- 400 yılları arası Hunlar, Balkan coğrafyasına akınlar düzenlemiş, o topraklarda hâkim olan Doğu Roma ve diğer güçlerle savaşmış ve bu savaşlar neticesinde de Tuna topraklarının bir kısmına hâkim olmuştur.[4] Hunlar 422'de Trakya'yı istila etmiş ve bölgedeki aktif güç olan Doğu Roma İmparatorluğu ile temas kurmuşlardır. Türklerin Balkanlardaki hareketleri Atilla döneminde de sürmüş, Avrupa Hun İmparatorluğu hükümdarı Atilla bu bölgenin büyük bölümünü ele geçirmiş ve İstanbul yakınlarına gelmiştir. [5]

Orta Asya'dan Batı'ya doğru gerçekleşen göçler sonucunda kalabalık Türk toplulukları Balkanlara yerleşmiş ve buraya hâkim olarak bu bölgeyi zenginleştirmiştir. Bu zenginleştirme, zorlu yollardan geçmiş, Anadolu'dan Balkanlara göçen Türkler birbirleriyle kaynaşmış, ortak bir sosyokültürel yapı oluşturmuştur. Anadolu temelli bu birliktelik Balkanlarda kendine has dil, edebiyat ve kültürel çeşitlilik yaratmıştır. Bunun yanında Balkanlar tarih boyunca birçok kavmin uğrak yeri olmuştur. Bu kavimler arasında Traklar, İlirler, Edonlar,

---

[3] Muzaffer Turan, "Balkanlarda Bin Yıllık Türk Kültürü", *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 1996, s. 13.

[4] Bilgehan Atsız Gökdağ-Osman Karatay, *Baklanlar El Kitabı*, Cilt 1, Akçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 75-77.

[5] Bilgehan Atsız Gökdağ-Osman Karatay, *age*., s. 79.

Pelagonyalılar, Vandallar, Vikingler, Gotlar, Romalılar, Slavlar ve IV. yüzyıldan itibaren Karadeniz'in kuzeyinden Balkanların tümüne yayılarak güneye kadar inen Türk gruplar bulunmaktadır. Bu Türk grupları içinde Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Kumanlar (Kıpçak) ve Peçenekler yer almıştır.[6]

Anadolu'dan gelen Müslüman Türklerin Balkanlar'a ilk yerleşmesi ise 1261'de Moğollardan kaçıp Bizans'a sığınan Selçuk Sultanı İzzeddin Keykavus'la gerçekleşmiştir. Moğol idaresinden kaçan otuz kırk kadar Türkmen obası, kutsal kişi Sarı Saltuk Baba ile İzzeddin Keykavus'un yanına gelmiş ve Bizans imparatoru tarafından Kuzey Dobruca'ya yerleştirilmiştir.[7]

1.2. Osmanlının Balkanlara Geçişi

Osmanlıların Bulgarlar ile ilk siyasi temasları I.Murad döneminde, Türklerin Gelibolu Yarımadası'nı fethetmesinden kısa bir süre sonra Edirne ve Filibe'yi almaları üzerine Bulgarlarla sınırdaş olmalarıyla başlamıştır.[8]

14. yüzyılda Osmanlı Beyliği stratejisini Balkanlar üzerinde geliştirmiştir. Osmanlı Beyliği'nin farklı bir siyaset izlemesinin nedenleri arasında Anadolu'daki beyliklerin çekişmeleri ve Selçuklu topraklarını ele geçirme mücadelesi sayılabilir. Osmanlıların, 1354 yılında Çanakkale Boğazını geçerek Gelibolu'ya ulaşmasıyla başlayan Balkan macerası, daha sonraki yıllarda fetih hareketleriyle devam etmiş, böylece Osmanlılar, sürekli mezhep farklılıkları ve siyasi nedenlerden dolayı mücadeleye sahne olan Balkan topraklarına ihtiyaç duyduğu barış ortamını ve siyasi istikrarı getirmiştir.

---

[6] *Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:3382, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları: 367, Genel Yayın Dizisi:15, Ankara 2012.

[7] Halil İnalcık, "Balkanlar ve Türkler", *Bal-Tam Türklük Bilgisi 3*, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Prizren Eylül 2005, s. 21.

[8] Bilgehan Atsız Gökdağ-Osman Karatay, *age.*, s. 317.

Türklerin Balkanlarda esas güçlü varlığını Osmanlı İmparatorluğu döneminden almak gerekmektedir. XVI. yüzyılda Bulgaristan nüfusunun büyük bir kısmını Müslüman Türkler teşkil etmekteydi.[9] Bulgaristan Türklerini, genel itibariyle Osmanlı döneminde Anadolu'nun çeşitli yörelerinden Rumeli'ye gitmiş olan Yörükler oluşturmuş, Anadolu'dan bölgeye göçen Türkler, buradaki yerli Türk halkla kaynaşıp çoğalmış, böylece bölgede bir Türk varlığı meydana gelmiştir. Osmanlı yönetimi altındaki Bulgarlar, millî varlık ve kültürlerini koruyabilecekleri ortama sahip olabilmişlerdir.[10]

1876'da Tuna vilayetinin altı sancağında (Niş hariç), Türk ve Bulgar nüfusu eşit ve 1.100.000 dolaylarındaydı. Berlin Antlaşması ile Doğu Rumeli adını alan bölgede ise 1876'da, 681 bin Türk ve 483 bin Bulgar yaşamaktaydı. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında bölgede bulunan 1 milyon Türk kanlı bir şekilde yurtlarından göçe zorlanmış, bunlardan yarısı soykırım ve ağır tabiat şartlarından ötürü katledilmiştir. Böylece Osmanlı Tuna eyaleti topraklarında aslında azınlıkta olan Bulgarlar bir ülke oluşturabilmiştir.[11] Rus yetkililer tarafından da belirtildiği gibi bu savaş, "bir ırklar ve yok etme" savaşı olarak planlanmış ve uygulanmıştır.[12]

Türkler, beş yüz yıldır yaşadıkları vatanlarında azınlık konumuna düşürülmüş, buna rağmen Bulgaristan Türklüğü tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Örneğin 1881 yılının ilk aylarında ülkenin kuzeydoğu bölgelerinde Türkler hâlâ %65'lik gibi bir çoğunluğu oluşturmaktaydı.[13]

1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası imzalanan Berlin Antlaşması ile Osmanlıya ait olan Tuna vilayetinde Bulgaristan Prensliği kurulmuştur. Bu prenslik 1885'de Balkan Dağları'nın güneyindeki Doğu Rumeli vilayetini ilhak ederek büyümüştür ve 1908'de krallık ilan ederek bağımsız olmuştur.[14]

---

[9] Refik Korkud, *Bulgar Yönetimi ve Tarihi Yalan*, Türkiye Fikir Ajansı Yayınları, Ankara 1986, s. 4.
[10] Komisyon, *Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 112-113.
[11] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm*., s. 3.
[12] Komisyon, *Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 103.
[13] Bilal Niyazi Şimşir, *agm.*, s. 48-49.
[14] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm*., s. 1.

Bulgaristan Prensliğinin kurulmasından sonra Osmanlı Bulgar ilişkilerinin merkez noktasını Bulgaristan Türk azınlığı mevzusu oluşturmuş, Osmanlı yönetimi, Bulgaristan'daki Türklerin hak ve özgürlüklerini, eğitim durumlarını ve dini faaliyetlerinin korunması yönünde girişimlerde bulunmuştur. 23 Temmuz 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet sonrası Bulgaristan Prensliği, 5 Ekim 1908'de krallık ilan ederek Osmanlı Devletinden ayrılmıştır. Bu yeni dönemde Bulgar yönetimi, bölgedeki Türkler üzerinde tekrar baskıcı bir politika uygulamaya başlamıştır. Osmanlı Devleti, 19 Nisan 1909'da Türk ve Bulgar hükümeti tarafından İstanbul'da imzalanan bir protokol ile Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Osmanlı Devleti bu protokol ile Bulgaristan Türklerinin Bulgarlarla eşit haklara sahip olmasını sağlamış, özel azınlık haklarını, eğitim ve dini hürriyetlerini tekrar güvence altına almıştır.[15]

Diğer Balkan milletleri gibi Bulgarlar da Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik duygularının etkisiyle hareket etmiştir. Bulgar milliyetçiliğinin gelişmesinin sebepleri şu şekilde sıralanabilir; Fransız İhtilali'nin etkisi, eğitim faaliyetlerinin yaygınlaşması, Bulgar kilisesinin Fener Rum kilisesinden ayrılarak bağımsız olması ve etki alanının da Bulgaristan coğrafyasını kapsaması. Rusya'nın kışkırtmaları ise Balkanlarda kurulacak ve Ege Denizi'nde sınırı olacak bir devlet aracılığı ile sıcak denizlere açılma isteğine dayanmaktadır.[16]

93 Harbi gibi 1912-13 Balkan Savaşları da Türkler için tam bir felaket olmuştur. Türkiye, bu savaşı kaybetmesi üzerine 550 yıldır ikinci anayurt olarak gördüğü Rumeli'yi bırakarak Meriç'in gerisine çekilmek zorunda kalmıştır. Bu savaş esnasında da bölge Türkleri büyük zulüm görmüş ve eğitim öğretim kurumları tahribatlara uğramıştır. Bu savaşta yarısı Bulgarlar tarafından olmak üzere 200 bin Türk katledilmiş, 200 bini Bulgarlar tarafından olmak üzere 440 bin Türk yaşadıkları topraklardan Türkiye'ye göç ettirilmiştir. Bu savaşın sonucunda Bulgaristan, Güney Dobruca'yı Romanya'ya bırakırken Batı Trakya'yı işgal etmiştir.[17]

---

[15] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm*., s. 4.
[16] http://www.emulateme.com/history/bulgahist.htm., (08.02.2016).
[17] Bilal Niyazi Şimşir, *Bulgaristan Türkleri (1878 – 1985),*1. Baskı 1986, Bilgi Yayınevi, s. 51-54.

Balkan Savaşı sonrası Bulgarların, bölgede yaşayan Türklere uyguladıkları katliam ve soykırım hareketleri büyük oranda artmıştır. Bulgarlar, Türklerin isimlerini zorla değiştirme, millî kıyafetlerini yasaklama, Müslüman Türkleri Hıristiyan olmaya zorlama ve camileri yakma gibi çeşitli zulümlerde bulunmuşlardır. Bu amaçlarla Bulgar genelkurmayı tarafından 1912'de hazırlanan plan; kültürel imha, soykırım ve tehcir gibi hareketleri içermiştir. Balkan Savaşı sonrası iki ülke arasında 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Barış Antlaşması, Bulgaristan Türklerinin önceki haklarını onaylamıştır.

I. Dünya Savaşında müttefik olan Türkiye ve Bulgaristan arasındaki ilişkiler iyiye gitmiş ve ortak askeri birlikler Romanya cephesinde Ruslara karşı savaşmıştır. Bu yakınlaşmanın etkisiyle Bulgaristan, Türklere isim kullanma hakkını iade etmiştir. Savaş sonrası Bulgaristan'ın 27 Kasım 1991'da imzaladığı Neuilly Barış Antlaşması ile ülkede yaşayan tüm azınlıkların kültürel ve dini özgürlükleri teminat altına alınmıştır. Bunun sonucunda Müslüman halka dinî özgürlükler sağlayan 1919 tarihli Bulgaristan Müslümanları Teşkilat Nizamnamesi düzenlenmiştir. [18]

1.3. Bulgaristan Türkleri ve Yaşadıkları Bölgeler

Balkanlarda bin yıllık geçmişiyle varlığını sürdüren Türkler, Bulgaristan'da bazı yörelerde sayıca yoğunlaşmıştır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Anadolu'dan göçen Yörük gruplarının yerleştiği yerler arasında; Vize (Hayrabolu olarak da anılır), Naldöken, Tanrıdağı ve Karagözler önemli bir yer tutmaktaydı.[19] Sofya, Şumnu, Kırcaali, Filibe, Dobruca, Varna, Rusçuk, Silistre,

[18] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm*., s. 5.
[19] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm*., s. 3.

Plevne, Tırnova[20], Deliorman, Rodoplar, Gerlova, Tuzluk, Tunayalısı, Gülvadisi, Köstendil ve Cumai Balâ yöreleri[21] Türklerin yoğun olarak yaşadığı diğer şehirlerdir.

1.4. Bulgaristan Türk Edebiyatına Genel Bir Bakış

Bir Balkan devleti olan Bulgaristan'ın temelleri 1877-1878 Türk-Rus Savaşı ile atılmıştır. Bu devletin içerisinde kalan Türklere "Bulgaristan Türkleri" denilmekte ve Bulgaristan Türklerinin oluşturduğu edebiyata da Bulgaristan Türkleri edebiyatı denilmektedir.[22]

Rumeli Türk edebiyatı ifadesi de kullanılmaktadır fakat bu kullanım, sadece eski bir dönemi belirten tarihi bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk azınlığını yok etmeye yönelik bir siyasetin güdüldüğü ülkede elbette ki Türk edebiyatının gelişmesi de beklenemez. Ancak tüm yaptırımlara rağmen Bulgaristan'da, Türk edebiyatı varlığını koruyabilmiştir. Bulgaristan Türklerinin edebiyatı, Rumeli Türk edebiyatının bir devamı olarak iki yönde gelişme göstermiştir: Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyatı ve Bulgaristan Türklerinin yazılı edebiyatı.

Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyatı, bugüne kadar gerektiği ölçüde tanıtılmamış, uzmanlar tarafından gereken değerlendirmeler yapılmamıştır.[23] Bu alanda yapılan çalışmaların ilki Bulgar bilgini St. Mladenov'a aittir. St. Mladenov Türk atasözlerini toplamış ve bunları 1914 yılında bir derlemede yayımlamıştır.[24] Fakat bu derleme incelendiğinde, çalışmanın Türkçe bilen Bulgarlar üzerinden yapıldığı görülür, bu durum dil açısından sıkıntılıdır ve Türk ağızlarının özelliği açıkça görülmemektedir. Nitekim Macar Türkolog J.Nemeth, St. Mladenov'un

---

[20] Erhan Vatansever, *Osmanlı İdaresinden Sonra Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008, s. 4.
[21] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 2.
[22] Müzeyyen Buttanrı, "Bulgaristan Türk Edebiyatı", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2, Aralık 2005.
[23] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf., (01.04.2016).
[24] Mladenov St. "Ein Beitrag zum türkishen Sprich-VVörterschatz", ZDMG, LXVIII, 1914.

derlemesini incelemiş ve bu yönden eleştirmiştir. Bulgar araştırmacı St. Çilingirov da Türk atasözlerini ve özlü sözlerini toplamış, bunları Sofya Millî Etnografya Müzesinin bülteninde yayımlamıştır.[25]

Balkan halkları arasında Nasreddin Hoca fıkraları da çok önemli bir yer tutar. Nasreddin Hoca'yla ilgili fıkraların sözlü olarak Balkanlar'a yayıldığı tarihi kesin olarak belirlemek olanaksızdır. Ama Alexandre Popoviç'e göre bu tarih kesinlikle XIV-XV. yüzyıla, Osmanlılardan sonraya rastlamıştır. Balkan folklorunda Nasreddin Hoca fıkralarının çeşitli varyantları vardır. Bulgaristan'da Nasreddin Hoca fıkraları Kurnaz Petre (Hitır Petır) üzerinden aktarılır.

1990'dan bu yana Bulgaristan'da Türklerin yoğun olarak yaşadığı bazı bölgelerde folklor ekipleri kurulmuş ve böylece eski geleneklerin canlanması için çaba harcanmıştır. *Hak ve Özgürlük* gazetesi sayfalarında zaman zaman Türk kültürü ile ilgili bazı yazıların çıkmış olması ve özellikle çocuklar için çıkan *Filiz* gazetesinde verilen bilmeceler, atasözleri, Ramazan manileri ve fıkralar Bulgaristan Türklerinin edebiyatı açısından olumlu gelişmelerdir. *Filiz* gazetesinin bir diğer özelliği de öğrencileri folklor eserleri toplamaya teşvik etmesidir.[26]

93 Harbi ve ardından da yaşanan Balkan Savaşı sonrası çekilen acıları Bulgaristan Türkleri, sözlü edebiyatlarında (ağıt, destan, efsane) dile getirmiştir. Ancak yazılı edebiyatta bu konularda eserler yayımlanması Bulgar Devleti'nin Türklere yönelik izlediği politikaya bağlı olduğundan kolay olmamıştır.

Bulgaristan Türkleri edebiyatının bilimsel esaslara dayanarak araştırılması Rıza Mollov ile başlar. Rıza Mollov çalışmaları sonucunda iki meseleyi ispatlamıştır: İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Bulgaristan Türklerinin edebiyatının var olduğunu ve

[25] Çilingirov St., "Turski poslovitsi,pogovorki i harakterni izrazi (Türk Atasözleri, Deyimleri ve Kalıp İfadeler)", *Bulletin du Musee National d'etnographine de la Sofia*, II-eme anne (1922), 157-171;III-eme anne (1923),59-65;XII-eme anne(1936),153-156.
[26] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (03.05.2016).

Bulgaristan Türklerinin şiirinin beş yıllık dönemde nasıl gelişebildiğini göstermiştir.[27]

İbrahim Tatarlı da edebiyat üzerine araştırmalar yapmış, Tatarlı'nın *Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı (Antoloji)* başlığıyla iki kitabı yayımlanmıştır. 1960 yılında A. Şerifov'un *Müjde* eseriyle başlayan Türkçe yayım faaliyeti, 1969'da yine A. Şerifov'un *Üçüncü Adım* kitabıyla son bulmuştur.[28] 1987'de Nimetullah Hafız'ın Bulgaristan'da *Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1944-1984* başlıklı iki ciltlik eseri İstanbul'da Kültür ve Turizm Bakanlığınca yayımlanmış ve aynı başlığı taşıyan üçüncü cilt de 1989'da basılmıştır.[29]

Bulgaristan'da Türklere uygulanan baskının ve işkencenin şiddetlendiği, adlarının zorla Bulgarlaştırıldığı, ölüm kamplarının ve hapishanelerin Türklerle dolduğu, Bulgaristan'da Türk yoktur denilen bir dönemde; N. Hafız, hazırladığı antolojiyle Bulgaristan'da Türk varlığını ispat etmiş, çalışmasıyla Bulgaristan Türklerine manevi destek olmuştur. Mehmet Çavuş da 20.Yüzyıl *Bulgaristan Türkleri Şiiri (Antoloji)* eserini 1988'de İstanbul'da yayımlayarak Bulgaristan'da Türklere karşı uygulanan bu soykırıma sessiz kalmamıştır.

Bulgaristan Türk edebiyatının ana dönemlerini ise hâkim olan siyasi yapıya göre üç ana dönem şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Birinci dönem edebiyatı, Bulgaristan Devletinin kuruluşundan (1878), 1944 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde yazılan şiirler millî bilinci taşımış, yazılan şiirlerin büyük çoğunluğu Balkan Savaşları'nın acılarını ve göçü konu edinmiştir. Çarlık döneminde ise konu gençlere ve çocuklara yöneliktir.[30]

---

[27] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (22.04.2016).
[28] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (22.04.2016).
[29] Nimetullah Hafız, *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1984,C.I-II, 1987,C.III.
[30] Müzeyyen Buttanrı, *agm.*, s. 31.

İkinci dönem edebiyatı, 1944 yılından 1989 yılının sonuna kadar sürmüştür. 9 Eylül 1944'te komünistler iktidara gelmiş ve Sovyet modeli bir düzen kurulmuş, ülkede politik, sosyal ve ekonomik alanda gerçekleştirilen köklü değişiklikler kültüre, sanata ve edebiyata yansımıştır. Yeni realite her sanatçıya konu olduğundan Türk azınlık edebiyatı da bu gerçeklerden uzak kalamamıştır.[31] 1944-1970 yılları arasında Türkçe radyo yayınları, Türkçe çıkan gazete ve dergilerin sayısı artmış[32], 1950 ve 1960'lı yıllarda yetişen sanatçılar Bulgaristan Türklerinin edebiyatına yeni davranış, haykırış ve içtenlik getirmiştir.[33]

Bu dönemde Türk çocuk edebiyatı gelişme göstermiştir. Söz konusu gelişme Ahmet Şerifov ile başlamış ve Nevzat Mehmedov, Nadiye Ahmedova, İshak Raşidov'un eserleriyle zenginleşmiştir.[34]

Üçüncü dönem edebiyatı ise 1990 yılından günümüze kadarki dönemi kapsar. Bu dönemde Bulgarlaştırma politikası ve göçler Bulgaristan Türk edebiyatının ikinci dönemde yakaladığı ivmeyi hızla düşürmüştür. Bulgaristan Türk edebiyatı yüksek değerde edebi eserlerle zenginleşecekken gerilemiştir.[35]

1.5. 1918-1989 Yılları Arasında Bulgaristan'daki Siyasi Dönemler

1926 yılında doğan Ahmet Şerif Şerefli'nin yaşadığı topraklarda sürekli bir siyasi hareketlilik söz konusu olmuştur. İktidarlar bir birinin zıddına devrolmuş ve bu durum halkı, özellikle Bulgaristan Türk azınlığını sosyal ve ekonomik olarak fazlasıyla etkilemiştir.

Bulgaristan Türk azınlığının geçirdiği siyasî dönemleri ana hatlarıyla şu şekilde ele almak mümkündür: Bulgar Prensliği Döneminde Bulgaristan Türkleri

[31] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (10.06.2016).
[32] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk Türk Öldük*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 12.
[33] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (10.06.2016).
[34] ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (15.07.2016).
[35] Müzeyyen Buttanrı, *agm.*, s. 41.

(1877-1908), Krallık ve Çeşitli Parti iktidarları Döneminde Bulgaristan Türkleri (1908-1944), Komünist Yönetim Döneminde Bulgaristan Türkleri (1944-1989) ve Demokratik Dönemde Bulgaristan Türkleri (1989-…)[36]

I. Dünya Savaşı'nda aynı ittifakta yer alan ve yenilen Türkiye ve Bulgaristan'da savaş sonrası önemli gelişmeler olmuştur. Türkiye'de millî mücadelenin başladığı sırada Bulgaristan'da, önce ihtilal olmuş ve arkasından seçimle 1918 yılında Çiftçi Partisi iktidar olmuştur. Bu parti yönetimi altında Bulgaristan Türkleri rahat bir nefes almış ve 1919-1923 yıllarını kapsayan dönemde ise en sakin ve rahat günlerini geçirmişlerdir. Türk azınlığa gösterilen bu olumlu Bulgar tutumunun nedenleri şu şekilde sıralanabilir; iki milletin henüz bitmiş olan I. Dünya Savaşı'nda silah arkadaşlığı yapmaları ve ortak kaderi paylaşmaları, iktidarın çiftçi desteğine muhtaç olması ve ülke Türklerinin %80'inin çiftçi olması, o günlerdeki devletler hukukunda azınlık lehine önemli değişiklikler yapılmış olması.[37]

Savaş sonrası Bulgaristan'ın imzaladığı Neuilly Antlaşması, Bulgaristan Türk azınlığının dini, kültürel ve eğitim haklarını güvence altına alan hükümler içermekteydi ve bu durum aynı dönemde Bulgar yönetimin bölge Türklerine yönelik politikasını etkilemiştir.

1923'de yapılan bir darbe ile Bulgaristan'da Çiftçi hükümeti devrilmiş ve yönetime faşist bir idare geçmiş, bu idare tarafından ortaya atılan "Bulgaristan Bulgarlarındır" sloganı ile Türklere yönelik baskılar tekrar artmıştır. Bu faşist yönetimin 1930 sonrası Türkleri cahil bırakma amaçlı kararları şu şekilde sıralanabilir: Gerekli tüm yasal tedbirlerin alınması, okullarda verilen bilgilerin en basit seviyede tutulması, dini eğitime ağırlık verilmesi ve Türk okullarında görevli Bulgar öğretmenlerin istihbarat amaçlı tutulması.[38]

---

[36] Kader Özlem, "Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research)*, Cilt: 1/2, Kış 2008, s. 344-345.
[37] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 6.
[38] Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, "Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültür Tarihinden Sayfalar", *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl 3, Sayı 16, Ankara Temmuz-Ağustos 1997, s. 1783-1784.

18 Ekim 1925'te imzalanan Türk-Bulgar Dostluk Anlaşması, Neuilly Antlaşma kapsamındaki azınlık haklarını Bulgaristan Türklerine ve Lozan Antlaşması kapsamındaki azınlık haklarını da Türkiye'de yaşayan Bulgarlara uygulanmasını karara bağlamıştır.[39] Bu anlaşmaya göre; her iki ülkede azınlık konumunda bulunan Türk ve Bulgarlar, taşınabilir mallarını alarak serbestçe göç edebileceklerdi.[40]

1934-1944 yıllarını kapsayan faşist dönemde Türk azınlık okullarının sayısı, 1200'e kadar ulaşmış, Türkçe kitaplar basılmıştır. Bulgarca hariç diğer tüm dersler Türkçe olarak yapılan bu okulların giderleri, Türkler ve vakıflar tarafından karşılanmaktaydı. 12 Ekim 1946'da çıkarılan bir yasa ile okul ve camilere ait vakıflar kamulaştırılmış, özel statüdeki Türk okulları devletleştirilmiş ve Eğitim Bakanlığı denetimine girmiştir.[41] 1944 öncesi Türk okullarında 23 olan ders kitap sayısı, 1953/54 öğretim yılında 85'e yükselmiştir. Türk okullarında okutulan ders kitapları komünist ideolojiyi aşılayan içeriğe sahiptir.[42] Bu durum karşısında Türklerin gelecekle ilgili kaygıları artmış ve göç istekleri kamçılanmıştır. Fakat II. Dünya savaşı esnasında Türklerin satacakları mal bedellerini ülke dışına çıkarma yasağı göçün gerçekleşmesini engellemiştir.

18 Ekim 1925'te Türkiye ve Bulgaristan arasında Ankara'da imzalanan ikamet sözleşmesi ile Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçler mevzusunda hukuki çerçeve belirlenmiştir. Bu sözleşmeden sonraki yıllarda da çeşitli Türk göçleri yaşanmıştır. Örneklemek gerekirse 1923-1939 yılları arasında yaklaşık 200 bin Türk Türkiye'ye gelmiştir. II. Dünya Savaşı başlarında ve sonrasındaki yıllarda ülke dışına çıkışlar yasaklanmıştır, böylece benzer göçlerde yavaşlama olmuş ve göçmen sayısı 20 binde kalmıştır.[43]

---

[39] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 7.
[40] Komisyon, *Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 106.
[41] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 8.
[42] Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, *agm.*, s. 1783-1784.
[43] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 9.

Bulgar Prensliği'nin kuruluşundan 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen süreye genel olarak bakıldığında, çeşitli antlaşmalarla Bulgaristan'daki Türk azınlığın temel hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik hem Osmanlı Devletinin hem Türkiye'nin birçok girişimi olduğu görülmektedir. Göç olgusu, bu süre itibariyle hep gündemde olmuş ancak ülke içerisindeki Bulgarlar ve Türkler arasında etnik bir kutuplaşma yaşanmamıştır. Bulgaristan'daki Türk azınlığa yönelik ötekileştirme uygulamalarının temel öznesi, devlet yönetiminde stratejik noktalarda yer alan yöneticiler ve belli dönemlerde görülen komitacılardır. Ayrıca, ülkedeki Türk toplumunda meşru devlet yönetimine karşı *sivil itaatsizlik* unsuru sayılabilecek herhangi bir olay yaşanmamış; aksine Bulgaristan'ın savaşa girdiği dönemlerde Türkler de ordu kademelerinde yer almışlardır.[44]

1944 sonrasında çok fazla işgücüne ihtiyaç duyan Bulgaristan, bir taraftan Türk göçünü engelleme çabasındayken; diğer taraftan da, Türklerin sosyal kurumlarına ve topraklarına el koyarak huzursuzluğu ve göç isteğini artırmış, tutarsız bir tutum sergilemiştir.[45]

1947 sonrası artan baskı politikaları, Türk azınlıkta millî benliklerini ve yeni nesilleri koruma noktasında endişe yaratmıştır. Böylece büyük bir Türk grubu, Türkiye yetkili ve diplomatik temsilciliklerine başvurarak göç taleplerini iletmişlerdir. Bu talepleri değerlendiren Türk hükümeti, 31 Mayıs 1947'de aldığı bir kararla II. Dünya Savaşında Sovyetler Birliği'nden Avrupa'ya sığınan Türklerin mülteci olarak ve Bulgaristan'dan serbest göçmen (hükümetten yardım almayacak) kabulünü kararlaştırmıştır. Bu kapsamda 1947-1950 arası her yıl 1-2 bin arasında bir göçmen kitlesi Türkiye'ye gelmiştir.10 Ağustos 1950'de Bulgar hükümeti, Türkiye'ye bir nota vermiş Bulgaristan Türklerinden 250.000 kişinin üç ay içinde Türkiye'ye göçmen olarak alınmasını talep etmiştir. Böylece gergin olan Türk-Bulgar ilişkileri daha da kötüleşmiş ve karşılıklı bir nota düellosuna girilmiştir.[46]

---

[44] Kader Özlem, *agm.*, s. 350.
[45] Komisyon*, Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976, s. 107.
[46] Bilal Niyazi Şimşir, *age.*, s. 212-223.

Türkiye, Bulgaristan'dan gelecek Türklere vize uygulamış ve bu kapsamda 1 Ocak 1950 ile 30 Eylül 1951 tarihleri arasında 212.150 kişiye Türkiye'ye giriş vizesi vermiştir. Fakat bunların hepsi Türkiye'ye gelmemiştir. Türkiye, Ocak 1950'den başlayan ve gittikçe artan oranda göçmen kabul etmiştir. Ancak üç aylık bir süreçte 250.000 kişinin kabulü mümkün olmamıştır. Bu şekilde göç akını sürerken Bulgarlar, Türk göçmenler arasına vizesiz bazı kimseleri ve Çingeneleri sokmuş, Türkiye, bu kimseleri Bulgaristan'a iade etmek istemiş ancak Bulgaristan buna yanaşmamıştır. Daha sonra Türkiye, 7 Ekim 1950'de sınırı kapatmıştır. Vizesiz kimselerin geri alınacağı ve bir daha da benzer olayların yaşanmayacağının Bulgar yetkilerce kabul edilmesi üzerine, Türkiye-Bulgaristan sınırı 2 Aralık 1950'de tekrar açılmıştır.1950-51 kışının Aralık, Ocak ve Şubat aylarında yirmişer binin üzerinde göçmen kitlesi Türkiye'ye sığınmıştır. Nisan'da Türk hükümeti aldığı bir kararla 1 Ocak 1950'den beri Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelmekte olan tüm göçmenleri "iskânlı göçmen" statüsüne (devlet desteği verilecektir) almıştır.[47]

1951 yazında gelenlerin sayısı gittikçe azalmakla birlikte göç devam etmiştir. Bulgaristan, yine göçmenler arasına bazı vizesiz ve Çingene kişileri sokmuştur. Bunun üzerine Türkiye, Haziran-Ekim 1951 tarihleri arasında altı nota vererek istenmeyen kişilerin geri alınmasını ve sahtekârlık yapanların bulunup cezalandırılmasını talep etmiştir. Bulgarların Türk notalarına olumlu bir cevap vermemesi üzerine Türkiye, 8 Kasım 1951'de ikinci kez Türk-Bulgar sınırını kapatmıştır. Buna karşılık Bulgar hükümeti, 30 Kasım 1951'de Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçü kesin olarak yasaklamıştır.1950-51 yıllarını kapsayan dönemde toplam 154.393 Türk, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçmen olarak gelmiştir.[48]

1950-1951 göçünden sonra Bulgaristan'daki ilk genel nüfus sayımı 1 Aralık 1956'da yapılmıştır. Bu nüfus sayımına göre Türklerin sayısı 1 milyon kadardır. (Pomakların sayısı hariç).

---

[47] Bilal Niyazi Şimşir, *age.*, s. 224-225.
[48] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 9.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç ve bu amaçla Türk temsilciliklerine yapılan resmi müracaatlar, 19 Mart 1964'te 400 bine ulaşmıştır.

İki ülke arasındaki parçalanmış ailelerin birleştirilmesini amaçlayan Yakın Akraba Göç Anlaşması da uzun görüşmeler neticesinde Türk ve Bulgar Dışişleri Bakanları tarafından 22 Mart 1968'de Ankara'da imzalanmış, bu anlaşma, 17 Mart 1969'da TBMM onaylanmıştır.[49]

8 Ekim 1969'da ise ilk göçmen kafilesi Edirne Karaağaç istasyonuna gelmiştir. Bunu izleyen on yıl boyunca da her hafta (Aralık-Mart ayları hariç) göçmen kafileleri gelmiş ve bu kapsamda gelen göçmen sayısı tüm tahminlerin aksine 130 bin gibi büyük bir sayıya ulaşmıştır.[50] Böylece cumhuriyet tarihinde Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmen sayısı 600 bini aşmıştır.[51]

1980'li yıllarda Bulgaristan nüfusunun %40 gibi bir kısmını oluşturan Türkler, diğer azınlıklarla birlikte ülkede çoğunluktaydı. Bulgarlar, azınlık durumundan kurtulmak için Türkleri asimile etmekte veya Türkiye'ye göçe zorlamaktaydı[52]. 1960-1984 arası yapılan her türlü psikolojik baskı, propaganda ve özendirilmeye rağmen hiçbir Türk, kendiliğinden ad değiştirmeyi düşünmemiştir. Zorla ad değiştirme işlemine önce Pomaklardan başlanılmış ve adları 1972-1974 yılları arasında zorla değiştirilmiştir. Bu esnada 200 bin Türk'te aynı kaderi paylaşmıştır. Türk-Bulgar ilişkileri en iyi seyrettiği 1981-1983 arası dönemde aynı işlemler (zorla ad değiştirme) Müslüman Çingenelere uygulanmıştır. Onlarla birlikte 100 bin Türk'te benzer kaderi paylaşmıştır.

Bulgarlar, 1984 sonbaharında büyük Türk kitleleri üzerine giderek zorla ve kanlı bir şekilde Türklerin adlarını değiştirmeye başlamıştır. 1985 başlarında Bulgaristan'dan gelen haberlerle Türk ve dünya kamuoyu sarsılmıştır. Bu ülkede yaşayan Türklere karşı yapılan zorla ad değiştirme, baskı, zulüm ve katliamlar doruk

[49] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 11.
[50] Bilal Niyazi Şimşir (1986), *age.*, s. 319-338.
[51] Bilal Niyazi Şimşir (1987), *agm.*, s. 65.
[52] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 12.

noktasına çıkmıştır. 1984-1985 kışı çok ağır geçmiş ve tüm yerleşim birimlerinin dışarı ile bağlantıları kesilmiş, Türk bölgeleri yabancılara kapatılmış ve mühürlenmiştir. Ardından asker ve milisler, Türk bölgelerine girerek zorla ad değiştirme işlemlerini başlatmışlar, kabul etmeyenleri veya karşı gelenleri ise, katliamlara uğratmışlardır. 1985 Martına kadar 3,5 ay içinde katledilen Türk sayısı 800-2500 arasında olmuştur. Bu kanlı ad değiştirme işlemi, önce Güney Bulgaristan'da başlatılmıştır. Kasım-Aralık 1984 döneminde bu bölgede yaşayan yarım milyon civarında Türkün adları değiştirilmiştir. Türkiye'nin tepkisi en yetkili makam Cumhurbaşkanı tarafından Ocak 1985'te Bulgar Cumhurbaşkanına gönderilen bir mesajla dile getirilmiş ve konuya bir çözüm bulunması önerilmiştir. Fakat buna bir cevap alınamamış aksine kuzey bölgelerdeki kanlı operasyonlar da tankların desteğiyle Şubat ayı boyunca sürmüştür.

Ad değiştirme işlemi, Türkler arasında büyük bir tepki ile karşılanmış ve bu tepki Jivkov yönetimini şaşırtmıştır. O dönemde 4 milyon dolayında olduğu tahmin edilen Bulgaristan Türkleri, kendilerine uygulanan her türlü baskı ve yok etme planlarına rağmen millî kültür ve benliklerini korumaya çalışmışlardır.[53]

Türk basını ve kamuoyu bölgedeki Türklere sahip çıkmış, büyük kentler ve üniversitelerde düzenlenen çeşitli toplantılarla Bulgarlar protesto edilmiş ve kınanmıştır. Ankara Üniversitesi Senatosu'nun yayımladığı 8 Şubat 1985 tarihli bildiri ile Bulgaristan Türklerine karşı yapılan zulüm, baskı ve soykırım sert bir dille kınanmıştır. Bunu Üniversitelerarası Kurul'un ve diğer üniversitelerin benzer bildirileri izlemiştir. 19 Şubat 1985'te KKTC Kurucu Meclisi, Bulgaristan Türklerine uygulanan terör ve baskı politikasını kınamıştır. Ocak ve Şubat aylarında bazı hükümet yetkilileri konuyla ilgili, basına çeşitli demeçler vermişlerdir. Daha sonra Şubat ortasından itibaren Başbakan Özal, soruna görüşmeler yoluyla barışçı bir çözüm önermiştir. Aynı kapsamda; Millî Eğitim Bakanı Metin Emiroğlu Sofya'da yapılan bir BM toplantısında Bulgarların ayıbını yüzlerine vurmuş, Başbakan Özal, BM'lerin 40. kuruluş yıldönümü münasebeti ile genel kurulda yaptığı konuşmada

[53] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 13.

Bulgarları kınamıştır. Ayrıca San Fransisco'da yapılan NATO Genel Kurul toplantısında da bu insanlık dışı muameleler kınanmıştır. [54]

22 Şubat'ta Bulgaristan'a bir nota veren Türkiye, "geniş kapsamlı bir göç anlaşması da dâhil olmak üzere sorunların görüşmeler yoluyla çözülmesini" önermiştir.[55] Bu notaya 28 Şubat'ta karşılık veren Bulgaristan, Türk teklifini reddetmiştir. Takip eden günlerde iki ülke arasında karşılıklı bir nota düellosu başlamış ve 24 Ağustos'a gelindiğinde Türkiye 4. notasını vermiştir.

1989 yılında dünya hafif sıklet halter şampiyonu Naim Süleymanoğlu, isminin Bulgarcaya çevrilmesi üzerine Türkiye'ye göç etmiştir. Aynı yıllarda Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçen parçalanmış ailelerin dramları Türk televizyon programlarına dahi konu olmuştur. Bulgaristan Türklerinin uğradıkları zulümler aynı yılın mayıs ayında Türkiye'ye büyük bir göç dalgası yaratmış ve kısa sürede göçmen sayısı 313 bine ulaşmıştır.[56]

Türklerin maruz kaldığı bu insanlık dışı tutum karşısında ünlü Bulgar yazar ve şair Blaga Dimitrova dahi isyan ederek Bulgar yönetimini kınamıştır.[57] Türklerin bir kısmı, bir süre sonra yeni bir anlaşma ile hak ve birikimlerini alma ümidi belirince Bulgaristan'a geri dönmüşlerdir.[58]

---

[54] Hamza Eroğlu, (1987) "Milletlerarası Hukuk Açısında Bulgaristan'daki Türk Azınlığın Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler Kitabı 7 Haziran 1985*, 2. Baskı, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayınları, VII. Dizi - Sa. 871, TTK Basımevi, Ankara, s. 16-23.
[55] Bilal Niyazi Şimşir, (1987), *agm.*, s. 65.
[56] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 14.
[57] Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, *agm.*, s. 1789.
[58] Meşkure Yılmaz Börklü, *agm.*, s. 14.

2. BÖLÜM

AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN HAYATI

2.1. Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu

Ahmet Şerif Şerefli, 23 Kasım 1926 tarihinde, Deliorman'a bağlı Razgrat'ın Tsar Kaloyan (Torlak) kasabasında doğmuştur.[59] Şerefli'nin, babasının adı Mehmet'tir. Babası çiftçilikle uğraşmış, annesi köy ve ev işleri ile ilgilenmiş, ömürlerinin sonuna kadar Deliorman'ın Tsar Kaloyan (Torlak) kasabasında yaşamışlardır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin annesi Anadolu kadını görünümündedir. Anılarında annesine dair detaylı bir bilgi vermeyen sanatçı, annesini sadece sevgi ile anmıştır:

"*Yazıp okuması yoktu. Geçim dertlerini tanıyor, işlediği toprağı seviyordu. İyilikleri, insanları bir bütün olarak seviyordu, insanı bir kimsenin sevmediği şehirlerde yaşamak istemiyordu. İçini en çok köy ortamı ısıtıyordu*."[60]

Babasının, yazarın karakteri üzerindeki etkisi oldukça fazladır ve Bulgaristan Türklerinin yaşadığı sıkıntılara karşı duyarlılığını oluşturan ilk kişi babasıdır. Çocukluğuna dair anılarında sık sık babasından söz eden yazar, babasının kişilik özelliklerini aktarırken onun yaşam felsefesine de yer vermiştir. Sanatçının babası Razgrat ve Ruse Cezaevlerinde üç ay[61] hapis yatmıştır:

"*Babam gözyaşı gibi temiz, toprak gibi bilge, yüreği güneş kadar sıcak bir insandı: Toprağına çok bağlıydı ve Allah'a inancı tamdı. (...) Ezilenlerin tarafındaydı her zaman. (...) İçki, tütün içmezdi. Türk milletinin geri kalmış olmasından gerçekten acı duyardı. Komünist sistemi sevmediği için cezaevinde yattı.*

[59] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları Türk Dünyası Edebiyatı, Ankara 2002, XV.
[60] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 132.
[61] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Bulgaristan 2006, s. 94.

Bize "Bu ülkede sizin haliniz ne olacak?" diye diye üzülerek öldü."[62]

"'*Devlet Teslimatı' denilen o işkence vergisini babam ödeyemediği için cezaevine gönderilmişti. Rusçuk'ta yatıyordu. Cezasını yattıktan sonra Razgrat'a beni görmeye gelmişti. Çok üzgün ve bitkin bir haldeydi. Maddi sıkıntılar içindeydi*."[63]

Şairin babası Mehmet Şerefli, komünizmin getirdiği uygulamalara elinden geldiğince direnmiş, okuması yazması olmayan bir Türk köylüsü olarak imkânları ölçüsünde mücadele etmiştir:

"(…) *Diğer yandan babamın "kulak" (40 dekar tarlası vardı) olduğu, kooperatifleştirmeye karşı olduğu belirtilmiş. Geçmişim eşelendikten sonra bu gibi işe yaramayacağım çıkacaktı meydana. 'Eski burjuva döküntüsüdür' diye nitelendirilmiş bir ailenin oğlu olduğum sonucuna varılmış."*[64]

Sanatçının babası Mehmet Şerefli, diğer Türklerle birlikte yaşadıkları Torlak köyünde faşist hükümet döneminde kapatılan Türk okulunun tekrar açılması ve Türk çocuklarının eğitimsiz kalmaması için mücadele etmiştir. Köy encümenlerine, avukatlara ve yargıçlara rüşvet vererek Türk okulunun kapatıldıktan iki yıl sonra geçici bir süreliğine de olsa tekrar açılmasını sağlamıştır:

"Köy okulunun kapısı üzerinde eski yazıyla "Terbiye Ocağı" yazılıydı. Bir gün… silindiğini, yerine "Türk Mektebi" yazıldığını fark ettim. Daha sonraki yıllar bu da silinmiş yerine "Türk Okulu" yazılmıştı.. Bir gün son yazılan da silinmişti. Bulgar okulu olduğuna dair bir tabela asılmıştı..

(...)

İki yıl sonra okul yeniden açıldı. Halkın sevincini görmeliydiniz. Babamın annemle konuştuğunu duydum: 'Okulun yeniden açılması bize çok pahalıya mal oldu. Şinik dolusu para yedirdik....' Köy encümenleri sık sık şehre gelip gittiler, avukatlara, yargıçlara paradan başka az mı kuzu yedirmişlerdi."[65]

---

[62] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 16-17.
[63] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 101.
[64] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 107.
[65] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 22-23.

Millî bilincin oluşmasındaki ilk etki babasına aittir. Babasının, Tevfik Fikret ve Mehmet Emin Yurdakul gibi şairlerin şiirlerini Ahmet Şerif Şerefli'ye okutup dinlerken duygulanması Şerefli'nin dikkatini çekmiş, aklında yer etmiş, böylece hiç görmedikleri anavatan özlemi küçük yaşlarda oluşmuştur.[66] Babası Türk oluşunun baskılarını yaşamış ve çocuklarını Türklük şuuru ile yetiştirmiştir. Çocuklarına bu amaçla Türk kimliklerini hatırlatan şiirler okutmuştur. 8-10 yaşlarındayken bu şiirleri okuyan şair, ileriki yaşlarda babasının yaşadığı sıkıntıların katbekat fazlasını yaşayarak o yıllarda okuduğu şiirlerin manasını kavramış ve babasının yaşadığı sıkıntıları anlamıştır.[67] Bu yaşlardayken oyulmuş taş ve çeşmelerin Türk kültüründen izler taşıdığının farkına varacak kadar Türklük bilincine erişmiş,[68] şiirlere ilgisinin ilk kaynağı ve şairliğini besleyen türkülere ilgisi de yine çocukluk yıllarında oluşmuştur.[69]

Ahmet Şerif Şerefli henüz 10 yaşındayken, babası onu 1935-1940 yıllarında yetişkinler için haftalık olarak yayımlanan, siyasete az yer ayıran ve daha çok Türk halkının sorunlarına yer veren *Doğru Yol* gazetesine abone yapmıştır. Mehmet Şerefli, parası olmadığı hâlde İstanbul'da yayımlanan *Köroğlu* gazetesine de oğlunu abone yapmış, bu gazetenin ücretini karşılayabilmek için mısır satmıştır. Türkiye'yi evlerinin içine taşıyan bu gazete, köy halkını çok mutlu etmiştir.[70]

Çocukluğunda millî bilincini besleyen tek aile üyesi babası değildir. Bulgarlardan gördüğü dışlanma ve aşağılanmalara daha fazla dayanamayan Şerefli'nin amcasının oğlu Hamza Tuna, Türkiye'ye iltica etmiş ve Türkiye'den Şerefli'ye *Ülkü* dergisini göndermeye başlamıştır. Böylece Şerefli'nin millî bilincinin oluşmasına katkıda bulunmuştur.[71]

Ahmet Şerif Şerefli'nin küçük yaşlarda millî bilincinin oluşmasındaki bir diğer etki ise Nüvvap'ta (Bulgaristan'da 1948'de Komünist Parti tarafından

[66] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 24.
[67] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 228-229.
[68] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 80.
[69] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 252.
[70] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 31.
[71] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 67-68.

kapatılmadan önce Müslümanlara din adamı ve öğretmen yetiştiren okul) okuduğu kıraat kitaplarıdır. Bu kitaplarda yer alan Namık Kemal, Mehmet Emin Yurdakul, Mehmet Akif Ersoy, Tevfik Fikret, Ömer Seyfettin gibi yazarların eserleri, sanatçının millî bilincini ve karakterini beslemiştir.[72]

Emekli matematik öğretmeni olan kardeşi Hasan Şerefli'nin, Aydın[73], Ekrem[74] ve Nadi[75] isimlerinde üç çocuğu vardır. 1989 göçünde Bursa'ya yerleşmiş ve ömrünün sonuna kadar Bursa'da yaşamış olan Hasan Şerefli, 2017 yılında Bursa'da vefat etmiştir. Siyasi olaylardan uzak kalmış, sadece matematik ile ilgilenip sayıların dünyasına dalmış ancak Türkiye'ye 1989 yılında zorunlu göç ile geldikten sonra abisi Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerinde, içinde yaşadıkları ortamın aslında görünenden daha derin sıkıntılar sakladığını kavrayabilmiştir.[76]

Ahmet Şerif Şerefli, Razgrat'ta bir şiir dinletisinde tanıştığı Şaziye adlı bir kadınla evlenmiş[77], "anlaşamama" gerekçesiyle boşanmıştır. İki ay süren bu evlilikten çocuğu olmamıştır:[78]

"(...) Mahkemede boşanmıştık. Bir mektubunda 'Sen kapitalist Türkiye'yi seviyorsun! Diye suçluyordu beni. Aile anlaşmazlıklarına Partiye sadakat anlayışlarını karıştırıyordu. Onu yeden vardı. Peki neden evlenmiştim? Ben de bilmiyorum. Gönül işte. (...) Resmen boşandıktan sonra ağlamıştım, oysa mahkemede ağlamıştı."[79]

Fakir bir çocukluk yaşamış olan Şerefli'nin, oyuncaksız, kitapsız geçen çocukluk yıllarında[80] üstü başı yamalıdır ve kısıtlı gıda imkânlarına sahiptir.[81]

---

[72] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 69-70.
[73] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 42.
[74] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 25.
[75] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 577.
[76] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 5.
[77] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 361.
[78] Buradaki bilgileri yazarın kardeşi Hasan Şerefli'den öğrendik.
[79] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 361.
[80] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 33.
[81] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 515.

On üç yaşındayken Alman ordularının geçişini izleyen Şerefli, on yedi yaşına geldiğinde Sovyet ordusunun tanklarının geçişini izlemiş ve savaşın izlerini görerek büyümüştür.[82] Şerefli'nin dinî duyguları yaşadıklarının etkisiyle gittikçe azalırken Türklük duyguları ise gittikçe artmıştır:

" *13 yaşındaydım ve daha çok Müslüman daha az Türk'tüm.*"[83]

Çocukluğunu kendini bulduğu, yüreğinin en izbe köşelerini sakladığı bir kale olarak gören sanatçı,[84] yaşadığı çocukluktan -millî sorunlar dışında- fakirliğine rağmen memnundur.[85]

Ahmet Şerif Şerefli, 1950 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçte, babasından Türkiye'ye göç etmelerini istemiş, hatta babasını göçe ikna etmek için ağlamıştır. Hiç görmediği anavatan özlemini bu şekilde dindirmek ve Bulgaristan'daki sıkıntılı, baskı dolu ortamdan kurtulmak için bunu bir fırsat olarak görmüştür. Babası, tek geçim kaynağı olan tarlasını bırakmak hususunda tereddüt yaşamış ve ailesine Türkiye'de nasıl bakacağı konusu, babasının göç etmeyi bir müddet düşünmesine sebep olmuştur. Babası tam göç etmeye karar vermiş ve göç hazırlıklarına başlamışken Türkiye, Bulgaristan Türklerinin göçüne kapılarını kapatmıştır.[86] Böylece Şerefli ailesi, 1989'daki zorunlu Türk göçüne kadar Bulgaristan'da kalarak komünist rejimin bütün baskı ve asimilasyon politikalarına maruz kalmıştır.

2.2. Öğrenimi

Ahmet Şerif Şerefli, dört yıl süren ilköğrenimini Torlak köyünde tamamlamıştır.[87] Faşist hükümetin iktidarda olduğu yıllara denk gelen ilkokul eğitimi

---

[82] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 47-48.
[83] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 48.
[84] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 69.
[85] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 6.
[86] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 66.
[87] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 32.

süresince Şerefli ve Türk azınlığın çocukları millî kimliklerinden kaynaklı dışlanma ve kötü muameleler nedeniyle sıkıntılar yaşamıştır:

"14 Mayıs 1934 askerî darbe faşizmi hükûmete getirmişti. Okullarımızın bir yarısı, Turan Cemiyetleri, Yardım Dernekleri, Öğretmenler Birliği Dernekleri, dergileri, gazeteleri kapatılmış, yöneticileri mahkemelik olmuşlardı. Kimileri yasak yollardan Türkiye'ye kaçmışlardı. Okullardaki müfredat programı Bulgarcalaştırılmış, Bulgar öğretmenlerin sayısı arttırılmıştı. Öğrencilere işkence edildiğinden okullara gelmeme halleri kalabalıktı. Zaten amaç buydu. Türk çocuklarını cahil bırakmak, İvan'a, Dragan'a çırak giderek bir parça ekmeğe çalıştırılmak istenmeleriydi.

Birgün bahar gezisine çıkarmışlardı öğrencileri. Bulgar öğretmenin isteği üzere köyün ortasından Bulgar Millî Marşı'nı söyleyerek geçtik. (...) Yine tarih dersimiz olacaktı. Yine soru, yine dayak. (...) Tüm sınıf Bulgar tarihinden kırık not aldık. Hepimiz sıraya dizdi. Önce ellerimizi sopaladı.. Sonra yerlere diz çöktürdü. Dizlerimiz altına birer sivri taş koydurttu ve ellerimiz havada güne karşı bir yarım saat böylece kalmıştık.

Biz küçük öğrencilere okul bilgi değil acı çekmek anlamındaydı. Dersten kaçanların kimi gün okula gelemeyenlerin, okulu terk edenlerin sayısı giderek artıyordu. Babam öğretmenin bu zulmünü her defasında kınadı. (...)"[88]

Şerefli ve Türk azınlığın diğer çocukları, kendi içinde bir bütünlük oluşturmamış eğitim sisteminin sıkıntılarını yaşamıştır. Eğitimde dil ve alfabe noktasında bir karmaşa hâkimdir. Türkçe konuşup heceleyen çocukların eğitimini yarı Bulgarca yaparak hassasiyet gösterilmemiştir:

"1939'larda eski yazıyla sadece Kur'an ve din dersleri okutuluyordu. Diğer dersler Latin Alfabesi yani yeni yazıyla okutuluyordu. Tarih ve Coğrafya Bulgarca olarak uygulanıyordu. Bulgar dilini Türk ağzıyla heceleyen bir çocuk için bu gerçekten aşılması zor bir uygulamaydı. Bahar patlayınca en önce bu çocuklar okula gelmeyenlerin listesinde bulunuyordu. Koyun, sığır otlatmaya, çift sürmeye gitmeleri öğretmenleri üzüyordu kuşkusuz."[89]

---

[88] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 21-22.
[89] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 57.

İlkokulu bitirdikten sonra babası, Ahmet Şerefli'yi ve kardeşi Hasan Şerefli'yi ortaokul eğitimlerini almak üzere Razgrat'taki Hususî Türk Rüştiyesine göndermiştir. Fakir bir ailesi olan Şerefli'nin annesi çocuklarının eğitim masraflarını karşılayabilmek için nişanlık altınlarını satmıştır. Yokluk içinde okumaya çalışan Şerefli, Razgrat'ta Hususî Türk Rüştiyesini 1943'te bitirmiştir.[90]

"*Daha çok okuyup öğrenme aşkımı hep gerçekleşmemiş bir düş olarak taşıdım içimde. Köyde ilk dördü bitirdikten sonra Razgrat Hususî Türk Rüştiyesi'nde okumak için can atıyordum. Çok fakirdik. İstediğim karşılanmayınca ağladım. Çok süt veren bir karasığırımız vardı, babam onu satarak kardeşimle ikimizin okul kayıtlarını yaptırdı.*

Burada kuru ekmeğe talim ederek üç yıl geçirdik."[91]

Şerefli ve kardeşi, Şumnu Nüvvap Okulunda (Bulgaristan Türklerine öğretmen ve din adamı yetiştiren okul, 1922'de açılıp 1948'de komünist rejimce kapatılmıştır.) bir süre öğrenim görmüş ancak maddi sıkıntılar yüzünden öğrenimini tamamlayamamıştır.[92]

"Rüştiye mektebinden sonra kardeşimle Şumnu'da Medresettünnüvap'ta okuduk."[93]

Ahmet Şerif Şerefli, Nüvvap'tan sonra Razgrat'ta terzi olarak çalıştığı dönemde, üç yıllık gece sanat okuluna gitmiştir:

"Geceleri yorgun bedenimi Meslek Sanat Okulu'na sürüklüyordum. 3 yıllık bir okul. Öğrencilerin dörtte biri Türk gençlerinden oluşuyordu."[94]

Ahmet Şerif Şerefli, Gençlik Komsomol Okulunda öğrenim görmüş, komünizmin tarihini ve felsefesini öğrenmiştir:

---

[90] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 4.
[91] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 66.
[92] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 4.
[93] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 32.
[94] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 85.

"*1956-1957 ders yılında, Komsomol Merkez Komitesinin bir yıllık Gençlik Komsomol Okulu'nda (Mladejka Komsomolska Şkola) öğrenciydim. Marksizm, Leninizm, Maoizm, Stalinizm, Tarihi Materyalizm, Diyalektik Materyalizm, Bulgaristan Komünist Partisinin tarihini, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tarihini ve daha birçok insan beynini yıkayan dersler okuduk*."[95]

Gençlik Komsomol Okulu, Ahmet Şerif Şerefli'nin öğrenim gördüğü son okul olmuşsa da yazar hayatı boyunca öğrenciliğini her daim devam ettirmiş ve öğrenmeye devam etmiştir.

2.3. Çalışma Hayatı

Ahmet Şerif Şerefli, yazma tutkusunu meslek edinmeden önce babasının isteği üzerine Nüvvap'tan sonra Razgrat'ta Aptullah Boşnak adında bir terzinin yanında çırak olarak çalışmaya başlamıştır.[96] Ancak Şerefli, şair olmak istediği için bu durum onu fazlasıyla üzmüştür:

"(...) Günde 14 saat çalışıyor, şiir dünyalarından uzak kaldığım için çaresizliğimden ağlıyordum."[97]

1953 yılına kadar terzi olarak çalışmış, *Halk Gençliği* gazetesinde düzenlenen bir şiir yarışmasına[98] *Savaşımız Barış Stalin Asrında* isimli şiiriyle katılmış ve ikincilik ödülü kazanmıştır.[99] Ödül olarak Sofya'ya çağrılmış ve *Halk Gençliği* gazetesinde gazeteci kadrosunda çalışmaya başlamıştır.[100] Ancak Sofya'daki gazete binasına varınca şaire geçici görev olarak gazeteye gelen mektupları okuyup cevaplama işi verilmiştir:

---

[95] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 116.
[96] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 82.
[97] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 38.
[98] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 4.
[99] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 31.
[100] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 103.

"(...) Düşlediğim gibi değildi geldiğim yer. O kadar iyi karşılanmadım. Sebebini bilmiyordum. Hoş-beşten sonra 'Mektuplar Şubesi'ne yollandım. Şimdilik orada çalış, orada sana yol gösterecekler var, dediler. Geçici görevim mektupları okumak niceliklerine, niteliklerine göre değerlendirmek. Gönderenlere olumlu veya olumsuz cevap yazmaktı görevim. Konularına göre mektupları şubelerine dağıtıyordum."[101]

Ahmet Şerif Şerefli, *Halk Gençliği* gazetesinde çalışmaya başladıktan birkaç gün sonra, Eğitim Bakanlığından gazeteye telefon gelmiş ve 3 aylığına Pernik şehrinde öğretmene ihtiyaç olduğu söylenmiştir. Yunanistan'daki komünist eylemlerde bozguna uğrayan ve Bulgaristan'a sığınan partizanlar, maden işçileri olarak çalışmaktadır. Aralarında azımsanmayacak sayıda Türk ve Pomak bulunan bu maden işçilerine okuma yazma öğretmek üzere gazetenin başyazarı Osman Salih, Şerefli'yi görevlendirmiştir.[102] Pernik'teki görevi bittikten sonra gazeteye dönen Şerefli'den Yunanistan'da savaşan Türk ve Pomak partizanlarla ilgili yalan bir haber yazması, Yunanistan'daki komünistleri övmesi istenmiş, Şerefli ise vicdani muhasebe yaptıktan sonra başredaktörün bu isteğini geri çevirmiştir:

"(...) Vicdanıma sordum defalarca. İçimdeki insan razı olmadı. Yalan yazmalıydım. Bunu yapamadım. O yıllarda düşündüğünü bir kimse yazamazdı. Yunanlılar aşırı derecede dindardılar, bu gerçeği yazamazdım. Türkiye özlemiyle yaşıyorlardı. Bu gerçeği de yazamazdım. Komünistlerden nefret ediyorlardı. Bu gerçeği de yazamazdım. Ateistliği bir türlü kafalarına sindiremiyorlardı."[103]

Şerefli, gazetenin bu isteğini reddettiği için gazetenin komünist idarecilerinden ilk tepkiyi almış, Ahmet Şerif Şerefli hakkında araştırma yapmak üzere Razgrat'a bir görevli gönderilmiş ve görevliden yaptığı araştırmalar sonucunda başredaktöre yazılı bir rapor sunması istenmiştir. Bu araştırmalar sonucunda Ahmet Şerif Şerefli'nin Komsomol Teşkilatı'na üye olmadığı, babasının da 40 dekarlık tarlasını kooperatifleştirmediği ortaya çıkmış ve Şerefli ailesi "Eski burjuva

[101] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 104.
[102] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 104.
[103] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 106-107.

döküntüsüdür." şeklinde nitelenmiştir. *Halk Gençliği* gazetesinde kadroya alınması "talihsizlik" olarak değerlendirilmiş ve Şerefli'nin işine son verilmesine karar verilmiştir. Ancak Parti Merkez Komitesi'nin Türk şubesinin yönetmeni Ali Rafiyev bu karara karşı çıkmıştır. Rafiyev, Şerefli'yi 6 yıldır yayımlanan *Eylülcü Çocuk* gazetesine yönlendirmiştir.[104] Böylece *Eylülcü Çocuk* gazetesinde işe başlayan Şerefli, 1953 yılından 1960 yılına kadar bu gazetede çalışmıştır.[105] Türk halk kültürü ögelerine son derece değer veren Şerefli, çocukların Türk kültürünü öğrenmeleri hususunda çabalamış, Türk çocuklarıyla birlikte hareket etmekten ve Türk çocukları için çalışmaktan büyük mutluluk duymuş,[106] *Eylülcü Çocuk* gazetesinde çalıştığı 1957-58 yıllarında Türk öğrencilerle birlikte halk edebiyatı yarışması düzenlemiştir.[107] Ancak komünist idarecilerin basın üzerindeki kontrolcü ve baskıcı tavrından bu gazete de sıyrılamamış, komünist idarecilerin propaganda talepleri doğrultusunda hareket etmek zorunda bırakılan Ahmet Şerif Şerefli de istediği şekilde verimli olamamıştır:

"Yedi yıl merkezde, Komünist Gençler Birliğinin Türk çocuklarına özel yayımı Eylülcü Çocuk gazetesinde görev de bulundum. Gazetenin ruhu komünizm propagandasından başka birşey değildi.

Çalınan havaya göre oynamak zorunluydu. Bir kimsenin gazete çıkarmaya hakkı yoktu. Yazı makinesi almak bile kayda alınıyor ve denetleniyordu."[108]

Çocukların Türk kültüründen uzak kalmasının önüne geçmek, kültürünü bilen bir Türk nesli yetişmesine katkı sağlamak isteyen ve Türk kültürünün kayıt altına alınmasına çok önem veren Şerefli, bu hususta elinden geleni yapmıştır:

"Türk okulları ve Eylülcü Çocuk gazetesi henüz kapatılmamıştı. 1959'da bu çocuk gazetesi adına bir mani, atasözleri yarışması düzenledim. Köşede bucakta kalanları kurtarıp derlemekti düşündüğüm. Bu konuda Bulgaristan Türklerinin yaşantısında ilk yarışmaydı Sonuç oldukça sevindiriciydi. Birincilik ödülü Mumcular (Razgrat ili) köyünden 8. Sınıf öğrencisi Fuat Saliyev kazanmıştı. 200 mani toplamış,

---

[104] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 107.
[105] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 4.
[106] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 76.
[107] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 56.
[108] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 54.

bir deftere yazıp göndermişti. Bu defteri hâlâ koruyorum. Bu inci ırmağı bana o günlerdeki folklor varlığımızı anımsatıyordu. Folklor ırmağı henüz kurutulamamıştı."[109]

1957 yılında Ahmet Şerif Şerefli'nin girişimleriyle yeni bir Türkçe çocuk dergisi için izin verilmiş, Şerefli ve çalışma arkadaşları, derginin adını *Piyoner* olarak belirlemiştir. Yayın hayatına 4 yıl devam eden dergi komünist yöneticilerin talimatıyla kapatılmıştır. [110]

1966'da hem *Yeni Hayat* dergisinde hem *Halk Gençliği* gazetesinde sanat ve edebi eserler sorumlusu olarak çalışmıştır.[111] Komünist Parti'ye üye olmadığı için çalıştığı *Yeni Hayat* dergisindeki dışlamalara dayanamayan Şerefli, 1966'da dergideki işinden istifa etmiştir.[112]

1969'da *Yeni Işık* gazetesinde[113] redaktör ve çevirmen olarak görev yapmıştır. Genellikle edebiyat, sanat ve kültür konularıyla ilgili yazılar yazmıştır.[114] Türk halkının çektiği sıkıntıları gören Şerefli, *Yeni Işık* gazetesinde çalışırken bunu biraz olsun telafi etmek istemiş ancak yasaklar, baskılar yüzünden her dilediğini yazamamış ve Türk kültürünün zenginliğini işleyememiştir:

"*1970'lerde, son görev yaptığım gazete için 'Köyden Köye Evden Eve' adında diziler yazmıştım. Amacım, kendini yurdun kiracısı hissettiği köylünün ruhunun derinlerine inmekti.(...) Bir şeyler yazdım ama üstünden üstünden. İstediğimi yazamazdım. Yasaktı. Bunları düşünmek bile yasaktı. Karnımız toktu diyelim, ruhumuz açtı, susuzdu."*[115]

Türkçe yasaklanmadan önce Şerefli ve diğer Türk şairler, gazetecilik yıllarında Bulgaristan'daki Türk bölgelerinde şiir dinletilerine katılmış ve burada

[109] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 124.
[110] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 115.
[111] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 391.
[112] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 158.
[113] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 313.
[114] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 4.
[115] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 122.

şiirler okumuştur. Şair, bu şiir dinletilerinde Türk halkı ve Türk kültürüyle iç içe olmanın mutluluğunu yaşamıştır.[116]

Ahmet Şerif Şerefli, zevkle yaptığı gazetecilik işinden yaşadığı baskılardan dolayı bıkmış olsa da yaşamını devam ettirebilmesi için çalışmak zorundadır ve işe gitmeyi "ölmeye gitmek" olarak nitelemektedir.[117]

Yeni Işık gazetesinde çalıştığı 1970 yılında gazetenin editörleri, Şerefli'nin artık Türkçe değil Bulgarca yazmasını istemiş, Bulgarca yazması durumunda yazılarına ilk sayfada yer verileceği söylense de şair, bu isteği kabul etmemiştir:

"Kesinlikle razı olmadığımı söyledim. Bu ret yanıtımın sonu kötü olacağını, bu önerinin bir tuzak olduğunu biliyordum. Yine de razı edemedim gönlümü. Bu bir Bulgarca kampanyası başlatmak demekti. Bu sayıda sadece bir yazı basılacaktı Bulgarca olarak gazetede. İkinci defa iki, üç… Türkçe yazılar sıfıra düşecekti."[118]

Bu olay üzerine Şerefli, 29 Mart 1970 tarihinde *Yeni Işık* gazetesinden kovulmuş[119] ve 19 yıl sürecek işsizlik yılları başlamıştır. Şairin, fakirlik içinde geçen çocukluk yıllarından sonra işsiz kalmasıyla tekrar açlık ve sefalet yılları[120] başlamıştır. Fabrikalara iş başvurusunda bulunan sanatçı, Komünist Parti'ye karşı çıktığı gerekçesiyle işe kabul edilmemiş, çevresindeki Türk komünizm taraftarları Şerefli'ye iş bulabileceklerini ancak Parti'nin isteklerini yapması gerektiğini söylemiştir.[121] Bu teklifleri kabul etmeyen Şerefli, 1975 yılında tutuklanmasıyla iş arama süreci sona ermiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, *Yeni Işık* gazetesinin Bulgarca yazma teklifini reddettikten sonra devlet organlarınca sürekli göz hapsinde tutulmuştur:[122]

---

[116] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 60,61,62.
[117] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 126.
[118] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 313-314.
[119] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 318.
[120] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 323.
[121] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 320.
[122] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 4.

"(...) Üstelik bu arada ben artık çok sakıncalı bir insandım, 'vatan haini'ydim. 29 Mart 1970'te millî görüşlerimden ödün vermediğim, yani Bulgarlaştırmaya 'hayır' dediğim için işten kovulmuştum. Tam 19 yıl işsiz kaldım."[123]

1977 yılında tahliye olduktan sonra plastik eşyalar üreten bir fabrikada çalışmaya başlayan Ahmet Şerif Şerefli, üretimde kullandıkları asetondan sağlığı olumsuz etkilendiği için istifa etmiştir. Daha sonra bir atölyede terzi olarak işe başlamış ve 1989'da Türkiye'ye göç edene kadar burada çalışmıştır.[124] Sanatçı, tahliye olduktan sonra terzilik yapmış ve fabrikada çalışmış olsa da gazetecilik ya da yazarlık yapmadığı her yılı işsizlik olarak değerlendirmiştir.

Türkiye'ye göç ettikten sonra, 1990-1991 yılları arasında İstanbul'da çıkarılan *Balkanlardan Esinti* dergisinde çalışmıştır.[125] Bulgaristan Türk yazarlarından Sabahattin Bayramov ile burada bir süre birlikte çalışmış ancak aralarında yaşanan bazı sıkıntılar nedeniyle Ahmet Şerif Şerefli dergiyi terk etmiştir.[126]

1991-1995 yıllarında Bursa'da *Balkanlarda Türk Kültürü* dergisinin kurucularındandır.[127] İlk yazı işleri müdürlüğünü yaptığı[128] bu dergiyi beş yıl boyunca yalnız çıkarmıştır.[129] Ancak çevreden gelen "taşlar" nedeniyle dergiden ayrılmak zorunda kalan Şerefli'nin aklında *Dünyada Türk Kültürü* adında bir dergi çıkarmak düşüncesi yer etmiş, bu fikir karşısında heyecanlanmıştır. Nihayetinde bir dergi sahibiyle aklındaki dergiyi çıkarmak üzere anlaşmış ancak dergiyi çıkarması üçüncü şahıslar tarafından engellenmiş ve sanatçı bu durum karşısında çok üzülmüştür:

---

[123] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 40.
[124] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 480-484.
[125] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 4.
[126] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 41.
[127] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 77.
[128] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 4.
[129] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 41.

"Tam dergiye başlamak üzereyken aradan kara kedi geçti: Böyle bir işe kalkışmak için kültürümün yetersiz olduğu söylenmiş dergi sahibine. Böylece bu sevdam da yüreğimde ukde kaldı. Ama içim yandı mı yandı."[130]

1999 yılında TÖMER'in Bursa şubesinde, üç ayda bir yayımlanan *Çeviri* dergisinde Bulgarca çeviriler sorumlusu olarak çalışmıştır.[131]

Çalışma hayatı boyunca fikirlerinden, millî kimliğinden taviz vermeden çalışan Ahmet Şerif Şerefli, ömrünün sonlarına kadar büyük bir tutkuyla işini yapmış ve yazmıştır.

2.4. Mizacı

Doğuştan kamburu ve bir bacağı diğerine göre kısa olan Ahmet Şerif Şerefli, kısa boylu ve zayıf biridir.[132] Bedensel özelliklerinin etkisiyle içe kapanık, utangaç, ürkek, insanlar tarafından incitilmekten kendini esirgeyen bir mizaç geliştirmiştir. Daha çocukluk yıllarında incindiğinde sıkıntılarını insanlarla paylaşmak yerine, kendi içine dönerek kendi kendini onarmaya gayret etmiş, sıkıntılarının yarattığı ruhsal buhranla tek başına mücadele etmeye çalışmıştır.[133] Söz konusu durum yetişkinlik yıllarında, yaşadığı yalnızlığın ve içinde bulunduğu güvensiz sosyal ortamın da etkisiyle giderek artmıştır.

Romantik bir yapıda olması, yaşadığı aşklardan derinden etkilenmesine ve acı çekmesine neden olmuştur.[134] Ahmet Şerif Şerefli, insanın yaşadığı anıların her birinin değerli olduğunu ve bunların birer hazine gibi korunup saklanması gerektiğini savunmakla birlikte[135] -utangaç ve çekingen oluşunun da etkisiyle- âşık olduğu

---

[130] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 41.
[131] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 98.
[132] Buradaki bilgileri yazarın kardeşi Hasan Şerefli'den öğrendik.
[133] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 510.
[134] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 13.
[135] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 125.

kadınların kimliğine dair herhangi bir bilgiyi ne yakın dostlarıyla paylaşmış ne de anılarında böyle bir bilgiye yer vermiştir.[136]

Ahmet Şerif Şerefli, özgür bir ruha sahip olmasının etkisiyle emir almaktan ve baskı altında tutulmaktan rahatsızlık duymuş, utanmış[137], kişilerin kendi çıkarları için insani değerlerinden taviz vermelerini eleştirmiştir.[138] İnsanın onurlu yaşaması onun önceliği olmuş, kişinin bireysel ve millî onurunu koruması gerektiğine inanmıştır.[139]

Asimilasyon yıllarında kendini aşmak ve varlığını ispatlamak istemiş, yaşadığı baskıdan bunalmış ve varoluş sıkıntısı yaşamıştır.[140] Zaman zaman kimlik arayışlarına giren Şerefli, komünizmin Türk azınlığa uyguladığı ötekileştirme politikasının etkisiyle kimliğini sorgulamış ve bunun neticesinde "varlığının esas anlamının millî Türk kimliği, dilinin Türkçe, anavatanının Türkiye, ata toprağının Bulgaristan, bayrağının ise ay yıldız" olduğu sonucuna ulaşmıştır:

"*(...) Kimsin sen Ahmet Şerif? Rumeli Türklerinin bir bireyisin? Bu doğru. Ortaçağda XIV. yüzyılda Anadolu topraklarından sökülüp gelmişsin yurt tutmak için Rumeli illerine. Beş bin yıllık ağaç sabanla bu toprakları sürmüş, şehit, gazi olmuş ve Rumeli illerini vatan yapmışsın. 500 yıl adalet, eşitlik ve kültür yaymışsın. Yaşamış, ölmüş ve yeniden doğmuşsun isyan yangınlarını söndürmüş, kan dökmüşsün. Vatanın tapuları şehit kemikleri, kültür abidelerin olmuş. Göklere açılan bayrağın rengini akan kanlardan almış, göklerden üzerine bir de ay, yıldız kondurulmuş*." [141]

Ahmet Şerif Şerefli'ye göre insan olmanın gereği okumak, düşünmek, onurlu bir hayat sürüp sorgulamaktır. Babasının da etkisiyle okumayı seven, bilgiye önem veren, araştıran bir kişilik geliştirmiş olan Ahmet Şerif Şerefli, öğreten insanı el

---

[136] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a Gelme*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Bursa 2003, önsöz.
[137] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 61.
[138] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 120.
[139] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 510.
[140] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 92.
[141] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s .2-3.

üstünde tutmakta, okuyup sorgulayan insana saygı duymaktadır.[142] Kendi varlığıyla insanların varlığını beslemeyi, bilgi ve sanatını insanlarla paylaşmayı görev olarak görmüş, aksinin mümkün olamayacağını düşünmüştür.[143]

Sanatçı, yazarlarla dostluk etmeye özen göstermiş, aydın çevreden uzak kalmamaya dikkat etmiştir. Ancak tutuklandıktan ve "komünizme ihanet" ile suçlandıktan sonra çevresi onu yalnız bırakmıştır. Bu durum karşısında derin bir üzüntü duyan Ahmet Şerif Şerefli, sıklıkla yaşadığı yalnızlık hissini dostlarının yanında olmayışına bağlamıştır.[144]

Sağduyulu tavrını, toplumsal sıkıntının doruğa çıktığı zamanlarda bile asla elden bırakmayan Ahmet Şerif Şerefli, baskı ve asimilasyon yıllarında herkesi aynı kefeye koymamıştır. Jivkov'un yıkıcı politikalarını kendi çıkarları için destekleyenleri sadece Türk olduğu için sorgulamadan kabul etmemiş, Jivkov yönetiminin yanılgısını gören Bulgarlara karşı ise minnetini ifade etmekten geri durmamıştır.[145]

Ahmet Şerif Şerefli, yaşamayı tüm zorluklarına rağmen sevmiş ve "düşmana inat" yaşamak gerektiğini savunmuştur.[146] Hayata bağlılığının ve olumlu bakış açısının bir neticesi olarak aşırı milliyetçilikten kaynaklı zulüm ve sömürünün bir gün son bulacağına dair umudunu hiç kaybetmemiştir.[147]

Sanatçı, doğa ile insanı bir bütün olarak değerlendirmiş, hem insana hem doğaya saygı ile yaklaşmıştır. Son derece hümanist bir mizaca sahip olan Ahmet Şerif Şerefli, sadece insan olmanın ve doğayla iç içe olabilmenin mutluluğunu her daim yaşamıştır:

---

[142] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 30.
[143] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 516.
[144] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 237.
[145] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 6.
[146] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 325.
[147] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 19.

"*İnsanım şükür! Seven acı çeken, yanılan, düşler kuran, düşüp kalkan, dünyasında Doğa'ya yolculuklarını sürdüren insan. Keşfetmek, mermeri yontmak, toprağı sürmek, ağacı budamak yeteneğim, hünerimdir. Gönlümde devrim düşleri yaşatıyorum. Dilediğim kötülükleri iyiliklere dönüştürmek, dikenin sabrında gül açtırmaktır. Güzellikler iyiliklerin güneşi. Doğanın bahçesinde vahşi güzellikler bilemediğimiz kadar çok. İyilikler yoktur fakat. İyilikler yoldur. İyilikler insan yüreğinin ürünleri. Denizin dibindeki iyilikler de bizden-ecdadımızdan. İyiliklerimi ben de denize atıyorum.*

Doğa'nın da, insanın da koruyucusu ürettiği, sanatlaştırıp bilimselleştirdiği iyiliklerdir."[148]

Kaybedilmiş topraklar olarak nitelediği Bulgaristan'da kalan bir Türk olmanın yaşattığı acıyı derinden hissetmiştir. Ruhunu yaralayan asimilasyon ve baskı süreci Ahmet Şerif Şerefli'nin kimliğinin bir parçası olmuştur.[149] Kendini 2 milyon Türk azınlığıyla bir bütün olarak gören Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan Türklerini "kılıç kaçkını", "kılıç artığı" olarak nitelemekte ve Osmanlının Bulgaristan'dan çekilmesinden sonra kendini Bulgaristan'da kalanların temsilcisi olarak görmektedir.[150]

Ahmet Şerif Şerefli, bir dava adamıdır ve Recep Küpçü'den sonra Bulgaristan'daki zulme başkaldıran ikinci sanatçıdır.[151] Düşünen, sorgulayan, tarihinin ve halk kültürünün kıymetini bilen, bilim ve sanata önem veren bir aydın olmasının yanında Türk kimliğine ve Türk geleneklerine karşı duyarlı, tarihî bilinç ile harmanlanmış bir millet sevgisine de sahiptir:

"Eğer sorun ulusal kimliğimizi korumaksa veya vatanla, bayrağı savunmaksa, bu yaşam, tüm sıkıntılarına karşın, kesinlikle yaşamaya değer. Benim görüşüme göre gerçek yaşamın anlamı yara almadan, gerektiğinde ölmeden

[148]Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*, Balkanlarda Türk Kültürü Yayınları, Bursa 1994, Arka kapak.
[149] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 45-46.
[150] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 3.
[151]Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler…,* s. XV.

anlaşılmaz. Bizler artık bu vatanı, insan haklarımızı bilimle, sanatla savunmasını öğrenmeliyiz."[152]

Şerefli, çevresinde olup bitenleri son derece dikkatli ve hassas bir gözlemle ele almış, içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı duyarsız kalmamış, nazımlarında ve nesirlerinde bunlara yer vermiştir. Yaşadıklarını büyük bir titizlik içerisinde şair, yazar ve gazeteci kimliğiyle eserlerine aktarırken özellikle şiirleri, çevresine karşı ne denli duyarlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

2.5. Yetiştiği Ekonomik, Sosyal ve Siyasi Ortam

Bulgaristan hareketli bir siyasi panorama çizerken değişmeyen tek şey, Bulgaristan'daki Türk azınlığın yaşadığı siyasi ve sosyal sıkıntılardır. Prenslik, Çarlık veya Halk Cumhuriyeti dönemlerinde Türklere karşı takınılan düşmanca tavır değişmemiş, aksine giderek artarak yok etme politikasına dönüşmüştür. Prenslik döneminde, Türk ve Müslüman oldukları için çeşitli hakaretlerle, haksızlıklarla ve eylemlerle göçe zorlanan Türk azınlığı, 1944 sonrasındaki komünist rejim döneminde Prenslik ve Çarlık yıllarını arar olmuştur:[153]

"*Kısacası: Faşistler, komünistler, protestanlar. Atatürk'ün sınır dışı ettiği yüzellilikler hep Türk halkını çullandı. Yok etmek istedi. Osmanlı bu topraklardan çekildikten sonra Bulgaristan'daki Türkler pek ak gün görmediler. Darbeler, işkenceler, soykırımları hep bu çilekeş halkın başınaydı...*"[154]

28 Ekim 1944'te Moskova ile Sofya arasında Moskova Mütarekesi'nin imzalanmasıyla Bulgaristan'da Marksist-Leninist ideoloji uygulanmaya başlanmış ve Bulgaristan, Halk Cumhuriyeti adını almıştır. Kendini "halkçı" olarak tanıtan komünist ideolojinin hâkimiyetinin başlamasıyla şehirdeki lokantaların tabelaları bile

[152] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 79.
[153] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 7, s. 8.
[154] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 67.

"halk lokantası" şeklinde değiştirilmiştir.[155] Bu durum karşısında Bulgaristan'daki Türkler ve Bulgarlar arasında fikir ayrılığı yaşanmış, bazıları komünizmin gelmesine sevinirken bazıları endişe duymuştur. Bulgarların endişesi, Rus kültürü altında yok olmakken Türkler, kendi akıbetlerini merak etmekte, umut ve endişe karışımı duygularla süreci izlemektedir:

"Bizleri kimler, ne zaman ve nasıl kurtarır diye düşünüyordum...

Sağlam düşünen Bulgar milleti de endişeliydi. 1944'te Bulgaristan bir kez daha Sovyet (Rus) boyunduruğu altına girmişti. Bulgar, "Biz Türk azınlığını Bulgarlaştırıyoruz, Ruslar Bulgar milletini Ruslaştırıyor" diyordu. Yani güçlü güçsüzü eziyor, büyük balık küçük balığı yutuyordu.

(...)

"Ahmet, Ahmet! Ruslar ikinci kez boyunduruk altına aldılar milletimizi. Osmanlı'dan Ruslar kurtardı, Ruslardan kim kurtaracak bizleri? Siz Bulgarlaşıyor, biz giderek Ruslaşıyoruz. Zor olan budur işte. Bulgaristan avuç içi kadar bir devlet. Sürekli boyunduruk değiştiriyoruz. Bir boyunduruktan bir başka boyunduruğa giriyoruz. Görüyorsun, değil mi? Osmanlı idaresini elinden kaçıran Sultan mezarında rahat uyumasın. Osmanlı, en huzurlu yaşadığımız dönemdi. Yılda on para vergi veriyorduk sadece". Haklıydılar. Şimdi Ruslar kendi kültürlerini benimsetiyorlardı Bulgarlara. Ama çoğunluk bunu akıllarına sindirebiliyordu Slav ırkındandılar. Dillerinde, kültürlerinde sadece gölge farkı seziliyordu."[156]

Bir boyunduruktan diğerine giren Bulgaristan'da, yönetime hâkim olan ideoloji değiştikçe endişe duyanlar sadece azınlıklar ya da "Ruslaşmak"tan korkan Bulgarlar değildir. Faşist dönemin zenginleri, toprak ağaları ve faşist dönem polisleri de telaş içinde sonlarını merak etmiştir. Ancak bu kesimlerin çok beklemesi gerekmemiş, Jivkov yönetimi idareyi ele alır almaz ilk iş olarak mahkemeler kurmuş, "burjuva artığı" olarak nitelediği kimseleri yargılayıp ya ölüme mahkûm etmiş ya da sürgüne göndermiştir.[157]

---

[155] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 13.
[156] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 5.
[157] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 38.

Tüm bu endişelerin dışında genel tabloya bakıldığında Komünist Parti, idareye gelirken önce halka eşitlik, adalet, özgürlük, güçlü bir ülke vaat etmiştir. Halk, yöneticilere inanmış, Bulgarlar ve azınlıklar bu vaatler karşısında heyecanlanmış ve bu uğurda partizan savaşlarına katılarak komünizmin faşist idareyi devirmesine yardım etmiştir:

"... Dünya kuruldu kurulalı hiçbir rejimin vermediğinin en iyisini halka vermek, en yüce düşleri gerçekleştirmek yeminiyle gelmişti komünistler hükümete."[158]

"... Caddelerde, fabrika duvarlarında 'Sosyalist yarışlarını kazanalım' sloganlarının hiçbir geçerliliği yoktu. Çünkü yarışma yoktu, boş slogan vardı... Yine de iddialıydılar. 'Amerikalıların yüz yılda yaptıklarını biz 10-17 yılda yapacağız' diye nutuk atmaktan uzun yıllar vazgeçmediler..."[159]

"Sovyet istilâsını azınlık statüsündeki Türk halkı %90 olumlu karşıladı. Çünkü azınlıklara eşitlik, millî sorunların çözümleneceği vaadiyle koltuğa oturdular. Aslında gidenler faşistler, gelenler komünistlerdi."[160]

Faşist rejim idaredeyken komünist partizanlar, taraftar toplamak için saklandıkları dağlık ve kayalıklardan geceleri köylere inerek zenginleri köy meydanlarında, halkın gözü önünde usulen yargılayıp kurşuna dizmiş, vergi kütüklerini yakmış ve zenginlerin mallarını fakir köylüye dağıtarak taraftar toplamıştır. Bazı gençler, komünizm için savaşmak üzere bu partizanlara katılmış, duvarlara pankartlar asmış, sloganlar yazmış, beyaz güvercin ve leylekleri kızıla boyayıp göklerde uçurarak taraftar kazanmışlardır:[161]

"...Güneşler sabahları umutlara doğuyorlardı. 5 yıl süren partizan savaşları hep eşitlik uğrunaydı."[162]

1944 yılında yönetimde Bulgar Komünist Parti varmış gibi görünse de aslında Bulgaristan'ı yöneten Moskova'dır. Bulgaristan bayrağının yanında her zaman

---

[158] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 34.
[159] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 35.
[160] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 59.
[161] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 59, s. 60.
[162] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 59.

Sovyet bayrağı bulunmuş ve Bulgaristan, Sovyetlerin gayriresmî on yedinci cumhuriyeti olmuştur. Komünist yöneticiler, idareye geldikten iki yıl sonra çok partili sistemin demokratik ortamından rahatsızlık duyarak partileri kapatmış, Çiftçi Partisi'nin yöneticisi Nikola Petkov ve adamlarını Sofya Merkez Cezaevinde asmıştır. Böylece 45 yıl idarede kalacak olan Todor Jivkov'un krallığı başlamış, Jivkov dilediğini yapmış ve Moskova'dan gelen emirleri yerine getirmiştir.[163]

Komünist yöneticiler idareye geldiklerinde topraksız köylülerin bir kısmına devlet topraklarından işlemeleri için bir miktar tarla vermiş, yeni işlenmeye başlayan topraklar iyi ürün verdiği için köylü bu durumdan hayli memnun olmuştur.[164] Ancak komünist idareciler, topraksız köylüye toprak verdikten yaklaşık bir yıl sonra, tüm özel gayrimenkulleri kooperatifleştirme adı altında devletleştirmeye başlamıştır. Kooperatifleştirme için halkın fikri sorulmadığı gibi halka bunun iyi yanları da anlatılmamış, doğrudan zor kullanma tercih edilmiştir. Halk söz konusu devletleştirmeye karşı çıkıp topraklarını vermek istemeyince de idareciler dayak, baskı ve sürgünle halkın elindeki toprakları zorla almıştır. Köylünün elinden, toprağıyla birlikte arabası, pulluğu, öküzü kısacası tarımda kullanılabilecek her şeyi alınmıştır. Elindekileri tüm baskı ve zorlamalara karşı vermeme konusunda ısrarcı olanlar ise "devlet teslimatı" adında yeni bir vergi vermeye mecbur bırakılmıştır.[165] Aynı baskı esnaflara da uygulanmış, kooperatife girmeyen esnafın suları kesilmiş, hammaddesi kısıtlanmış ve vergiler ağırlaştırılmıştır:

"Rejim bu gibilere 'Devlet teslimatı' adında yeni vergi uygulamaya başladı. Elinde toprağı olandan şu kadar süt, şu kadar et, yün, buğday vs. vereceksin diye zorlamaya gidiyordu. Görevliler insan avına çıkıyorlardı. Geceleri evler basılıyor, hane sahibinden toprağımı devlete gönüllü olarak veriyorum diye imza kopartma çabası içindeydi. Görevlilerle yüz yüze gelmemek için kırlara, dağlara kaçıyor aylarca evine dönmüyordu. Çok inat edenleri polis yakalayıp yargılıyor ve cezaevine tıkıyordu."[166]

---

[163] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 35.
[164] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 38.
[165] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 85.
[166] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 84-86.

Komünizme karşı ilk tepki toprağın devletleştirilmesi konusunda patlak vermiş, topraksız kalan ve çok huzursuz olan Türk köylüsü, her şeyini bırakarak 1950 yılında Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Bulgaristan Türklerinin gözünde önemli bir konuma sahip olan şair Nazım Hikmet, 1951 yılında Türkiye'ye göçler yaşanırken Bulgaristan'a gitmiş ve halkı kooperatifleşme ve Türkiye'ye göç etmeme konusunda ikna etmeye çalışmıştır:

"Dünyanın büyük şairi Nazım Hikmet, cezaevinden tahliye edildikten sonra geleceğinden emin olmadığı için kayıkla, Karadeniz yoluyla Mangalya'ya (Romanya) kaçırıldı. Buradan da Moskova'yı boyladı. 1951'de Bulgaristan'ı görmeye geldi. Türklerin yaşadığı bölgeleri (Deliorman. Dobruca, Gerlovo, Rodoplar) gezip dolaştı. Toplantılarda, mitinglerde konuştu. O günkü Türkiye'yi yönetenleri karaladı hep. İnsanın cehaletinden, fakirliğinden, ülkenin Amerikan uşağı durumuna düştüğünden üzüle üzüle anlattı. Diğer yandan Bulgaristan topraklarında kalan Türk köylüsüne 'Siz Türkiye'ye gitmeyin' diye yalvardı. Elinde pasaportu olup da gidemeyenlere pasaportlarını herkesin önünde yırttırdı. Ve herkesin gönüllü olarak kooperatife girmesini önerdi. Kapitalist Türkiye'sine gitmek istemediklerine dair bir çoğundan söz aldı.

(...)

Her uğradığı köyde veya şehirde çiçeklerle karşılanıyor, kimi yerlerde yoluna halılar seriliyordu. O yıllarda Bulgaristan Türklerine Türkiye Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Mustafa Suphi demekti. Bunlardan gayrısı kapitalist, Amerikan uşağı Türkiye'den biliniyordu. Bu birkaç kişinin dışında Türkiye adaletsizdi.

Nazım Hikmet'e yolculuklarında birkaç Parti görevlisi refakat ediyordu. Yanında özel bir doktoru vardı. Bu gezilerde Nazım'dan bir gün bile ayrılmayan ünlü Bulgar kadın şairi ve yazarı Blaga Dimitrova bulunuyordu. Şaire, bu Nazım'lı anılarım bir kitapçık olarak taa 1955'te yayınladı: 'Nazım Hikmet Bulgaristan'da' Şairi adım adım izlemiş, düşündüklerini, konuşulanları her şeyi kaleme almıştı. 120 sayfa tutarında kitapçığı şu sözlerle bitiriyordu:

'Nazım Hikmet 150 kişinin katılımıyla 20 mitinge, halkla on konuşma, 12 yerde Parti aktifiyle görüşmelerde bulundu. İki Tarım Kooperatifi kurdu, bir kaçına destek verdi. Türk barış savaşçısı her geçtiği yerde derin izler bıraktı.'"[167]

1957'de ikinci kez Bulgaristan'a giden Nazım Hikmet, Türk okullarının ve öğretmen enstitülerinin kapatıldığını, kendi eserlerinin basılmasının yasaklandığını görmüş ve Bulgaristan Türk azınlığı için endişelenmiştir:

"Nazım Hikmet işte o zaman Komünist Partisi Genel Sekreteri ve Devlet Başkanı Todor Jivkov'la bir görüşme istemişti. 'Türkiye'ye Sosyalizmin komşu kapısını kapatmayın! Böyle komşuluk olmaz…'

Şairin uyarısını duyan bile yoktu. Soykırım uygulamaları plânlı bir biçimde sürdürülüyordu. Kültür kıyımları gözyaşına dönüşüyordu."[168]

Komünist idareciler gerek zor kullanarak gerekse ünlü şair, yazar veya gazetelerin kanalıyla halkı kontrol altına almaya çalışmış, Türkiye'ye göçleri engellemek ve komünizmi yaşanan olumsuzluklara rağmen güçlendirmek için Türkiye'yi karalamıştır:

"Bir ideolojik diversiya (kışkırtma) yaygarası yayıldı. Herkesin ağzında buydu. Bu ideolojik diversiyasının yegâne suçlusu kapitalist Türkiye'ydi. Bulgaristan'a gizli yollardan Türkçe edebiyat, Kur'an, türkü kasetleri, teypler sokuluyor, deniliyordu. Böylece Türk azınlığı din ve 'pantürkizm', 'panturanizm' bataklığına sokulduğu savunuluyordu. İnsanlar yanıltıldıktan, kafalar boşaltıldıktan sonra boş tarlalara rüzgârlar ayrık, tiken tohumları saçıyordu. Ankara'nın sesi, Türkiye'nin Sesi radyosu susturulmalıydı. Sosyalizm kuruculuğuna engel olacak herşey ortadan kaldırılmalıydı. Siyasal olgunluğa erişmiş olan Türk gençleri yanıltılıyormuş. Yanılanlar, Marksist bilgisi yetersiz olanlardı onlara göre.

Parçalanmış aileler bozuyor düzeni, diyorlardı. Türkiye'ye turist olarak bile gitmemiz istenmiyordu. Oradan da konukların gelmesi hoş karşılanmıyordu.

---

[167] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 86-87.
[168] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 275-276.

Milliyetçilik duygusu aşılıyorlarmış!.. Bulgaristan cennet, Türkiye cehennemdi. Bulgar propagandasına göre Türkiye kötülükler ülkesiydi."[169]

Batı dünyasına dair haberler ya sansürlenmiş ya da çarpıtılarak halka komünist basın kanalıyla duyurulmuştur. Batı dünyasının gazetelerini okumak, radyolarını dinlemek yasaklanmış, radyoları parazitlerle engellenmiştir. Bu yasaklara rağmen yüksek yerlere çıkıp radyo dinleyen kişiler, ihbar edildikleri takdirde mahkemeye çıkarılmıştır.[170] Türkiye de kapitalist Batı dünyasının bir parçası olarak değerlendirilmiş, halkı galeyana getirmek için Türkiye karşıtı fikir ve söylentiler yayılmış, Türk basınından alınan haberler çarpıtılarak kullanılmıştır:

"Türkiye gazeteleri sadece Bulgar Telgraf Ajansına geliyordu. Ajansta görevli uzmanlar Türkiye için sadece yorum yayımlıyorlardı. Yayımlanan sadece kötü haberler kötü yorumlardı. Bu ülkede herşey kapkaraydı. Orada şu veya bu iyidir, diyen mutlaka çarpılırdı. Türkiye'de iyi olamazdı, çünkü sosyalist ülke değildi.

Türk basınından en çok yararlanılan konular: İşsizlik, sağlık hizmetleri, çocuk sağlığı, fakirlik, Kürt sorunu, aşiretler, ekmek parası için çocuğunu satan babalar vs. Yorumcunun kaleminde pire deve oluyor ve gerçekler çirkefleştiriliyordu. Amaç, ülkedeki Türk azınlığına Türkiye'yi kötü belletmek, Anavatandan nefret ettirmekti."[171]

Komünist parti idarecileri, Bulgaristan'daki radyolarda ve gazetelerde "millî Türk azınlığı" denmesini yasaklamış, "Türk ahalisi" denmesini emretmiştir.[172] Basın organlarını tekelinde tutan, dilediği gibi yöneten, basına istediğini yazdırıp söyleten komünist yöneticiler; 1900-1945 yılları arasında 104 olan Türkçe gazete ve dergi sayısını 1945-1970 yılları arasında 6'ya düşürmüş, 1970 yılından itibaren ise Türkçe yayınları tamamen yasaklamıştır:[173]

"Komünistler, Türkçe birkaç gazetenin yayınlanmasına izin verdiler. Amaç iki milyon Türk'ü istedikleri gibi eğitmek, bir başka deyimle onları yetmekti.

---

[169] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 110-111.
[170] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 165.
[171] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 166.
[172] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 66.
[173] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 12.

Gazetenin başında duran elbet Türk adlı biri olacaktı. Bulgaristan Komünist Partisnin ağzıyla konuşan, onun beyniyle düşünen, propagandasını yapan bir editör. Onun ardında duran veya duranlar aslında görünmeyen kişilerdi."[174]

Türk azınlığı basın kanalıyla kendi tarafına çekmeye çalışan yalnızca Komünist Parti değildir. Alman Protestan misyonerleri ve Mitelmayer'in Protestan papazlarının yardımıyla kurulan Hristiyan Protestan Cemiyeti tarafından yarı Latin yarı Arap alfabesiyle yayımlanan *Hakikat Şahidi* isimli gazetenin yayım amacı da iki milyonluk Türk azınlığı kendi tarafına çekmektir.[175]

Komünist Parti yöneticileri, amaçlarına hizmet eden konuların işlenmesi ve komünist rejimin övülmesinin yanında bir de Türkleri Bulgarlaştırma propagandası yapmak zorunda[176] olan ve diledikleri gibi yönettikleri Türkçe yayınların herkese ulaşabilmesini sağlamak amacıyla Türkçe yayımlanan kitap, gazete ve dergilerin fiyatını sembolik derecede cüzi tutmuşlardır. Partinin istediklerini yazmayan ya da uygulamalarını eleştiren Türk yazarlar tutuklanmış, hatta bazı Bulgar yazarlar dahi yazmak istedikleri konuyu başkalarına söylediği için cezaevlerine gönderilmiştir. [177] Kitapların durumu da basın yayından farklı değildir. Yazılacak kitapların Komünist Parti'nin amaçlarına hizmet edecek ve halkı komünizme yöneltecek konuları işlemesi zorunlu kılınmıştır:[178]

"1985'in Ocak ayında Yeni Işık Nova Svetlina adını aldı. Türkler gibi o da Bulgarlaştırıldı. Aynı gazetede "Bulgar olmak mutluluktur" dizisi altında yeni Bulgar olan gazetecilere zorunlu olarak Bulgarlığı öven itiraflar yazdırılıyordu."[179]

Bulgaristan'da Türkçe edebî eserlerin basımına 1959-1970 yılları arasında izin verilmiş,[180] 1970 sonrasında ise Türkçenin ve bu bağlamda Türklerin de tüm izleri hiç varolmamışçasına silinmek istenmiştir. Türkçenin basın yayında ve edebî

[174] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 64.
[175] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 66.
[176] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 168.
[177] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 65.
[178] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 168.
[179] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. .478.
[180] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 175.

eserlerde kullanılması yasaklandıktan sonra Türkçe kitaplar, Türk halk kütüphanelerinden ve diğer kütüphanelerden toplatılmış ve yakılmıştır.[181] Türkçe yazılı eserlerin ortadan kaldırılıp yok edilmesine sözlükler de dâhil edilmiş, gazetelerde çeviri bölümlerinde çalışan kişilerin Türkçe sözlük kullanması dahi yasaklanmıştır.[182] Rejimin yöneticileri en çok düşünen ve sorgulayanlardan korkmuş, Türk aydınları ve öğretmenleri gizli polisler tarafından takip edilmiş ve baskı altında tutulmuştur.[183] Türk aydın ve akademisyenlerin evleri basılmış, kütüphanelerindeki Türkçe kitaplara el koyularak yakılmıştır. Evlerine baskın düzenlenen kişilerden bazıları; Ahmet Şerif Şerefli, Hayriye Memova, İbrahim Tatarlı, Rıza Mollov, Mefküre Mollova, Salih Baklacı'dır. Ayrıca Rıza Mollov ve Mefküre Mollova'nın görevlerine son verilmiştir. İbrahim Tatarlı da görevinden alınmış ve partinin kendisine bulduğu İlimler Akademisi Balkanoloji Bölümünde öğrencilerden uzak çalışmaya başlamıştır.[184]

Komünist Parti yöneticileri her şeyi planlı yapmaya özen göstermiş, günlük hayatın her alanında planlı hareket etmiştir. Gazeteler günlük, aylık, yıllık planlar hazırlamak; posta memurları planlanan aboneyi toplamak; hatta mezar kazıcıları bile planlanan kadar mezar kazmak zorunda bırakılmıştır.[185] Teşkilatlanma konusunda da aynı özeni gösteren komünist idareciler, sadece 1-7 yaş arası çocukları teşkilata bağlamamıştır. 7-9 yaş arasındaki çocuklar, Todor Jivkov'un bulduğu ve partizan çetesinin adı olan "Çavdarçe" teşkilatına, 9-13 yaş arasındaki çocuklar da Piyoner Teşkilatı'na bağlanmıştır. Üyelik başvurusu yapan çocukların, annesinin veya babasının geçmişte komünistlere karşı atılmış bir adımı varsa bu çocuklar teşkilata kabul edilmemiş ve dışlanmıştır. Kabul edilen çocukların başına ise Merkez Komünist Gençler Birliği'nden bir yönetmen atanmış ve bu yönetmen tıpkı bir öğretmen gibi çocukları eğitip partiye sadık olmalarını sağlamakla

[181] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 212.
[182] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 103.
[183] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 179.
[184] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 272-273.
[185] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 61.

görevlendirilmiştir. 14-29 yaş arasındaki gençler Komünist Gençler Birliği'ne, 29 yaş üzeri kişiler ise Komünist Parti'ye üye yapılmıştır.[186]

Komünist idareciler, Türk azınlığı eritmek, asimile etmek için son derece sistemli davranmışlar, Türkleri kontrol altına almak amacıyla planlarını adım adım uygulamışlardır. Çarlık döneminde masrafları ve öğretmen maaşları köylülerce karşılanan Türk okulları, 1946'da çıkarılan bir kanunla devletleştirilmiştir. Çıkarılan kanunlarda ve yapılan uygulamalarda asıl hedef komünizmi aşılamak olsa da bu kanun ve uygulamalar, halk yararına gibi gösterilmiştir. Türk çocuklarının alacağı eğitime dair endişeleri olsa da Türk azınlığı kurtulduğu maddi külfetten dolayı bu duruma sevinmiştir. Komünist yönetimde devletin kanunlarına ilişkin soru sormak yasak olduğundan Türkler, çocuklarının alacağı eğitimle ilgili akıllarını kurcalayan noktaları korkudan soramamıştır. Türk azınlığı korkularında haklı olduğunu 1952-1953 eğitim öğretim yılında anlamıştır. Bu yıl Türkçe okutulan derslerin oranı üçte bire indirilmiş, Türk ve Bulgar okulları birleştirilmiş, 1959 yılında da Türk okulları tamamen kapatılmıştır. Türk çocukları, Bulgar okulları bünyesinde haftada iki saat seçmeli ders olarak Türkçe eğitim almış, çocuklar Türkçe derslere girmeyip okuldan kaçınca "Halk Türkçe istemiyor." denilerek Türkçe eğitim tamamen yasaklanmıştır:[187]

"1959'da, Türk okulları kapatılırken nedeni açıklanmıştı. O günün Eğitim Bakanı Naço Papazov ne demişti? Türk okullarında komünist kadro yetiştirmek olanaksızlaştı. Biz komünist olmalarını istedik, onlar milliyetçiliğe kaydılar. Bundan sonra Bulgar okullarında öğrenim görecekler ve gerçek anlamda komünist olarak yetişecekler.

Türk halkından, Türk aydınlarından birçoğu Türkleri ustaca eritmek istenildiğinin farkına varmışlardı. Ne diyorlardı? Biz eskiden daha fakir yaşıyorduk ama ibadet edecek camilerimiz, Türkçemizi unutmayacak okullarımız konuşacak anadilimiz vardı. Bulgar Komünist Partisi Türklüğü çok gördü bizlere. İsyan etmek isteyenleri cezalandırdı. Cezaevlerini, işkence kamplarını, tımarhaneleri Türk aydınlarıyla doldurdu.

[186] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 68.
[187] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 39.

'Biçimce millî, muhtevaca sosyalist bir düzen kuracağız' sloganları bugünlerden sonra söylenmez, yazılmaz olmuştu. Bunun altından 'Tek milletli bir düzen kuracağız!' anlamı çıkmıştı. Bu Türk halkına ölüm, cenaze töreni demekti. Eritme politikası planlandığı gibi, gecikmeden aksamadan yürütülüyordu."[188]

Komünist Parti lideri Georgi Dimitrov'un talimatıyla Türk çocukları için yeni okul kitapları derlenmiş, Narodna Prosveta yayınevi tarafından baskısı yapılan bu kitaplardaki içerik, Türk gençlerine komünizmi benimsetmek üzere oluşturulmuştur.[189] Okullarda okutulan tüm dersler mutlaka komünizmle ilişkilendirilmiş ve ders öğretmenleri buna mecbur bırakılmıştır.[190]

Türk çocuklarına okullarda uygulanan baskı, asimilasyon ve dinsizleştirme politikaları öğretmenlere parti tarafından verilen görevler arasındadır. Bu yolla Türk azınlığı daha çekirdekten eritilmeye çalışılmıştır:

"Öyle günler geldi 'Türk' sözcüğünü kendi aralarında bile ağızlarına alamaz oldular. Vebadan korkulduğu gibi korkuyorlardı bu namlı şanlı sözcükten. Ölüm korkusu taşıyan kelime. Bulgar tarih kitaplarında Türk kelimesi kesinlikle anılmıyordu. Kitaplarda adımız ya Osmanlı veya 'Barbarlar' diye geçiyordu. Türk çocukları 'Ben Türk'üm' de diyemiyorlardı. Aşağılanmanın hakaret sözcüğü durumuna getirilmek isteniyordu."[191]

"Çocuklara uygulanan ateizm, İslam'a karşı savaş açmaktı. Oruçlu çocukları okul önüne çıkartıyorlar, herkesin huzurunda aşağılayıcı sözler sarf ederek su içirtiyorlardı. Veya parasız yiyecek birşey veriliyordu. Bu uygulama öğretmenlere verilen bir nevi Parti havalesi (görevi)ydi. Çocukları utandırarak aşağılamak amaçtı, öğrencilerin koynunda muska veya buna benzer dualar, sureler aranıyor ve utandırılıyorlardı. Onlara mensup oldukları milliyetleriyle gururlanma hakkı yasaktı. Yasağı uygulamak istemeyen 'sakıncalı' öğrencilerin evleri basılıyor, arama tarama yapılarak evdekilere ikazlarda bulunuyorlardı. Türk öğrencilerin okuduğu sınıflarda 'Bizim Vatanımız Bulgaristan'dır!' diye yazılı duvar yazıları vardı.

---

[188] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 40.
[189] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 72.
[190] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 97.
[191] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 113.

Anaokullarında çocukların ezberlediği ilk şiir 'Azsun Bılgarçe' (Ben Bulgar Çocuğuyum)dur. Milliyetçi Bulgar şairi İvan Vazov'un bu şiirini her çocuğun ezbere bilmesi zorunluydu.

Millî eğitimin, millî kültürün tek bir çözüm yolu vardı: Bulgarlığı benimsemek. Azınlıkların onlara katılması. Bu Sovyetlerdeki Türk Cumhuriyetlerinde de böyle uygulanıyordu."[192]

Türk çocukları Bulgarlaştırılırken Bulgar çocuklarına da -tarih kitapları aracılığıyla- Türklere karşı düşmanlık aşılanmıştır.[193] Türk kütüphanelerini yakıp yıkmak ve Türk değerlerine zarar vermek, Bulgar gençleri arasında bir "kahramanlık ve şeref konusuna" dönüşmüştür:[194]

"Doğduğum, büyüdüğüm topraklarda Türk'ün imajı bir canavar olarak çiziliyordu. Bulgar çocukları Türk'ü hep böyle biliyorlardı. Çizgi filmlerinde, çocuk dergilerinde, gazetelerde, çizgi romanlarında Türk'ün imajı korkunçtu: Ağzında bir kama, iki elinde iki tabanca insan avı peşinde koşuyor; sadece kan akıtıyor ve kelle uçuruyordu. Büyüyen nesil tarih kitaplarında sözü edilen Türkleri böyle bildiler, tanıdılar ve belleklerine kazıdılar."[195]

Türk düşmanlığı sadece Bulgar çocuklara dayatılmamış, yetişkinler de asılsız haberlerle Türklere karşı kışkırtılmıştır.[196] Bütün bunlara rağmen komünist idarecilerin yaptıklarının yanlış olduğunu düşünen, Türklere uygulanan asimilasyon politikalarını gördükçe Türkler için üzülen Bulgarlar da vardır.[197]

Türklerin ve Müslümanların izleri silinmeye çalışılmış, bu sebeple türkü dinlenmesi, Türk liderlerin fotoğraflarının asılması,[198] Türk düğünlerinde Türk gelinlerin millî kıyafet giymesi, sünnet düğünleri yapılması ve çocukların sünnet edilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Parti emriyle öğretmenler, ilkokullarda ve

[192] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 114.
[193] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 55.
[194] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s .44.
[195] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 280-281.
[196] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 269,270.
[197] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 140-141.
[198] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 507.

kreşlerde iki haftada bir çocukların sünnetli olup olmadıklarını kontrol etmiş, eğer çocuk sünnet edilmişse ettiren cezalandırılmıştır.[199] Dinî bayramlar yasaklanmış, kurban kesenler "Belene Ölüm Kampı"na gönderilmiş,[200] Ramazan ayında davul çalınması yasaklanmıştır.[201] Türklerin yaşadığı bölgelerde kefen bezi satışı durdurulmuş, Türkler ölüleri için kefen bulamaz duruma gelmiş ve herhangi bir gerekçe ile kına yakılması dahi yasaklanmıştır:[202]

"... Kafasında zerre kadar kültür, zerre kadar folklor anlayışı olmayan komünist cahillerin elindeydi bizim yüzyıllık folklorumuzun kaderi. Hiçbir gerçeğe, hiçbir mantığa uymayan düzeltmeler. Korkuların dünyasında bizler bu kadarcık ve böyle vardık. Solucan gibi nefes alarak yaşamaya çalışıyorduk ekmeğin hatırı için. Gerçeklerin bu derece tanınmayacak kadar bozulduğu bir rejimde gelişme olabilir miydi?

Kısıtlamalar, yozlaştırmalar gizli Politbüro tarafından onaylanmış bir program çerçevesinde yürütülüyordu. Bu yol, zulmün doruk noktası olacak olan ad değiştirmeye doğru tırmandırılıyordu. Bu soluksuz günler, Bulgaristan'daki 'kılıç artığı' Türklerin kıyamet günleri olacaktı."[203]

Türklerin ve Müslümanlığın izlerini silme çalışmalarından mimari de payına düşeni almıştır. 1000'li yıllardan kalan Hamambaşı Camisi, komünist idareciler tarafından yıkılmak istenmiş ancak dönemin Ankara'daki Türk siyasetçileri bunun gerçekleşmesi hâlinde İstanbul'daki Bulgar Kilisesi'ni yıkacaklarını söyleyince cami yıkılmamıştır.[204] Ayrıca komünist rejimden önce Türk evlerinin yüzleri kıbleye bakarken komünist rejimde yapılan evler ise kıbleye dönük yapılamamıştır.[205]

Türkçe yayımlanan gazetelere, Türkleri dinden uzaklaştırma görevi verilmiş; din görevlilerinin hutbe okuması, vaaz vermesi yasaklanmış; din adamları takip edilerek baskı altına alınmış, dinî bir aktivitede bulundukları takdirde ya işlerinden

---

[199] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 554.
[200] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 509.
[201] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 96.
[202] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 131.
[203] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 251.
[204] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 12-13.
[205] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 29.

atılmış ya da sürgüne gönderilmiştir.[206] 1976 yılında Müslümanları dinî konularda kontrol altında tutabilmek için komünist başmüftü atanmış ve parti idaresinde hareket etmiştir:[207]

"*Çevresi kuşatma altına alınmış, kaleler gibi olanlarımız sayıca az değildi. Baskıların, saldırıların arası kesilmiyordu ki... Şalvar giyen annelerimizin paçaları sokakta, yolun ortasında kesiliyordu. Mevlit okutanlar basılıyordu, camiye giden aydınlar görevlerinden alınıyordu. Rejimin elinde Türklere diz çöktürmek için çok güçlü bir silâhı vardı: Kişiyi görevinden alıp aç bırakmak...*"[208]

Türk Mezarlığı oluşturulması, ay yıldızlı mezar taşları ve Müslümanlık usullerine göre ölülerin gömülmesi yasaklanmıştır:

"Doğduğum köy (şimdi kent) büyük bir köy. İki mezarlığı, bir de Bulgar maşatlığı var. Bulgarlaştırma sürecinde ölen Türkleri Türk mezarlıklarına defin etmek yasaklandı.

Torlak (Hlebarovo) Belediye Halk Şurası 22.04.1986 tarihli birleşiminde alınan 71 nolu kararla ölen Türk asıllı vatandaşların Bulgar mezarlığına gömülmesi emredildi. Karar 16 Haziran 1986 (Pazartesi) günüden itibaren yürürlüğe girdi, Türk mezarlıkları kapatıldı.

Belediye şurasının bu ırkçı kararı, kalabalık Türk nüfusu (dört bin) son derece üzmüştü. Tepeden gelen böyle bir emir tüm Bulgaristan'da uygulanıyordu. Türk adları bir sene önce zaten buharlaştırılmıştı. İnsanların Türk olarak ölmeye bile hakları yoktu.

Ölüler Bulgar cenaze geleneklerine uygun olarak toprağa veriliyor ve taziye konuşmaları Bulgarca yapılıyordu."[209]

Türkçe konuşmak evde, okulda, sokakta kısacası akla gelebilecek her yerde yasaklanmış ve Türkçe konuşanlara 5 levadan 200 levaya kadar ceza kesilmiştir. Türkçe konuştuğu için bazı insanlar sokak ortasında dövülmüş, bazılarını görevliler

[206] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 111.
[207] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 142.
[208] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 505.
[209] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 174.

uyararak susturmuştur. Bu uyarının, Türk sözü geçmemesi için, "*Yoldaş yabancı dil konuşmak yasak*!" cümlesiyle yapılmasına dikkat edilmiştir.[210]

Fakirlik içerisinde yaşayan ve ellerindeki en büyük servetleri gelenekleri, görenekleri ve inancı olan Türkler, Kur'an'dan başka kitap okumamış, Batı dünyasından bihaber yaşamlarını sürdürmüştür.[211] Onları bir bütün yapan kültürleri, dilleri ve inançları ellerinden alınmış, Bulgar komşularıyla aralarında ayrım başlatılmıştır. Bu ayrım sadece Bulgarlar ve Türkler şeklinde yapılmamış, Türkler arasında da bir birlik oluşmaması için korku ve baskı yoluyla yalnızlaştırılma politikası izlenmiştir.[212] Bazı Türkler kendi maddi çıkarları için soydaşlarını satmış, Türklüğünü inkâr etmiş[213], bazıları ise gerçekten komünizme inandığı için Komünist Parti'ye hizmet etmiştir.[214]

Azınlıklara yönelik baskı ve asimilasyon hareketlerinin hedefi yalnızca Türk azınlığı olmamıştır. Museviler diğer azınlıklara oranla daha iyi durumda[215] olsa da Bulgaristan'da yaşayan diğer bütün azınlıklar gibi asimilasyon politikasından payına düşeni onlar da almıştır. Nihayetinde toplumda huzursuzluk artmış, Çingeneler Bulgarlaştırılmaya çalışılmış, 500.000 Çingene'nin varlığı inkâr edilmiş, "Bulgaristan'da Çingene yoktur." denmiştir. Çingeneler, bu durum karşısında -Türklere kendilerinden daha kötü ve katı muameleler uygulanmadan önce- Bulgarlaştırılmaktansa Türk olduklarını iddia etmiş ancak Türklere yapılan muameleler sonrasında Türk oldukları iddiasından da vazgeçmişlerdir.[216] Parti yöneticilerinin asimile ederken en çok korktukları azınlık ise Makedon azınlığıdır. Makedonlara yönelik asimilasyon uygulamaları da Museviler ve Çingeneler gibi Pomak ve Türklere oranla daha iyidir. Ancak yine de Makedonlara millî kimliklerini unutturmak için her türlü yola başvurulmuş, kimlik kartları değiştirilip bu kartlarda bulunan "milliyeti", "din", "vatandaş" gibi ibareler kaldırılarak sadece "Bulgar

[210] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 553-554.
[211] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 25-27.
[212] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 316.
[213] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 173.
[214] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 62-63.
[215] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 156-157.
[216] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 160-161.

vatandaşı" yazılan yeni kimlik kartları verilmiştir.[217] Pomakların asimilasyon süreci de diğer Türkler gibi son derece kanlı olmuş, binlerce Pomak katledilmiştir:[218]

"*Gönüllü adlarını değiştirmiyorlar, direniyorlar diye hükümet yaşlıların emekli maaşlarını vermez olmuştu. Üzüyor, çektiriyordu zavallılara. Kimi Pomak ailelerini Rodop dağlarından Deliorman, Dobruca köylerine sürgüne gönderiyorlardı. 5-10-15 yıl buralarda çile dolduruyorlardı zavallılar. Bulgar'ın amacı yıldırmaktı, halkı topluca dize getirmekti...*

Dospat ve daha birçok yerlerde parti parti binlerce Pomak Türkü öldürüldü. Kimileri nehirlere, barajlara atıldılar. Bu zavallıların ölüm feryatlarını ne Türkiye duydu ve de 'adaletli' Avrupa. Direndiler, öldüler, cezaevlerine atıldılar, ve... sustular."[219]

Komünist Parti başkanı, tıpkı Çingenelere dediği gibi Türklere de "Bulgaristan'da Türk yoktur." demiştir.[220] Bazı Türkler mahkeme kapılarında Bulgar adı almamak ve Türk olduğunu ispatlamak için başarısızlıkla sonuçlanan bir savaş vermiş,[221] bazı Türk gençleri eğer ölür ya da öldürülürlerse Türk oldukları bilinsin diye göğüslerine, kalplerinin üzerine ay yıldız ve Türkçe isimlerini yazmışlardır.[222] 1985 yılında 2 milyon Türk'ün adı, tanklar ve piyadeler eşliğinde, Bulgarca adlarla zorla değiştirilmiş,[223] bu işlem Kırcaali bölgesinde başlamış, Aydos Dağları, Tozluk, Gerlova, Deliorman, Dobruca ve Tuna yalısından sonra son olarak Sofya'da[224] uygulanmıştır.

Adları değiştirildikten sonra Türk azınlığı yakalarında beyaz rozet üzerine yazılı Bulgarca isimler taşımaya zorlanmıştır. Benzer bir uygulama Musevilere de uygulanmış fakat onlar isimlerini değil sadece Musevi oldukları anlamına gelen altı köşeli sarı yıldız rozeti taşımak zorunda bırakılmıştır.[225]

---

[217] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 163.
[218] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 140.
[219] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 261.
[220] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 175.
[221] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 503.
[222] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 142.
[223] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 58.
[224] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 536.
[225] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler…..*, s. 25.

Bulgaristan'daki Türklerin komünizmin vaatlerine inandıkları gibi bir de uyanış süreçleri mevcuttur. *Mayıs olayları* olarak yansıyan bu uyanışın ilk adımları örgütlenmelerdir.[226] 1989 yılının Mayıs ayında kadınlarında katıldığı protesto ve açlık grevlerinin yapıldığı, isyan süreci başlamıştır. Ordu tarafından köyler abluka altına alınmış ve ölümler yaşanmıştır.[227] Bu protestolar Bulgaristan Türklerinin belki de geç kalmış tepkisidir. Daha sonra Türk hükümetinin soydaşlarına kapılarını açmasıyla Türkiye'ye zorunlu göç süreci başlamıştır.[228]

Bulgar yazar Blaga Dimitrova rejimin çöküşünden bir yıl önce, Türk azınlığı savunan bir deneme kaleme almış ve bu yazısıyla Uluslararası İnsan Hakları Boyutu Konferansı'nda Türkleri savunmuştur. Bu Bulgar bir yazar tarafından Türklere gelmiş ilk destektir. Dimitrova'nın yazmış olduğu deneme *İnsanın Adı* başlığını taşımaktadır.[229]

Komünist rejimin sınıfsızlaştırma ve milliyetsizleştirme çalışmalarından biri olan "Anne ve Çocuk Yurdu" uygulamasında devlet, evlilik dışı çocuk doğurmayı desteklemiştir. Bu yurtlarda kimsesiz yetişen gençler, daha sonra ad değiştirme uygulamalarında komando olarak kullanılmış ve acımasızlıklarıyla Türk bölgelerine korku salmıştır.[230]

Çarlık döneminde Aleksandır Stamboliyski hükümeti, "Trudovak Asker Yasası"nı (işçi asker) çıkarmıştır. Bu yasa, askerlik yaşına gelmiş Türk ve Çingene gençlerinin ellerine silah vermek istenmediği için bu gençlerin askerlik görevlerini inşaat işlerinde çalışarak gerçekleştirmesini sağlamıştır. Türk ve Çingene gençlerini, askerlik adı altında çalıştırarak bedava iş gücü elde edilmesini sağlayan bu yasa, Komünist Parti idareye geldiğinde de kaldırılmamış ve kullanılmıştır.[231]

---

[226] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 18, s. 23.
[227] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 27.
[228] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 568-570.
[229] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 27
[230] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 152-153.
[231] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 14.

Komünist rejimin iyi tarafları ise sağlık uygulamaları[232] ve halkın ekonomik şartlarının eskiye oranla iyileşmesidir.[233] Ekonomik alanda refah sağlandıktan sonra ise Türk azınlığı asimile etmek hedef olmuştur:

"*Ekonomimiz tıkırında, önümüzde duran en büyük sorun millî Türk azınlığını eritmek ve tek uluslu bir ülke yaratmak sorunudur."*

Evet, kurmaylar böyle düşünüyordu. Çalışmaların ağırlığını bizim üzerimize yıkıyorlardı."[234]

Tek dilli, tek milliyetli ve dinsizleştirilmiş bir toplum yaratmayı hedefleyen komünist idareciler, bu amaçla topluma korku salarak halkı kontrol altında tutmuştur. Düşünmeyen, sorgulamayan ve eleştirmeyen bir toplum yaratmaya ve bunu da gizli polis baskıları, muhbirler, tutuklamalar, işkenceler ve işsizlikle yapmaya çalışmışlardır:[235]

"*Ekmek ve bıçak Komünist Partisinin eline geçti. Proletarya diktatörlüğünün kamçısını çizmelerine vurarak şaklattı durdu. Tanrısızlaştırma yoluna giderek hepimizi uysal birer insana dönüştürdü ve değnekle güdülebilecek bir sürü durumuna getirmek istedi. Emeğimizi kutsamamayı da öğrendik. İşte o zaman ellerimizin nurunu midelerimiz için sattık sanki. Sonra gözlerimizin nurunu da verdik, bundan sonra gerçekleri görmez olduk. Daha sonra kulaklarımıza pamuk koydular, işitmez olduk. Daha sonra dilimizi alınca konuşamaz, hakkını isteyemez duruma düştük. Ağızlarımız kilitlendi. Kalplerimiz göğüs kafeslerinden çıkarılınca duygusuzlaştık. Bir sözle yağma edildik. Enkazımızın tepesinden, yani minareden aşağılara bakarcasına baktık, yerlerdeki dünümüze. Kendimizi karınca kadar hareket halinde gördük. Ve şaştık: "Heyyy! Dün bizler karınca kadar bile değilmişiz!" dedik. Evet, şaşan, konuşan bizlerdik. Sürüden olunca azınlığı yetmek, bir değnekle gütmek kolaydı. Gerçi kolay mıydı acaba?!...*"[236]

---

[232] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 112.
[233] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 515.
[234] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 503.
[235] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 61-62.
[236] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. X.

"Biçimce millî, muhtevaca sosyalist bir düzen kuracağız."[237] şeklindeki halkçı sloganlarına karşın gerçekte durumun öyle olmadığını gösteren, "birlik, eşitlik, adalet, hürriyet" gibi vaatlerinden tamamen uzak uygulamalarla insanları korku ve baskı yoluyla bezdiren Komünist Parti ile halk arasında bir uçurum oluşmuştur. Komünist rejim, ekonomik refahı geçmişe oranla iyi olsa da mutsuz bir toplum yaratmıştır:[238]

"1939-1944 savaş yılları. Yaşam çekilmez olmuştu. Okullar ancak nefes alabiliyorlardı. Şehirlerde ekmek vesikalıydı. Çalışmayanlara ikişer yüz, ağır işte çalışanlara dörder yüz gram ekmek veriliyordu. Köylü mısır, arpa, fasulye unlarından mide ağrısını dindirmek için yaptığı ekmekle yetiniyordu. Giysilerimiz ev dokuması, kösele, deri bulunmadığından tahta ayakkabı giymek zorunda kalıyorduk. Kimi ailelerde 2-3 kişi bir çift ayakkabı kullanıyordu. Okullarda kitap yoktu. Eskiler kullanmaktan yıpranmışlardı. Ambalaj kâğıdından kendimize defter dikiyorduk. Sanki yine de mutluyduk. ,Köylerde ezan sesi duyuluyor, öğrenciler totaliter rejimde uygulandığı gibi oruç tutma yasağı yoktu."[239]

Türk azınlığı, Çarlık yıllarında yaşadıkları sıkıntılardan bunalmışken Komünist Parti döneminde ise daha önce yaşamış oldukları sıkıntıları arar olmuş, çektikleri açlığa, sefalete rağmen sahip oldukları inançlarıyla mutlu olduklarının farkına varmıştır. Zira Türk azınlık için Çarlık dönemi hastalıksa komünizm yılları ölüm olmuştur.

2.6. Komünizmden Millî Şuura Yolculuğu

Ahmet Şerif Şerefli'nin millî bilincinin oluşmasında en büyük katkı babasının olmakla birlikte amcasının oğlu ve kıraat kitaplarında okuduğu şiirler de etkili olmuş, sanatçı millî kimliğinin ögelerini henüz çocukluk yıllarında sevgi ile kavramıştır. Çarlık rejimi ve faşist hükümet yıllarında yaşadığı ortamda maruz kaldığı dışlanmaya

[237] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 40.
[238] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 65-66.
[239] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 57.

son vereceğinin sözlerini veren komünizme inandığı bir dönem olmuşsa da söz konusu dönemde dahi millî bilincini elden bıraktığı söylenemez. Aksine komünizme inanmasındaki en büyük sebep Türk milletine, Türklüğüne duyduğu sevgidir çünkü Komünist Parti'nin azınlıklara eşit haklar vereceği ve adil bir toplum düzeni oluşturacağı sözlerine kanmış, Türk azınlığın kurtulacağını ummuştur. Komünizm propagandasının yoğunluğu ve en azından Komünist Parti'nin ilk yıllarında bu vaatleri destekler nitelikteki olaylar, Şerefli'nin komünizme inanmasını sağlamış, komünizm felsefesini ve ideolojisini anlayabilmek için 1955-1956 eğitim öğretim yılında almış olduğu eğitimle de bu inancı pekişmiştir.

Kızıl Ordu'nun Tuna Nehri'ni geçmesiyle faşist hükümet devrilmiş ve Komünist Parti yönetime geçmiş, faşist rejimin Türk azınlığa dair uygulanmayı bekleyen gizli planları da böylece ortaya çıkmış ve uygulanamaz olmuştur. Bu planlardan haberdar olan Ahmet Şerif Şerefli ve diğer Türkler, komünizmi daha çok benimsemiş, Sovyet askerlerini ve dolayısıyla komünistleri kendilerini ölümden kurtaran birer kahraman olarak görmüşlerdir:

"*9 Eylül 1944'te Kızıl Ordu Tuna'yı geçti. Bulgaristan'da hükümet değişmişti. Bu değişimde köyümüzde koltuğunu bırakan faşist muhtarın çekmecesinde bir plan-liste bulundu. Köydeki 750-800 aile Türkü yok etme planı. Türk mahalleleri parsellenmiş, her ailenin katili adı yazılarak belirtilmişti. 102 noktası olan bir plan. Kızıl Ordu'nun Tuna'yı geçmesi oyunu bozmuş, biz ölümden kurtulmuştuk yürürlüğe konulması olanaksızlaşmıştı demek…*"[240]

Prenslik ve çarlık yönetimlerinden sonra Ahmet Şerif Şerefli de diğer Türkler gibi en çok Komünist Parti idaresinden umutludur. Zira komünist ideoloji, eşitliğe ve adalete dayanmakta olup ırkçılığa ve insanların sömürülmesine karşıdır.[241] Türklerin uzun yıllar boyunca Bulgaristan'da yaşadığı aşağılanma ve ötekileştirilmenin kaynağı ırkçılık ve insan sömürüsü olduğundan komünist yöneticiler, azınlıklara eşitlik ve millî sorunların çözüleceğini vaat ettiğinde[242] Türk azınlığın kalbini

[240] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 33.
[241] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 56.
[242] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 59.

çabucak kazanmıştır. Verilen bu sözleri destekler nitelikte faşist idare yıllarında görülmeyen şeyler olmuş, devlet dairelerine birkaç Türk memur alınmış, Ahmet Şerif Şerefli'nin de diğer Türkler gibi komünizme dair umutları artmış ve sanatçı bu gelişmeye sevinmiştir.[243] Türkçe şiir dinletileri yapılmış, bazı Bulgar yöneticiler bile Türkler ve Bulgarlarla birlikte sosyalist bir düzen kurulacağına, vaat edilen güçlü sosyalist ülkenin inşa edileceğine inanmıştır.[244] Komünist Parti'nin yönetime geldiği ilk yıllarda gençler kendi imkânlarıyla tiyatro sahneleri kurmuş, devlet bunu engellemediği gibi 1952'den sonra devlet eliyle üç "estrat tiyatrosu" (gezici tiyatro) kurulmuştur.[245] Spor etkinlikleri, folklor etkinlikleri ve benzer birçok etkinlik Komünist Parti organizatörlüğünde yapılmıştır. Daha önceki yönetimlerde Türk azınlığa buna benzer imkânlar tanınmadığından Ahmet Şerif Şerefli de diğer Türklerle birlikte komünizme inanmıştır.[246]

Komünist Parti iktidara öylesine yoğun ve başarılı bir propaganda ile gelmiştir ki Bulgaristan Türklerine din adamı yetiştiren Şumnu Nüvvap'ta bile aralarında Şerefli'nin de bulunduğu öğrenciler, komünizm lehine mitingler düzenlemiş, eski sistemi sürdürenlere karşı ise grev ve boykotlar yaparak tepkilerini göstermişlerdir:

"*Komünistlerin hükümete gelmesi 1944-1945 ders yılında Şumnu'daki Nüvvap öğrencilerini de boykota götürdü. O yıllarda ben de Nüvvap öğrencisiydim. Okul avlusunda miting düzenliyor, yenilik, değişim sloganları atıyorduk. Öğrencilerden Hüseyin Oğuz ve Süleyman Kırcaali'li ateşli konuşmalar yapıyor ve bizi galeyana getiriyorlardı. Hükümet değiştiği halde eski öğretimin uygulamasına isyan ediliyordu. Öğretmen kadrosunun değiştirilmesi isteniyordu. Bazı derslerin tamamen programdan çıkarılması düşüncesi yaygındı. Müdür Yusuf Ziyaeddin (Şeyh Efendi) görevinden alındı, yerine Ahmet Hasan (Hacı Ahmet) getirildi. Grevler, boykotlar yine de yatıştırılamadı. Şumnu ileri gelenleri de yardımcı olmak için çözüm yolları bulmaya gayret gösteriyorlardı. Desteci İbrahim ve Ahmet Kemal gibi otoriteli adamlar öğrencilerle görüşerek arabuluculuk yapmak istediler. Nihayet bir anlaşma*

[243] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 97.
[244] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 234.
[245] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 180.
[246] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 201.

metni ortaya konuldu. Ders programında çok esaslı değişikliğe gidildi. 1947 ders yılında Nüvvap kolayca devletin eliyle Nüvvap olmaktan çıkarıldı ve düz liseye (gimnazya) dönüştürüldü." [247]

Komünist yöneticiler, asimilasyon çalışmalarına çekirdekten başlayarak önce çocuk ve gençleri hedef almış, Türk okullarına sızarak eğitime müdahale etmiştir. Komünist rejimin taraftar ve uygulayıcılarının yaptığı propaganda çalışmalarının din eğitimi alan öğrencileri kuşatacak kadar etkili olması, yapılan taraftar çekme çalışmalarının ne denli etkili olduğunu gözler önüne sermiştir. Yaşanan protesto olayları ve Nüvvap'ın kapatılması, bazı ileri görüşlü Türklerin endişelenmesine neden olmuştur:

"Nüvvap okulunun biçim değiştirmesi, öğrencilerin fesli beyaz sarıkları atması daha derin düşünenleri sevindirmedi. Aksine korkuttu. Rüştiye okullarına öğretmen, müftülüklere din adamları eğiten Nüvvap uzun yıllar süresince olumlu hizmetler vermiş, azımsanamayacak derecede, kendilerinden başka başkalarına da yeten aydınlar yetiştirmişti. Bulgaristan'da tek din adamı yetiştiren bu okul. Nüvvap 'ın kapatılması, din için kötü haber demekti. Müslümanlıkla Türklük elden gidiyor, diye yakınanların sayısı az değildi. 1946'da özel Türk ilk okullarının devletleştirilmesi, Nüvvap 'ın kapatılması halkın gönlünde yaralar açmıştı."[248]

Komünist Parti'nin propagandaları dışında Ahmet Şerif Şerefli'nin, komünizme inanmasındaki en büyük pay, Lenin'in ve Stalin'in komünist ideolojiyi anlattıkları kitaplarına aittir. Sanatçı, komünist felsefeye hayranlık duymasını sağlayan bu kitapları kütüphanesinde bulundurmuş, okudukça hayranlığı ve inancı artmıştır:

"... Bu altı binden 55 cilti Lenin'in eserleriydi. Karşımda duvarda onun portresi. Dolaplarımda sakladığım arşivimdi.

(...)

[247] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 40-41.
[248] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 41.

(...) Kim ne derse desin ben Lenin'i adaleti için seviyordum. Her cildi 7-8'er yüz sayfalık eserinde anlatmaya çalıştığı adaleti için. Çerçeveyi paketlerken tekrar sordu: İliç'i o kadar çok mu seviyorsunuz?". Tabii diyerek noktayı koymuştum."[249]

Okumaya düşkün olan ve eğitimini kitaplarla tamamlayan Şerefli, Lenin'in ve Stalin'in ideolojisinin anlatıldığı adalet, eşitlik ve hürriyet üzerine kurulmuş eserlerde millî kimliği nedeniyle dışlanmayacağı bir öğretiyi bulmuştur. Ahmet Şerif Şerefli, bu eserleri okudukça Lenin'e ve Stalin'e inanmanın yanında bir de yoğun bir sevgi beslemiş, onlarla duygusal bağ kurmuştur. Stalin ve Lenin, Şerefli'nin gözünde birer Tanrı'ya dönüşmüştür:

"*Tanrılaşan Stalin gözümde dağ kadar ıılulaşmıştı. Onüç ciltlik eserlerini aldım, kitaplığımın en onurlu köşesine koydum. Dünyaya yön veren, sınıf çatışmalarını kaldıracak olan, herkese adalet dağıtan, halkları Komünizmin zirvelerine götürecek olan Stalin'e saygısızlık edemezdim. Bu ciltlerden yoksun kalmak bir kültür eksikliği olurdu."*[250]

"*Lenin de bir Tanrı idi benim için. Onun yazdıkları tam 56 cilt tutuyordu. Bu kitaplar da kitaplığımda yer alıyordu. Çok lüks ciltlenmişlerdi. Üstelik onun bir de yağlıboya portresini asmıştım kütüphaneme.*"[251]

Şerefli'nin felsefeyle tanışması, 1956-1957 ders yılında, Komsomol Komitesi'nin bir yıllık Gençlik Komsomol Okulunda; Marksizm, Leninizm, Maoizm, Stalinizm, tarihî materyalizm, diyalektik materyalizm gibi komünist felsefeye ilişkin dersler okumasıyla olmuştur.[252] Bunlar dışında daha önce herhangi bir felsefe dersi almamış olan Şerefli'nin, duydukları ve okudukları karşısında etkilenmesi kaçınılmaz olmuş; babasının, sanatçıya aşılamış olduğu "Kitaplar, öğretmenler doğruyu söyler ve değerlidir, okumuş insana saygı duymak gerekir." görüşünün etkisiyle Şerefli, Komsomol Okulundaki öğretmenlere inanmış, duydukları ve okudukları karşısında büyülenmiştir:

---

[249] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 131-132.
[250] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 118.
[251] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 31-33.
[252] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 116.

"*Stalin benim gönlümde de oldukça yer yapmıştı. Kitaplara göre Millî Sorunları en iyi o çözümlemişti. Hocalarımız da kitaplarda yazılanı doğrulayorlardı. Aldatılmıştık. Gönüllerimiz kızıl düşlerle dolduruldu. Ne sınırlı, siyasal körlermişiz...*"[253]

"*Stalin'e herkesin inandığı (inanır göründüğü) için ben de inanıyordum. Stalin bir Tanrı gibiydi. 1955-1956'da, Gençlik Marxist Okulu'nda okudum. O zaman sanıyorum ki gerçekten sevdim onu. Beynimi iyice yıkamışlardı, belki de ondandır bu sevgi. Matta 12 ciltlik eserlerini aldım ve kütüphanemin en gözde bir yerine koydum onları."*[254]

Şerefli'nin, Stalin'e duyduğu inanç ve sevgi ilk meyvesini vermiş ve Stalin için yazmış olduğu *Savaşımız Barıştır Stalin Asrında* isimli şiirle ilk şiir ödülünü 1953 yılında kazanmıştır.[255]

1957 yılında Maarif Bakanlığının ülkede çocuk yayınlarıyla ilgili bir toplantısına katılan Şerefli, toplantının sonunda söz hakkı alıp Türk çocukları için haftada bir çıkan dört sayfalık bir gazetenin yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bakan Kiselinçev, Ahmet Şerif Şerefli'yi haklı bulmuş ve aradan bir yıl bile geçmeden Türkçe çocuk dergisi için izin verilmiştir. Bu durum karşısında çok mutlu olan Ahmet Şerif Şerefli ve çalışma arkadaşları, derginin adını *Piyoner* olarak belirlemiş ancak dergi dört yıl sonra parti tarafından kapatılmıştır. Komünist yöneticiler bir yandan verirken bir yandan almış ve böylece oluşabilecek rahatsızlıkları ertelemiş, komünizme olan inancın bir müddet daha devam etmesini sağlamıştır:

"*Millet çok üzgündü. Bunu sezen yöneticiler Radyo yayınlarını ikiden dört saate çıkardılar. Ve çocuk yayınlarına da sözde 'önem' verdiler. Gülümsememiz için bir eliyle bizi gıdıklayan katil, diğer elinde sakladığı bıçakla bizi boğazlıyordu.*
Tüm bu iğrenç oyunlar sosyalizm bayrağı altında oynanıyordu. Bizimle oynayan kişiler değil, Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi'ydi."[256]

---

[253] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 116-117.
[254] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 32.
[255] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 31-32.
[256] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 115-116.

Todor Jivkov, 1959-1960 ders yılında Türk ve Bulgar okulları birleştirilirken yaptığı bir açıklamada, Türkçe eser yayımına ilişkin umut verici konuşmuş, bu konuşmanın ve Jivkov'un verdiği sözlerin etkisiyle Ahmet Şerif Şerefli de bütün Türk azınlığı gibi okulların birleştirilmesine tepkisiz kalmış ve iyi şeyler olacağına dair inancını korumuştur. Jivkov, Türkçe eser yayımının artırılacağını, Türk sanatkârların destekleneceğini, Türk sanatkârların eserlerinin sadece Türk halkına değil Bulgar halkına da sunulacağını, Türkleri anlatan filmler çekileceğini ve televizyonda Türkçe yayınlar yapılacağını söylemiştir:[257]

"*Bu sosyalist ülkede Türkçe yazanlar çok alçakça aldatılıyorlardı. Tecrübemiz olmadığından inanıyorduk. Çünkü söz veren devlet başkanıydı. Yeni Hayat dergisine gönderdiği özel bir mektupla seslenmişti bizlere. Biz yazarçizerler, samimiyetine inanmış kendisine 15 imzalı mektupla teşekkür etmiştik. 'Cevabımız hem Türkçe, hem de Bulgarca Komünist Partisinin resmi organı Rabotniçesko Delo gazetesinde yayınlanmasını sağlamıştık. Tabii, aldatılmıştık. Tam anlamında bizimle alay ediyor, oynuyorlardı. Teşekkür Mektubu'nun altına imza atan 15 kişiden üçü Türkiye'ye göç etti, daha o yıllarda bir tanesi hapse atıldı, birimiz zehirlenerek öldürüldü."*[258]

Şerefli, ilerleyen yıllarda Komünist Parti'nin asıl amacını; uyguladığı asimilasyon politikasıyla, azınlıklara yaşattığı ölümlerle, kısacası tek milletli tek dilli inançsız bir toplum yaratmaya yönelik eylemleriyle açık ettiğinde aldatıldığını anlamıştır. Ancak o raddeye gelene dek yaşananların, aldatılmışlığın açtığı yaralar ve millî Türk azınlığın eritilmesinin açtığı hasar telafi edilemez olmuştur.

1960-1969 yıllarında Türkçe basında ve edebî eser yayımında artış yaşanmış,[259] bu durum Ahmet Şerif Şerefli'yi çok mutlu etmiş, sanatçı heyecanlanmıştır. Bulgaristan'da yeni bir Türkçe edebiyat yaratacaklarına dair

[257] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 171-172.
[258] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 172-173.
[259] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 171.

hayaller kurmuş, yeni bir Türkçe edebiyat yaratılacağına ilişkin umutları artmıştır.[260] Neticede sanatçının komünizme inancı perçinlenmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin gazeteci olarak çalıştığı yıllarda, Sovyetlerde uygulandığı gibi gazetelere günlük kolektif inceleme ve gazetelerde bir önceki gün çıkan yazıların analizi yapılmış, alınması gereken önlemler, konuların coğrafi taksimi gibi hususlar görüşülmüştür. Sosyalist basının doğru yolda olduğu savunulmuş, Şerefli ve arkadaşları bu söylenenlere inanmış; Batı basını, komünist idarecilerin ifadesiyle "sarı basın" küçümsenmiştir. Bu yolla hem Türk gazeteciler hem de Türk okuyucular kontrol altında tutulmuştur:

" *Kapitalist, bir başka deyimle Batı basımı "sarı basım" diye nitelendiriliyor ve küçümseniyordu. Herkes buna inanır görünüyor aslında kuşkulanıyorduk. Türklerden tek bir gazeteci ülke dışına çıkmış ve Batı alemini görmüş değildi. Görmemiş göz, işitmemiş kulak daha çok inanıyordu.*"[261]

Şerefli'nin komünist idarenin iyi şeyler başaracağına olan inancını, komünist öğretiyi aşılayan kitaplarla birlikte komünist propaganda aracı olarak kullanılan basın da artırmıştır. Şerefli ve Türk azınlığı, basının taraflı yayınlarının ve okudukları kitapların etkisinde kalmış, her şeyin iyiye gittiğine daha kolay ikna olmuştur:

"*Gerçekler bir yanlı yansıtılıyordu. Dış dünyalar bir yana, memleketin herhangi bir yerinde meydana gelen bir trafik kazasından bile haberimiz olmuyordu. Sistemin imajını zedeleyeceği düşüncesiyle gazeteler bu gibi olaylara yer vermiyorlardı sayfalarında. Hiçbir olumsuzluğa yer verilmiyordu. Yurttaş her şeyin yağla bal olduğunu düşünüyordu. Haber almamak, uzakları görememek gözlerimizi bağlıyor, beyinlerimiziyse işte böyle kızıl kitaplarla yıkatıyorduk."*

Ahmet Şerif Şerefli, *Eylülcü Çocuk* gazetesinde çalıştığı yıllarda, para için bir Bulgar tarafından yazılan *Ben Türk Çocuğuyum* adlı bir şiir yayımlamış ve parti görevlisi tarafından azarlanmasına rağmen daha kötü günlerin geleceğini düşünememiştir:

---

[260] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 175.
[261] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 74-75.

"*... Türk olmak yasak edilmeye başlandığı yıllarda olmuştu bu olay. Bundan daha ağır günlerin geleceğini düşünemiyorduk. Nedendi dersiniz. Çok kancıkça aldatılıyorduk ve saftık...*"

Ahmet Şerif Şerefli, komünizme inandığı zamanlarda -1966'ya kadar- kaleme aldığı manzum eserlerde komünizm rüzgârları estirmiş, mensur eserlerde komünizmi övmüş hatta politika yapmıştır. Uzun hikâye türündeki *Şirin* isimli eserinde, sanatçı komünizmden önce dinî baskıyla kadınların cahilleştirildiğini ve komünist idarecilerin yardımıyla kadınların da hayata katıldıklarını; *Adım Adım Memleket* isimli gezi yazısı türündeki eserinde, Komünist Parti'nin yönetime gelmesiyle Bulgaristan'ın kaydettiği gelişmeleri, yapılan yapı ve yatırımları, halkın mutluluk ve hürriyet içerisinde kültürel aktiviteleri dilediğince yaptığı bir hayat sürdüğünü anlatmıştır. Sanata duyduğu aşk ile yapmış olduğu bu hareketi çok büyük bir olay olarak yorumlamamış, zaten komünistler de daha gerçek yüzlerini tam olarak göstermediğinden Şerefli durumun vahametini kavrayamamıştır.[262]

Ahmet Şerif Şerefli'nin, komünist ideolojiden vazgeçmekte zorlanmasındaki sebep, dünya insanlığının kitaplarda vaat edilen barışa, eşitliğe ve hürriyete ihtiyacı olduğunu düşünmesidir. Bu ideolojiye kuvvetle inanmış, komünizmin dünyanın ihtiyacı olan huzuru getireceğini düşünmüştür. Bu düşünceyle komünizmin ilkelerinin uygulanmayışının sorumlusu olarak Jivkov'u gören sanatçı, yine de her şeyin ırkçı bir hâl aldığının farkına varmıştır.[263] Nihayetinde gizli emeller artık dillendirilmeye başlanmış, verilen sözler yerine asimilasyonun adı koyulmuştur:

"*Bizi eritmenin bir yeni adı telaffuz edilmeye başlandı:1958'de Politbüro çok sıkı kararlar aldı. Çalışma yöntemleri sıkılaştırılıyor, sertleştiriliyordu. Atılan nutuklarda salonlar, meydanları çınlatan bu yeni söz 'priobştavane' (azın çoğa katılarak erimesi) kelimesiydi. Dilde, dinde, kültürde bir bütün oluyorduk*."[264]

[262] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 235.
[263] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 115.
[264] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 115.

İlk tepkisini 1966 yılında vermiş olmasına karşın Türk azınlığa yönelik asimilasyon çalışmalarına ve bizzat kendisinin çalıştığı gazetelerde uygulanan baskıya maruz kaldıkça aslında 1966'dan daha önce bir şeylerin yanlış gittiğini sezmiş ancak komünist ideolojiye olan inancını tam anlamıyla yitirmemiştir:

"1959-1960 ders yılında Türk okullarının Bulgar okullarıyla birleştirilince suların ters yöne akıtılmak istendiğini iyice kavradım. Yüreğimde iyilik, güzellik umutlarım yaralanmıştı."[265]

Şair, 1963 yılında basılan *Azın Çoğu* isimli şiir kitabında sanat temasını işlediği *Şiirmiş Senin Adın*[266] adlı şiirinin son dizelerinde, komünist idarecilerin baskıcı politikalarına karşı endişeleri olduğunun sinyallerini vermişse de henüz olumsuz duyguları sezgi boyutundadır:

"Ne yazık ki günlerim hep boşuna akmış!

Hayat, sende şiir olmayınca

Sevgi de yıkılıyor, memleket de!..

Bu sözlerle bitiyordu şiirim. Daha o yıllarda hayat şiirimizin solacağını, yaşamak cehenneme dönüşeceğini sezmiştim. Neden diyeceksiniz? Bugün verilen yarın elimizden alınıyordu. Okullar kapatılmıştı. Kaynak kesilmişse ne diken gelişirdi, ne de edebiyat. Her şey bir oyundu. Biz elimizde olana seviniyorduk. Gelecekte olanı düşünemiyor, geçmişte olana bakamıyorduk."[267]

Ahmet Şerif Şerefli, Stalin'in öğretisinin yıkıcılığını bizzat kendi soydaşlarıyla yaşamaya başlamadan evvel başlarına geleceklerin senaryosunu Rus yazar Aleksandır Soljenitsin'in, 1962'de yayımlanan eseri *İvan Denisoviç'in Bir Günü* isimli eserinden okumuşsa da inanmamıştır. Stalin karşıtı, huzursuzluk sesleri, kan haberleri duyulmaya başlamış ancak Şerefli'nin söz konusu eserde yazılanlara inanması birkaç yılını almıştır:

---

[265] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 174.
[266] Ahmet Şerifof, *Azın Çoğu*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1963, s. 15.
[267] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 236.

"İvan Denisoviç'in Bir Günü' yayımlandı. Aleksandır Soljenitsin ölüm kamplarında yaşadıklarını kaleme almıştı. Vahşet dünyasına, daha doğrusu Stalin'in mezbahalarına açılan pencereden milyonlarca insan kıyımlarını okuduk. Sanki yine de inanmadık.

Birkaç sene sonra Soljenitsin'in eserlerini Türkçe olarak okudum. İstanbul baskısı: Kanser koğuşu, Gulag Takım adaları ve... (...) Kitaplar aklın alamayacağı gerçekleri çok inandırıcı bir biçimde açığa vuruyorlardı. Stalin içimde günden güne yıkılıyordu. Ben onu sevmemiş, tapmıştım. Putlar yıkılıyorken böyle oluyor işte. Kütüphaneme her girdiğim en onurlu yeri işgâl eden bu kızıl kitaplar diken misali gönlüme, gözüme batıyorlardı. Yerlerini değiştirdim, sakladım. Bu durumda gözüme batmasalar da gönlüme batıyorlardı. Katil duvarın arkasındaydı. Ben bir acı yaşıyordum..."[268]

Komünist Parti'nin baskıcı politikaları, Türk okullarının kapatılması, gelenek göreneklere ve Müslümanlığa getirilen yasaklamalar, Türkçenin yasaklanması, Türk aydınlarının evlerinin basılması, Türkçe kitapların yakılması ve en nihayetinde 2 milyon Bulgaristan Türk'ünün adlarının zorla değiştirilmesi olayları; Ahmet Şerif Şerefli ve diğer Türk aydınlarının, ustaca kandırıldıklarını kavramalarını sağlamıştır. Gelen gideni aratmış, Türk azınlığı Çarlık yıllarını arar hâle gelmiştir. Türk sözcüğü dahi yasaklanmış hatta mezar taşlarındaki ay yıldızlar bile silinmiştir. Tüm bu zulmü sanatçı, tanık, sanık ve mahkûm olarak yaşayan Şerefli, olanlar karşısında şaşkındır:

"*İnsanoğlu dostunun, komşusunun, sonunda kendi kendinin katili mi olacak? Hani bu devletleştirilen topraklara sevgi, eşitlik tohumları ekecek, adalet güneşinde yeşertecektik! Neler oldu ve neler oluyor Allahım?*"[269]

Komünist Parti'nin Türk azınlığa yönelik ve şiddeti giderek artan yıkıcı politikaları karşısında sanatçının benliği sarsılmış, sanatçı kendini suçlu hissetmiş ve komünist ideolojiye olan inancıyla birlikte kendini sorgulamıştır. Şerefli'nin, bütün inanışları gerçeğe ulaşmak uğrunadır ve Şerefli, 1964'te bir çeşit günah çıkarmaya girişmiştir:

---

[268] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 118-119.
[269] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 1.

"24 Mart 1964'te yazdığım: 'İnsanlar ne çok ruhsal varlık yitiriyor bu ateist rejimde. Gençliği, sevgisi anlamsızlaşıyor, namusunu, inancını, folklorunu, dilini, dinini, geleneklerini her şeyini yitiriyor. İçtenlikler de ölüyor bu kızıl dünyada..." Bir başka notum: "Gerçeği bulmak için insan ne olmamış ki!.. Dindar olmuş, idealist olmuş, Marksist olmuş. Bir tarikata girerek derviş olmuş, dört duvar arasına girerek erbain çıkartmış Tanrının yüzünü görmek için, Allahı'nı inkâr etmiş ve...". Dün de bugün de hep o büyük gerçeği aramışız. Sevmiş, inanmış ve geriye dönüşler yapmışız. Sadece dosta, sevgiliye değil, kendimize de ihanet etmişiz. Kişinin gerçekleri kişiyle birlikte gidiyor...Sonra?! Yine savaş, yine yol...'"[270]

Ahmet Şerif Şerefli, sıkıntılı anlarında rahatlamak için çok sevdiği doğaya kaçmış, dağ yürüyüşlerine çıkmış, bu yolla bir nebze olsun nefes alabilmiştir. Komünist Parti tarafından Türk kimliği nedeniyle dışlanan Şerefli, 1966 yılında komünizme olan inancını tamamen kaybetmiştir:

"(...)Komünizme inanmıyorum artık. Vatansızım. Mutsuzum. Bundan böyle beni dağ yürüyüşleri de avutmayacak anlaşılan."[271]

Ahmet Şerif Şerefli, Komünist Parti'nin gizli emirlerinin kendi eseri üzerinde uygulanmasına şahit olmuştur. *Müjde*[272]'nin depolarda çürümeye bırakılması Türkçe edebi eser yayımına izin verilen dönemde bile aslında, komünist idarecilerin çok da samimi olmadığını ortaya çıkarmıştır:

"*Müjde'nin baskısından altı yıl sonra yayınevinin deposunda görevli İvan adında bir memur bana dedi ki:*

- *Depomuzda Müjde'lerin var, bir ara gelir alırsın…*

Aniden vurulmuşa döndüm. 100 kitap, az bir şey değil ki. Gidip aldım.

- *Bu ne demek İvan? Okurlar benden kitap istiyorlar, siz ise…*
- *Parti Merkez Komitesi'nden gizli emir vardı. Baskısı yapılan Türkçe kitapların bir kısmı depoda bırakılıyor, sonra imha ediliyor. Ben senin kitaplarını hurdaya ayıramadım.*

---

[270] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 125.
[271] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 158.
[272] Ahmet Şerifof, *Müjde*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1960.

Bu tür gizli bir kararın varlığını duymuştum da; uygulanacağına pek inanmıyordum. Uygulanıyormuş meğerse. Komünistler millî Türk azınlığını eritmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı. İki yüzlü komünist yöneticiler hem bizi hem de dünya kamuoyunu aldatıyorlardı. Biz Türk azınlığın aydınlatmak için her şeyi yaptıklarını söylüyorlardı."[273]

Ahmet Şerif Şerefli, komünist ideolojiye olan inancını tamamen yitirdikten sonra asıl suçluyu bulma sorgusuna girişmiştir. Önce yıllar boyunca sıkı sıkıya bağlı olduğu komünist ideolojiyi Jivkov'un yanlış uyguladığını düşünmüş,[274] sorunun Lenin'in ideolojisinden kaynaklı olabileceğini inkâr etmiş olsa da nihayetinde sorunun temel kaynağını irdelemiştir. Lenin'in, uygulandığı ülkeye göre bile farklılık gösteren öğretisinden, coğrafyası fark etmeksizin Türklerin payına hep zulüm ve yıkımın düşmesi Türklerin eğitimsizliğinden kaynaklanmaktadır:

"*Bulgaristan Türklerini Bulgarlaştırmayı kim koymuştu Jivkov'un aklına? Lenin'in öğretisi değil mi? Orta Asya, Kafkas Türklerini Ruslaştıran kimdi? Lenin'in öğretisi değil mi?! Çarlık Rusya'nın yaptığından daha kötüsünü yapmıştı Lenin. Millî sorunlara çözüm getirmek isteseydi Ekim Devrimi'nden sonra bu Cumhuriyetlere özgürlük tanırdı. Finlandiya'yı da Kızıl Ordu istila etmişti. Ekim Devriminden sonra bu ülkeyi tamamen özgür kılmıştı. Hem küçük bir devletti, bir buçuk milyonluk bir ülke. Onların gelecekteki isyanından, kültüründen korkuyordu. Orta Asya, Kafkaslar Türk'tü, cahildiler. Korkmadı.*"[275]

Şerefli'nin komünizme inancını yitirmesiyle bu öğretinin ileri gelenleri Stalin ve Lenin'e sevgisi bitmiştir. Ahmet Şerif Şerefli, ilk tepkisini 1966'da,[276] kütüphanesinde bulunan Lenin'in portresini, evinin karanlık kilerine kapatıp daha sonra bu hareketinden dolayı suçluluk hissetmesiyle vermiştir. Yüreği sevgi dolu olan sosyal olaylara duyarlı ve siyasi bir davası varsa tutkuyla bağlanan, kısacası tam bir dava adamı olan Şerefli için bu sevgiyi atmak pek de kolay olmamıştır. Sanatçı,

[273] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 169-170.
[274] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 115.
[275] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 133.
[276] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 132 ve s. 134.

kütüphanesinden Stalin'in ve Lenin'in yazdığı kitapları çıkararak biraz olsun yüreğini soğutmaya, acısını dindirmeye çalışmıştır:

"(...) Ne kadar çok yanıldığımı anlayınca bu ciltleri bir gece yaşadığım apartmanın 7. katından aşağıya attım. Geceliklerimle aşağı inerek parçalarını toplayıp çöp tenekelerine doldurdum. Komşular görmesinler diye katlandım bu zahmete. Bazı Bulgar komşularımdan korkuyordum.

Ne de olsa kitap çöpe atılmamalıydı. Ama söz konusu olan Stalin, dünyanın altıda birini elinde tutan bir İmparatordu. Onu yenebilmem için kitapları elimin altında bulunmalıydı. Ama o an nefretim benden daha güçlüydü. Ben bu davranışımla kendimi yenemeyenlerdendim. Oysa gerçek fatihler, kendilerini yenebilenlerdir."[277]

"*Lenin de bir Tanrı idi benim için. Onun yazdıkları tam 56 cilt tutuyordu. Bu kitaplar da kitaplığımda yer alıyordu. Çok lüks ciltlenmişlerdi. Üstelik onun bir de yağlıboya portresini asmıştım kütüphaneme.*

(…)

Millî azınlıklara asimile politikası uygulamaya başlayınca görüşlerimde devrim oldu âdeta. Azınlıklara bunca millî ıstırap çektiren kötü bir büyüğün kalbimde asla yeri olamazdı. Portresini duvardan aldım, ışıksız kilerde tuttum birkaç ay. Bir türlü alamıyordum bu keçi sakallıyı. Yüreğimden iyice kopmamıştı demek. 2 milyon azınlık kan ağlıyordu. Ne dilimiz kalmıştı, ne dinimiz. Nihayet bu acıların etkisiyle olsa gerek portreyi kilerden çıkarıp tuvalete götürdüm, lâzımlığın ağzını yüzüyle kapattım. Diğer yandan kendimle savaşıyordum. Alçaldığımı biliyordum, ama kendimi yenme hususunda ben zayıf insandım.

İnsan siyasî kişiliği olanı birini önceden ve iyice tanımadan asla sevmemeli. Çünkü böyle bir sevgiden kurtulmak da hiç mi hiç kolay olmuyor."[278]

İçinde tanrılaştırdığı Lenin'i ve Stalin'i tıpkı onların ideolojisinin kılavuzluğunda 2 milyon Türk azınlığa yapıldığı gibi yok etmeye çalışmıştır.

---

[277] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 32.
[278] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 32.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, 1966'dan sonra yazdığı şiirlere komünizmden vazgeçişi ve Türklere uygulanan yıkıcı politikalardan rahatsızlığı yansımıştır. Aslına bakılırsa bütün Türk azınlığın duyabileceği şekilde komünist idarecilere karşı yüksek sesle verdiği ilk tepkisini *Üçüncü Adım* adlı eserinin *Bir Yaprak* isimli bölümünde yer alan başlıksız ve ilk mısraı "*Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana*" [279] olan şiiriyle vermiştir:

"Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana;
yalandan yenilmiye alışık olamıyorum,
anlasana!
Razı ol! diyorsun bana, yenil! diyorsun bana;
hakaretlere soğuk duramıyorum,
yaş koyamıyorum erkekliğimin gözüne,
nihayet anlasana!
Artık sus,
ana dilime
yediğim ekmeğe tükürmeyi öğreten maskara!
Gir kılıfının içine,
koyma yüreğime yara!
Razı ol! diyorsun bana, yenil! diyorsun bana;
yalandan yenilmiye alışık olamıyorum anlasana!
Şairliğimin gözüne bir damla olsun yaş koyamıyorum,
anlamadıysan nihayet anlasana!"

Şerefli, Türk azınlığa dayatılan Türkçe yasağını ve kültürel yasakları sindirememiş, hakaret olarak görmüş, bu yasaklar karşısında boyun eğmeyi bir yenilgi olarak değerlendirmiştir. Sanatçı, direneceğini ve millî kimliğinden taviz vermeyeceğini açıkça ortaya koymuştur.

Ahmet Şerif Şerefli aldatıldığını anladıktan sonra kendini sorgulamaya, nerede hata yaptığını düşünmeye başlamış, inandığı, aldandığı komünist öğretinin

[279] Ahmet Şerif Şerifof, *Üçüncü Adım*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1969, s. 36.

aslında sınıfsızlaşmayı öğretmediğini ya da kültür olmadığını kavramıştır. Bu sorgulamalarının ve yaşadıklarının getirdiği olgunlukla Şerefli, kendi eksikliğini tespit etmiştir:

"(...) Ama ben Türk tarihini bilmiyordum, Türk edebiyatını okumamıştım. Nereye gidiyordum, düşünemiyordum. Yarın hangi milletten olarak yaşayacaktım? Bu sınıfsızlaşmak demek değil, cahilleşmekti. Adaletin de bir para gibi iki yüzü vardı. Değeri yüzündeydi."[280]

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgarların Türklere yönelik düşmanca tavrını gördükçe tarihî bir mukayeseye girişmiş; Osmanlının Bulgaristan'daki Hristiyan azınlığa hoşgörülü bir politika uyguladığını, Bulgarların ise Osmanlının torunlarına düşmanca davrandığını görmüş ve sanatçı, bunu haksızlık olarak değerlendirmiştir.[281]

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'da Türkçe yazan bir yazar olmanın sıkıntısını da yaşamıştır. Komünist idareciler, muhbirlerle, gizli polis baskısı gibi yollarla Türk azınlığı korkutmuş, Türk azınlığı yalnızlaştırmış ve böylece bir bütünlük oluşturamayan Türkleri sindirmek daha kolay olmuştur:

"(...) Yazanlar bu oyunlara hem tanık oldular, bazıları sanık oldular. Hem de mahkûm edildiler. Neyi bilemedik? Birleşerek direnmesini bilemedik, istemesini bilemedik, savaşmasını bilemedik. İki milyon Türk birden ayaklansaydı, ölümlü olurdu ama kazanırdık."[282]

Nihayetinde Stalin'e olan sevgisi nefrete ve öfkeye dönüşmüş, Şerefli ise Türk azınlığın ve kendi sonunu merak ederek büyük bir acıyla çaresiz kalmıştır. Komünist idarecilerin yoğun olarak uyguladığı baskı ve korkutma politikasıyla Şerefli, içe dönük ve endişeli bir hâle bürünmüştür. 1960 yılında *Eylülcü Çocuk* dergisinin kapanış toplantısında[283] Bulgar matbaa şefi, Şerefli'ye içtenlikle ve fısıltıyla, Türk çocuklarına haksızlık edildiğini, ayrımcılık yapıldığını, Türkleri daha zor günler beklediğini, Ahmet Şerif Şerefli'nin de derginin kapanışından rahatsız

[280] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 118.
[281] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 9.
[282] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 175.
[283] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 76.

olduğunun farkında olduğunu söylemiştir. Ancak baskı, gizli polis, muhbir korkusuyla ezilmiş ve sindirilmiş olan Ahmet Şerif Şerefli, matbaa şefi Bay Hristo'ya konuyla ilgili yorum yapmaktan korkmuş, bunun bir tuzak olabileceğini ve ağzından laf alınmaya çalışıldığını düşünmüştür. Böylece Ahmet Şerif Şerefli, ne kadar sindirildiğini fark etmiş, kişisel bir uyanış yaşamıştır.[284]

1972'de zorla adları değiştirilen Pomakların acısı altında ezilen Şerefli, çaresizlik içinde yardım edebilmenin yollarını aramış ancak Bulgaristan'daki bütün soydaşları gibi o da baskı ile kuşatılmış ve yardım istemek amacıyla Aziz Nesin'e mektup yazmıştır:

"(...) Aklıma Aziz Nesin' den yardım istemek geldi ilkin. Bir mektup yazdım On binlerce masum Pomak'ın adım değiştirmediği için öldürüldüğünü, Türkiye'deki devlet adamlarını ve dünya yazarlarını harekete geçirmesini rica ettim. Mektubu, İstanbul'dan geçecek olan lrak'lı bir şair arkadaşımın eliyle gönderdim. Mektup Aziz Nesin' in eline geçti mi, geçmedi mi bilemiyorum. Ama Bulgar polisinin eline geçti. Olaydan üç yıl sonra tutuklandım. Sorgu yargıcı beni bu mektup için de ayrıca suçladı. Aziz Nesin'e yazdığım mektupta on binlerce Pomak'ın öldürüldüğünden söz ettiğimi, sayıyı çok abarttığımı, gerçekten öldürülenlerin çok daha az olduğunu söyledi."[285]

Yaptıklarının makul bir yanı olduğunu ve kendi hesaplarınca başarılı olduklarını düşünen komünizm taraftarı Bulgarlar, acımasızlıklarını ve insanlık dışı uygulamalarını söz konusu olaydan on yedi yıl sonra Türk azınlığa tattırmaktan geri durmamışlardır.

İslâm kültürüne göre ezanla verilen Türk adlarının Bulgar adlarıyla değiştirilmesi işlemi, Sofya'da değişik semtlerde yaşayan 3500 Türk ailesine 1985 yılının Şubat ayının ilk haftasında uygulanmıştır.[286] Adı Türklüğünün, soyunun simgesi olan Bulgaristan'daki Türk azınlığa zorla uygulanan ad değiştirme

[284] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 77.
[285] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 140.
[286] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 536.

işleminden Şerefli, her ne kadar kaçmaya çalışmışsa da başarılı olamamıştır. Sanatçı, diğer Türklerle birlikte "bu günü ölümü bekler gibi beklemiş", aynı gün içerisinde polisler 4-5 defa evine baskın düzenlenmiş, iş yerinden kovulup aç kalmakla, Belene ölüm kampına gönderilmekle tehdit edilmiş, sonunda pes ederek bu durumdan kaçamayacağını anlamıştır:[287]

"Bir akşam polisler benim de kapımı çaldılar. Kapıyı açmadım. Kapı açılmayınca dışarıdan tekmelemeye başladılar. Az sonra evde bulunmadığımı düşünmüş olmalılar ki çekip gittiler. Basamaklardan ayak seslerini duyuyordum. Bir yarım saat aradan sonra kapıyı araladım baktım.(...) Korkulu bir bekleyiş içindeydim. Aslına bakarsan hayatım böyle korkular içinde geçmişti. Cezaevinin, tutuk evlerinin kapıları ardında günlerim zehir olmuştu. Kurtuluşa çare yoktu. Geleceklerini biliyordum. Geldiler de. Zile acı acı bastılar, sanki yangın alarmı çalıyordu. Aslında bu yangından daha yangındı."[288]

Türkçeye sevdalı, Türk kültürüne büyük bir aşkla bağlı, Türk gazeteci, şair, yazar Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'da 2 milyon Türk azınlığın ortak kaderini paylaşmış ve 6 Şubat 1985 yılında Sofya'nın Krasno Selo Belediyesinde, Komünist Parti'nin polislerinin dayak, mahkûmiyet, işsizlik ve ölüm tehditleriyle Türkçe adını Bulgarca bir adla değiştirmiştir.[289] Ad değiştirilme işlemleri sırasında görevli memurlar, bir yıl önceden Bulgar Komünist Parti uzmanlarınca hazırlanmış ve onaylanmış Bulgar isimleri listesini Şerefli'nin eline verip bir isim seçmesini istemiştir. Şair, memur kadınla girdiği bir münakaşadan sonra büyük bir kahırla kendine aslan anlamına gelen "Lev" adını seçmiştir.[290] Bu olay sonucunda Şerefli, kendini kimliksiz ve vatansız hissetmiştir:

"(...) Birer imza karşılığında geçmişimizi geleceğimizi, dilimizi, dinimizi, kültürümüzü, milliyetimizi tüm varlığımızı tarihten silmiştik. Aklın almadığı bir olaydı bu."[291]

---

[287] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 536-539.
[288] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 536.
[289] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 536-542.
[290] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 543, 546.
[291] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 545.

"(...) Bir ad insanın doğumu ölümü veya hiçliğidir. Sonsuzluğudur da… Aynı zamanda namusu, onuru, varlığı, günahı, bayrağı, ilişkisi her şeyidir. İnsan ömrü süresince adı onuru, namusu için yaşar elbet.

(…)

Ahmet Şerif, senin adın artık Slav adı. Kitapların üzerindeki ad yazılı değil kimliğinde. Yabancısın sen. Ahmet Şerif yaratıcıydı, şimdi eski kıyafetleri onaran sıradan biri. Ahmet Şerif'i yaratıcı olarak öldürdüler. İnsanlık onurunu çiğnediler. Sen Ahmet Şerif yaratıcılığınla, cezaevlerinde çürüyüşünle, orada adını korumak için tuvalet temizleyişinle yücelttinse yücelttin kendini. Adın uğruna aç kalışınla, hastalığınla yücelttin varlığını. Varlığından ne kaldı? Adlar nesilden nesile geçiyor, bayraklaşıyor, yüceltiliyor ve giderek ulu soyağaçları oluşturuluyor. Her onurlu ad soy zincirinden bir halka, ağacından bir daldır.

(...)

Senin yolun burada kesildi, öldürüldün sen Ahmet Şerif. Hatıra bile değilsin, seni anımsatacak ne dalın, ne kökün var. Kan bağları, kan davaları, çatışmalar hep bu adı korumak için değil mi?

Sonradan ad sadece kedilere, köpeklere, hayvanlara veriliyor! Sen bunlardan hangisisin? 2 milyonu bulan Bulgaristan'daki Türkler kedi köpek miydi yoksa? Geceleri rahat mı uyuyorsun? Geleceğin için ne düşünüyorsun?" [292]

Ahmet Şerif Şerefli, adını Bulgar adıyla değiştirdikten sonra da polis baskısı sona ermemiş, posta kutusundan, kapı zilinden Türkçe adı sökülüp atılmıştır.[293] Tüm bu asimilasyon çabalarına karşın Şerefli'yi Türk kimliğinden vazgeçirmek mümkün olmamış aksine şair, kendini daha çok Türk hissetmiş, Türklüğüne daha büyük bir tutkuyla bağlanmıştır:

"Kapıda posta kutusunda kendi adımı ''Ahmet'' diye okudum. Özenle bu adı ben yazmıştım.(...) Ben her nesnede Ahmet Şerif olarak gülümsüyor ve karşıma çıkıyordum. Elektrik, su faturalarında, evin tapusunda, nikâh belgesinde ben Ahmet

[292] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 550-552.
[293] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 548.

Şeriftim. Türk tüm ve Türkçe düşünüyordum. Kanayan bir yaraya dönüşmüştüm. Ben şimdi milli acılarımda büyüktüm. Ve yüz bin kere daha Türk tüm."[294]

Ahmet Şerif Şerefli'nin aile fertlerinin isimleri de ne hâlde olduklarına bakılmaksızın zorla değiştirilmiştir. Kardeşi Hasan Şerefli'nin ismi hastanede tedavi altındayken, yeğeninki sınav çıkışı ve 90 yaşındaki annesinin ismi sorulmaksızın değiştirilmiştir:

"Kardeşim Enfarktüs geçirmişti. Razgrat hastanesinde, yoğun bakımda kaldığı yatakta yatıyorken… Polisler gelmiş, adını değiştirmişler… Yeğenim Ekrem Varna'da tıp fakültesinde öğrenciydi. Sınav saatinden sonra adını değiştirmişler. Rektörüne, "bu pek iyi notu Türk Ekrem aldı, bilesiniz…" demişti. Böyle bir acı karşısında herkesi bir şey söylüyordu. İçindeki acıyı biraz hafifletmek için.

Sadece doksan yaşındaki annem tepki göstermemişti. Zorunlu olarak adının değiştirildiğinden bile haberi yoktu. Polisler, Bulgar kimliğini elinde vermişler. Emine 'Emilya' olmuştu. Kim bu Emilya, diye bize soruyordu. 21.yy eşiğinde ne acıklı, ne dramatik bir Bulgar vahşeti!..."[295]

Bulgaristan'da Türklere yönelik ad değiştirme uygulamasına karşı çoğu inşaat işçilerinden, yedi kişilik bir direniş grubu oluşturan ve Türkiye hesabına casuslukla suçlanan Türk gazeteci Halim Pasacov davasına Ahmet Şerif Şerefli, 35 tanıktan 27. olarak çağrılmış, elinden geldiğince ölüm ile yargılanan gazeteci arkadaşı lehine ifade vermiştir. [296]

Bulgaristan Türk yazarlarından ve 1982'de Türkiye'ye göç etmiş[297] olan Mehmet Çavuş'un *Bulgaristan'da Soykırım* isimli eseri dünya basınında yankı bulmuştur. Bunun üzerine Bulgar gizli polislerinden Karmen Gavrilov, Şerefli'nin adı değiştirildikten 1 yıl sonra evine gelip yaşadığına ve adını kendi rızasıyla

---

[294] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk.., s. 546.
[295] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 546-547.
[296] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 295.
[297] http://www.bizimgazete.bg/yurti%C3%A7i-haberleri/yazar-ve-%C5%9Fair-mehmet-%C3%A7avu%C5%9F-topra%C4%9Fa-verildi#.Wh8tQlVl_Dc (30.11.2017)

değiştirdiğine dair Şerefli'den imzalı beyanat almıştır. 2 milyon Türk azınlığın varlığını inkâr etmekten çekinmeyen Jivkov yönetimi, zorla imzalattığı beyanatla dünya basının ilgisini dağıtıp olan biteni yalanlamaya çalışmıştır. Gerçeklerin açığa çıkabileceği korkusuyla Şerefli'nin Bulgaristan'a gelen komisyon ile görüşmesine izin verilmemiştir:

" '– Son günlerde Batı Avrupa radyoları (Almanya'nın Sesi, Amerika'nın Sesi, Hür Avrupa ve BiBiSi) birçok kişilerle birlikte senin adını anıyorlar ve bizim aleyhimize propaganda yapıyorlar. Sözde adını değiştirmediğin için öldürüldüğünü iddia ediyorlar. İstanbul'da oturan şair Mehmet Çavuş 'Soykırımı' kitabında öldürüldüğünü yazmış. İslam Konferansı, Merkezi Londra'da bulunan Dünya Af Örgütü bu haberlerin gerçek olup olmadıklarını doğrulamak için Bulgaristan'a bir komisyon gönderecekmiş. Bütün bunlara cevap olarak hazırlıklı bulunmalıyız. Biz senin imzalayacağın bu belgeyi kendilere göstereceğiz resmî olarak. Ama sen kendilerine görünmeyeceksin! Saklanacaksın! Biz onlara ne yanıt vereceğimizi biliyoruz. Denizde mi diyeceğiz, köyde mi diyeceğiz, biz ne diyeceğimizi biliyoruz…'

Benimle gelecek olan yabancı komisyon üyelerini görüştürmek istememelerin nedenini biliyorum. Gelenlere, gerçekleri tüm inceliğiyle anlatacağımdan korkuyorlardı. Çünkü onlar benim dilimden, kalemimden korkuyorlardı.

Bildiğimi yazmama izin vermediler. Gavrilov söyledi ben yazdım. İmzaladım da…

Aradan üç ay geçmişti. Gavrilov yine bize geldi. Önceki pek olmamış, dedi. Bir yenisini yazdık Yazdıktan sonra okudu:

'-Bu daha inandırıcı oldu. Öğleden sonra yazdığımızı Noterliğe onaylatacağız…'"[298]

Türkiye uğruna her şeyi yapmaya hazır olan[299] Şerefli, Türkiye vatandaşı olmaktan gurur duymaktadır.[300] Ahmet Şerif Şerefli ve Bulgaristan Türk azınlığı

[298] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 549-550.
[299] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 83.

şovenizmin kurbanı olmuştur. Milliyetçilik anlayışının sınırlarını belirlerken Şerefli, bu durumu özellikle göz önüne almış ve Atatürk milliyetçiliğini benimsemiştir. [301]

Ahmet Şerif Şerefli, Nihal Atsız'ın oğlu Yağmur'a bıraktığı vasiyeti okuyunca buradaki Türklük tutkusunu aşırı bulmuş[302] ve en uygun milliyetçiliğin Atatürk milliyetçiliği olduğuna karar vermiştir. Şerefli, Atatürk'e hayranlık ve minnet ile birlikte büyük bir sevgi duymaktadır:

"Peki Ahmet Şerif, sen Stalin'i, Lenin'i sevdin de Atatürk'ü sevmedin mi?" diyenler bulunabilir. Hemen söylemdeyim ki bu bambaşka bir şey. Atatürk sevgisi öteki liderlere beslenen sevgiden çok çok farklı bir şey benim için. Atatürk sevgisi, ay yıldızlı bayrak sevgisi, anavatan sevgisi, Türk doğmak, Türk kalmak ve Türk olarak yaşamak sevgisidir. Annem beni eksik doğurmuş ama bu viran bedene bir Türk kalbi koymuş. İşte o kalbin öteki adıdır Atatürk sevgisi ve bu sevgiyi başka sevgilerle karıştırmanın imkânı yok."[303]

Yaşadığı zulme rağmen Türklüğünden ve Türk dilinden asla taviz vermeyen Şerefli, tüm kimliklerinin önüne Türk kimliğini koymuştur. Anavatanına, yaralanmış ancak kaybedilmemiş bir millî onurla dönmüştür.

2.7. Tutuklanışı ve Mahkûmiyet Süreci

Bulgaristan Türk yazarları arasında en kötü muameleyi Ahmet Şerif Şerefli görmüştür.[304] Şerefli, Komünist Parti'nin Komsomol Teşkilatı'na üye olmamakta direnmiş, partinin isteklerini yerine getirmeyerek partizan ve idarecilerin öfkesini üzerine çekmiştir. 1970'ten 1975'e kadarki 5 yıllık süre zarfında Şerefli'nin üzerindeki baskı arttırılmış, sanatçı evde yokken polisler evine gizlice girmiş ve yazdığı yazıların yerini tespit etmiş, evinde aramalar yapmış, posta kutusundaki

---

[300] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 102.
[301] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 65.
[302] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 46-47.
[303] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 32.
[304] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 519.

mektupları açıp okumuş, kimle görüştüğünü takip etmiştir. Tüm bunların sonucunda Şerefli hakkında kabarık bir suç dosyası oluşturulmuştur: [305]

"Bundan önce çektiklerimi kısaca özetlemek istiyorum: Gölge insanlar peşimi bir gün olsun bırakmadılar. Korkuyorlardı benden. Dairemde Bulgaristan'ı yıkıp yakmak için planlar düşündüğümü sanıyorlardı. Mektuplarım açılıp okunuyor, telefon konuşmalarım sıkıca denetleniyordu. Telefondan tehditler yağıyordu: 'Çingene, ne zaman Türkiye'ye gideceksin? Gitmezsen kafanı piliç gibi koparacağız...', 'Sen bir ajansın...' Karanlık basınca bazen kapımı zorlayarak içeri girmek isteyenler de oluyordu. Evde bulunmadığım günlerde içeri giriyorlardı. Girenler güvenlik görevlileriydi. Yazdıklarımı filme alıyorlardı. İhanet ederken suçüstü yakalanmak isteniyordum. Bazen aldıklarını yerine koyamıyor, ara kapıları açık bırakıyorlardı. Dört duvar arasında yalnızlık bir yandan, maddî darlık, yazma yasakları usandırmıştı beni.

Kapımın ziline basınca polislerin geleceğini düşünüyordum hep.

Bir akşam kapımın ziline basıldı. Karşımda bir sivil polis ve bölgenin Komünist Partisinin başkanını gördüm. Sözü uzatmadan ne istediklerini açıkladılar:

'- Biz seni Komünist Partisine üye almak istiyoruz. Şayet istiyorsan hemen dilekçeni verirsin…'

Hoppalaa! Düşmandan komünist!... Bu kafamın değişip değişmediğini denetlemek demekti.

'- Bir yandan beni her an hapse atmaya çalışıyorsunuz, diğer yandan Partiye üye olmamı istiyorsunuz! Başka bir diyeceğiniz var mı?'

'- Yok! Yok!...'

Tabut hazırlanıyordu bana, ölçü almaya gelmişlerdi.

Birkaç gün sonra kovulduğum gazeteden telefon geldi.

'- Ahmet sen misin? S. B telefonda…'

[305] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 350.

'- Buyrun…'

'Çok acele Rusçadan bir şiir çevirisi yapmanı rica edeceğiz. Şiiri sana ulaştırmanın yolunu bulacağız…'

5 yıldır kapımı aralayan, halimi soran yoktu. Ne oluyordu acaba? Partiye ihanet eden adamdan çeviri istiyorlardı. Hem de Rusçadan. Sovyetler Birliğine karşı düşüncemi saptamak istiyorlardı. Ceza yasasının 113. maddesine göre suç oluşturmaya gayret gösteriyorlardı. Onlara kanıt gerekiyordu.

İstemediğim halde çeviriyi yapıp verdim.

O günlerde yeğenim Ekrem konuğumdu. Ertesi gün bütün gün ikimiz Vitoşa dağında yürüyüş yaptık. Gölge niyetine peşimizden gelenleri dağ yollarında da gördük. Yüzce kendilerini tanıyordum. Tutuklanacağımı seziyordum artık."[306]

Şerefli'nin bütün bu ablukayı yaşamasına sebep olan ilk ihbar ise 1969 yılında bir Türk yazardan gelmiştir. Sanatçıyı şikâyet eden soydaşı, Kırcaali'de Türkçe olarak yayımlanan *Yeni Hayat* gazetesi yazarı Durhan Hasanov (Hatipoğlu)'dur. Şikâyet edilmesinin yanında bir de soydaşının ihaneti karşısında sarsılan Şerefli, hakkında yapılan suç duyurusunu Narodna Prosveta yayınevinin müdürü Kolü Belçev'den öğrenmiştir.[307] Hasanov, *Yeni Hayat* gazetesinin 11 Ekim 1969 tarihli 122. sayılı baskısının 3. sayfasında yer alan *Yetişir Artık!* başlıklı yazısında Şerefli'nin, *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında "Bulgaristan'da Türk bayrağı dalgalandırdığı" iddiasıyla sanatçıyı açıkça ihbar etmiştir:

" 'Narodna Prosveta' Yayınevinin okurlarına son birkaç ay zarfında sunduğu Türkçe kitaplar arasında Ahmet Şerifov'un 'Üçüncü Adım' adındaki üçüncü şiir derlemesi 'Şiirlerime büyüteçle bakın isterseniz/ Dünyanın ortasından insanlara doğru/ ak giysilerle geçenlerden biri de benim!' dizeleriyle bitiyor. Fikrimce böyle bir büyütece okurlardan önce kitabın redaktörü İvan Kazancıev'in ve bu kitabın basılmasında payı olan redaktörlerin ihtiyacı var. Hiçbir büyütece veya küçültece

[306] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 323-325.
[307] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 245.

müracaat etmeden Ahmet Şerifov'un giysilerinin ne kadar ak, dizeleri arasına ustalıkla gizlediği, maksadının temiz olduğunu görmek hiç de güç değil. Örneğin:

Çevrenin dermisinde beş köşeli bir Yıldız,

Uzanıp giden bir dal vardır bir de…

Sarısını sırmasını pek kıt harcamış

Yeşillere boyanmıştı nakşedilen Ay'ı

ANMALIK ÇEVRE Sayfa 74

Ahmet Şerifov'un bu beş köşeli yıldızla nakşedilen Ay'ı birbirinden ayırıp Anmalık Çevre'ye işlenmiş Ayyıldız'lı nakışların methiyesini yazmaya sevk eden nedenleri bilmiyorum. Bildiğim bir şey varsa, yukarıda isimleri zikredilenler, yayınevi ve redaktörlerin kırdığı yumurta bini geçiyor. Yetişir artık!"[308]

Hasanov'un ihanet ögesi olarak görüp şikâyet ettiği şiir; Şerefli'nin katıldığı şiir dinletilerinden esinlenerek kaleme aldığı ve Türk geleneklerini anlattığı bir şiir olup sanatçı, herhangi bir siyasi teması olmayan şiirde genç kızların gelenek üzere çeyiz hazırlıklarından söz etmiştir:

"Şiir töreninden sonra sarışın bir kız

nişanlıklarından bir çevre astı omuzuma.

Adını bile soramadım, ama,

hatırladım bizim köylü komşu kızı Fatmayı.

Çevrenin dermisinde, beş köşeli bir yıldız

uzanıp giden dal vardı bir de...

Sarışını sırmasını pek kıt harcamıştı yalnız,

yeşillere boyanmıştı nakşedilen Ay'ı,

[308] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 245-246.

yeşillere boyanmıştı ne varsa gönlünde

işlerken çevresine

o düşsel ilk sevdayı!"[309]

Durhan Hasanov'un bu hamlesi Türkçe yayımın daha erken yasaklanmasına sebep olmuş, parti yöneticilerine Türkçe yayımı yasaklamak için bahane olmuştur. Hasanov'un ihbarı üzerine Parti yöneticilerinin emriyle, Ahmet Şerif Şerefli ve yayınevi müdürü Belçev, *Üçüncü Adım'*ı parti merkez komitesinin incelemesi için bir gecede baştan sonra Bulgarcaya çevirmiştir. Şerefli yazmakla, Belçev ise izin vermekle suçlanmıştır:

"Kendine yetmeyen mezarcı Durhan Hasanov (Durhan Hatipoğlu) salt kıskançlığından yapmıştı bu hainliği, namussuzluğu. Bu parti Merkez Komitesine açık bir ihbardı. Türkçemizi daha çabuk mezara gömmeye yardım etmiş oldu. Kitaplarımda Türk bayrağını dalgalandırdığım için yapmış bu eşekliği. Belçev böyle sakıncalı bir eserin yayınlanmasına imzasını attığı için suçlanıyordu. Durhan Hasanov dizelerin altına gizlenen, sessizce Bulgaristan'da Türk bayrağa dalgalandıran Ahmet Şerifov gibi bir haini yakaladı ve ihbar etti. Ah ne zavallıyız? Ne kadar hiçiz! Millet haini Durhan Hasanov bugün İstanbul'da öğretmenlik ediyor ve Türk çocuklarını eğitiyor. Bu gibi hainlerin Türk çocuklarını eğitmeye hakkı var mıdır acaba? Eğitim bakanlığının bundan haberi yok mudur?"[310]

Hasanov'un, 1989-1990 yılında[311] Türkiye'de eğitim bakanlığına bağlı çalışıyor oluşuna içerleyen şair, Türk çocukları için endişelenmiştir.

Tüm bu olaylar üzerine 1970 yılında bilhassa Şerefli'den *Halk Gençliği* gazetesinde Türkçe yazması istendiğinde "hayır" cevabını vermesi ise olayları daha

[309] Ahmet Şerif Şerefli*, Üçüncü…*, s. 74.
[310] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 246.
[311] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. VIII.

çok körüklemiştir. Şerefli'ye, siyasi nedenlerle işten çıkarıldıktan sonra yakın çevresi ve meslektaşları sırtlarını dönmüş, sanatçı tıpkı bir vebalı gibi dışlanmıştır.[312]

Ahmet Şerif Şerefli, 5 yıl işsiz ve sefalet içinde direnmiş, partinin istediğini yapmamış, Türklüğünden taviz vermemiştir. Bütün bu dışlanma, baskılar ve suç dosyası hazırlıkları da Şerefli'yi yıldıramayınca sanatçı 1975 yılında tutuklanarak Sofya Cezaevine gönderilmiş, böylece şairi sindirme çalışmalarının dozu arttırılmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin evine 22.07.1975 tarihinde saat 05.00'da polis baskını düzenlenmiş, savcılık izniyle arama yapılmış, evde "sakıncalı" bulunan her şeyin kaydı alınmıştır. Listeye giren ilk eşya Mustafa Kemal Atatürk'ün duvarda duran 6 fotoğrafı, ikinci olarak Şerefli'nin bir kâğıda yazarak duvara yapıştırdığı Namık Kemal'e ait *Yine bünyâd-ı zulmü biz yıkarız/ Merkez-i hâke atsalar da bizi/ Küre-i arzı patlatır çıkarız* mısraları olmuştur. Ahmet Şerif Şerefli'nin, kendi kanıyla *Ben Ahmet Şerif Türk'üm! Türk'üm!* yazdığı kâğıt, sanatçının 100 sayfalık *Kırcaali Defteri* isimli denemesi, bunun dışında 6 adet baskıya hazır denemesi, okur mektupları, sanatçının Türk basınına ve Türk folkloruna yönelik çalışma ve araştırmaları, Türkçe kitap arşivi, fotoğraf ve yazı makinası tek tek "suç unsuru" olarak kayıt altına alınmıştır.[313] Ahmet Şerif Şerefli için oluşturulan suç dosyasında Türkçe yazdıklarına ek olarak, 1972'de zorla adları değiştirilen Pomaklara yardım istemek için Aziz Nesin'e yazdığı mektup da yer almıştır.[314]

Tüm bu arama ve fişleme işlemi beş saat sürmüş, bitiminde Şerefli de eşyalarıyla birlikte evinden alınıp Lozenets (Kurubağlar) semtindeki 4. Emniyet Müdürlüğü Tutukevine götürülmüştür.[315]

Tutuklanışının ardından yazdığı yazıların Bulgarcaya çevrilme işlemi bitmediğinden soruşturma başlamamış ve Şerefli ilk gününü havasız bir hücrede

[312] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 209.
[313] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 332-333.
[314] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 347.
[315] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 334.

boğulma tehlikesi altında "hain" ve benzeri sözlerle aşağılanarak geçirmiş, ikinci gün yargıcın emriyle daha geniş bir odaya alınmış ve günlerce bu odada soruşturmanın başlamasını beklemiştir.[316] Tutukevinde tutulduğu sırada doktor ve gardiyan zoruyla ne olduğunu bilmediği ve sanatçıyı hasta eden ilaçlar almıştır.[317] Bunların yanında şairin fiziksel kusurlarıyla dalga geçilmiş, sanatçı insanlık dışı muamele görmüştür:

"Ertesi sabah tuvalete çıkarıldık. Polis üstümdeki giysileri de çıkarttı. Anadan doğma çıplak kaldım. Tuvaletten odama kadar çıplak olarak koşturdular. Gardiyanlar arkamdan özürlülüğüme bakıyor kahkaha patlatıyorlardı."[318]

Üç hafta tutukevinde kaldıktan sonra yargıç günde üç defa Şerefli'yi sorguya çekmeye başlamış, mektuplaştığı kişilerle, özellikle Türk yazarlarla tek tek görüşmüş ve sanatçının duruşmasında tanıklık etmelerini istemiştir. Tanıklık edecekler arasında Bulgaristan Türk şairlerinden Recep Küpçü (Türkiye'ye göç ettikten sonra Komünist Parti casusları tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.[319]) ve *Şirin* isimli hikâye türündeki eserinin kahramanı Ayşe Halimova da bulunmaktadır.[320] Sanatçıyı en iyi savunan Recep Küpçü olmuş, Ayşe Halimova ise bulunduğu konum sebebiyle konuşmaktan korkmuştur:

"*Ayşe Halimova son derece korkmuştu. Vatan Cephesi Teşkilâtının Kadın Kolları Başkanıydı Ruen Belediyesinde."*[321]

Şerefli'nin Parti Merkez Komitesinin temsilcisini hedef alarak söylemek istediği ancak söyleyemediği, bir gazete kenarına slogan gibi yazdığı sözler ve Jivkov'a ettiği hakaretler soruşturmada aleyhine delil olarak kullanılmıştır:

"'Siz Ahmet olsaydınız, bir Bulgar size hakaret etmiş olsaydı, nasıl hareket ederdiniz? Küfrederdiniz değil mi? Yeni Işık gazetesinin bir toplantısında, hem Parti Merkez Komitesinin temsilcisi Aleksandrov ne söylemişti? 'sizi ezeceğiz, hastalanarak kansere karacaksınız. Yine de Bulgar yapacağız Türkleri. Haberiniz olsun, sizlere ninnilerinizi bile Bulgarca söyleteceğiz!' demişti. Yanıtım kendisine şu

[316] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 336-338.
[317] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 344.
[318] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 349.
[319] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 173.
[320] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 345.
[321] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 405.

olmuştu. 'Komünist Köpekler size türkülerimizi vermeyeceğiz!' demiştim. Yüzüne söylememiş, o anda içimden geçeni elimdeki gazetenin kenarına yazmıştım. Gören, okuyan ve ihbar eden olmuş. Hem de çevremdeki Türk asıllı meslektaşlarımdan geliyordu bu 'iyilik' bana. Aleksandrov'un hakaretlerine karşı haksız mıyım?'

(...)

'Seni gazeteci yaptık sense bizim üstümüze çıktın. Odana kapanıyorsun, bize karşı kitaplar yazıyorsun? Arada bir bağıra bağıra sevgili başkanımız Todor Jivkov'a küfürler savuruyorsun…'

Jivkov nutuklarında taklit ettiğim doğru. Dünyada böylesine kabak kafalı lider dünyada yoktur. Bu cahil kafadan sadece kabak çekirdeği yağıyordu. Biz Türkleri ezdiği için kendisine karşı nefretim sonsuzdu."[322]

Tutukevinde haftalar süren sorgunun nihayetinde Ahmet Şerif Şerefli duruşmasını beklemek üzere Sofya Cezaevinin 7. ağır cezalılar koğuşunun 28. hücresine gönderilmiştir.[323] Böylece Şerefli'nin hakaretler, aşağılamalar ve zulüm dolu mahkûmiyet süreci başlamıştır:

"Tam benim karşımda idama mahkûm edilenlerin hücresiydi. Bu akşam idam edilecekleri konuşuyorlardı. Bu hücrelerin otuzu da ceza hücreleriydi. Bu yüzden yatacak bir şey yoktu. Dayak atılan yer köşede olmalıydı. Feryatlar oradan geliyordu.

Bir saat sonra hücrenin kapısı açıldı. Gardiyan yanıma genç bir mahkûm soktu. 2 yıldır burada yatıyormuş. Gardiyanların yardımcısıymış. Bileğimden saatimi, cebimden tırnak makasımı aldı. 'sen zayıf bedenli insansın. Bu değerleri koruyamazsın. Onları korumak için senden alıyorum' dedi. Oysa gardiyanlarla işi uyduran hırsızın biriymiş. Yeni gelen mahkûmlardan kalemdir, saattir şunu bunu alıyor ve satıyormuş sigara parası temin etmek için.

[322] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 350-352.
[323] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk…, s. 353.

Demir kapılar günde üçer kez açılıyordu. Tuvalet için tabii: Sabah, akşam ve öğle. Ölüme mahkûm edilenlere bir defa. Bu koğuşta hiçbir mahkûm diğer mahkûmun yüzünü göremez. Tuvalete tek tek çıkarılıyorduk. Diğer koğuşlardan disiplini bozanları buraya getiriyorlardı dayak atmak için. Tuvalette, su muslukların bulunduğu yerde beş yüz litrelik içi dolu bir varil vardı. Dayaktan geçirilenler sonunda bu varilin içine sokup çıkarılıyordu. Kolundan sürüklenerek ceza hücrelerine konuluyorlardı. Bu ceza hücreleri çok nemliydiler, üstünden içeriye aralıksız su damlıyordu. Özel işkence için yapılmış hücrelerdi. Dayak, günde bir parça ekmek, çorba yerine bir tas tuzlu su. Ölürsen öl, acımak yok…

Dayakçıların kullandıkları kamçılar özeldi. Dışı lâstik, içleri kurşundu. Çıplak bedene yılan gibi sarılan, 'her şeyi bilen' bir kamçı. Dövülenlerin vahşi hayvanlar gibi bağırmaları tek tek hücrelerde kapalı mahkûmları sarsıyor, korkutuyordu. Duvarlar, tavan altı bile kan pıhtılarıyla bezeniyordu. Hücreme gelip saatimi alan o mahkûm gibileri bu lekelerini hortumla yıkatıyorlardı. Burada insanın bir sinek kadar değeri yoktu…"[324]

Doğaya aşkla bağlı olan Şerefli'nin sadece bir ölüm hücresine kapatılmış olması bile onun için başlı başına bir işkencedir. Ömrünün bir yarısını Deliorman'ın köyünde diğer yarısını da vakit buldukça Vitoşi ve Pirin dağlarında gezerek geçiren Şerefli'nin temiz havayı solumadan yaşamaya çalışması yaşadığı en derin acılardandır:

Gökyüzü görmek istiyordum. Penceresiz, gün ışıksız bir hücre. O el kadar küçük pencereciğin önüne gökyüzü gözükmesin diye saç koymuşlardı. Daha çok akşamları bu saçın ardında güvercinler gelip tünüyorlardı. Anahtarı kapının dışında bulunan lamba gecesi gündüzü yanıyordu.

Daha sonraları farkına vardım. Demir kapının alnına Türkçe olarak 'Allah cümlemizi korusun' yazılmıştı. Daha doğrusu kazınmıştı. Düşündüm. Kimmiş bu Türk acaba?

(…)

[324] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 354-355.

Geceleri ayakta geçiriyordum. Bazen dikiz deliğin kapağı açılıp kapanıyordu Yeni vardiyaya gelen gardiyanlar yenileri merak ediyorlardı. Hemen dikiz deliğine gözünü uyduruyordu.

(...)

Yerde bir kıymık sabun buldum. Duvara şu sözleri yazdım: 'Özgürlük çiçeklerinin açtığı dünyalar burasıdır!'. Yaralarım bu şartlarda sanki daha çok kanamaya başladı. Kafamın içinde şiir, düşünce denen bir şey kalmamıştı. Acı çekilirken şiir yazılmıyordu. Acılardan sonraki huzurun bahçesinde yazılıyordu yaşanılanların şiiri, tarihi." [325]

Ahmet Şerif Şerefli, acılarını sanata dönüştürmek için yaşadığı işkence dolu günlerden kurtulmayı beklemiş, sanata olan bağına tutunarak huzura kavuşacağına olan inancını kaybetmemiştir.

Komünist idarecilerin Bulgaristan'daki azınlıklara yönelik yıkıcı politikaları önce Pomaklar üzerinde uygulanmış, Bulgaristan'da tutuklanan ilk Türk aydınlarından olan Şerefli, hapishane günlerinde Pomakların gördüğü işkencelere tanık olmuştur:

"1972'den sonra ordu, Rodop, Pirin dağlarında yaşayan Pomak Türkleri'nin üzerine yürüdü. Zorunlu olarak onların da adları değiştirildi. Pomak Türkleri bizlerden defalarca daha çok şehit verdiler. Dağlara kaçan halkı dağlarda öldürdüler ve cesetlerini barajlara, nehirlere atıp bıraktılar. İmamları camilerde namaz esnasında öldürdüler. Pomak Türkleri'nin olayları için ayrıca araştırma yapmak ve şehitleri için bir kitap oluşturmak gerekli…

1975'lerde Türk aydınlarını tutuklamaya başladılar. 350 bin Pomak Türkü'nün işi görülmüştü. Sıra bizdeydi. Tutuklamalar, gelecek bir selin yeliydi tabii. O yıllarda aydınlardan ben, başı çekenlerden biriydim. Sofya Merkez Cezaevinin ölüm hücrelerinde hâlâ ayak direyen, Bulgar adı almak istemedikleri için formlarını

[325] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 354-356.

imzalamayan Pomaklar vardı. Bu ne vahşet, ne çok işkence görüyorlardı Yarabbi! Bu işkence kolay kolay anlatılamaz…"[326]

Ahmet Şerif Şerefli, hapishane günlerinde ezilen bilim adamları ve sanatçıları görerek kahrolmuş, insanlığını yitirmemiş Bulgarlar kaldığını görünce ise bir nebze olsun insanlık adına umutlanmıştır:

"Cezaevlerinde tuvalet temizleyen yazarlar, doktorlar, fizikçiler, bilim adamları gördüm. Komünizmi sevmedikleri için mahkûm olmuşlardı. Bu yüzden aşağılanıyorlardı. Onur kırıcı işler gördürüyorlardı onlara. Zorbalığa baş eğmeyen bu bilim adamları tuvalet temizlerken görmek elbet yüreğimi kanatıyordu. Gözüme daha büyümüş olarak giriyorlardı. Özgürlük bu gibi yollardan da geçiyordu. İnsanlığını yitirmemiş bir gardiyan bu mahkûmların anlamlı bakışları altında sanki eziliyor ve onları elinden geldiği kadar koruma altına alıyordu. Hayır, komünistler bu ülkede herkesi hayvanlaştıramamıştı. İnsanlığını unutmamış isyan eden Bulgarlar çoktu. Ama... çaresizdiler."[327]

Bulgaristan'daki azınlıklar ortak bir kaderi paylaşmış, diğer azınlıklardan direnenler de Şerefli gibi cezaevinde tutulmuş ve işkence görmüştür:

"29. hücreden kanserli genci İki gün sonra çıkardılar. İki hafta sonra öldüğünü söylediler. Makedon asıllıymış. Bulgarlığı kabul etmeyen Makedon asıllılara da Türkler gibi baskı ve işkence ediyorlardı. Yine de onlara edilen hakaretler daha dayanılır gibiydi. Konuştukları dil Bulgar dili gibiydi. Çok 'Ke'li bir dil."[328]

"1944'ten hemen sonra bu hapishanede mahkûm papazlar vardı. Eşek gibi kullanıyorduk onları. Gardiyanlardan bazıları sırtlarına eşeğe biner gibi binerek kendilerini birinci kattan işte bu kata taşıtıyorlardı. Dayanamadılar, İşkenceden

[326] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki…*, s. 19.
[327] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk…, s. 8-9.
[328] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 361.

öldüler. Komünistlerin idareye oturuşlarının ilk yıllarıydı o yıllar. Papazlardan herkes nefret ediyordu."[329]

Uzun süre cezası kesinleşmediği için kardeşine veya annesine mektup yazmasına izin verilmeyen Şerefli, ailesine haber verememiştir.[330] 6 metrekarelik hücresinde hareketsizlikten hasta olmamak için günde on bin adım atmaya gayret etmiştir. Böylece yaşamaya duyduğu sevgiyle hayata tutunmuş ve baskılara direnmiştir:

"(...) Hücrenin karanlığında nefes aldığımı duyuyordum. Evet, ben içimdeki dünyalarda vardım ve âlemlerde yaşıyordum. Lânet olası zindanda sevgimi besleyen neydi dersiniz? Ne midir? Acılarım, baskılar, kısıtlamalar. Bir sözle sınırlamalar. Dualaşmış isteklerimde böylece kendimi çoğaltıyordum. İçimden akan o ışık ırmağı nereye akıyordu dersiniz? Halkımın yüreğine. Her gün on bin adım atarak ben kendilerine doğru adımlıyor, yakınlaşıyordum. Henüz yenilmemiştim. Küçük küçük adımlarken bazen düşüyordum, yine ayağa kalkıyordum. Dilimde dualaştırdığım bir lânet dolaşıyordu hep: 'Komünist köpekler, size teslim olmayacağım!'"[331]

Bir işkence yöntemi olarak Müslüman olduğunu bildikleri Şerefli'yi, domuz etiyle yapılmış yemekleri yemeye mecbur bırakmışlardır. Ahmet Şerif Şerefli, açlıktan ölmemek için bu yemekleri tiksinerek dahi olsa yemiştir:

"Yenilerden misin? Diyerekten arabanın içinden bir tas aldı. Büyük kazandan değil, ayrı bir tencereden içine çorba koydu... Bir parça da ekmek verdi. Çorbaya göz attım sıcak su ve içinde domuz kılları gördüm. Bunu kasıtlı olarak yapıyorlardı. İşkence ediyorlardı bana.

(...)

Çorbaya yan gözle baktım tasın dibinde kılları kırkılmamış bir domuz kulağı parçası gördüm. Bunu kesinlikle yiyemezdim. Ayakta kuru ekmeği gözyaşlarımla

---

[329] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk…, s. 381.
[330] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 362.
[331] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 365.

ıslatarak kemirdim. Cezaevi işkenceleri şimdi başlıyordu. Daha neler görecektim acaba?" [332]

Ahmet Şerif Şerefli'yi her şeye rağmen hayata bağlayan şeylerden biri de yazmak arzusudur. Bu arzusunu kendine ışık etmiş ve karanlığa gömülmemiştir:

"Evet bende her pisliği yemek zorundaydım yaşamak, kurtulmak ve insanlığa daha güzel eserler verebilmek için. Çok zor geçiyordu boğazımdan bu pislikler. Onların amaçları, kendi görüşlerini kabul etmiyorum, Türk kalmak istiyorum diye bana acı çektirmek ve beni aşağılamaktı. Aslında onlar kendilerini alçaltıyorlardı."[333]

Özellikle yalnız tutulmaya gayret gösterilen yazar aç bırakılmış, uzun süre kaşık dahi verilmemiştir. Şerefli, ölüm tehditleri arasında korkmuş fakat sabırla direnmiştir:

"Ben hücremde yalnızdım."[334]

"*Değişen bir şey yoktu. Sabahları bir yumurta kadar marmelât, bir kibrit kutusu kadar peynir veriyorlardı. Kuru peynire seviniyordum. Marmelât sevmesem de yemeye gayret gösteriyordum. Deri kemik kaldım ama göbeğimden marmelât akıyordu. Ağır cezalılara çay yasaktı. Çay çalışanlara veriliyordu. Onun adı çaydı. Renkli ılık bir su. Kuru ekmeği ıslatmaya iyi geliyordu. 7. Dekiler çalıştırılmıyorlardı. Çalıştırılmadıkları için çorba bulaşığından başka yemek yüzü de görmüyorlardı. Sosyalizmin ilkelerinden biri de çalışanlar yer ilkesiydi. Koğuşun koridorunda bile 'Çalışan yer' diye bezde bir şiar yazılıydı. Sağlığında Parti Genel Sekreteri Georgi Dimitrov da ikide birde hep bu sözü haykırıyordu.*

Sebebini bilmiyordum fakat kaşığım yoktu. Kırk gün olmuştu bana kaşık getirip vermemişlerdi. Çorbayı sığırlar misali eğilerek tastan içiyordum. Bir defa gardiyana kaşığım yok, dedim. Güldü. 'Sana kaşık lâzım değil, sana tabut getireceğiz

---

[332] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 360.
[333] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 367.
[334] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 360.

en yakın bir zamanda.' Bazen tastan çorbamı sığırlar gibi içtiğimi delikten izliyorlar, kahkahalar patlatarak gülüşüyorlardı. Üzülüyordum doğrusu."[335]

Ahmet Şerif Şerefli, hiçbir mahkûmla bir araya getirilmemesine rağmen çevreden duyduğu seslerden ve isimlerden oradaki tek Türk olmadığını anlamıştır.[336] Şerefli'nin hücresine 82 gün boyunca[337] her gün ince beyaz bir duman salınmış, ne olduğunu anlayamadığı bu duman hücreye yayılınca sanatçı, nefes almakta güçlük çekmiştir:

"Ertesi gün bu duman yine dolaşmaya başladı hücremin boşluğunda. Sinirden kalp çarpıntıları duyuyordum. Bazen adalelerim titriyor, daha doğrusu oynuyordu. Ne oluyordu bana? Köşelere kapı diplerine her yere bakıyordum ve dumanın nereden geldiğini saptamak istiyordum. Akşamlan saat on sekizden sonra bu beyaz duman yoğunluğu artıyordu. Güçlükle nefes almaya çalışıyordum.

Bir gün bu zehrin çıktığı yeri buldum. Üstüne yattığım tahtaların altından 'Pıt! Pıt! Pıt!' diye ses çıkararak yayılıyordu. Belki de tahtaların altına gizlenmiş özel cihaz gibi bir şeyler koymuşlardı. Çorba dağıtacakları saatlerde, kapı açılmazdan beş dakika önce bu duman kesiliyordu. Bu duman öylesine hafifti ki balon gibi havalanarak o pencere demeye dilim varmayan pencereciğin pas deliklerinden çıkıp gidiyordu. Tasıma bir kepçe çorba döktükten sonra bu beyaz duman yeniden beliriyordu."[338]

"O beyaz duman her gün beliriyordu belli saatlerde. Bazen dozu arttırıyorlardı. Sonu gelmeyecek miydi bu dumanın? Nefes almamı çok etkiliyordu. Aynı zamanda sinirlerimi de geriyordu. Bazen bu durumda daha ne kadar yaşarım acaba diye düşünüyordum. Kalbim daha hızlı çarpıyordu. Bu koşuda kalp yorulmaz mı? Yorulur elbet! 'Yeter artık' desem dayak atıyorlardı. Benim artık dayaklara katlanacak gücüm yoktu."[339]

---

[335] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 366.
[336] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 368.
[337] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 173.
[338] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 365-366.
[339] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 369-370.

Dayak, hakaret ve korku dolu günlerinde şair, Türkiye ve Türkçe hasreti çekmiş, duruşma günü için "eğitilip" sindirilmek amacıyla gördüğü zulüm sonucunda 39 kiloya kadar düşmüştür.[340] Yaşamayı seven ve aslına bakılırsa hayata tutunmak için mücadele eden Şerefli, kimi zaman odayı dolduran gaza ve yaşadıklarına tahammül etmekte güçlük çekmiştir:

"Cebimde tırnak makası kadar bir cam parçası saklıyordum. Bu parçacığı avucumun içine aldım, beni çekilerden kurtaracak bir nesneymiş gibi bakıyordum ona. Bilek damarımı keserek köşedeki sidik kovasının içine sokacaktım. Bu yola başvuranlar çoktu bu cezaevinde. Suda akan kan o kadar çok acı vermediğini söylüyordu mahkûmlar Tabii, bu bir aptallık, ama acıların sonu iniyordu. Dünyada temiz hava yok muydu? Birkaç saat acılar içinde hep ölümü düşündüm. Sağduyu üstün gelmişti."[341]

İntihar etmeyi aklından geçirmiş olsa da Şerefli, hayata bağlılığını kaybetmemiş, sabrını ve direncini korumuştur:

"Doğruldum. Kapıya kazınmış o yazıyı tekrar okudum: 'Allah Cümlemizi Kurtarsın!'. Hemen altına sabun kırıntısıyla "Hayat, seni seviyorum!' Yazdığımı sadece ben okudum. İçimde hâlâ sevme duyusu yaşattığım için mutlu oluyordum."[342]

Ahmet Şerif Şerefli'nin arkadaşları Mehmet Mollov ve Basri Mustafov sanatçıyı savunması için bir avukat tutmuş ancak avukat Şerefli'ye "suçunu" itiraf etmesini öğütleyerek onu savunamayacağını söylemiştir.[343] Ahmet Şerif Şerefli, 15.09.1975 tarihinde savcılığın suç raporuna göre Türk milliyetçiliği yapmakla suçlanmış[344] ve sanatçıya 36 ay mahkûmiyet verilmiştir.[345]

---

[340] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 376.
[341] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 383.
[342] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 412.
[343] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 398.
[344] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 390.
[345] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 410.

Şerefli, mahkûmiyetinin 120. gününde 28. hücreden çıkarılmış ve 6 kişilik bir koğuşa alınmıştır.[346] İlerleyen günlerde Şerefli'ye tahliye edileceği söylenerek tuzak kurulmuş ve sanatçının fikirlerinde değişme olup olmadığı kontrol edilmiştir. Şair, fikirlerinde ısrarcı olunca tahliyesi iptal edilmiştir. Sanatçı geri adım atmadığı için gururla koğuşuna geri dönmüştür:

"'-Sen Maocu musun? '

'-Değilim!'

'-Maocu da olamam. O da 20 milyon Uygur Türk'ünü eritme siyaseti uyguluyor…'

'-Bu düşünceni yorumlar mısın'

'-Demek istediğim şudur: Bir ülkede yaşayan tüm azınlıkların hakları verilsin. Ana dillerini konuşsunlar, okulları, kitapları olsun. Gelenek ve göreneklerini yerine getirsinler. Dini vecibelerini uygulasınlar. Bunlar yoksa insanlığın özlediği o büyük bahar gelmez. Yani uygarlık çiçekleri açamaz. Herkes millîliğini yaşasın.'

'Bir solukta söyledim ama korkudan da terledim.'

'- Sen din eğitimi görmüş bir Nüvvap fanatiğisin. Türk milliyetçiliği iliğine kemiğine geçmiş. Cezanı sonuna kadar 7.de yatacaksın. Tahliye yok. İşkenceye, açlığa dayanacaksın dayanabildiğin kadar…'"[347]

Şerefli'nin duyarlılığı sadece Bulgaristan Türklerine yönelik değildir. Dünya üzerinde herhangi bir ideoloji uğruna ezilen bütün insanlar için aynı acıyı çekmektedir. Onun için zulmü uygulayan ideolojinin adı türü ya da nerede uygulandığının bir önemi yoktur. Savcı tarafından din fanatiği olmakla suçlanan Şerefli, korkmasına rağmen fikirlerinden taviz vermemiştir.

---

[346] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 412.
[347] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 458.

Ahmet Şerif Şerefli, 22 Ocak 1977 yılında Sofya Cezaevinden tahliye edilmiştir.[348] Şerefli'nin çalıştığı terzi atölyesine 29 Ekim 1985 tarihinde saat 08.00'de sivil polisler tarafından baskın yapılmış, atölyede yapılan aramada iğne iplik ve makara gibi olağan şeyler dışında hiçbir şeye rastlanmamış, ardından şairin evine gidilerek arama yapılmış[349] ve yeni bir şey bulunmamasına rağmen Şerefli yeniden tutuklanmıştır. Ancak karakola gidince bu tutuklanmanın kendisiyle ilgili olmadığını öğrenmiştir.[350]

Bulgaristan Türklerinden gazeteci Halim Pasacov[351] ile ilgili olan soruşturma için tutuklanıp karakola götürülen Şerefli, yargıçla görüşmesinin ardından serbest bırakılmış olsa da[352] 23 Ekimden 23 Kasıma kadar her gün yargıç karşısına çıkmıştır. Pasacov'un suç dosyasını kabartacak şeyler söylememeye özen göstermiş ancak Türk azınlığın haklılığını savunmaktan da geri durmamıştır.[353] Altı ay sonra yeniden tutukevine çağrılan Şerefli, arşivi ve kitaplarının okunup incelenmesinin ardından oluşturulan son uyarı raporunu dinlemiştir. Bu rapora göre sanatçı, eğer yine Türkçe yazarsa bu defa 6 yıla mahkûm edilecek, evi elinden alınacak ve 10 yıl sürgüne gönderilecektir. Bu tehditleri dinledikten ve raporu imzaladıktan sonra Şerefli, serbest bırakılmıştır.[354]

Şerefli'ye yönelik, aktif olarak 1970 yılında başlayan, 1985 yılında son kez tutukevine gitmesinin ardından 1989 yılında Türkiye'ye göç etmesiyle son bulan sindirme çalışmalarının hepsi başarısız olmuş, Ahmet Şerif Şerefli, haklılığından aldığı güçle yaşadığı bütün olumsuzluklara direnmiştir.

2.8. Türkiye'ye Göçü

[348] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 467.
[349] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 281-282.
[350] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 286.
[351] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 295.
[352] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 291.
[353] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 293.
[354] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 294.

Türkiye, 1984'te Jivkov yönetimi tarafından Türklere uygulanan kanlı ad değiştirme ve kültürel ambargolar neticesinde 1989'da soydaşlarına ülke sınırını açmış ve binlerce Bulgaristan Türk'ü sınırı geçerek Türkiye'ye göç etmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, 6 Ağustos 1989'da göç etmeden iki hafta önce İbrahim Tatarlı ve eşiyle vedalaşmış, Tatarlı'nın eşi Türk göçünü onaylamadığını ve yaşananların Bulgar barbarlığı olduğunu, İbrahim Tatarlı ise sosyalizme ve sosyalizmin adaletine inandığını bu sebeple ülkeyi terk etmeyeceğini belirtmiştir. Tatarlı, Türk yazarlarından en çok Şerefli'nin ezildiğinin, Şerefli'ye karşı çok acımasız davranıldığının farkında olduğunu bu yüzden onun gitmesini anladığını belirterek vedalaşmıştır. [355]

Ahmet Şerif Şerefli, ilk göç başvurusunu 1968'de yapmış ancak Bulgar hükümeti tarafından yazar olduğu ve Komünist Parti'nin sırlarını ifşa edebileceği gerekçesiyle başvurusu reddedilmiştir.[356] 1989 zorunlu göçünü Bulgaristan'dan kaçış fırsatı olarak gören ve Türkiye'ye gelen Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'dan ayrılırken ülke dışına kitap çıkarmak yasak[357] olduğu için yanına sadece yayımlanmış ve yayımlanmak üzere olan kitaplarını almıştır.[358]

Bulgaristan'da çok zor yıllar geçiren Şerefli, çocukluğundan beri özlemini duyduğu anavatana çok acı bir vesileyle kavuşmuştur:

"64 yaşımda Türkiye'ye zorunlu olarak göçe tâbi tutuldum. Kapıkule'de ay yıldızlı bayrağı nemli gözlerle öptüm, bastığım Anavatan toprağında secdeye vardım."[359]

Türkiye'ye geldiğinde ülkedeki bazı sosyal sorunlar Şerefli'nin dikkatini çekmiş ve bunları eleştirmiştir.[360] Sanatçı, Sosyalist rejim zoruyla bile olsa Bulgaristan'dayken insanların kitap okuduğunu fakat Türkiye'de kimsenin kitap

[355] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 519.
[356] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 577.
[357] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 575.
[358] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 576.
[359] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 27.
[360] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 72.

okumadığını, Türkiye'de yaşayan insanların çevre bilincinin yetersiz olduğunu fark etmiş ve bu durumdan rahatsızlık duymuştur.[361]

Şerefli, Türkiye'ye geldikten sonra yalnızlık çekmiş ve yabancılık hissetmiştir:[362]

"Zorunlu göçte Bursa'ya bir bavulla geldim. Demirtaşpaşa İlköğretim Okulunda bir sınıf odasında 15 kişi kalıyorduk. Bu kocaman şehirde bir dost elinin sıcaklığını, bir tanıdık sesin içtenliğini duymak istiyordum. Dert yanacak bir ortam bulamamam çok korkunç geldi bana. Kovulduğum cehenneme geri dönmek düşü bile aklımdan geçti. Yine o içimdeki tanıdığım ses: 'Geri dönme Ahmet Şerif! Burada sokakta öl ama dönme!' dedi. Kaldım. Zaten geri dönmezdim. Duyduğum yalnızlığın sesiydi."[363]

Türkiye'ye geldikten 10 yıl sonra Şerefli, Türk iş adamı Turhan Gençoğlu tarafından "Bulgar casusu" olmakla suçlanmış, bunun üzerine Gençoğlu'na hakaret davası açmıştır. Üç yıl süren dava Ahmet Şerif Şerefli'nin lehine sonuçlanmıştır.[364]

1995 yılında Bursa'da Görükle göçmen konutlarına yerleşen Şerefli, ömrünün sonuna kadar burada yaşamıştır.[365]

2.9. Ölümü

Ahmet Şerif Şerefli, 2 Mart 2000'de Bursa'da ölmüştür. Ölümüne dair ayrıntılı bilgiye ulaşmamız mümkün olmamıştır.[366]

---

[361] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 224.
[362] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 42.
[363] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 243.
[364] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 247.
[365] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 298.
[366] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 4.

3. BÖLÜM

AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN SANAT YOLCULUĞU

3.1. Sanat Anlayışı

Ahmet Şerif Şerefli için yazmak, özellikle şiir yazmak, bir tutkudur. Hayattaki yerini yazdıklarıyla bulan Ahmet Şerif Şerefli'yi edebiyata yönelten sebepler arasında duygusallığı, içine kapanıklığı, millî duyguları ve mağdur edilmişliği sayılabilir.[367]

Şerefli, sanata ilgisinin ilk kıpırtılarını hayran olduğu Türk kültürünün ögeleriyle yaşamıştır. Türkülerdeki şiirsellik sanatçının şiire ilgi duymasını sağlamış ve onu kelimelerin müziğini aramaya yöneltmiştir:

"Kur'an'dan başka kitap bilinmiyordu bizim oralarda. Bu yüzden olsa gerek, şiirin büyülü havasını ilk kez halk türkülerinin yanık feryatlarında hissettim. Osmanlı döneminden kalan hayrat çeşmelerinin aynataşlarında buldum şiiri, bir de çoban kavallarının nağmelerinde."[368]

En büyük hayali şair olmak olan Şerefli, okuldan sonra terzi çırağı olarak çalışmaya başlayınca edebiyat dünyasından ayrı kalmanın acısını hissetmiş olsa da bu durum onu yıldırmamıştır. Şerefli'ye göre şiir her şeydedir ve bütün acılar, içinde kendi şiirini taşır. Şair de bu yolla kendi acılarından şiirini damıtmış, yaşadığı her durumu yazacağı şiirleri besleyen birer kaynak olarak görmüştür. Şiir yazmak, onun için kendini ifade etmenin ve hayattaki yerini bulmanın yoludur:

"*(...) Aslında beni üzen ekmeğimi iğneyle kazanmak zorunluluğuydu. Şiirle dikiş dikmenin bir ilişkisi yoktu görünürde. Oysa her acının özünde bir şiir vardır. Şiirle dilime çiçek açtırıyor, şiirle içimde saklı olan o manevi zenginliğin altınını*

[367] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 82.
[368] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok Geç*, Tuna Yayınları, 1. Basım, Bursa Şubat 2001, s. 5.

çıkarıyordum. Duygularım öylesine ham, öylesine işlenmemişti ki… Ama umutluydum…"[369]

Kendini şiirle tanımlayan ve şiirle anlam bulan Şerefli, şiirin yaratıcılığında tanrıyı aramıştır. Şerefli için şiir ve estetik temel ihtiyaçlarındandır, yaşaması için gereklidir. Terzilik yaptığı sırada şair olacağına dair umutlarını yitirmeyen ve ilk şiir denemelerini yapan şair, yol gösterecek kimsesi olmadığı için karanlıkta yolunu arar gibi kendi kendine çırpınmıştır:

"Kimdim ben? Şiir, gül ve ekmek İsteyen yüz binlerden bir tanesiydim. Şiirde Tanrı'yı arayan, büyümeyi bekleyen mağdurun biri. Sabah güneşini görünce yaratanımı görüyordum. Onu görünce şiirini görüyordum. Işık görmeyince şiirimi de göremiyordum.

İlk şiir denemelerimi terzi atölyesinde, dikiş makinesinin üzerinde yazmaya başlamıştım. Kirada kaldığım odama dönünce yazdığımı yeniden gözden geçiriyor ve düzeltmeler yaparak baş yastığımın altında saklıyordum. Ne yazıyordum acaba? Başarılı oluyor muydum? Bir danışacak, anlayan da yoktu. Tanıdıklarım bu gibi dünyalardan uzaktılar. Ekmek derdi onların yirmi dört saatini de yutuyordu."[370]

Rejimin izin verdiği komünist yazarlar dışında, Türk edebiyatından bir eseri sadece okuyabilmek için bile büyük risk almak gereken yıllarda Şerefli, Bulgaristan'daki bütün kültürel ambargolara rağmen Türkiye'deki Türk edebiyatını takip etmekten geri durmamış, Türk yazarların kitaplarını okuyabilmek için bulduğu her fırsatı değerlendirmiştir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar ve Reşat Nuri Güntekin'in eserlerini terzi çıraklığı yaptığı yıllarda okumuş, okuduğu bu kitaplar arasında en çok Çalıkuşu'ndan etkilenmiş, eseri birkaç gecede okul defterine kopya etmiştir:

"Hüseyin Rahmi, Yakup Kadri, Halide Edip gibi yazarların eserleri el altından bana ulaştırılıyordu. Geceleri okuyor ve bir başkasına veriyordum okusun diye. Çalıkuşu romanı beni çok etkilemişti. Belki de Reşat Nuri Gültekin'in bu eserini

[369] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 94.
[370] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 93.

daha iyi anlamıştım. Bu eseri okul defterime birkaç gecede kopya ettiğimi iyi anımsıyorum. Gecenin bir yarısı sokağa çıkmış, yaz yağmuru altında ağlayarak sessiz sokaklarda dolaştım. On yedi yaşımdan sonra ben çok ağlıyordum." [371]

Şerefli, Bulgaristan'da komünist rejimden evvel Namık Kemal'in sergilenen oyunlarıyla ilgili araştırmalar yapmış olsa da Namık Kemal'in eserlerini 64 yaşından sonra ilk kez Türkiye'de okuyabilmiştir.[372]

Aziz Nesin'in eserlerini Bulgaristan'dayken okuyan Şerefli ile Nesin, okuyucu-yazar ilişkisi dışında bir hukuk geliştirmiştir. Nesin, Şerefli'ye Türkiye'de basılan kitaplarını imzalayarak göndermiş, Aziz Nesin ve Ahmet Şerif Şerefli mektuplaşmıştır.[373] Şerefli için Aziz Nesin, bir üstat olmanın yanında Bulgaristan Türklerinin en iyi dostu ve savunucusudur.[374] Nesin'in eserlerini büyük bir hazla okuyan Şerefli, komünizmi destekleyip Ruslardan Altın Kirpi ve Bulgarlardan Altın Timsah ödülünü aldığı için yine de sanatçıyı eleştirmiştir.[375] Şerefli, komünizm taraftarlarının ölçütünün sanat olmadığını, ideolojiyi desteklemenin asıl ölçüt olduğunu düşünmektedir.

Aziz Nesin'in Sofya'da bulunduğu bir sırada Bulgar Gazeteciler Birliği restoranında Şerefli ile Nesin görüşmüş ve Aziz Nesin'in yüzlerce kitabı nasıl yazabildiğini anlamış, çalışkanlığına hayran kalmıştır:

"Aziz Nesin bir defa yine Sofya'ya gelmişti. Türkçe basında görev yapanlar onu Bulgar Gazeteciler Birliği'nin restoranına yemeğe davet etmişlerdi. Kaba ve tutarsız konuşmalar yazarın canını sıkmış olmalıydı ki soran gözlerle hepimizin yüzüne baktı ve gülümseyerek sordu:

- Siz hep böyle mi eğleniyor ve 'yaratıyorsunuz'? Savuracak ne çok zamanınız varmış meğer!

---

[371] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 84.
[372] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 195.
[373] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 243.
[374] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 43.
[375] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 121.

Herkes sustu. Kimse ne diyeceğini bilmiyordu.

Üstat, sıranın ortasındaydı. Çıkıp gitmek istediği belli olsa da, geçecek yol bulmadığı için, hiç kimseye aldırış etmeden eğildi, masanın altından geçerek çıktı. Herkes, 'ne oluyor' dercesine ardından bakakaldı,

Bazıları o anda içlerinden 'Bu adam acaba sinir küpü müdür, yoksa zır deli mi?' diye döşünmüş de olabilirler. Hayır, o ne deli, ne de divaneydi. Nitekim yemekten sonra onu Şeraton otelindeki odasında, portatif daktilosunu dizlerinin oturtmuş, çalışırken buldular."[376]

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan Türk edebiyatının yazarlarından beğendiklerini takip etmiş ve onlarla kendisini aynı davanın savunucusu olarak görmüştür:

"Şairlerden Recep Küpçü, Sabahattin Bayram, Ahmet Emin saygı duyduklarımdır. Düzyazıda Muharrem Tahsin, ve... keza severek okuduğum yazarlardandır. (...) Bizler aynı 'kültür tugayı'nın yazarları ve savunucularıydık. Ne kadar ne yapabildik? Burada söz zamanın..."[377]

Komünist Parti yıllarında sosyalist yazarlar dışında kitap okumak, dünya edebiyatından haberdar olmak pek de kolay bir iş değildir. Sıkı sıkı uygulanan ambargolardan sıyrılıp dünya edebiyatından bir kitaba ulaşmak ciddi bir emek gerektirmektedir. Ancak yine de Şerefli, edebî zevkini beslemiş ve Türk edebiyatından uzak durmadığı gibi dünya edebiyatından da uzak kalmamıştır. Şerefli, Bulgar şair Hristo Smirnenski'nin -*Kızıl Eskadronlar*'ın yazarı- adil felsefesini ve karakterini çok sevmiş, şiirlerini çok beğenmiştir.[378] Hint şair Rabindranath Tagore'ye olan hayranlığını ise "aşk" ifadesiyle nitelemektedir.[379]

Şerefli, sadece roman yazarlarını veya şairleri takip etmemiş, müzik, heykel tiyatro ve sinemada da hayranlıkla takip ettiği sanatçılar olmuş ve bu hayranlığını

[376] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 139-140.
[377] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 176.
[378] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 12.
[379] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 13.

şiirlerinde tema olarak da işlemiştir. Sinema noktasında en çok hayran olduğu isim Charlie Chaplin'dir. Chaplin'i bir deha olarak değerlendirmiş ve oyunculuğunu hayranlıkla izlemiştir.[380] Shakespeare'in oyunlarını okurken ve izlerken kendinden geçmiştir:

"Tiyatroya karşı öteden beri çok büyük bir sevgi ve ilgi duymuşumdur. Gençliğimde Shakespeare'in Bulgarca'ya çevrilmiş 16 ciltlik eserlerini Sofya'daki sahaflardan tek tek bulup toplamayı başarmıştım. Bundan başka İbsen' in, Çehov' un Artır Milır, Petır Vays gibi ünlülerden yaklaşık 100 cilt tiyatro kitabı raflarımı süslemekteydi. Tümünü okumuş, sayfa kenarlarına notlar düşmüştüm. Ayrıca Tiyatro Dizisi yayınlarının abonesiydim sürekli.

Sofya'da 7-8 tiyatro binası vardı. Büyük tiyatro yazarlarının eserlerini asla kaçırmıyordum. Çoğu kez arkadaşlarımla birlikte (İsmail, Sabahattin, bazen de Necmiye) gidiyordum tiyatro temsillerine. Bu sevgiyi bana dostum rejisör İsmail Bekir aşıladı. Bu hususta kendisine minnettarım." [381]

Sanatçı arkadaşlarıyla birlikte tiyatro izleyerek kültürel açıdan kendini donatmaya çalışmış, bu etkinliklerinden entelektüel sohbetler doğmuş, birlikte eleştirilerde ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.[382] Şerefli'ye tiyatroyu sevdiren İsmail Bekir, komünist rejim yıllarında tiyatro akademisinde okumuş ve Sofya radyosunda Türkçe yayın yapmıştır. İsmail Bekir, Recep Küpçü, Sabahattin Bayramov ve Ahmet Şerif Şerefli dört kişilik bir grup oluşturmuş, edebiyat ve sanat sohbetleri yaparak kendilerini geliştirmeye çalışmışlardır:

"*İsmail Bekir'le Sofya'da tanışmıştık. Ben gazetede çalışıyordum, o Tiyatro Akademisi'nde öğrenciydi. Bilgisi, kültür dağarcığının dolu oluşu ilgimi çekmiştir. Gazetelerde, dergilerde yayımlanan şiirleri, hikâyeleri okuyor ve fikir oluşturuyordu. Türkçesi iyi idi. Türk dil kültürünü savunuyor, haksızlara yargıç kesiliyordu. Ondan başka bir kimse bana telefon açıp 'Ahmet'çiğim… gazetede güzel bir şiir okudum.*

[380] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 14.
[381] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 88.
[382] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 247.

Şiiri mutlaka okumanı isterim ' diyordu. Bu arkadaşlığımızın güzel yanıydı. Paylaşma duygusu arkadaşlığı güzel yapan bir duygudur.

İsmail Bekir'in yaratıcı gücünü Sofya Radyosunda görev yaptığı yıllarda daha yakından tanımıştım. Dili iyi konuşanları, karakteristik rol yapabilecekleri alıyordu oyunlarına. Oyunuyla yaşıyordu. Kişilerle ayrı ayrı çalışıyordu. Meşgul olduğu dakikalarda o sanki sağır ve dilsizdi. Yanındakini görmüyor, kendi içinde yürüyordu. Türk dilinin telaffuzuna, temizliğine gösterdiği titizlik özenilecek nitelikteydi. Bildiğini iyi bilmek, yaptığını güzel yapmaktı amacı. Eserini kuyumcu beğenisiyle işliyordu.

Orhan Velilerin sacayağı üç ayaklıymış. Sofya'da Türk ve insan olarak yaşamak istediğimiz bu başkentte bizim sacayağımız dört ayaklıydı: Ben Ahmet Şerif, Sabahattin Bayram, Recep Küpçü ve İsmail Bekir. Bizi güdenlerin elinde birer baca süpürgesi değil, şair, yazar, sahne sanatçısı olmak istiyorduk. Yüreğimizde ateş vardı, seviyorduk. Türk olduğumuz için engelleniyor, sevmememiz isteniyordu. Bir güç olalım, ayrılıp kopmayalım diye sacayağımızı dört ayaklı dövdük. Gün oldu hepimiz perişan olduk. Ben yazdığım için cezaevine düştüm, Recep Küpçü yazdığı için öldürüldü, Sabahattin Bayram işsiz bırakıldı, İsmail Bekir sınır dışı edildi. Hani bir bütün olacaktık?. Hani yaratıcı olarak sürdürecektik yaşamımızı? Hani…"[383]

Komünist rejimin yıkıcı etkisi her birinin hayatına facialar getirmiş, sanata olan tutkuları onları ölüm ve sürgünle yüz yüze getirmiştir.

Türk yazarlara uygulanan baskı ve sansür öyle bir hâldedir ki sosyalizmi destekleyen Nazım Hikmet'in bile tiyatro eserlerinden *Enayi*, *Bir Aşk Masalı* ve *Demokles'in Kılıcı* sahneye koyulurken "sakıncalı" yanları "makaslanarak" koyulmuştur.[384]

[383] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 185.
[384] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 249.

Şerefli bir dönem fotoğrafçılığa da ilgi duymuş, fotoğraf baskı makinesi alarak basacağı fotoğraflar için evinde bir laboratuvar kurmuş ancak daha sonra çok zaman aldığı gerekçesiyle bu uğraşından vazgeçmiştir.[385]

Yazma arzusunu sevdiği yazarları okuyarak beslemiş, komünist rejim yıllarında okuduğu yazarlardan Sabahattin Ali'nin nesirlerini beğenmekle birlikte en çok Nazım Hikmet'in şiirlerinden etkilenmiştir:

"(...) Ben de yazmak isteğiyle yanıp tutuşuyordum. Türkçe gazetelerde okuduğum şiirlerden en çok etkilendiğim Nazım Hikmet'ti. Sabahattin Ali'nin öyküleri, romanları keza beğendiğim eserlerdi. Aslında bu iki yazarın eserleri dışında Türk yazarlarından pek bir şeyler basılmıyordu."[386]

Birçok sanatçının kendi yolunu bulana kadar izinden gittiği başka bir sanatçı olmuştur. Ahmet Şerif Şerefli'nin izinden gitmeye çalıştığı ve ekol olarak gördüğü sanatçı Nazım Hikmet'tir. Şerefli'nin Nazım Hikmet'e duyduğu hayranlık, kendisi de şiir yazmaya başlayınca giderek artmış ve şair Nazım Hikmet'i hocası olarak görmüştür:

"Nazım'ın şiirleri bana Bulgaristan'da şiir beşiğimin başında söylenmiş ninniler gibiydi. Sadece benim değil, benim kuşağımdan Bulgaristan'da Türkçe yazan tüm şairlerin ninnileri olmuştu bu şiirler."[387]

Nazım Hikmet'e duyduğu sevgi o denli büyüktür ki güdümlü Türkçe basınını bile bu sebeple sevmiş, Hikmet'in şiirlerini okudukça Şerefli'nin içindeki şiir yazma arzusu artmış, onun şiirlerini kılavuz edinmiştir:

"Parti'nin ve 'Devlet Baba'nın diliyle konuşulsa da, Türkçe olarak çıkmaya başlayan gazete ve dergileri Nâzım Hikmet'in şiirleri basıldığı için seviyordum.

---

[385] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 25-26.
[386] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 92.
[387] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 36-37.

Üstat, içimde şiir fırtınaları estirmeye başlamıştı. O, benim ilk öğretmenim, büyüyüp gelişmeme yön veren ilk yol göstericim oldu."[388]

Ahmet Şerif Şerefli, Nazım Hikmet'e bu denli hayran olmasına karşın Hikmet'in sosyalizm konusunda yanıldığını düşünmektedir.[389]

Şerefli 1957'de Sofya'da, Nazım Hikmet, Durhan Hasanov[390] ve Sabahattin Bayram'la buluşmuş ve hayran olduğu şairin kendi şiirleriyle ilgili yorum yapmayıp Bayram'ın şiirini övmesini olgunlukla karşılamıştır. Bu olay Bayram'ı, Şerefli'nin gözünde biraz daha yüceltmiştir:

"1957'de Nazım Hikmet, Sabahattin Bayram ve benim Sofya'daki 'Bılgariya' otelinin restoranında bir buluşmamız olmuştu. Üstat ağırlıklı olarak şiir üzerine konuştu. Sabahattin'in gönlünü şu sözlerle aldı:

'Bulut Gelmezden Önce adlı şiirini Moskova'da okumuştum, sizin gençlik gazetenizde. Daha o zaman beğendim, şiir böyle yazılır, altın gibi şiir…'

Benim için bir şey söylemedi; yazdıklarımdan ya hiçbir şey okumamış ya da okumuş da beğenmemiş olabilirdi. Sabahattin'i kıskanmadım, hatta gözümde biraz daha büyüttüm."[391]

Nazım Hikmet, Ahmet Şerif Şerefli ve arkadaşlarının şiirlerini biçim açısından eleştirmiş ve serbest vezni doğru anlayabilmeleri için örnek olarak kendi şiirlerini göstermiştir:

"(...) Üstat, şiirlerimizi okumuş, bizi az da olsa tanıyordu. Sevindi bizi görünce. Her birimizle tek tek ilgilendi. Birçok konuya değinildi bu görüşmede. İçimizde hece ölçüsünü kullanan yok gibiydi. Büyük şair bunu fark etmiş olacak ki:

---

[388] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok…*, s. 5.
[389] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 30.
[390] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak* adlı eserinin 39. sayfasında Nazım Hikmet ile yapılan görüşmeye Sabahattin Bayram ve kendisinin katıldığını ifade etmiş ve Hasanov'dan söz etmemiştir. Ancak Şerefli, aynı eserin 120. sayfasında söz konusu görüşmeye Durhan Hasanov'un da katıldığını belirtirmiştir.
[391] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 39.

'Serbest vezin sandığınız kadar serbest değildir, yazdıklarıma eğilebilirsiniz.' diyerek kibarca uyardı bizi."[392]

Eserlerinin okumuş, dar bir kitleye hitap ettiğini düşünen Ahmet Şerif Şerefli, hemen her konuda şiir yazmakla birlikte[393] sadece aşk teması üzerine yoğunlaşan kişileri eleştirmiş, şiirin en çok vatan, millet, bayrak gibi konularda yazılması gerektiğine inanmıştır:

"Dergilerde, gazetelerde ve kitaplarda yeni yeni şiirler okuyorum da bazen utanıyorum. En büyük sıkıntının konusuzluktan kaynaklandığını düşünüyorum. Yazılanların % 80'i aşk üzerine. Adam, daha onbeşinde aşk şiirleri karalıyor okul defterine, yirmisinde, otuzunda, ellisinde, altmışında, hatta yetmişinde ve sonrasında da yine aşk konularını sürdürüyor ha bire. Büyük Nâzım insanın altmışından sonra da âşık olabileceğini sadece söylemekle kalmamış, bunu kanıtlamıştı da. Ne var ki bu gibi durumlar istisnaî durumlardır. Ona bir diyeceğim yok. Eh, keşke öteki şairler de âşkı önce Nâzım gibi yaşamayı öğrenebilselerdi. Şiirleri de bir şeye benzerdi elbet.

Daha genç kuşaklarda beni rahatsız eden başka bir şey var: korku. Şiirlerinde 'millet', 'vatan', ' Türk Türkiye' gibi kavramların kullanımından ateşten kaçar gibi kaçınıyorlar. Bu yol şovenizme götürüyormuş güya. Üstelik modası geçmiş şeylermiş bunlar(!). (...) Uzun sözün kısası: Niçin yaşadığım bilmeyenler ne için yazacaklarını da kestiremiyorlar."[394]

Şerefli, yaşadığı ortamın olumsuzluklarını konu seçiminde de yaşamış ve gerçekten yazmak istediği konularda şiir yazamamıştır:

"Biz, Bulgaristan Türk şairleri, genelde aşk, tasvir, vatan, kardeşlik gibi güncel konularda şiirler yazarak gerçek kimliğimizi gizlemeye çalışıyorduk. En güzel şiirlerimizi gelecek günler için içimizde saklıyorduk."[395]

---

[392] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok...*, s. 6.
[393] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 179.
[394] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 35.
[395] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok...*, s. 6.

Şerefli'nin şiiri realiteden beslenmiş; sanatçı yaşadıklarını, gördüklerini ve okuduklarını şiirleştirmiştir. Onun bakış açısına göre şair ne yaşarsa ve ne için yaşarsa onu yansıtır mısralarına ve şiiri değerli kılan ise bu gerçekliktir. Şair, ömrünün büyük bir kısmını Türk kimliğini muhafazaya adamış ve bu sebeple şiirlerinin çoğunda toplumsal temaları işlemiştir.

Şerefli, divan şiirini kast ederek bol imgeli ve ölçülü şiirlerin geride kaldığını, şiirin de bir ömrü olduğunu ve bir gün bu ömrün tükeneceğini, yenilik getirilmeyen şiirin yok olacağını düşünmektedir. Nazım Hikmet'in Türk şiirini bir kez kurtardığını ancak Türk şiirinin şimdi yeni bir kurtarıcıya ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir:

"Şiir, uygarlıkla yaştaştır bana göre. Tahminen beş bin yıllık bir geçmişi var. Sonsuza dek yaşar mı, sanmıyorum. Her şeyin bir ömrü vardır. Şiirin de. Şiir zaten kendini yenileye yenileye bugüne geldi. Başka başka biçimlere girse de, bir gün kendini yenileyemez noktaya gelecektir.

Ayışığı âşıkları, gül bahçeleri hastaları çoktan öldüler. Ölçüdür, uyaktır, ses uyumudur gibi kurallara uyarak sözcükleri duygularla yoğurup imgelerle yükleyerek deve kervanlarının peşinden koşan şairleri günümüz okuru oldukça gülünç buluyor.

Günümüz şiiri bana göre hasta döşeğindedir. Ayağa kaldıracak doktor belki henüz doğmadı, ya da yolda, dağların ardında bir yerdedir. Kim bilir?

Nâzım Hikmet şiirimizi ölümden bir kez kurtardı, ona yeniden kan, can verdi. Bir hamle daha gerekiyor sanıyorum."[396]

Ahmet Şerif Şerefli, eserlerini oluştururken yazdıklarını demlenmeye bırakmış, defalarca kontrol etmiş, tekrar tekrar yazmış, aşkla oluşturduğu eserlerinde kullandığı sözcüklerin müzikalitesine kulak vermiş ve sözcükleri bir usta gibi yontmaya çalışmıştır. Eserlerini gerçek acılardan damıtıp oluşturduğu için yazmayı "kötülüğü iyiliğe çevirmek" olarak nitelemiş, yazdığı her eseriyle kendisini yeniden yaratmıştır.[397]

---

[396] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 270.
[397] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 13-14.

Komünist rejimin yasak listesinin uzayıp gittiği yıllarda Ahmet Şerif Şerefli, Türk folklorunun ögelerinin kaybolmaması için çabalamıştır. Bu uğurda çeşitli girişimleri olan Şerefli, Macar Türkolog Lajos Kiss ve Mehmet Fuat Köprülü'nün daha önce araştırma yaptığı Arif Necip Kaskatı'nın köyü olan ve Alevi geleneklerini o dönemde de yaşatan Caferler köyüne gitmiş, Alevi Türk köylüsünün kültürüne yönelik araştırmalar yapmış ancak tutuklandığı sırada bütün çalışmaları elinden alınmıştır.[398] Türkülerin bile partinin isteğine göre revize edildiği[399] dönemde Şerefli, Rusçuklu Türk şair Ozan Hengami'nin şiirlerinin kaybolmaması için araştırmalar yapmış ve şiirlerini derlemeye çalışmışsa da partinin adamları tarafından engellenmiştir.[400] Bu gibi çalışmalarla Türk kültür mirasının kaybolmasının önüne geçmeye çalışan Şerefli, partinin yoğun baskısı ve takibi yüzünden bir sonuca ulaşamamıştır. Korumaya çalıştığı değerler sadece halk kültürüne ait değildir. Türk edebiyatının her parçasına saygı ile yaklaşan Şerefli, Komünist Parti'nin Türk kütüphanelerini tahrip ettiği sırada eline geçen *Resimli Ay* dergisini muhafaza etmeye çalışmıştır. İlk dönem baskısı 1924 yılında yapılan, 1924-28 yıllarında edebi ve magazinsel yönünü ön plana çıkararak döneminde fark yaratan dergiyi[401] sanatçı sadece birkaç yıl saklayabilmiştir:

"1928'lerde İstanbul'da Zekeriya Sertel Resimli Ay Dergisini yayımlamış. Bir koleksiyonu geçmişti elime. Daha sonra bu kütüphaneden çalındığını anlamıştım. Dergi Atatürk'ün Harf Devrimi'ni çok iyi yansıtıyordu. Köyde buğday ambarında, kalbur içinde sakladım onu birkaç sene. Sonra güvenlik görevlilerinin eline geçmiş ve yok edilmişti."[402]

Ahmet Şerif Şerefli'nin basılan eserleri göz önüne alındığında sanat yolculuğunu iki ana döneme ayrılmaktadır: Komünizme inanıp komünizmi

[398] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 202-203.
[399] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 250.
[400] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 207-208.
[401] Hande Tükenmez, *Resimli Hikâye Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017, s. 5-6.
[402] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 44.

desteklediği dönem ve komünizme inanmaktan vazgeçip Türk milliyetçiliğine yöneldiği dönem.

Birinci dönem olarak niteleyebileceğimiz komünizmi desteklediği dönem, 1960'da sanatçının ilk şiir kitabı *Müjde*'yle başlayıp 1969'da Bulgaristan'da basılan son şiir kitabı *Üçüncü Adım*'a kadarki süreci kapsar. Bu 9 yıllık süre zarfında Şerefli, mensur olarak *Adım Adım Memleket* isimli gezi yazısı ve *Şirin* adlı uzun hikâye; manzum olarak ise *Müjde, Azın Çoğu, Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* ve *Üçüncü Adım* olmak üzere toplam altı eser vermiştir.

Şerefli her ne kadar vazgeçişini ilk kez 1969'da duyurmuş olsa da aslında 1966'da komünizme olan inancını yitirmiştir.[403] Zaten *Üçüncü Adım*'ın içindeki şiirleri de 1966-1969 yılları arasında kaleme almıştır. Söz konusu eserde Şerefli'nin fikirlerindeki değişiklik genel olarak sezilmekle birlikte *Bir Yaprak* isimli bölümde yer alan başlıksız ve ilk mısraı *"Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana"* olan şiirinde, Türk azınlığa uygulanan yaptırımlara duyduğu öfke açıkça görülmektedir. 1966 evvelinde ise kaleme aldığı manzum ve mensur eserlerde komünizm propagandası yapmıştır:

"Eh kitaplarımızda bazen propaganda havaları estiriyorduk. Hiç yapmamak olanaksızdı. Gerçekte gönlümüz bu övgü rüzgârlarına razı değildi. Böyle olmasına karşın yazar olarak büyüyorduk. Gelişiyorduk. Dünyamız propaganda değildi. Olabilirse büyük eserler yaratmaktı. Bu kadar az günah işlemeseydik yazdıklarımız kesinlikle yayımlayamazdık."[404]

Yazar olmak arzusu Şerefli'nin içinde bulunduğu durumu sorgulamasının önüne geçmiş, bunun yanında komünizme olan inancı da yazdıklarına yansımıştır:

"(...) Gazete köşesinde üç satırlık bir haberde bile Stalin'in veya G. Dimitrov'un adı geçiyordu. Geçmezse yazı veya haber siyasî bakımdan eksikti

[403] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 158.
[404] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 235.

demek. Yazmak istiyordum. Benim de bu isimleri anmam şarttı. Bu kuralların dışında bir kimse nefes alamazdı."[405]

İlk şiir denemelerini terzi atölyesinde dikiş makinesinin üstünde yapan Şerefli, kaleme aldığı ilk şiiriyle Stalin'i kutsamış ve resmen yazın dünyasına adım atmıştır. Söz konusu şiirde sanatçının, barışın ve huzurun komünizmle geleceğine dair inancı açıkça görülmektedir:

"*Kaleme aldığım ilk şiirim Barış Savaşı'ydı. Büyük küçük hepimiz barış İçin savaşıyorduk:*

Savaşımız barıştır Stalin asrında

Yeni hayatın şiarı şiiri bu.

Mademki savaşımız barıştır

Eserimiz zafer olacak dünyanın dört yanında."[406]

Şiirlerinin beğenilmemesinden ve alacağı eleştirilerle incinmekten korkan şair, şiirlerini çocukları gibi görmüştür. Şerefli'nin şiirleri çevresindekilerce beğenilip Şerefli şair olarak nitelendiğinde gurur duymuş ancak yine de utanmıştır. Sanatçı, yarışmaya gönderdiği şiirinin *Halk Gençliği* gazetesinden ikincilik derecesini aldığını yarışmanın sonucu açıklandıktan 2-3 hafta sonra öğrenebilmiş, şiirinin basılı hâlini gazete kesiğinde Razgrat'taki bir kunduracı dükkânında duvara asılı hâlde görüp mutlu olmuştur.[407] Bunun üzerine Şerefli, ikinci şiirini yine *Halk Gençliğ*i gazetesine göndermiş ve bu şiiri de basılınca sanatçının şair olmaya dair umutları ve başaracağına olan inancı artmıştır:

"Kore savaşının sürdüğü yıllar. Ngi Li Şien adında bir Kore kahramanı üzerine bir şiir yazdım, aynı gazetede bu şiirim de basıldı. Bu ikinci adım

[405] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 93.
[406] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 93.
[407] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 95-96.

başarabileceğim umudumu daha perçinledi. Dikiş makinesi veya dizlerim üzerinde yazdıklarım beğeniliyordu. Kafamın içinde sadece şiir vardı.”[408]

Yazmaya olan açlığıyla ilk eserlerini verip bu tutkusunu biraz olsun yatıştırdıktan sonra millî kimliğinin aldığı yaraların da etkisiyle soydaşlarının çektiği acıları şiirlerine taşımıştır. Şair, kendi davasının komünizm olmadığını ya da Jivkov tarafından uygulanan yönetimin sosyalizm olmadığını anlamıştır. Komünizme slogan olarak yazdığı şiirlerin kalıcı olmadığını ve artık gerçek kimliğiyle üretmesi gerektiğinin farkına varmıştır:

“O yıllarda renkli rüyalarla dolu bir gençtim. Sevmek, yaratmak duygusu gönlüme hâkimdi. Beni iten, beni üvey evlât yerine koyan toprağa vatan demeye çalışıyordum.

Her aşağılanma bana vatansızlığımı hissettiriyordu. Acım, içimde ikiye bölünmüşlüğümdü. Türkler İnşaatlarda çalışıyorlardı. Onların kurduğu binalardan, köprülerden esinlendim. Bir gün ‘Hayat Emelden Daha Güzel Olacak’ destanını yazdım. Ardından ‘Dimitrovgrat’ destanını. Bunlar çok beğenildi. Ben yazıyordum ben. Yaşama hakkım elimden alınan bir vatan için yazıyordum. Düşününce içim yaralanıyordu. Çok alkış, takdir topladım. Bundan sonra kalıcı olanları yazmalıydım. Beni alkış ilgilendirmiyor, edebiyat sahasında yerimi almak ilgilendiriyordu, Kendi İçimde büyüyordum. Bunun adı bilinçlenmek demekti. Ben yarın da Vatanım olacak topraklarda büyümek istiyordum. Burada kiracıymış gibi yaşıyormuşum duygusu öldürüyordu beni. Köy köy dolaşıyor Türk azınlığının yaşantısını öğreniyordum. Almasını bilene köylünün dertleri çok veriyordu. Onlar benim bu baba topraklarında kiracı kardeşlerimdi.”[409]

Yaşadığı ötekileştirilmeyle aidiyet arayışına giren Şerefli, ezilen bütün Türklerle birlik olmak arzusunu şiirlerine yansıtmaya çalışmış, elinden gelen en iyi şey yazmak olduğundan bunu Türk azınlığına bir hizmet olarak değerlendirmiştir:

---

[408] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 94.
[409] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 121-122.

"(...) 1970'te Türkçe kitap yayımlamak da yasaklandı. Yazdıklarımız elimizde kaldı.

Yaklaşık on sene süren bu kanayan bahar mevsiminde ben 3 şiir kitabı, bir büyük hikâye, bir de 'Adım Adım Memleket' adında lirik gezi yazıları kitabı yayımladım. Bulgaristan'da doğa ile ilgili basılan ilk Türkçe kitap bu eserim. Tatar şairi Musa Celil ve daha birçok çevirilerim de yayımlandı. Sofya'daki Millî Kütüphane de adıma düzenlenen kataloğa bir göz attım, 11 başlık saydım. Türk azınlığına yaptığım hizmetim ancak bu kadardı. Değerlerini düşününce içim sızlamıştı. Güdümlülük seziliyordu yayımladıklarımda. Yaşadığımız sıkıntılı günlerin damgası üstündeydi kitaplarımın. Özgür düşünce olmayınca özgür basım da yoktu. Her şey devletin tekelindeydi. Ama güzel yazanlar yine de okurlarına bir şeyler söyleyebildiler."[410]

Türkçe yazmış olmak Ahmet Şerif Şerefli için başlı başına bir başarıdır ancak yine de yazdıklarının komünist yönetimin tekelinde olduğunun ve gerçekleri yansıtmadığının farkında olarak acı duymuştur. Komünizmi desteklediği yıllarda yazdığı *Hayat Emelden Daha Güzel Olacak* ve *Dimitrovgrad*[411], *Kremikovtsi Senfonisi*[412] şiirlerini, "şiir yanılgısı" olarak değerlendirmiş ve bu yanılgılarından pişman olmuştur:

"Merkezî gazetelerde (Sofya) görev yaptığım 1953-1958 yıllarında sosyalizme adanmış Hayat Emelden Daha Güzel Olacak adlı sloganlarla dolu şiirim bana çok puan kazandırmıştı. Her yerde onu okutuyorlardı bana. Hepimize koyuyordu bu şiir. Çünkü ruhumuz gelecekteki sosyalizm cennetinde yaşıyordu. O meğerse konjonktürel bir şiirmiş, oysa ben bile bilemiyordum bunu. İçimizdeki sosyalizm inancı öldükçe Hayat Emelden Daha güzel Olacak, Dimitrovgrat ve Kremikovtsi Senfonisi başlıklı şiirlerim de öldüler. Bunlar benim şiirimin yanılgıları olarak yargılandı.

---

[410] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk*…, s. 175-176.
[411] Ahmet Şerifof, *Müjde*…, s. 5, s. 9.
[412] Ahmet Şerifof, *Azın*…, s. 65.

Evet, doğada yanlışlıklar yok ve olamaz, ama insanın, özellikle de şairlerin yanlışları çoktur."[413]

Komünizme inandığı yıllarda Bulgaristan'da Türkçe bir edebiyat yaratma hayalleri kuran Şerefli, yanılgıları ve acısıyla kalakalmış, yaşadığı ülkede Türk kimliği nedeniyle kabullenilmediğini anlamış ve bu konuda acı çekmiştir. Olan biteni fark ettikten sonra komünist yönetime karşı tavrını takınan sanatçı, kendisinden istenen yalanlarla dolu eserleri yazmayı reddetmiştir. 1966'da Narodna Prosveta yayınevinin müdürü, Şerefli'den Bulgaristan'daki madencilerin mutluluğunu anlatan bir roman yazmasını istemiş, sanatçı bu isteği, gerçeği yansıtmayacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Yazar olmak uğruna bir müddet dahi olsa olmadığı bir kişi gibi davranmış ve bir sanatçı olarak sipariş üzerine eser yazmaya çalışmak Şerefli'yi ilerleyen yıllarda utandırmıştır:

"O günleri anımsadıkça yüzüm hâlâ kızarıyor.

Narodna Prosveta yayınevi 1966'dan sonraki yıllarda yayımlanması gereken kitapların plânlarını önceden hazırlıyordu. Halka, sosyalizm davasına hizmet edecek kitaplara daha büyük ağırlık veriliyordu kataloglarda. Hazırlanacak planla ilgili benden de öneriler islediler. Türkler arasında madencilik yapan çok insan vardı. Onların mutluluğunu yansıtacak roman türü bir şey yazmamı istemişlerdi benden. Onayımı verince plana alındı. Daktilonun başına geçtim. Ama kitaba bir türlü başlayamıyordum. Ben maden ocaklarını görmüş insan değildim ki... Üstelik mutluluk havası estirmeliydim bu kitapta. Oysa yaşam gerçeği çok farklıydı. Madencilerin bir çoğu emekliye bile ayrılmadan 8-10 sene içinde silikozdan ölüyordu. Yayınevi müdürü Belçev'e kitabı bitiremediğimi söyledim. Parti Merkez Komitesi'nden ise bu kitabın muhakkak yazılması isteniyordu. Kitap bir sene ertelendi. Yine yazamadım. Ne kadar zor bir durumda olduğumu iyice fark etmiştim artık. Yüzüm kızararak bu romanı yazamayacağımı şefe söyledim. Kitap katalogdan çıkarıldı, ben de derin bir nefes aldım. Romanın yerineyse hemen gezi yazılarından

[413] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 14.

oluşan Adım Adım Memleket başlıklı başka bir kitap yazdım. Onaylandı ve aynı yıl basıldı.

Anlatırken bile sıkıldığım bu aptallığı bana o zamanki yazma susuzluğumun yaptırdığını sanıyorum. [414]

1970 yılında Türkçe yasaklanmış olmasına rağmen yine de Şerefli'ye 1977'de cezaevinden çıkarken artık Türkçe yazmayacağına dair bir belge imzalatılmıştır. Bunun üzerine Şerefli, Bulgarca yazmayı denemiştir. Bulgarca yazdığı ilk eseri olan şiir kitabına *Yaban Gülü* adını vermiş ve eserde siyasetle ilgisi bulunmayan şiirler yer almıştır. *Yaban Gülü'*nü eleştirmesi için Bulgar yazar ve *Literaturen Front* (Edebiyat Cephesi) gazetesinin başyönetmeni Blagoy Dimitrov'a göndermiş;[415] Dimitrov, Şerefli'nin yazdıklarını beğendiğini söylemiş olsa da basılması için herhangi bir girişimde bulunmamış ve şair bu durum karşısında örselenmiştir. Şair, yazma aşkına yenik düşerek yaptığı bu hamleyi boşa gitmemesi için değerlendirmeye çalışmış ve *Yaban Gülü*'nü Filibe'de bulunan Hristo G. Danov yayınevine göndermiştir. Yayınevi eseri beğendiğini belirtmiş ancak bir yıllık planlar hazır olduğu için bir yıl sonra basacaklarını söyleyerek Şerefli'yi oyalamıştır. Geçen süre zarfında Şerefli, eserinin basılmayacağını anlamıştır.[416]

Yazar sürekli yazma isteğiyle yanıp tutuşurken 1988 yılında Bulgarca bir şiir kitabı daha yazmıştır. *O Geciken Yolcu Bendim* adını verdiği eserini Varna'daki Georgi Bakalov yayınevine sunmuş, yayınevinin bilirkişi raporunda sanatçının daha önce "yabancı dille" yazdığı belirtilmiş, yazarın Türk adı ve Türkçe sözcüğü anılmamıştır. Bulgarca mensur eserler de yazan Şerefli, *Umut Kötü Bir Akşam Yemeği, Akkavak Kulağıma Neler Fısıldadı* ve *Ölü Prenses* (büyük çocuklar için) olmak üzere üç eser yazmıştır. *Akkavak Kulağıma Neler Fısıldadı* isimli eserinde doğa felsefesini anlatmış ve bu eserinin kısaltılmışını Türkiye'de, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* ismiyle Türkçe olarak yayımlamıştır. Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgarca

[414] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 129-130.
[415] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 559.
[416] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 559-561.

yazdığı kitapların hiçbiri basılmamış ve 1989'da Türkiye'ye göçünce her şey yayınevlerinde kalmıştır.[417]

89 göçünde ülke dışına kitap çıkarmak yasaklanmış, yazdıklarını tek varlığı olarak gören Şerefli, eserlerini Türkiye'ye götürebilmek için izin almaya çalışmıştır. Günlerce ilgili memurlukların kapılarını aşındırmış, nihayetinde izin alamayınca yazdıklarını bavuluna koyup yola izinsiz çıkmıştır. Şans eseri gümrükteki memur, şairin valizini kontrol etmemiş ve böylece şair yazdıklarını sınırdan geçirebilmiştir.[418]

Ahmet Şerif Şerefli, yazın hayatına Türkiye'de devam etmiştir. Şerefli'nin sanatının ikinci dönemi olarak niteleyebileceğimiz 1969 sonrası dönem, 1990 yılında ilk baskısı yapılan *Türk Doğduk Türk Öldük* ile başlamış ve şairin son eseri *Giderayak* - ölümünden sonra basılmıştır- ile bitmiştir. Bu dönemde altı mensur ve iki manzum eser vermiştir. Manzum eserleri *Çoğun Azı* ve *Vakit Çok Geç*; mensur eserleri anılarını anlattığı *Türk Doğduk Türk Öldük*, *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, *Giderayak*; doğa felsefesini anlattığı *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*; romanı *Sen İstanbul'a Gelme*; araştırma-biyografi çalışması *Bulgaristan'daki Türkler* isimli eserleridir. Bu eserlerde sanatçı genel olarak Bulgaristan'da yaşanan kültürel soykırım günlerini işlemiştir.

Şerefli, yaşadığı toplumun sorunlarına titizlikle eğilmiş, baskı altında olduğu süreçte bireysel ve lirik konulara yönelmiş, komünizmin etkisinde kaldığı dönemlerde dillere pelesenk olabilecek gür sesli dava şiirleri yazmış, Türkçe sevdasından ödün vermek zorunda bırakıldığı zamanlarda bile şairliğinden ödün vermemek adına Bulgarca eserler kaleme almış ve sanatının iki döneminde de Nazım Hikmet'in etkisinde kalmıştır.

3.2. Dil ve Üslup Anlayışı

[417] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 561-562.
[418] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 575-576.

Ahmet Şerif Şerefli sanatı, bilgi vermek, Bulgaristan Türklerinin yaşadığı dönemi ve yaşadıkları sıkıntıları aktarmak üzere bir araç olarak kullanmıştır. Şerefli, sanat yapmak gayesinden ziyade kendi içinde olanları ve çevresinde olup bitenleri aktarmaya çalışmıştır. Bu sebeplerdendir ki eserlerinde kullandığı dil son derece sade ve akıcıdır. Sade bir dil kullanmaya çalışmasına karşın komünizmi desteklediği dönemde kaleme aldığı nesir eserleri *Şirin*, *Adım Adım Memleket* isimli mensur eserlerinde komünizmle ilgili bazı kavram ve sözcüklere yer vermiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerini oluştururken üslup bakımından asıl amacı "kendine benzemek" ve yöresel kullanımları kaybetmeden dili doğru kullanabilmektir:

"(...)Dilimin Türk kalması için her gün, her adımda, her konuşmamda kendimi denetlemiş, çetin savaşım vermişimdir. Savaşım vermediğim her günü kendim için, kalemim için yitik gün saymışımdır.

Ben Türkiyeye ölüm kalım savaşları vermiş gazi bir Türkçeyle geldim. Dilimde yer yer görülen Deliorman renkleri ise hakaret nedeni değil de, kıvanç kaynağı olarak görülmelidir:

Kısaca şunu söylemek geçiyor içimden: Kendi ormanımda, biraz kusurlu olsam da ne diye bir Ahmet Şerif kimliğimle kalmayayım ben de? Bulgaristan Türklerinin edebiyatından beni çıkarırsanız, yerimin boş kalacağını anlarsınız. Çünkü önemli olan benim birilerine değil de sadece kendime benzememizdir." [419]

Yaşadığı topraklarda ötekileştirilip ezilen Ahmet Şerif Şerefli, Türkçeyi vatanı olarak görmüş ve anadiline sığınmıştır. Türkçe, onun var oluşunun ve kim olduğunun ispatı niteliğindeki hüviyetidir. Sanatçı, yaşadığı bütün sıkıntı ve baskıya rağmen kimliğini Türkçe ile muhafaza edebilmeyi başarmıştır:

"*Vatan diye yaralı anadilime sığındım. Türkçe ağladım, Türkçe güldüm, sevdimse Türkçe sevdim. Neden mi? Bu ülkede Türk doğmak, Türk olmak, Türk*

[419] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 236.

kalmak yasaktı da ondan. Vatan duygusu tüm millî, tüm kutsal duyguların en yücesidir."[420]

"*Bulgaristan yazarlarının, şairlerinin kullandığı dil tabii ki İstanbul Türkçesidir. Eh, bu dili biraz kusurlu da kullanmış olsak da başarımız yok denilemez. Dili oldukça iyi bir çizgide tutabilmemiz bizim kahramanlığımızdır. Bu kadar yoğun bir baskı altında dil bizi, biz dilimizi kurtardık*."[421]

Ancak yine de belirtmek gerekir ki Türkçeye bu denli önem vermesinin yanında dilin imla ve noktalama kurallarına tam hâkim olduğu ve doğru kullandığı söylenemez.

Yaşadığı baskı ve yasaklar Şerefli'nin üslubunu yeteri kadar geliştirememesine sebep olmuş ve şair, bu yüzden zaman zaman kendini dil ve üslup noktasında yetersiz görmüştür. Komünist idareciler, Türkçe yazılan eserlerde kullanılan dilin Bulgaristan'da konuşulan Türkçe ağızlardan biri olmadığını ve Türkiye Türkçesinin esas alındığını fark ettiklerinde duruma müdahale etmiştir. Bu müdahale Türk yazarların dillerini zenginleştirememesine neden olmakla birlikte komünist idareciler bu yolla onlara Türkçeyi unutturmaya çalışmışlardır:

"(…) *Biz Bulgaristan'da yazanlar işte böyle bir güneşin çağrışım bekleyenlerdik. Gün ışığı aldığımız günlerde birden fışkırdık, almadığımız günlerde öldük. Gelişmemiz on senelik bir zaman parçasına sığdırılmıştır. Şayet olanak sağlanmış olsaydı, kaynaklar kurutulmasaydı daha nice yediveren şiir güllerimiz açacaktı. Daha nice öyküler, romanlar yazılacaktı. Her şey zamanla gelişiyor kuşkusuz. Sanat dünyasında azınlıklar yok, yetenekler var. Eserler, kalıcı anıtlar var. Türkçe yazdığımız için bizler Türk edebiyatı denizine yandan akan bir nehir olacaktık.*

Komünist yöneticiler eserlerimizde İstanbul Türkçe'sini kullandığımızı kavrayınca telâşlandılar. Dilde de olsa Türkiye ile ilişkimizin olmasını

[420] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk …,* s. XI.
[421] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 176.

istemiyorlardı. Bir süre sözüm ona düşündüler. Karara vardılar. (Komünistler, dilimizin nasıl olacağına bile karar verebiliyorlardı) Sizin yazı diliniz Bulgaristan'daki Türklerin ağızlarından biri olmalı, dediler. 28 ağızdan hangisi esas alınmalıydı? Dilimizin kaderi belliydi. Bir gün Bulgarca olacaktı. Bu oyunlar o yöne giden yollardı."[422]

"Kalemi elime alınca dilimin fakirliğini her zaman sezmiş ve bunun acısıyla yaşamışımdır. Dil yoksa düşünce de yok; dil fakirse yazılan da fakir ve siliktir. Okuyacak Türkçe kitabım yoktu. Okumak da yasak, konuşmak da yasaktı. Böyle bir durumda sözcük dağarcığımı nasıl zenginleştirir, dilimi nasıl geliştirebilirdim? İyi konuşabilmem, hele de iyi yazabilmem için güzel kitaplarım olmalıydı ve çok okumalıydım.

(...)

Ya ben? Dili, benliği, kimliği, coğrafyası, insanları, folkloru, atasözleri, gelende ve görenekleri, millî ve dinî serveti yok olmaya yüz tutmuş bir azınlığın oğlu olan ben, yaşadığım tüm facialarını ince ve duyarlı bir dille nasıl anlatabilirdim ki?.. Dilim yetmiyordu. Sokakta, ailede konuştuğumuz dili de unutmak üzereydik."[423]

Nesir eserlerinde halk ağzından sözcüklere yer veren Şerefli, deyim ve atasözlerini de eserlerinde kullanmıştır. Sanatçı, bu deyim ve atasözlerini uygun yerler için hem Anadolu'da kullanılanlardan hem de Bulgaristan'da kullanılanlardan seçmiştir.

[422] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 177-178.
[423] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 123.

4. BÖLÜM

AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN ESERLERİ

Ahmet Şerif Şerefli'nin sekizi nesir altısı nazım olmak üzere basılmış on dört eseri ve pek çok çeviri çalışması bulunmaktadır. Ayrıca sanatçının *Deliorman Folkloru* isimli eserini Kültür Bakanlığı 1991'de Özel Arşivi'ne satın almıştır ve bunların dışında Şerefli'nin basılmamış eserleri de bulunmaktadır:

"Cezaevine gönderilirken de yayımlamaya hazırlamış olduğu on üç eserini Bulgar güvenlik organları alıp götürdü, bir daha da bu eserler iade edilmedi. Şair, bu yazılarından sadece şu başlıkların hatırında kaldığını büyük bir üzüntüyle söylüyor: 'Bu yazılarım güvenlik makamlarının depolarında mahvoldu gitti. Aklımda kalan birkaç başlık var: 'Şiirler', 'Rüzgarlar ve Tohumlar', 'Atatürk Rüzgârları', 'Şeyh Bedrettin'in Apolojisi', 'Kırcaali Defteri' gibi eserlerimden mahrum edildim.'"[424]

Şerefli'nin Bulgaristan'da yaptığı çeviri çalışmaları şu şekildedir:

"MUSA CELİL (Tatar şairinden şiirler) 1967 Sofya, KAR KÜRTÜNÜ (Nüvel) Bulgarcadan 1965 Sofya, BULGAR ŞAİRLERİNDEN ŞİİRLER 1966 SOFYA, VATAN ŞİİRLERİ (Çocuklara) ve daha birçok sahne eserleri, şarkı Güfteleri v.s. "[425]

4.1. Şiir

Ahmet Şerif Şerefli'nin sanatçı yanının önemli kısmını şairliği oluşturmaktadır. Altı tane şiir kitabı basılmış olan şair hemen her konuda şiir yazmıştır. Çevresinde olup bitenlere karşı son derece duyarlı olan şair, doğa, aşk,

[424] http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11402,ahmetserifovpdf.pdf?0 (16.12.2017)
[425] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 584.

toplumsal meseleler, din, Allah, siyaset, sanat ve sanatçılar gibi insanı ilgilendiren her konuda şiirler kaleme almıştır.

4.1.1. *Müjde*[426]

Bulgaristan Türk edebiyatı sahasında -halk şairi Mehmet Con'unki dışında- yayımlanan ilk Türkçe şiir kitabı olma özelliği taşıyan eserde yer alan şiirler, Şerefli'nin daha önce gazete ve dergilerde neşredilmiş ve neşredilmemiş şiirlerinden oluşmaktadır.[427] Kırk sayfadan oluşan eserde toplam on sekiz şiir bulunmakta ve eser yazarın en küçük kitabı özelliğini taşımaktadır. Sanatçı eserini bölümlere ayırmamıştır.

Müjde, lirik tarzda kaleme almıştır. Şerefli'nin komünizmi desteklediği yıllarda kaleme aldığı şiirlerinden oluştuğundan şair, şiirlerin çoğunda komünizmi övmüş, slogan ya da marş tarzı bir üslupla yazmıştır. Şair, bunların dışında kalan şiirlerde ise bireysel temaları işlemiştir.

Eser içerisindeki şiirlerin on birinin teması komünizmdir. Eserin geri kalanındaki şiirlerin biri Karadeniz'in güzelliği; biri halk kültürüne ait bir öge olan, nişanlı kızların nişan hazırlığı; beşi ise aşk ve kadın üzerine yazılmıştır. Söz konusu eser, ismini içerisinde bulunan *Müjde* adlı şiirden almıştır.

4.1.2. *Azın Çoğu*[428]

Azın Çoğu, Şerefli'nin yayımlanan ikinci şiir kitabıdır. Yazar, kitabın iç kapağında bulunan bir cümleyle kitabını annesine ithaf ettiğini belirtmiştir. Eser, yetmiş bir sayfa olup kırk yedi şiirden oluşmaktadır. *Azın Çoğu,* lirik tarzda

[426] Ahmet Şerifof, *Müjde*, Narodna Prosveta Yayınları Bulgaristan / Sofya 1960.
[427] Ahmet Şerifof, *Müjde*…, iç kapak.
[428] Ahmet Şerifof, *Azın Çoğu*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1963.

yazılmıştır ve komünizmin etkilerinin yoğun olarak görüldüğü şiirleri ihtiva etmektedir.

Azın Çoğu, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm *Nasırlı Eller* ismini taşımakta ve bu bölümde toplam on üç şiir bulunmaktadır. *Nasırlı Eller* adlı bölümde yer alan *Edyatırlı Eminecik* isimli şiir, Ahmet Şerif Şerefli'nin de yazarları arasında bulunduğu ortak bir yapıt olan ve çocuk şiirlerinden oluşan *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde, Ahmet Şerif Şerefli'ye ayrılmış bölümde de yer almıştır. İkinci bölüm *Dünya Bir İskele* adını taşımakta ve bölüm içerisinde on şiir bulunmaktadır. Üçüncü bölüm olan *Minyatür Şiirler* adlı bölüm on iki şiirden oluşmaktadır. *Minyatür Şiirler* isimli bölümde yazar, şiirlere başlık koymayarak şiirleri numaralandırmış, sadece son şiir olan *Bu İlk Sevda Olmasın* adlı şiire isim vermiştir. Son bölüm olan *Azın Çoğu*, on iki şiirden oluşmakta ve bölüm içerisinde yine aynı adla, esere ismini veren bir şiir bulunmaktadır. Bölümün ve eserin son şiiri olan *Kremikovtsi Senfonisi* isimli şiiri, yazar, roma rakamları ile sekiz parçaya ayırmıştır.

4.1.3. *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri*[429]

Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri adlı eser, yüz dokuz sayfadan ve toplam elli yedi şiirden oluşmaktadır. Bulgaristan Türklerinden beş şairin çocuklar için yazmış olduğu şiirlerden meydana gelmiş müşterek bir eserdir. Beş bölümden oluşan eserde her bölüm, bölüm içerisinde yer alan şiirlerin şairinin adıyla adlandırılmıştır. Bu şairlerin sırasıyla ve eserde yazılı olan şekliyle isimleri ve yazdıkları şiir sayıları şu şekildedir: Ahmet Şerifof yirmi yedi şiir, Niyazi Hüseyinof on dört şiir, Recep Küpçüef iki şiir, Mehmet Çavuşef on şiir ve Sabahattin Bayramof dört şiir.

Eserdeki şiirler didaktik ve lirik tarzda yazılmıştır. Komünist söylemlerin çocuklara öğretilmesi, sevdirilmesi ve sosyalist düzene uygun bireyler yetişmesi gibi

[429] Ahmet Şerifof, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1965.

amaçlara uygun temalar işlenerek söz konusu amaçlara uygun sözcükler kullanılmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinden oluşan bölüm, eserin ilk elli üç sayfasında yer almaktadır. Sanatçının daha önce yazmış olduğu *Azın Çoğu* isimli eserinde bulunan *Edyatırlı Eminecik* adlı şiir, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri*'nde sadece *Eminecik* adıyla yer almaktadır.

4.1.4. *Üçüncü Adım*[430]

Üçüncü Adım, Ahmet Şerif Şerefli'nin yayımlanan üçüncü şiir kitabıdır. Eser doksan bir sayfa, dört bölüm ve toplam otuz şiirden oluşmaktadır. *Misafir Gelirsen* adlı ilk bölümde üç şiir yer almaktadır. Bu bölüm içerisinde yer alan *Misafir Gelirsen* isimli şiir, bölüme ismini vermiştir. İkinci bölüm, *Bir Yaprak* adlı bölümdür ve bölümde yedi şiir bulunmaktadır. Eserin üçüncü bölümü olan ve esere adını veren *Üçüncü Adım,* eserin en uzun bölümüdür ve içerisinde on beş şiir bulunmaktadır. Son bölüm olan *Deliorman şiir gezileri* adlı bölümde ise beş şiir bulunmaktadır. *Deliorman şiir gezileri* bölümünün ve *Üçüncü Adım* eserinin son şiiri olan *"Yüz bir dörtlük"ten* adlı şiir, kendi içerisinde numaralarla dörtlüklere ve beşliklere ayrılmış olup seksen dört bentten oluşmaktadır.

Üçüncü Adım isimli eserde şair artık komünizme inanmadığı için şiirleri daha çok aşk ve doğa sevgisi üzerine yoğunlaşmıştır. Eserde yer alan şiirlerin geneli pastoral ve lirik tarzda yazılmıştır. İlk iki şiir kitabına oranla komünizmden söz edilen şiirler sayı itibarıyla daha azdır fakat yine de eserde bu temayı işleyen şiirler bulunmaktadır.

4.1.5. *Çoğun Azı*[431]

[430] Ahmet Şerif Şerifof, *Üçüncü Adım*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1969.

Ahmet Şerif Şerefli'nin dördüncü şiir kitabı olan *Çoğun Azı*, şairin Türkiye'de basılan ilk kitabıdır. Sanatçı, eserini Mustafa Kemal Atatürk'e armağan etmiştir. *Çoğun Azı*, seksen dokuz sayfa olup altmış bir şiir ve iki bölümden oluşmaktadır.

Eserin birinci bölümü olan *Dümensiz Sal*, adını içinde yer *Dümensiz Sal* isimli şiirden almıştır ve eserde elli altı şiir bulunmaktadır. İkinci bölüm *Ölümün Adı Erozyon* ismini taşımakta ve bu bölüm beş şiirden oluşmaktadır. *Ölümün Adı Erozyon* adlı şiir, bölüme isim vermiştir. Bu bölümdeki şiirlerin hepsi oldukça uzun ve manzum şekilde yazılmış düşünce yazılarını andırmaktadır.

Çoğun Azı, Şerefli'nin daha önce yazdığı üç şiir kitabından işlediği konular bakımından büyük farklılıklar gösterir. Genel itibarıyla eserde varoluşsal bir sorgulama ön plana çıkmaktadır. Ahmet Şerif Şerefli, yaşlılığın da etkisiyle hayatın anlamını sorgulamış; Türk kimliği sebebiyle Bulgaristan'da çektiği sıkıntıları, yaşadığı hayal kırıklıkları ve kırgınlıkları işleyerek komünizmi eleştirmiş; bununla beraber, özgürlük, vatan, millet kavramlarının yerini ve manasını sorgulamış; bunun sonucunda vatan olarak Türkiye'yi mana olarak Türklüğü ön plana çıkarmıştır.

Çoğun Azı isimli eserin geneline lirizm ve realist üslup hâkimdir.

4.1.6. *Vakit Çok Geç*[432]

Ahmet Şerif Şerefli'nin Türkiye'de basılan ikinci ve son şiir kitabı olan *Vakit Çok Geç*, yazarın ölümünden yaklaşık bir yıl sonra, 2001 yılının Şubat ayında basılmıştır. Eser, seksen iki sayfa olup dört bölümden ve otuz sekiz şiirden oluşmaktadır. Şerefli'nin eserdeki şiirleri yazmadaki amacı vazgeçmediğini ve aynı kişi olduğunu göstermektir:

---

[431] Ahmet Şerif Şerefli, *Çoğun Azı*, Omay Yayınları, İstanbul 1998.
[432] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok Geç*, Tuna Yayınları, Bursa 2001.

"Elinizdeki bu şiir kitabımı 1998'de 'Vakit Çok Geç' Türkiye'de şiir dalında vermiş olduğum ikinci sınavımdır. Bu şiirlerde de sadece kendime benzemek, daha doğrusu inandığım çizgiden sapmadığımı kanıtlamak istedim."[433]

Eserin ön sözü niteliğinde olan *Yaşamım ve Şiirim Üzerine Birkaç Söz* kısmında sanatçı, hayatına, yaşadıklarına ve poetikasına değinmiştir. Eserin birinci bölümü *Süleymaniye'de Secde* bölümüdür ve sadece aynı adlı bir şiir bulunmaktadır. Bu şiir daha önce *Çoğun Azı* kitabında, eserin son şiiri olarak yer almış olmasına rağmen yazar tarafından bu esere de alınmıştır. Sanatçı, *Yaşamım ve Şiirim Üzerine Birkaç Söz* kısmında, daha önce "birkaç defa" daha yayımlanmış olan *Süleymaniye'de Secde* şiirinin anavatanda yazdığı ilk şiir olması sebebiyle bu eserine de almak istediğini belirtmiştir. İkinci bölüm *Tanrıça Temida* adlı bölümdür ve bu bölümde de *Tanrıça Temida* adlı bir şiir bulunmaktadır. Üçüncü bölüm olan *151 Şehit Öğretmeni Düşünüyorum* isimli bölüm, aynı adlı bir şiir dâhil olmak üzere üç şiirden oluşmaktadır. Dördüncü ve son bölüm olan *21. Yüzyıla Merhaba!* adlı bölüm ise aynı adlı şiirle başlayıp otuz üç şiirden meydana gelmiştir.

Eserin yazılış amacını, ön sözünde *"kendime benzemek, daha doğrusu inandığım çizgiden sapmadığımı kanıtlamak"* olarak ifade eden Şerefli, eserini üç ana tema üzerine kurmuştur. Bunlar; yaşlılık, geçmişteki acıları ve Türkiye'deki siyasi ve sosyal problemlerdir.

Geçmiş acılarından en sık değindiği konu, Jivkov yönetiminin Bulgaristan Türklerine yaşattığı aşağılayıcı asimilasyon uygulamalarıdır. Söz konusu asimile politikasının sonucu olarak doğup büyüdüğü topraklardan anavatanına göç eden Şerefli, bu durumun yarattığı hüznü şiirlerine yansıtmıştır.

Yaşam dolu bakış açısını terk etmemiş olsa da yaşlılığın etkisiyle yaşadığı çağı ve hayatı sorgulayan Şerefli, zaman zaman ölümü düşünmüştür. Bunun yanında eserde en sık işlenen konu, Türkiye'deki bazı siyasi ve sosyal sorunlardır. Bu

[433] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok…*, s. 8.

noktada Şerefli, Güneydoğu'daki terör sorunu, ülkedeki ekonomik düzey farklılığı ve milletvekili maaşları gibi sıkıntılara değinmiştir.

Lirizmin hâkim olduğu eserde, 21. yüzyıldan umutlu olan Şerefli, dünyanın daha yaşanası bir yer olacağına dair inancını korumuş, bilim ve sanat alanlarında yaşanacak gelişmelerle insanlığın olması gerektiği yere ulaşacağını ummuştur.

4.2. Gezi Yazıları

4.2.1. *Adım Adım Memleket*[434]

Adım Adım Memleket adlı eser, yüz seksen üç sayfadan oluşmaktadır. Yazarın adı Ahmet Şerifof olarak yazılmıştır. Eserin ön kapağının alt kısmında *Gezi Notları* ifadesi yer almaktadır. Kitabın basımına ilişkin bilgiler iç kapakta Kiril alfabesi ile Bulgarca yazılmıştır.

Adım Adım Memleket, on sekiz ana başlıktan oluşmaktadır. Her başlık altında gezilip görülen yerlerin öne çıkan özellikleri aktarılmıştır. Bu özellikler bazen yöre halkının ritüelleri ve halk kültürü ürünleri, bazen şenlik/festival, bazen de komünist rejimin yönetime gelmesinden sonra adı geçen bölgelerin kaydettiği ilerlemelerdir.

Adım Adım Memleket gezi yazısı türünde, Bulgaristan'da doğa ile ilgili basılan ilk Türkçe eser olma özelliği taşımaktadır.[435] Eserde, yabancı sözcüklere rastlanmakla birlikte akıcı bir İstanbul Türkçesi kullanılmıştır. Sanatçı deyimlere ve bazı sözcüklerin halk ağzı söyleyişlerine de yer vermiştir.

Adım Adım Memleket adlı eserde Ahmet Şerif Şerefli, anlatılan konularla ilgili çekmiş olduğu fotoğraflara yer vermiştir. Bu fotoğraflar kimi zaman insan, kimi

[434] Ahmet Şerifof, *Adım Adım Memleket*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1967.
[435] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 123.

zaman doğa, kimi zaman da gelişmişliği gösteren fabrika, baraj, köprü gibi yapıların fotoğraflarından oluşmaktadır.[436]

Şerefli, *Adım Adım Memleket* isimli eserini "lirik gezi notları" olarak nitelemektedir.[437] Sanatçı, Bulgaristan'ın çeşitli köy ve kasabalarını anlattığı eserinin çalışmalarına 1965 yılında başlamış[438] fakat eserin basımı planlı olmamıştır:

"(...) Romanın yerineyse hemen gezi yazılarından oluşan Adım Adım Memleket başlıklı başka bir kitap yazdım. Onaylandı ve aynı yıl basıldı."[439]

Taraflı bir bakış açısıyla yazdığı eserde, Şerefli komünizm propagandası yapmıştır. Elbette o dönem şartları değerlendirildiğinde ve yazarın üzerindeki baskı düşünüldüğünde durumun normal olduğu sonucuna ulaşmak zor olmayacaktır. Yazar, eserinin nasıl vücuda geldiğini ve yayınevinin eserine müdahalesini şu şekilde açıklamaktadır:

"Doğduğum ülkenin yollarını, omuzumda çantam, elimde fotoğraf makinemle, tamı tamına çeyrek yüzyıl dolaştım. Üstelik adım adım. Bu gezilerden edindiğim izlenimler ve gözlemler sonucunda, belli bir zaman sonra, 'Narodna Prosveta' yayınevinin yayınladığı Adım Adım Memleket adlı gezi yazıları kitabım doğdu (1967). Biraz budanmış olarak dünya yüzü görmüş olmasına rağmen, Bulgaristan'da bu türde Türkçe basılan ilk kitaptı bu. Devlet kodamanları daha çok övgüye ağırlık vermemi istediler. Bazı acı gerçekler mutlak suretle örtbas edilmeliydi. Güdümlü sansür bu nedenle eserimden çok beni hırpaladı; daha doğrusu yüreğimi yaraladı. Bu halimizle de olsa biz, ben ve eserim, Bulgaristan Türk edebiyatı tarihine giren ilk yaralı mutlulardık."[440]

Ahmet Şerif Şerefli'nin halk kültürüne duyduğu sevgi o denli büyüktür ki ısmarlama cümlelerle kaleme aldığı söz konusu eserinde bile Türk halkının sözlü ürünleri ve giyim kuşam geleneklerine eserinde yer vermeyi ihmal etmemiştir. Gittiği

[436] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 123.
[437] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 123.
[438] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 46.
[439] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…,* s. 129.
[440] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 9.

köy ve kasabalardaki manileri, türküleri, kına gecesi ve Hıdırellez gibi özel günleri gerek yazı ile gerekse fotoğraflayarak kayıt altına almış, adeta bir halk bilimci gibi çalışmıştır.[441]

Adım Adım Memleket adlı eserde aktarılan bilgiler içerisinde dikkat çeken nokta, o dönemde komünizmi destekleyen Şerefli'nin, Türk-Müslüman kızlarının feraceyi başlarından atmalarından övgüyle bahsetmesi, bunun yanında eserde Türk ve Bulgar halkının birlikte mutlu ve sorunsuz yaşadıklarını, her türlü etkinliği büyük bir uyum içerisinde yaptıklarını ifade etmesidir.[442]

Söz konusu eserde verilen bilgilere göre 1965-1967 yıllarını kapsayan zaman diliminde, Türk halkı dinî ve örfi geleneklerini rahatça yapabilmektedir. Hıdırellez ve kına geceleri için uygulanan ritüelleri ve giyim kuşam şekillerini eserde ayrıntılı olarak aktaran Ahmet Şerif Şerefli, tanık olduğu halk gelenekleri ve ürünleri karşısında mutluluğunu ve heyecanını açıkça ifade etmektedir.[443]

Ahmet Şerif Şerefli, Komünist Parti'nin başarılı bir örgütlenme ve iş birliğiyle köylülerin her türlü ihtiyaçlarını karşıladığını aktarmaktadır. Eserde yer alan bilgilere göre yol, su, elektrik, okul, hastane gibi halkın en temel toplumsal ihtiyaçları, eldeki imkânların ötesinde fazlasıyla karşılanmaktadır. Komünizmin gelmesiyle şehirler, köyler gelişmiş ve köyle şehir arasında fark neredeyse kalmamıştır.[444]

Adım Adım Memleket adlı eserde, Ahmet Şerif Şerefli'nin gittiği köy veya kasabalarda anlatılan ve halk hikâyesi özelliğinde olan, komünizm uğruna savaşmış kişilerin kahramanlıklarını anlatan hikâyelere yer vermiştir.

---

[441] Ahmet Şerifof, *Adım Adım …*, s. 23.
[442] Ahmet Şerifof, *Adım Adım …*, s. 19.
[443] Ahmet Şerifof, *Adım Adım …*, s. 40-47.
[444] Ahmet Şerifof, *Adım Adım …*, s .32.

Ahmet Şerif Şerefli'nin doğaya duyduğu sevgi ve hayranlık bütün eserlerinde kendini göstermektedir. *Adım Adım Memleket* adlı eserinde de sanatçının doğaya duyduğu aşk, Bulgaristan coğrafyasındaki doğal güzelliklerden söz ederken kalemine yansıyan hayranlık ve heyecan açıkça anlaşılmaktadır.

Şerefli, *Adım Adım Memleket* adlı eserde gittiği bölgelerde yalnızca bir köy, kasaba yahut şehri değil birbirine coğrafi olarak yakın birden çok yöreyi tanıtmıştır.

4.2.2. *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*[445]

Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın, Ahmet Şerif Şerefli'nin doğa üzerine düşüncelerini ya da başka bir ifadeyle doğa felsefesini kaleme aldığı, dağ ve orman yürüyüşlerinden oluşan gezi yazısı niteliğindeki eseridir. *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*, yüz dört sayfadan ve yüz üç başlıktan oluşmaktadır. Ahmet Şerif Şerefli, iki büyük aşkı olan Türklük ve doğa aşkını harmanlayarak eserini oluşturmuştur.

Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın, Şerefli tarafından 1970-1989 yılları arasında Sofya'da kaleme alınmıştır.[446] Şerefli, aslında eseri 1988'de *Akkavak Kulağıma Neler Fısıldadı* ismiyle Bulgarca yazmış ancak basılmayan eseri, kısaltarak Türkiye'de *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* ismiyle yayımlamıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin doğaya duyduğu sevgi kaleme aldığı bütün eserlerinde açıkça gözlemlenir. Sanatçı, doğa ile var olmakta ve yaşam felsefesinin kaynağını doğa ananın koynunda bulmaktadır. *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* adlı eserin bütününe, insanoğlunun topraktan geldiği, esas aitliğimizin doğaya olduğu ve doğayla bütün olmanın gerekliliği gibi fikirler hâkimdir. Bütün bu düşünceler etrafında, insanoğlunun yaşam felsefesinin aslında nasıl olması gerektiğine ilişkin düşüncelerini ortaya koymuştur.

---

[445] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*, Balkanlarda Türk Kültürü Yayınları, Bursa 1994.
[446] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil …*, s. 104.

Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın adlı eserde Ahmet Şerif Şerefli gezdiği dağ, orman ve koyların hepsinin ismini zikretmemektedir. Şerefli, daha çok bulunduğu ortamdaki bitki türleri, karşılaştığı hayvanların tanıtımı ve kendisine düşündürdüklerini aktarmakla ilgilenmektedir. Bazı yer adlarını anmayı uygun bulan sanatçı, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* adlı eserinde şu yerlerin adlarını zikretmektedir: Rila Dağı, Pirin (Perun) Dağı, Vitoşi Dağı, Hulin Dağı ve Lülin Dağı; Selim Bey yamaçları; Dendrariyum Bölgesi orman evi; Balaban Kayası; Karatepe; Bali Baba.

Ahmet Şerif Şerefli, bireysel olarak doğaya duyduğu aşkı millî kimliğiyle bütünleştirmeyi de ihmal etmemiştir. Türklerin doğayla olan ilişkisine eserinde dikkat çeken yazar, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* adlı eserin giriş kısmında *Türkler'de Doğa Sevgisi* adında bir başlık açarak Türk ırkının doğa ile ilişkisine dair bilgi ve düşüncelerine yer vermiştir. Buradaki düşüncelerini ispatlamak için Mustafa Kemal Atatürk'ün 1916'da Yalova'da yaptığı bir konuşmanın doğa ile ilgili cümlesini, Osmanlı Devleti kurucusu Osman Bey'in rüyalarıyla ilgili bir rivayeti ve Türk milletinin doğayı korumaya yönelik halk diline yerleşmiş söylencelerini aktarmıştır.[447] Şerefli'ye göre insanın kimliğinin temelini millî duygular, doğa sevgisi ve çevre bilinci oluşturmaktadır.[448]

Gezileri sırasında gizli aşkını[449] düşünmüş, bazen de komünist sistemin destekçilerini adını anmayarak eleştirmiştir.[450]

4.3. Anı

4.3.1. *Türk Doğduk Türk Öldük*[451]

[447] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil ....,* giriş.
[448] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil ...*, s. 42.
[449] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil ...,* s. 2.
[450] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil ...*, s. 20.
[451] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk Türk Öldük*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, 1989-1990 yıllarını kapsayan kış döneminde, 6 aylık bir çalışma sonucunda oluşturduğu *Türk Doğduk Türk Öldük* isimli eseri soykırım ve kültür katliamı sürecinde yaşanan olayları aktardığı eseridir.[452] Eserini yeğeninin evinde çok zor fiziksel şartlar altında kaleme almıştır:

"Memoarlarımı içeren bu eserimi büyük yeğenim Aydın Şerefli'nin kirada kaldığı evde 6 ayda yazdım. Bana ayırdığı odada çalıştım. Yazı makinemi dikiş makinesinin üzerine oturttum. Altımdaki sandalyem plastik bir bidondu Soğuktu. Yorgana, battaniyelere sarındım, gece gündüz yazdım. İnsan ve Türk olarak insanlığa karşı yapabileceğimin en iyisini yaptım. İçimde böyle bir duygu var! Huzur içindeyim."[453]

Türkiye'de ilk baskısı 1990 ve ikinci baskısı 2002 yılında 5,000 adet olarak yapılan eser, beş yüz seksen dört sayfadan oluşmaktadır. Ahmet Şerif Şerefli eserini Rauf Denktaş'a sunma imkânı bulmuş ve Denktaş, Şerefli'ye şöyle tepki vermiştir:

"Gözlerime bakarak 'Bizim halimizden en iyi siz anlarsınız' demiş ve beni hararetle kucaklamıştı"[454]

Cezaevinde yaşadığı işkencelerden sonra kurtulacağını, yaşamaya devam edebileceğini düşünmeyen yazar, büyük bir dirayet göstererek hayatta kalmayı başarmıştır.[455] Bu dirayeti göstermesinin yaşananları anlatmak ve bunların unutulmasını engellemek gibi bir gayesi vardır.[456] Bu gayeye hizmet eden yedi mensur eserinden biri ve denilmelidir ki en kapsamlısı *Türk Doğduk Türk Öldük* adlı eseridir.

İçerik ve kapsam olarak değerlendirildiğinde *Türk Doğduk Türk Öldük* adlı eseri yalnızca kendisinin yazabileceğini ifade eden yazar, gazetecilik yaptığı yıllarda Bulgaristan'ı 25 yıl boyunca gezmiş, gazeteci olarak Türklerin yaşadığı bazı

---

[452] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk ...,* s. VII.
[453] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk …, s. 584.
[454] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk …, s. VIII.
[455] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk ...*, s. VIII.
[456] Ahmet Şerif Şerefli, *Yer Yeşil ...*, s. 104.

zulümleri diğer insanlara göre daha çok duymuş ve söz konusu olayları yerinde görme şansına sahip olmuştur.[457]

Eserin genelinde işlenen konu, Jivkov yönetiminin Türk azınlığa uyguladığı asimilasyon politikasının Türk azınlığa yaşattıkları ve Ahmet Şerif Şerefli'nin yaşadığı dram olarak nitelenebilir.

Eseri üç ana bölüme ayırmak mümkündür. Bu bölümler, yazarın Bulgaristan'daki farklı siyasi dönemlerde Türklere yönelik politik yaklaşımlara dair araştırma ve anıları, ikinci olarak Sofya Merkez Cezaevindeki anıları, son bölüm olarak da sanatçının cezaevinden çıktıktan sonraki dönemi ve Türkiye'ye göç sürecindeki anılarıdır.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından itibaren Türklerin balkanlarda azınlık durumuna düştüğüne değinen Ahmet Şerif Şerefli, bu savaşı Türklerin çektiği sıkıntıların miladı olarak kabul etmektedir. Türkler bu savaştan sonra varoluş savaşı, millî benliklerini ve kültürlerini muhafaza mücadelesi vermeye başlamış, söz konusu savaş millî kimliklerini hedef alan politikaların başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bulgaristan Türklerini tanımlamak için kullandığı "kılıç artığı" ifadesini Şerefli, eserinin ilk yazısına başlık olarak kullanmıştır:

"1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı benim makam yazgım olmuş. Ölüm kalım savaşım olmuş. Yüzbinlerce Türk Rus kılıcından geçirilmiş, yüz binlercesi de beş yüzyıl sonra tekrar Anadolu'ya dönmüş 'kılıç kaçkını' olarak. Ben işte o 'kılıç artığı' olanlardanım, kalanların bir temsilcisiyim. Mithat Paşa'nın valisi olduğu Tuna Vilayeti topraklarında kurulan Bulgar Prensliği döneminde 'kılıç artığı' olarak sürdürdüm yaşamımı. Bir daha ben Bulgaristan Türk'üydüm. Savunma hattında kendimi koruma, haklarımı savunma savaşı verdim hep. 120 yıldır manevî varlığımızı sürekli yangından kaçırma savaşı vermişim. Türk olmak, Türk kalmak zordur bu ülkede. Türk doğmaksa yasak...

[457] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk …*, s. IX.

1908'den sonra ben 'azınlık' statüsüne geçmişim."[458]

Ahmet Şerif Şerefli'nin azınlık sözcüğünü tırnak içinde kullanması dikkat çekicidir. Zira yüz ölçümü itibariyle büyük sözcüğünü sıfat olarak alamayacak olan Bulgaristan'da 2 milyon Türk'ü azınlık olarak adlandırmak pek de doğru olmayacaktır.

Genel bir değerlendirme yapacak olursak; Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk Türk Öldük* eserinde Bulgaristan Türklerine dair birçok konuya temas etmiş, Türk azınlığın Bulgaristan'da Prenslik, Çarlık ve Komünist Parti döneminde yaşadığı durumları mukayese ederek ortaya koymuştur.

4.3.2. *Önce Düşünceler Kelepçelendi*[459]

Ahmet Şerif Şerefli'nin "hiç bitmeyecek eserim" olarak nitelediği *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, üç yüz doksan altı sayfadan, üç bölüm ve toplam yüz on başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümde yirmi altı başlık, ikinci bölümde kırk beş başlık, üçüncü bölümde kırk başlık bulunmaktadır. Şerefli, eserini matematik öğretmeni kardeşi Hasan Şerefli'ye armağan etmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin aslında 19 yıl boyunca yaşadıklarının ürünü olan *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, Sofya Cezaevinde tutuklu bulunduğu yıllarda hapishane içerisinde şahit olduğu olaylardan ve mahkûm olduğu günlerde düşündüklerinden oluşmaktadır. Yazar eserinin bir kısmını hapishanede sigara kutularının içindeki jelatinlere hızlı ve kısa imlerle yazmış, gizlice dışarı çıkararak köyüne götürüp saklamıştır. Eserin 180 sayfasını 1983-1984'te Sofya'daki dairesinde ve kalan kısmını 1991-1992 yılında Bursa'da kaleme almıştır:

---

[458] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk …*, s. 3.
[459] Ahmet Şerif Şerefli, *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, Ayışığı Kitapları İstanbul 2001.

"... Her yazının özü yaşanılmış gerçeklerdir. Yani daha ruhtur ve içtir. Nokta koydum dedim ama bu eserim henüz bitmiş değil. Yaşadığım sürece bitmeyecek.. Zaten soranlara "Bitmeyen Yapıtım" üzerinde çalışıyorum demişimdir hep.

Peki, bitmeyecek olan konuların çok mu önemli, diye bitersiniz Tabi. Rumeli Bulgaristan'ında yaşayan 2 milyon 'kılıç artığı' idik. Biz Türk'tük, vardık, insandık ama yok olma aşamasına gelmiştik. Bu dünyada bir benzeri görülmedik bir soykırımı, kültür katliamı yaşadık. Gözü dönmüşler 18 aylık Türkânları bile annelerinin kucağında kurşuna dizdiler. Cezaevlerinde, ölüm kamplarında öldürülenlerin cesetlerini Belene domuz çiftliklerindeki domuzlara yedirdiler. Bu bir facia değil de neydi?! Ve bu sadece Rumeli Bulgaristan'ında yaşayan 2 milyon Türkün değil, tüm Türk dünyasının ve insanlığın faciasıdır.

(...)

2 milyon kılıç artığı' Türk yüzyılı aşkın bir zamandır bu baba yurtlarında hep kiracıymış gibi yaşadılar ve birer yük hayvanı misali işin en ağırını çektiler. 25 yıldan daha çok süren gazetecilik yaşamanda bu ülkenin her köşesini gezip gördüm Türk halkının çilesine tanık oldum, hak İsteyince sanık oldum, gaz odalarında, ölüm hücrelerinde hapis yattım. Defalarca öldüm dirildim. Her dirilişimde daha çok Türk'tüm. Cezaevlerinde bir gecede saçları pamuk gibi ağaranları, bir gecede yaşlanan gençler gördüm. Bu kahramanlar, bu ölümler, bu işkenceler benim bu yapıtımın kahramanlarını oluşturdular. Komünizm bu ülkede insanları baba mirası ve özel mülkiyet denilen topraklarından koparıp attı. İnsanları bağlayan vatan toprağıdır. Topraktan kopanlar sevgisizleşiyor. Ve insanları da sevmez oluyorlar. Bir başka deyimle insanlar soysuzlaşıyorlar. İzlenimlerim yıllardır hep bu gerçeği kulağıma fısıldadılar.

(...)

Bu çalışmam düşünce olarak 1975-1977 'de, Sofya Merkez Cezaevinin işkenceleriyle dünyada anılmış o 7. Ağır Cezalılar Şubesi'nin 28. ve 35. hücrelerinde doğdu. Eski yazıyı stenografi olarak kullanmıştım. Sigara kutularının içinden çıkan o zar misali ince kâğıtlara not etmiş, tahliyemde bu notları dize kadar uzun

çoraplarımın içinde dışarıya çıkarmıştım. Bu eserinin 180 sayfasını 1983-1984'te Sofya'daki dairemde geceleri kaleme almıştım. Orduyla adlarımızı değiştirme kampanyası başlamadan az önce yazdıklarımı Deliorman'daki köyüme (Torlak) götürdüm ve sakladım. Varlıklarını kardeşimden başka bir bilen yoktu. 1989'un zorunlu göçünde Türkiye'ye getirdim. Gümrükten geçmeleri bir şans eseriydi doğrusu. Bir bütün olarak eserimi 1991-1992'de Bursa'da tamamladım. Bu kitabımın doğum sancıları tam 19 yıl sürdü." [460]

1975-1989 yılları Ahmet Şerif Şerefli'nin hayatının en sıkıntılı yılları olarak nitelenebilir. 1975'te tutuklanıp Sofya Cezaevine koyulduğunda hayatta kalmasını sağlayan şey haklılığının yanında muhakkak ki yazmaya duyduğu sevgidir. Sanatçı hapis tutulduğu cezaevinde belli bir süre hücrede tutulmuş daha sonra da koğuşa alınmıştır. Koğuşta tanıdığı kişilerle çeşitli konular üzerine sohbetler etmiş ve bunlara da *Önce Düşünceler Kelepçelendi* adlı eserinde yer vermiş, ayrıca yan koğuşlara ve gardiyanlara dair gözlemlerini de aktarmıştır. Bazen duyduğu işkence seslerini bazen de tekbir seslerini kaleme alan yazar, millî davasından vazgeçmemiş ve bu uğurda iki yıl hapis yatmıştır.

4.3.3. *Giderayak*[461]

Giderayak, Ahmet Şerif Şerefli'nin ölmeden önce bilgisayarında tasarı halinde bıraktığı son kitabıdır. Şerefli'nin ölümünden sonra basılan eser, sanatçının sistemli olarak tuttuğu not defterlerinin yok edilmesi üzerine akılına geldiği kadar, bazıları tarihli bazılarıysa tarihsiz olarak bilgisayarda biriktirdiği anılarından oluşmaktadır.[462] Aslında Şerefli'nin eserde yalnızca anılarına yer verildiğini söylemek doğru olmayacaktır, çünkü bazı yazılarında sadece düşüncelerine ve kendi karakterine dair bilgiler vermiştir.

---

[460] Ahmet Şerif Şerefli, *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, Ayışığı Kitapları İstanbul 2001.
[461] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Ruse 2006.
[462] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 6.

Eserin adı kitap kapağında *Giderayak Anılar-Günceler Aforizmalar ve Fragmanlar* şeklinde yer almakta ve toplam üç yüz sayfadan oluşmaktadır.[463] Eser, Şerefli'nin şiir kitaplarında yer almamış bir şiiriyle başlamaktadır:

"Geçmiş günlerimden bir bahar kokusu

Köpük köpük açmış ruhumun sakız gülleri

Rüzgârsız günlerimin gönül bahçesinde

Rüyaların dallarında çileyen bülbülleri…

'Es!' diyorum rüzgâra, kımıldamıyor yaprak

'Küs!' diyorum çileyen bülbüle, küsmüyor,

Ömürlerin kısalığı güftemin bestesinde

Demir parmaklıkların gölgesi hâlâ

gönlümün hapishane penceresinde,

idama gidenlerin yankılanan sesinde…"[464]

Eserde, yazılar birbirlerinden bazen tarih ile bazen de "(Tarihsiz)" şeklinde bir not ile ayrılmıştır, hiçbir yazıda başlık bulunmamaktadır. Kitabın muhtevasını oluşturan olaylarda kronoloji gözetilmemiştir. Eser yazarın Sofya'da tuttuğu *Mavi Günce* ve Türkiye'de tuttuğu notlardan oluşmaktadır. Eserin 169. sayfasında *Mavi Günce* bitmekte ve Türkiye'deki notlar başlamaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, hayatına ve fikir dünyasına dair pek çok konuda bilgiler bulunan *Giderayak, Türk Doğduk Türk Öldük* isimli eserle benzer konuları ihtiva etmektedir. Ayrıldıkları nokta ise *Türk Doğduk Türk Öldük* isimli eserde Şerefli, Türkiye'ye göç edene kadarki süreçte yaşadıklarını ve düşüncelerini aktarırken *Giderayak*'ta Türkiye'de yaşadıklarına da yer vermiş olmasıdır.

---

[463] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*
[464] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…,* s. 8.

Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak* adlı eserinde Bulgaristan'da yaşadığı baskı ve zulüm dolu yıllara temas etmenin yanında, kendi şahsi çevresine ve Bulgaristan'daki Türk sanatçılarla olan dostluk ilişkilerine dair anılarını aktarmış, Aziz Nesin ve Nazım Hikmet'le olan anılarına ve onlara olan hayranlığına yer vermiştir.

Şerefli eserde, Türkiye'ye yerleştikten sonra şahit olduğu ekonomik, sosyal ve siyasi olaylara değinmiş ve eleştirilerde bulunmuştur.

4.4. Uzun Hikâye

4.4.1. *Şirin*[465]

Ahmet Şerif Şerefli'nin hikâye türünde kaleme aldığı tek eseri olan ve yazarın uzun hikâye olarak nitelediği *Şirin,* gerçek bir hayat hikâyesinden uyarlanmıştır.[466] Eserin başkahramanı Şirin'in gerçek adı ise Ayşe Halimova'dır:

"Ayşe Halimova son derece korkmuştu. Vatan Cephesi Teşkilâtının Kadın Kolları Başkanıydı Ruen Belediyesinde. 'Ahmet Şerifov, Şirin adlı kitabında benim yaşamımdan esinlenmiş' dedi. Bu gerçekti."[467]

Eser, iç kapağında yer alan "*kitabımın gerçek kahramanı A.H-ya büyük saygılarımla*" ithafıyla başlar, *prolog*, rakamlarla ayrılmış otuz beş bölüm, *epilog* isimli bir bölüm ve doksan sayfadan oluşur. Eserin son bölümü olan *epilog* bölümünde eserin yazılış tarihi ve yazarın esere dair düşünceleri yer almaktadır:

"Son. Noktayı koydum artık. Ama, aklımda hep böyle bir tamamlanmamışlık duygusu. Bitmemişlik duygusu. Şarkısını duyuyorum. İçimde şarkısını bitiremedim daha.

Hayat bir tarih.

---

[465] Ahmet Şerifof, *Şirin*, Narodna Prosveta Yayınevi, Sofya 1966.
[466] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk Türk Öldük*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 18.
[467] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*,s. 405.

Bir ömrü değil, hayatın bir parçasını yazdım. Şirin genç. Yirmi yedisinde daha. Bazı kimseler birkaç senede, bütün bir ömür, koca bir tarih yaşar.

Şirini sevdim, aklımda işledim yarattım, yazdım. Kusur yerlerini tamamlıyacak, ötesini devam ettireceksiniz. O zaman Şirin hepimizin eseri olacak!"[468]

Ahmet Şerif Şerefli, komünizmi desteklediği dönemde kaleme aldığı *Şirin* adlı eserinden daha sonraki yıllarda "utanç kaynağım" olarak söz eder.[469] Bu ifadeyi kullanmasındaki esas sebep *Şirin*'in tamamen belli bir amaç uğruna -komünizmi yüceltmek- yazılmış olmasıdır:

"Şirin en başarısız eserimdir. Ben kendi kendimi yaraladım. Yayımevinin planında öngörülene göre bir eser yazmam istenmişti. Gençtim, acemiydim, meraklıydım. Yazdım ama, yazdığım içimde bir yara bırakmıştı. Türkçe eser okumak isteyen gençler için belki de bir şeydi. Türkçe kitap yayınlamak yasaklandıktan sonra sanki biraz değeri arttı.

(...)

'- Şirini yazarken politika yaptığını kabul ediyor musun?:

Arkalardan gelen bu soru beni can evimden vurmuştu."[470]

Ahmet Şerif Şerefli, komünizmi desteklemekten vazgeçtikten sonra yazdığı birçok eserinin muhtevasından dolayı pişmanlık duymuştur. Ancak yazdığına en çok pişman olduğu ve andıkça yaralandığı eserinin *Şirin* olduğunu söylemek mümkündür.

---

[468] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 90.
[469] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*,s. 17.
[470] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 17-18.

4.4.1.1. Hikâyede Yapı

4.4.1.1.1. Olay Örgüsü

"Her edebî eser kendi içinde organik bir bütündür. Onun güzelliği de buna dayanır. Mükemmeliyet, eseri oluşturan unsurlar arasında kurulan âhenkten ibarettir, onu anlamak ve değerlendirmek için eserin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir."[471]

Şirin isimli hikâyenin olay örgüsü bütünlük içerisindedir ve okuyucunun aklında soru işareti bırakmadan düz bir akış gösterir. Ahmet Şerif Şerefli'nin, *Şirin* isimli eserine yazar olarak müdahalesi oldukça azdır ve hikâyenin olay örgüsünün büyük bir kısmını gerçek olaylar oluşturur:

"Şirin (baş kahraman) gerçek yaşamdan mı alınma, diye merak edenler oldu. Tabii. Şirin'in gerçek prototipi vardı Dramatize edilmiş bir yüzdü. Ben onu yaşam yollarında bulmuştum. Yaşantısını yazmış, 200 sayfalık bir defter postalamıştı bana. 30 yaşlarında bir öğretmenin yaşam öyküsü. Okuma yazma seferberliği yıllarında Aytos dağlarındaki o dağınık köylere keçi patikalarından tırmanmış bir kadının çilesi. Kendisini lanetleyen, ardından taş atan köylü kadınları olmuş. Kışta kar altında kalan, beyaz ölümden kurtarılan bir anne."[472]

"Parti Merkez komitesinin milli görüşmesinde anmışlardı adını. 'Kahraman' diye örneklemişlerdi.

(...)

İsteğimi yerine getirdi. Yirmi gün sonra, postacı bana paketlenmiş iki defter ulaştırdı."[473]

---

[471] Mehmet Kaplan, *Hikâye Tahlilleri*, 10. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004, s. 9.
[472] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 18.
[473] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 6.

"(...) Ben kendisini öğretmen olarak tanımıştım. Bu defa kadın olarak tanıma fırsatını buldum. Duldu. Kocası da öğretmenmiş. Yeni kurulan barajda yıkanırken boğulmuş. (...) ilk gençlik çağındaki oğluna (...)"[474]

Şirin, bir eserde asıl konu olarak ele alınan olaylardan önce, geçmiş birtakım başka olguları anlatan ilk bölüm[475] olan *prolog* adlı bölümle başlamaktadır. Bu bölümde olayları aktaran gazetecinin yolculuğu ve hikâyenin geçtiği köye varışı yer alır. Gazeteci A. Tren istasyonunda iner ve Deliorman'ın bir köyüne doğru yol almaktadır. Köyde çalışan kombayn (biçerdöver) ve mavi gömlekli işçiler tasvir edilir.

Söz konusu eserde yer alan işçi askerler, Çarlık döneminde Aleksandır Stamboliyski hükümeti tarafından çıkarılan "Trudovak Asker Yasası"nın (işçi asker) bir neticesidir. Bu askerler üniforma olarak mavi gömlek giymektedir.[476] İşçi askerler, çoğunlukla Türklerden oluşmakta ve vatanî hizmetlerini ülkeye bayındırlık hizmeti vererek gerçekleştirmektedir. Şerefli, Deliorman'ın genel bir görünümünü verdiği eserde işçi askerlere hemen girişte yer vermiştir. Çünkü iş gücü esasına dayalı ilerlemeyi hedefleyen proleter yönetim için işçiler gelişimin simgesi ve komünizmin temsilcisidir.

Eserin çatışma zemini eski -gelenek görenek- ve yeni -komünizm- üzerine kurulmuştur. Yazar, din ile birlikte gelenek ve göreneklerin insanları cahil bıraktığını komünizmin ise insanları okumaya ve gelişmeye yönlendirdiğini savunur.

Ahmet Şerif Şerefli'nin Reşat Nuri Güntekin'e ve onun *Çalıkuşu* isimli eserine duyduğu hayranlık *Şirin* isimli eserinde kendini açıkça göstermekte ve iki eser arasında konu bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Şirin de tıpkı Feride gibi idealist bir öğretmendir. Her iki eserin kahramanı da cehaletle mücadele etmekte,

---

[474] Ahmet Şerif Şerefli, Türk Doğduk…, s. 19.
[475] http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=%C3%B6n%20deyi%C5%9F&guid=TDK.GTS. 52e05392de6ad3.50180335 (16.12.2017)
[476] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 14.

vatanının en ücra köşelerine eğitimci olarak ulaşabilmek için sıkıntılar çekmekte ve bunlar uğruna bedeller ödemektedir.

Eserin olay örgüsü dikkate alınarak eser, iki ana bölümde değerlendirilebilir:

Birinci bölüm, köyün tasviriyle başlar, gazeteci A. ile 13 yaşında fakir bir kız çocuğu olan Şirin karşılaşır. Şirin hayatında ilk defa kombayn (biçerdöver) görmüştür. Kızların, erkeklerin çalıştığı yerlere gitmesi ayıp karşılandığından annesinden habersizce gidip uzaktan biçerdövere bakar. Gördüklerini annesine anlatmaz çünkü dayak yiyeceğinden korkar.

Şirin daha çocukken geleneğe karşı bir duruş sergilemektedir. Annesi gelenekçidir ve o annesinden gizli olarak kadınların yapmaması gereken bir şey yaparak tek başına biçerdöveri izlemeye köyün uzak tarlasına gider. Şirin'in gelenekçi bir karakter olan annesinden şiddet görmekten korkuyor oluşuyla yazar, geleneğin cinsiyetçi, şiddet meyilli ve baskıcı oluşuna vurgu yapmaktadır. Zira yine gelenekçi bir karakter olan Çil Fikret ve köy halkı da Şirin geleneğe karşı geldiğinde zaman zaman şiddete başvurmaktadır.

Dikkat çeken bir diğer nokta ise köye ilk kez biçerdöverin komünist yönetim yıllarında gelmesidir. Makineleşmenin ön plana çıktığı komünizmde yazar, biçerdöveri komünist rejimin ülkeyi geliştirdiğinin ispatı olarak kullanmıştır.

Şirin'in yolda karşılaştığı gazeteci A. Şirin'in babasıyla birlikte evlerine gelir ve misafirleri olur. Misafir gazetecinin adı Ahmet'tir ve yaşı 20-25 civarındadır. Türk ve gazeteci olması karşısında ev halkı gururlanır.

Yazar, eserin kişileri arasına kendini de dâhil etmiştir. Eserin *prolog* bölümünde de zaten anlatıcının Şirin olacağını ancak olayları kitaplaştıranın kendisi olduğunu ifade eder. Bu sebeple yazar kendini eserde olayları okuyucuya ulaştıracak aracı karakter olarak yerleştirir:

"*Günlerini büyük yaşıyan, ferecesini kızıl bayrak eden genç bir köy kadınının geleceğe olan büyük sevgisini, susuzluğunu kolay kolay yazamadım.*

Anlatamadım.

(...) Hikâyemi kahramanın diliyle anlatıyorum."[477]

Köyün delikanlılarından Remzi ilk biçerdöver kullanıcısı olarak tanıtılır. Şirin, 14 yaşına girmiştir. Annesi ve aile dostları Hafife teyze artık kapanması gerektiğini söyler. Gelinlik yaşa gelen kızların feracesiz gezmesi hem ayıp hem de günahtır. Şirin, bu durum karşısında hoşnutsuzdur. Annesinin zorlamasıyla feraceyi giyer. Şirin'in başına ferace örtmesiyle çocukluk hürriyeti elinden gitmiştir.

Böylece ferace hürriyetin önündeki engel olarak okuyucuya sunulmuştur. O, kadının özgürlüğünü kısıtlayan simge olarak eserde yer alır. Geleneğin nesne boyutunda simgesi olan ferace, kadınların ileriyi görmesini engellemekte ve kadınların düşünme kabiliyetlerinin üstünü örtmektedir.

Komünist Parti emriyle ülkede eğitim seferberliği ilan edilir ve Komsomol bahçesinde erkekler okuma yazma öğrenmeye başlar. Parti sekreteri gibi çalışan Ali öğretmen, köyün en okumuş ve aydın adamıdır. Ali öğretmen köyün kızlarının başına ferace takmasını eleştirir.

Din ve eğitimin birbirine zıt iki öge olduğunu savunan yazar, bu durumu köyün en eğitimli kişisi Ali öğretmenin dinî eylemleri eleştirmesiyle ortaya koymakta, böylece din ile cehaleti ilişkilendirmektedir.

Şirin'e âşık olan berber Osman bu bölümde karşımıza çıkar. Şirin'in ablası, Remzi'nin Şirin'e âşık olduğunu Şirin'e söyler. Böylece Remzi Şirin'in dikkatini çeker ve Şirin, ona ilgi duymaya başlar. Remzi'nin anne ve babası ölmüştür. Abisinin eşinin kardeşiyle beşik kertmesidir, Şirin'in ablası ise bu durumu eleştirir.

[477] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 7.

Geleneksel bir eylem olan beşik kertmesi bireyi mutsuzlaştıran bir öge olarak eserde yer almaktadır. Ümmügülsüm ile beşik kertmesi yapılan Remzi, kendinden yaşça küçük, kardeş gibi gördüğü Ümmügülsüm ile evliliğe zorlanır. Ümmügülsüm'e fikri sorulmaz ve o, evlilikten korkmaktadır. Kadına meta gibi davranıp kadının fikrini sormayan gelenek, eserde bireyi değersizleştiren unsur olarak yer almaktadır.

Şirin, Remzi'den bir mektup alır. Remzi'nin yeğeni Ahmet aracılığıyla mektuplaşmaya başlarlar. Remzi'nin abisi Çil Fikret'le Remzi'nin arası beşik kertmesi konusunda bozuktur. Çil Fikret, kendisi geleneğin kurbanı olduğu için kardeşinin bundan kaçmasına karşı çıkar geleneği destekler, gelenek dışına çıkmayı uygun görmez. Ertesi gün Şirin, Remzi'nin, abisinin baskılarına dayanamayarak kaçtığını öğrenir.

İkinci bölümde, Ayşegül, Fatmagül ve Şirin Komsomol toplantısına çağrılırlar. Gitmekte tereddüt ederler çünkü kadınların böyle yerlere gitmesi köyde hoş karşılanmaz. Şirin'in babası da onlarla gider. Kadınlara okuma yazma öğretileceği konuşulur.

Parti adamlarının yoğun çabasıyla köye elektrik gelir ve halk bu durum karşısında sevinç duyar. Remzi köye dönmüştür. Osman, Şirin'e olan aşkını itiraf eder ve Şirin bu aşka karşılık vermez.

Komünist Parti, kadınlara değer vermekte ve onları da hayata katmaya çalışmaktadır. Parti, okuma yazma seferberliği ilan etmiş, köye elektrik getirmiştir ve köylerin bayındır hâle gelmesi için çalışır.

Elektrik olmadığı için karanlık olan köy, komünist idarecilerin köye elektrik getirmesiyle aydınlanmıştır. Böylece aydınlık ve komünizm arasında bir ilişki kurulmuş ve komünizm aydınlığın simgesi olarak düşünülmüştür.

Şirin'in Remzi'ye olan aşkı köyde duyulur ve köyü dedikodu sarar. Şirin, aşkından hasta düşer ve kasabada bir hafta hastanede yatar. Doktorun gidip

konuşmasıyla durumdan haberdar olan Remzi, Şirin'i hastanede ziyarete gelir, ilk defa birbirlerini yakından görürler ve karşılıklı aşklarını ilan ederler. Şirin, Remzi'nin ziyaretinden sonra iyileşmeye başlamıştır.

Şirin, Savet (konsey) toplantısına çağrılır. Şirin'in kadınlara Türkçe okuma yazma öğretmesi istenir ve Şirin babasının izni ile kabul eder.

Eski bir kahvehane okula çevrilir. Şirin, köyden on iki kadınla derse başlar. Kadınlar, zaman zaman derslere gelmek istemez, sıkıntı çıkarırlar veya anlatılanları anlayamazlar. Şirin son derece sabırlı davranır ve köy kadınlarının ettiği tüm hakaretlere göğüs gererek kadınlara okuma yazma öğretmeye devam eder. Sonunda kadınların saygı ve sevgisini kazanmayı başarır. Köydeki bazı kadınlar bu kursa katılmaz ve çağırıldıkları için Şirin'e eziyet ederler. Böyle durumlar karşısında Parti Komitesi, komite üyelerinin karılarının kursa katılmasını zorunlu kılar.

Şirin, kendini işine vermiştir. Annesi bu durumdan son derece rahatsızdır. Kadın kısmının bu gibi halleri ne dine ne de örfe uymaktadır.

Şirin ve Remzi artık akşamları gizli gizli görüşmeye başlamıştır. Çil Fikret onları ayırmak için elinden geleni yapmaktadır. Remzi ise aşkına sahip çıkmakta ve vazgeçmemektedir.

Okuma kursundaki kadınların sayısı kalabalıklaşır. Bunun üzerine ikinci bir sınıf açmak ihtiyacı doğar. Ayşegül'e öğretmenlik teklif ederler ve o da kabul eder.

Şirin, büsbütün komünist davanın içine girer, köyün müşaviri seçilir ve köy işleriyle ilgilenir. Daha sonra sancaktan gelen bir kadın Şirin'e feraceden ne zaman kurtulacağını sorar. Aynı zamanda köylerde feraceden kurtulmayı öğütleyen tiyatro gösterileri yapılır. Şirin, feraceyi atmayı çok istemektedir fakat köylünün tepkisinden korkar. Bu durumu sınıfındaki kadınlara açar ve kadınlar onu alenen olmasa da destekler. Şirin, feraceyi çıkarır ve köyde başı açık gezmeye başlar. Aslında köydeki

pek çok genç kadın da açık gezmek istemektedir ancak cesaret edemezler. Gelenekçi köy halkı, kadınlar üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Şirin ve Remzi kaçıp evlenirler Bu arada Şirin yedinci sınıfı okutabilmek için sınavlara hazırlanır ve girer. Çil Fikret elindeki baltayla Şirin'i öldürmeye yeltenir. Şirin'in başı yaralanır fakat kurtulur. Remzi'nin beşik kertiği Ümmügülsüm, küçük yaşına rağmen köyde laf olacağı ve evde kalacağı korkusuyla ablası tarafından başka biriyle zorla nişanlandırılır.

Şirin hamiledir. Bir oğlu olur ve adını Emel koyar. Gazeteci Ahmet çektiği fotoğrafları uzun zaman sonra Şirin'e postalamış ve Şirin'in hikâyesini yazmıştır. Şirin, hikâyesinin okurlarından yoğun bir ilgi görmekte ve ona gelen mektupların ardı arkası kesilmemektedir.

Ayşegül ve Osman nişanlanırlar. Laf söz olmaması için Şirin ve Remzi'nin evinde buluşurlar. Bu arada Remzi askere çağrılır. 2 yıllık askerlik süreci başlayacaktır. Okuma yazma kursu sona ermiştir. Şirin, kasabadaki çocuk bahçesinde görev yapmaya başlamıştır. Şirin'in evde yalnız olduğu bir akşam Osman onu taciz etmek üzere evine gelir ve Şirin onu kovar. Osman kendisinin bu konuda kışkırtıldığını iddia eder. Osman elinde silahla Şirin'i tehdit eder ve eğer birine anlatırsa onu öldüreceğini söyler.

Şirin için hayat artık çok zorlaşmıştır. Bir sabah Şirin kapısının katranla sıvanmış olduğunu görür. Bunun anlamı "bu evde ahlaksız bir kadın yaşıyor" demektir. Geleneğe başkaldıran Şirin, bunun bedelini toplumdan dışlanarak ve ahlaksızlıkla suçlanarak ödemektedir.

Remzi askerden döner, köyün çocuklarıyla birlikte Yazovir barajına yıkanmaya gider ve barajda boğularak ölür.

Remzi'yi gömerler. Şirin son derece üzgündür. Şirin'in annesi, gizlice Remzi'yi mezarından çıkarır ve Müslümanlık usullerine göre tekrar gömdürür.

Komünist Parti, iktidara geldikten bir süre sonra ölüleri Müslümanlık adetlerine göre defnetmeyi yasaklamıştır. Şerefli'nin komünizmi övdüğü bu eserde söz konusu ayrıntıya yer vermesi dikkat çekicidir. İnatçı ve gelenek yanlısı anne tarafından gerçekleştirilen davranış için yazar olumlu ya da olumsuz bir ibare kullanmamıştır.

Aradan iki sene daha geçmiştir. Şirin, öğretmensiz olan köy okullarına gider. Karlı bir gece ormanda yolunu kaybeder ve ölmek üzereyken bir köylü tarafından kurtarılır. Görev aşkı onu ölümle burun buruna getirmiştir. Emel altı yaşına girmiştir. İlk uzay uçuşu gerçekleşmiştir ve insanlar komünizm eşliğinde aydınlığa doğru ilerlemektedir. Şirin tüm baskılara ve hakaretlere rağmen vazgeçmemiştir.

4.4.1.1.2. Kişiler

Şirin isimli hikâyenin olay örgüsüne etki eden kişi sayısı oldukça azdır. Çatışma zemini eski (gelenek ve din) ve yeni (komünizm) üzerine kurgulanan hikâyede köy halkının büyük çoğunluğu gelenekçidir. Kişileri betimlemeyen yazar, olay örgüsü içerisinde kişilerin yaptıkları eylemlerle gelenekçi ya da yenilikçi olduklarını göstermiştir.

Şirin: Eserin başkahramanıdır. Yeşil gözlüdür, okuma yazma bilir, azimli ve çalışkandır.

"'Şirin, senin gözlerin yeşil!...'"[478]

"Hayat denizine açıldığımız teknenin delindiğinin farkına varınca, şarkıyı, hayal etmeyi bırakıp savaşa atılmalıydım."[479]

[478] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 45.
[479] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 75.

Eserde aydın kadını simgeleyen Şirin, komünizmin kendisini desteklemesiyle bireysel hürriyetinin önündeki engelleri aşar. Eserde bu engeller: Ferace, gelenek ve din olarak gösterilir:

"Başıma ferece örtününce çocukluk hürriyetim elimden gitti."[480]

Şirin, kadının toplum yaşantısında bir yeri olabileceğini çabalarıyla ispatlar ve parti tarafından övgüyle karşılanır, "kahraman" olarak nitelenir:

"…Şirin kadınlarımızdan ilk… Bu ilk adım. İkincisi üçüncüsü olacak… O güçlükleri yenmesini öğrendi, öğreniyor… Bu an onun duyduğu sevinci acaba, şadırvanlar, gülbehçeleri içinde ömür geçiren bir harem kadını duyabilir mi acaba? Hayır! Bu tamamen başka. Benzetilemez bile! Çünkü o ferecesini kızıl bayrakla değişti!..."[481]

Remzi: Mavi gözlüdür. Anne ve babası ölmüştür. Abisiyle anlaşamamaktadır. Aydın ve ileri görüşlüdür.

"'Şirin kaçtır söylüyorum sana. Bana gene iş bırakmamışsın. Beraber yapacağız demedim mi?'

Böyle bir insandı o. Dinleneceği yerde bana mutfak işlerinde yardım ediyordu."[482]

Emel: Remzi ve Şirin'in çocuğudur.

Şirin'in ablası: Evlidir. Olaylara etkisi yoktur.

Şirin'in babası: "Pınarcıdır", toprak altında su arar ve bulduğu suyu yüzeye çıkarır. Bunun dışında babası çiftçilik ile uğraşır Açık fikirli bir karakter olarak karşımıza çıkar. Geleneğe bağlı değildir. Karısının tüm karşı çıkmalarına rağmen kızının okumasını, aydın biri olmasını destekler:

---

[480] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 21.
[481] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 81.
[482] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 81.

"Bana soomayın! Kızıma sorun, kendisine danışın. Oluusa olsun. Kendisine güveniise… Okutsun. Onun okumuşluu azdır. Sessizdir, ama açıktır."[483]

İyi kalpli, konuşmayı seven, anlayışlı biridir:

"(..) Baban da diyormuş, ' O zaten onu isteedi. Onunla evleneceeni söylemez miydi? Gitmiş… Güle güle geçinsinlee. Ona yiyecek, ne kadar palası pırtısı vaasa götürün…'"[484]

Şirin'in annesi: Evdeki hayvan ve bahçe işlerine bakan bir köy kadınıdır. Eserde Şirin'in annesi köy halkının genel gelenekçi tavrını temsil etmektedir. Baskıcıdır ve dine bağlıdır. Yüzyıllardır süre gelen kanunlara uyar ve kızının da bunlara uymasını ister. Kötü değildir ama sert bir tavrı vardır. Şirin'in yaptıklarına karşı çıkar, kızını korumak ister ve laf söz olmasından korkar:

"Anam uykudan uyanırcasına dedi:

'Bizi anamız babamız kime veediyse onunla evlendik. Ben eekeemin yüzünü taa gerdek gecesi göödüm…'"[485]

Şirin'in abisi: Gelenekçidir. Olaylara etkisi yoktur.

Ümmügülsüm: Remzi'yle beşik kertmesidir. Remzi'nin yengesinin kardeşidir. Remzi onu kardeş gibi görür yaşça Remzi'den küçüktür.

Ayşegül: Şirin'in köyden arkadaşıdır.

Fatmagül: Şirin'in köyden arkadaşıdır.

---

[483] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 48.
[484] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 67.
[485] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 21.

Osman: Şirin'e âşıktır. Köyün berberi ve Remzi'nin arkadaşıdır. Osman, eserde yozlaşmanın bir başka yönüyle karşımıza çıkar. O, eserin ana çatışmasına dâhil olmamanın yanında "ahlaksız ve kaba" bir karakter olarak eserde yer alır:

"Berber Osman homurdandı:

(...)

Pantolonunun önü hepten açılmıştı. Görünce tepem attı. Bazı, kaba zayıflıklarını biliyordum, böyle olduğunu..."[486]

Jelaz: Müslümanlığı seçmiş bir Bulgar'dır. Parti için çalışır. Remzi'nin köyden arkadaşıdır.

Ali Öğretmen: Köyün en eğitimli adamıdır. Parti sekreteri gibi çalışır. Şirin'e destek olur.

Hafife teyze: Şirinlerin aile dostudur.

Cafer dede: Hafife teyze ile evlenir.

Çil Fikret: Remzi'nin abisidir ve huysuz bir karakterdir. Remzi, Ümmügülsüm ile evlensin diye uğraşır. Şirin'i sevmez.

Ahmet: Eserin yazarı Ahmet Şerif Şerefli, köye gelen gazeteci olarak eserin kişi kadrosunda yer almaktadır. Sofya'da gazetede çalışmaktadır. Şirin'in hikâyesini posta ile aldıktan sonra herkesin okumasını sağlar.

Ahmet (Çil Fikret'in oğlu): Remzi'den Şirin'e mektup getirir. Küçük bir çocuktur.

Savet Başkanı: Köydeki parti işleriyle ve düzenleriyle ilgilenir, muhtar gibi çalışır.

---

[486] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...,* s. 72.

Arabacı Bekir: Köylüyü kasabaya götürüp getirir.

Doktor: Şirin hastalandığında, Şirin'in âşık olduğunu anlayıp onu tedavi eder.

Köy Halkı: Gelenekçi ve yeniliklere kapalıdır.

4.4.1.1.3. Mekân

"Roman veya hikâye yazarları, vak'a ve şahısların takdiminde –yahut atmosfer temininde- vâsıta rolü oynayan 'mekân' unsurundan, değişik gaye ve tarzlarda yararlanmaya çalışmışlardır."[487]

Olaylar Deliorman'ın bir köyünde geçer. Eserde köyün adı zikredilmez ancak yazar çevre tasvirine önem vermiştir. Yazar, özellikle mevsimler değişirken köyde meydana gelen değişimi şiirsel bir tasvir ile aktarmıştır:

"Benim köyüm, benim hayatım ve sevgim. Kaderim.

Deliormanın bir köşeciğinde, düzlüğünde bulunur. Toprağının yapısı bir bakıma Deliormanı andırır, bir bakıma Dobrucayı. Aslında Deliormanla Dobruca zaten iki kızkardeş.

İnsanları arı gibi çalışkan. Toprağı verimli mi verimli. Suyu kıt. Gölgesi kıt. Güneşi bol, gayet bol. Dört mevsimde dört renk kuşanır. Her mevsimde aynı dilber, bir başka şirin, bir başka güzel.

Hele yazları, hele yazları! Rüzgârı buğday kokar. (...)"[488]

Eserde, Kırcaali'de bulunan Yazovir barajı, Orta köy ve Kırcaali'ye bağlı Obştina adı geçen diğer mekânlardır:

---

[487] Mehmet Tekin, *age.*, s. 44.
[488] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…,* s. 7.

"Boydaşlarımla Orta köyden düğünden dönüyorduk."[489]

"Yazovir göründü.

TKZS'nin 'Volga'sı oradaydı."[490]

"Bölgenin en büyük köyünde, Obştina Parti komitesinde çalışmaya başladım."[491]

Bunların dışında Şirin'in öğretmenlik yapmaya gittiği, ölüm tehlikesi atlattığı adı anılmayan ve Şirin'in köyüne yakın olan köy eserde yer alan bir diğer mekândır.

4.4.1.1.4. Zaman

Eserdeki olaylar Şirin'in anı defterinden aktarıldığı için Şirin, olayları bilinen geçmiş zaman kipiyle aktarmıştır. Eserin yazılma zamanı 1965[492], basım yılı 1966'dır. Ayşe Halimova, Şerefli'ye defteri yolladıktan dört yıl sonra yazar eseri yazmıştır:

"Defteri önümde gene. Mektupları. Dört seneden beri bilmem kaçıncıdır okurum. Gene okudum. Düşündüm. Kaçtır aklımdan yazmıya başladım. Bıraktım. Kaçtır kalemi elime aldım bıraktım."[493]

Eserdeki vak'a zamanı 1959 öncesidir. Çünkü Şirin, Türkçe okuma yazma öğretmektedir. Zira 1959'da Türkçe eğitim Komünist Parti tarafından yasaklanmıştır ve Kırcaali (Yazovir) barajı 1957-1963[494] yılında yapılmıştır:

"(...) Ama sen Bulgarca okutmayacaksın' Türkçe."[495]

---

[489] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 29.
[490] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 83.
[491] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 86.
[492] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 90.
[493] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 6.
[494] http://www.haskovo-bulgaria.com/tr/page_49_45.html (18.12.2017).

"Yazovir, Remzi askerdeyken yapılmıştı."[496]

Eserde anlatılan olaylar kronolojik bir sıra içerisinde verilmiş ve hiç geriye dönüş yapılmamıştır. Bu sebeple eserde bir tek vak'a zamanı vardır.

Eserde, yılların geçişi mevsimlerle ifade edilir: *"İşte Güz! (...)", "Bahar müjdesi!"*. Eserdeki olaylar 8 yıllık zaman dilimini kapsar:

"(...) Ben iki senedir, evde ana, okulda öğrenci olan kadınlarlayım."[497]

"Emel altısında şimdi."[498]

Şirin için en sıkıntılı zamanlar Remzi'nin asker olduğu iki yıl ve Remzi'nin ölümünden sonraki zaman dilimidir:

"Bazı defa geceleri eve dönerken, Emel kucağımdayken bile arkamdan taş yağmuruna tutuldum, bu korkuları bir kadının nice yaşadığını biliyor musun Remzi?"[499]

"Tabiat yeşiller giydi, alem allar, benim gençliğim karalar... (...) Matem günlermde aydınlığı istemedim."[500]

4.4.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Olaylar kahraman anlatıcı tarafından aktarılır. Eserin kurgusunda yer alan olayları okuyucu *Şirin*'in bakış açısıyla öğrenir. Şirin sadece görebildiği ve duyabildiği olaylara hâkimdir, olaylar karşısında ilahî bir bakış açısı yoktur:

"Belki de sarhoş belki de unutmuş..."[501]

---

[495] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...,* s. 48.
[496] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...,* s. 83.
[497] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 65.
[498] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 88.
[499] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 76.
[500] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin...*, s. 84.

4.4.1.1.6. Tema

Şirin'in aşk ve hayat hikâyesinin konu olarak işlendiği eserin ana teması, Bulgaristan Türklerinin yüzyıllardır sürdürdüğü İslami ve örfî geleneklerin, bireysel ve toplumsal ilerlemenin önünü kestiğidir. Eski yeni çatışması üzerine kurulu eserde kadınların gelenekçi bakış açısıyla toplumdan dışlanması ön plana çıkmaktadır. Örneğin; feraceyi çıkaran Şirin başı açık gezmiş ve Remzi'nin askere gitmesiyle savunmasız kalmıştır. Bunun üzerine köy halkının hedefi haline gelmiştir:

"Birkaç gün sonra, sabah erken, sokak kapımın katranla sıvandığını gördüm. Bu evde, ahlâksız kadın var demekti bu."

"Düşündüm de, benim hayatım da yeniyle eski arasında bir türlü savaş demekti."[502]

Yazar, Şirin'in kurduğu bu cümleyle eserin ana temasını okuyucuya doğrudan bildirmiştir.

Eserde yer alan aşk teması da gelenekçi tavrın kurbanıdır. Remzi'ye âşık olan Şirin, Remzi'yle mektuplaştığı için abisi tarafından dövülür. Remzi gelenek üzere yengesinin kardeşiyle beşik kertmesidir. Kendinden yaşça küçük ve aynı evde büyüdüğü Ümmügülsüm ile evlenmek istemez. Bu yüzden abisiyle mücadeleye girer. Eserde gelenek kurallarının işlediği her olay mutsuzluk getirmektedir.

Bunun karşısında Komünist Parti'nin yenilikçi tavrı kadını yüceltmekte, kadına hayatta aktif olma hakkı tanımakta ve kadını özgürleştirmektedir. Ayrıca Komünist Parti'nin çabalarıyla köy gelişmekte ve bayındır hâle gelmektedir. Komünizmin insana verdiği değerle Şirin kendini değerli hissetmiştir:

"Partiye âza kabul olduğum gün kendimi gerçek insan hissettim."[503]

---

[501] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 72.
[502] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 74.

4.4.1.1.7. Hikâyede Dil ve Üslup

Yazar, Türkçe kaleme aldığı eserde bazı sözcüklerin yazımında ve noktalamada çok özenli değildir:

"(…) kusur yerlerini tamamlıyacak (…)"[504]

"Deliormanın (...)"[505]

Yöresel deyim ve ifadelerin sık sık yer aldığı eserde yazar, köylülerin konuşmalarını yöre ağzıyla, değiştirmeden aynen aktarmıştır:

"Ama burası biraz daha yelekindi."[506]
"Onlaa, kitabın kalemin adamı, insanı senden benden taa islâ anlalaa…"[507]

Yazar, halk arasında kullanılan tekerleme ve türkülere yer vermiştir:

"Dobrucanın suları mor yeşil akar

Bir tabur asker bir manerka suya bakar."[508]

Yazar, gereksiz ayrıntıya yer vermemiş, sade ve akıcı bir dil kullanmıştır. Yazarın üslubu zaman zaman şiirseldir. Yazar, özellikle tabiatı ve duyguları tarif ederken şiirsel bir dil kullanmış ve yalnızca bu hususlarda betimleme yapmıştır:

"*İşte Güz!*

Dünkü ekin tarlası nadas. Toprak, yağmurlardan incecik bir kap bağlamış. Yere karışan buğday, fiy taneleri tel tel birikmişti. Üç karış boyu olan bir gündöndü.

---

[503] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 80.
[504] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 90.
[505] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 7.
[506] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 9.
[507] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 12.
[508] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 12.

Yaşamıya gecikmiş. İncecik parmak kadar ama yine çiçek açmış. Başını kaldırmış, güz güneşinin sıcak gözlerini araştırıyor.(…)"[509]

"Remzi rüyama giren ilk erkekti.

Sevgi birden bu kadar düşündüğüm ilk geceydi.

Bedenen yanan bu ilk ateş ilk sevgi dedikleriydi.

İkinci uykumdan sabah horozları uyandırdı. Bedenim ağırlaşmış beynim, dokunsan akacak gibiydi. Yüreğim yanıyor, dudaklarım çatlamış, kurumuştu. (…)"[510]

4.5. Roman

4.5.1. *Sen İstanbul'a Gelme*[511]

Ahmet Şerif Şerefli'nin ilk ve tek romanı olan *Sen İstanbul'a Gelme* klâsik tarzda bir romandır. 1. baskısı 2003 yılında Tuna yayınlarınca yapılan romanın 2. baskısı 2005 yılında Goren Dunav Vakfı yayınları tarafından yapılmıştır. *Sen İstanbul'a Gelme*, Şerefli'nin sosyal ve siyasi sorunlara eleştirisidir. Bu sorunlar hem geçmişte Bulgaristan'da yaşadığı hem Türkiye'de yaşadığı dönemde şahit olduğu sorunlardır. Ahmet Şerif Şerefli romanı, fikirlerini ve yaşadıklarını aktarmada araç olarak kullanmış ve sanat yapmak gayesinden uzaktır. Başkahraman Havva'nın diliyle kendi fikir ve eleştirilerini okuyucuya anlatmıştır:

"Tanımadığımız demokrasi yedi bin yaşında olsa ne yazar! Sınırları vizesiz aşamıyor hâlâ! Her kapıdan içeri giremiyor. Kapıyı da bazen kanlı monarşi tutuyor, bazen güdümlü proletarya diktatörlüğü, bazen şeriat. Camiyi okulun önünde tutan, kadınlara başörtüsünü inanç adına dayatmak isteyen şeriat."[512]

---

[509] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 17.
[510] Ahmet Şerif Şerefli, *Şirin…*, s. 26.
[511] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a Gelme*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Bursa 2003.
[512] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…,* s. 2.

"(...) Yıllardır ben utanmak denen şeyi kurumlarda, kuruluşlarda, bakanlıklarda, insan geçinen sorumlularda görmek istiyordum."[513]

Şerefli'nin yakın arkadaşı ve romanın ön sözünün yazarı Ahmet Emin Atasoy'un da belirttiği gibi esasen şairliği ön plana çıkan yazar, fikirlerini veya yaşadıklarını şiirle anlatamadığına inandığı noktada roman türüne yönelmiştir:

"Bir şair ne zaman roman yazar? Bu soruyu yanıtlamak için edebiyat tarihçisi ya da eleştirmeni olmaya gerek yok sanıyorum. Bir şair, anlatmak istediklerini şiir tekniklerinin olanaklarıyla gerçekleştiremediği, şiirin dar çerçevesine sığdırmadığı zaman, öteki edebî türlerin olanaklarından yararlanmak gereksinimi duyar elbet. Başka bir değişle, yapıtın tür ve biçimini, işlenecek konunun niteliği belirler."[514]

Şerefli'nin, *Şirin* isimli hikâyesinde olduğu gibi romanda da konu hususunda yoğun olarak Reşat Nuri Gültekin'den etkilendiği açıkça görülmektedir. Bu etkilenmenin temel nedeni Bulgaristan Türklerine de bir Çalıkuşu tipinin gerektiğine inanmasıdır. Bunun yanında Reşat Nuri Güntekin'in sanatçı yönüne duyduğu hayranlık da etkili olmuştur:

"(...) Çalıkuşu romanının yazarı Reşat Nuri. Onlarca roman sahibi olmasına karşın Bulgaristan için o 'Çalıkuşu' demektir. Şimdi bu yazarın imzasını görüyorum ve heyecanlanıyorum"[515]

"Ahmet Şerif, gençlik yıllarından beri bir Çalıkuşu hayranı, bir Feride sevdalısıydı. Ülkesine, onun cahil fakat temiz insanlarına ve özellikle de çocuklara kendini seve seve adayan bu kızda sadece bir eğitimci değil, kadın haklarını savunmaya soyunmuş cesur bir mücadeleci kişilik de görünüyordu. Bu bağlamda sık sık 'Feride'nin çığrını sürdürecek daha nice Ferideler gerekli bu ülkeye' diyerek hayıflandığına tanık olmuşumdur onun. Toplum yaşamında Türk kadınının hak ettiği yeri almadığından ve bu yönde yapılması gereken çok şeyler olduğundan emindi.

---

513 Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…,* s. 4.
514 Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …,* önsöz.
515 Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, s. 81.

Belki de bu yüzden Sen İstanbul 'a Gelme romanının yazılışında yazarın, belli bir ölçüde, bu duygulardan yola çıkarak ikinci bir Feride karakteri yaratma hevesine kapılmış olabileceği varsayımını da göz ardı etmiyorum. Nitekim Reşat Nuri'nin Feride'siyle Ahmet Şerif'in Havva'sı arasında birçok benzer yanlarının olduğunu görmemek olası değil. Yine de, günümüz koşullarının kahramanı olması ve tüm sorunlara çağcıl yöntemlerle yaklaşması nedeniyle Havva, yepyeni bir roman karakteridir. Romantik Feride'den farklı olarak, o daha gerçekçidir. Üstelik Havva'nın büyüyüp yetiştiği ortamla, uğraştığı sorunlar da bambaşka niteliktedir."[516]

Şerefli'nin Çalıkuşu hayranlığı sadece Havva karakterinde kendini göstermez. Eserde yer alan Çalıkuşu lakaplı Hoca Hanım da Feride ile benzer özellikler taşımaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a Gelme* isimli eseriyle komünizm propagandası yaptığı ve "utanç kaynağım" dediği *Şirin* isimli esrinin kendisinde yarattığı vicdan azabını telafi etmeye çalışmıştır. Yazarın, Hoca Hanım isimli karakteri bu amaçla yarattığını söylemek mümkündür. Şerefli, Türk kimliğinden vazgeçmediği için Belene ölüm kapına ve daha sonra sürgüne gönderilen, Türk kimliği uğruna bedeller ödeyen, geleneğe karşı gelerek evlilik dışı çocuk doğuran ve bunun büyük bir hata olduğunu anlayıp vicdan azabı çeken Hoca Hanım karakterinin adını Şirin olarak belirlemiştir. Böylece aynı ismi verdiği ikinci kahramanın vasıtasıyla bir çeşit vicdani rahatlama sağlamaya çalışmıştır. İkisi de öğretmen olan kahramanların arasında bir karşıtlık gözlemlenir: Hikâyedeki Şirin geleneğe karşı geldiği için yüceltilip komünist yöneticiler tarafından kahraman olarak nitelenirken romandaki Şirin geleneğe karşı geldiği için acı çekmektedir, yaptıklarının hata olduğunun farkındadır ve Göçmenler Derneği tarafından kahraman olarak nitelendirilmiştir. Hikâyedeki Şirin gelenekçilerin dışlamasına maruz kalırken romandaki Şirin komünistlerin zulmüne maruz kalmıştır. Özetle Şerefli, vicdani bir

[516] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, ön söz.

muhasebe neticesinde *Şirin* isimli hikâyesinde savunduğu düşüncelerden pişmanlık duymuş ve Hoca Hanım karakterini yaratarak kendini affetmeye çalışmıştır.

Başkahramanın ve romanda öne çıkan diğer karakterlerin çoğunlukla kadınlardan seçilmiş olması da dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Şüphesiz bu durum sadece Çalıkuşu tipinin etkisi olarak açıklanamaz. Yazarın kadına verdiği değer ve kadına bakışı da bu noktada belirleyicidir. Yarattığı Havva karakteri, özgüveni yüksek, ahlaklı ve güçlü bir kadındır. Öyle ki Havva, âşık olduğu adama evlenme teklifi etmiş ve bu reddedildiği zaman kabullenip anlayışla karşılamıştır. Şerefli, Türkiye'nin kadınlar tarafından yüceltileceğine inanmaktadır:

"Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği kadınlarımızın batıl inançların etkisinden kurtulmasına, başörtüsü saplantısının karanlığından uzak, Atatürk ilkeleri aydınlığında yürümesine bağlı."[517]

4.5.1.1. Romanda Yapı

4.5.1.1.1. Olay Örgüsü

Oldukça basit bir kurgusu olan *Sen İstanbul'a Gelme* isimli eserde başkahraman Havva'nın düşünceleri romanın büyük bir bölümünü kaplar. Olaylar sık bir örgü halinde değildir, daha çok düşüncelerin, duygu ve sohbetlerin aktarımı şeklindedir. *Sen İstanbul'a Gelme*, Ahmet Şerif Şerefli'nin anı türündeki eserlerinin özetinin roman türünde kaleme alınmış biçimidir. Romanda, bu durumu ispatlar nitelikte Şerefli'nin *Önce Düşünceler Kelepçelendi* isimli güncesinden bir kesit yer almaktadır:

"Düşün biraz. A. cezaevi anılarında ne demişti? 'Umut sabırla dosttur. Cezaevinde, münferidimde tek yoldaşım yine de oydu. Yanımdan ayrılmadı. (...)'"

[517] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 154.

Sen İstanbul'a Gelme isimli romanın olay örgüsünde kopukluklar, boşluklar vardır ve dolayısıyla okuyucunun aklında soru işaretleri kalır. Yazar kurguyu tesadüfler üzerine inşa etmiştir.

"Bir bütün hüviyetiyle karşımıza çıkan her metin, farklı parçaların birleşmesi sonucu vücut bulur."[518]

Romanın olay örgüsü, bir kültür dergisinde yayın sorumlusu olarak çalışan Havva'nın üç büyük arayışının ekseninde duygularından, düşüncelerinden ve başından geçen olaylardan oluşmaktadır. Bu üç temel arayış; hiç tanımadığı annesi, millî kimliği ya da ait olduğu vatan ve mutluluğudur. Roman, Havva'nın aradıklarını bulmak için yaptıkları ve çevresinde olup bitenlere verdiği tepkileri konu edinirken romanın çatışma zeminini, Bulgaristan'daki komünist rejimin Türk azınlığa uyguladığı asimilasyon politikası ve Türkiye'deki toplumsal eşitsizlik oluşturmaktadır. Kısacası yazar bireyin karşısına yönetimsel sorunları koymuştur:

" 'Anlattıklarınız beni dehşete düşürüyor Hoca Hanım. Ama lütfen devam edin.'

'(...)Bulgar halkı gerçeği öğrenince, adımı değiştirmek istemediğim için sürgün edildiğimi anlayınca, her şey değişti. Dün bana nefret dolu gözlerle bakanlar, sanki aynı insanlar değildi. Hepsi beni kucakladı. Meyve de ete, süte de doyurdular. Neden dersiniz? Onlarla benim düşmanım aynıydı çünkü: Komünist geçinen ırkçı iktidar. Toprağı devletleştirme, kooperatifleştirme yıllarında aynı bu hükümet birçok tarlası olan zengini öldürmüş veya ceza evlerine, sürgünlere göndermişti. Bodrumunda kaldığım hane sahibi bile bu rejimin kurbanıydı. Oğlu da.'"[519]

"1990'da Tercüman da okuduğum gerçekleri hâlâ unutamıyorum: İstanbul'da, kışın zemherisinde donmamak için köpeklere sarmaşarak köprü altında yatan sokak çocuklarını görüntülemeye gelen gazetecilere bu titreşen çocukların söyledikleri ilginçti. Özal'a selâm götür ağabey, biraz bizleri de düşünsün. Yılbaşı

[518] Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986, s. 51
[519] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, s. 171.

günleriydi o günler. Büyükler, gelen yılı karşılıyorlardı otel salonlarında. Yanlarındaki sevgililerin yüksek ökçeli ayakkabılarına rakı dökerek 'şerefe!' içiyorlardı. Neyin, kimin şerefine? Binlerce sokak çocuğunun şerefine mi?"[520]

Bulgaristan'daki komünist yönetimin yıkıcı uygulamalarının mağdur ettiği Havva, Türkiye'ye göçmüş ama içinde taşıdığı bu acıyı atamamıştır. Bunun yanında Türkiye'deki sosyal eşitsizlik ve kadınların yaşadığı sorunlar da onu fazlasıyla rahatsız etmektedir.

Havva'nın yaşam serüvenini kurgularken çatışmayı her an Havva'nın şahit olduğu sosyal sorunlarla oluşturan yazar, romanı iki düğüm üzerine kurmuştur. Bunlardan ilki Havva'nın annesinin kim olduğu ikincisi ise Havva'nın mutlu bir evlilik için uygun eşi bulup bulamayacağıdır. Ancak yazar eserde merak unsuru ile hareket oluşturmakta başarılı olamamış ve heyecan eksik kalmıştır. Sanatçı, merak unsurunu Havva'nın annesini arayışı üzerine inşa etmeye çalışmıştır. Fakat Havva'nın annesini aramak için hiçbir özel çabası yoktur. O, annesini "kendince" merak etmiş ve sadece yolda bir kez kendine benzettiği birine Varna'da bulunup bulunmadığını sormuştur:

"Bir sefer kendime benzettiğim ve annem olabilecek yaşta bir kadınla burun buruna gelmiştik. Birden ateşler içinde kaldım. İçim alt-üst olmuştu. Kendime hakim olduktan sonra, bu kadın benden uzaklaştığı halde arkasından koştum ve seslendim:

'Bakar mısınız! Siz Halime'nin annesi değil miydiniz?'

'Kimmiş o Halime dediğin?'

'Varna'da üniversitede sınıf arkadaşımdı…'

'Ne Varna'sı canım! Ben Kastamonu'dan geliyorum. Asker anasıyım.'"[521]

[520] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, s. 9.
[521] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, s. 39.

Havva'nın annesini bulmak için gösterdiği tek çaba bir tesadüf üzerinedir ve eser boyunca ne buna benzer ne de daha farklı bir çabası olmuştur. Ayrıca Bulgaristan'da doğan Havva'nın annesini neden Türkiye'de aradığı ise cevapsız kalan bir sorudur. Eserin kurgusunda buna benzer pek çok aksaklık dikkat çeker.

Aşkı noktasında da sadece ressam Ahmet Ekrem'e olan duygularını ifade etmiş ve sonucu beklemiştir. Ahmet Ekrem, Havva'yı reddedince de doğru eşin gelip kendisini bulmasını ummuştur. Nitekim evlendiği Orhan Bey'le tesadüf eseri yolculuk esnasında tanışmıştır.

Eser, tek parça ve otuz dokuz alt başlıktan oluşmaktadır. Ancak biz eserde işlenen olayları göz önünde bulundurarak eseri dört bölüme ayırmanın yerinde olacağına karar verdik.

Birinci bölüm, Eserin başkahramanı Havva'nın düşünceleriyle başlamakta ve eser, Havva'nın düşünceleri ve yaşadıkları etrafında şekillenmektedir. Yaşamdaki en büyük gayesi mutlu bir hayat sürmek olan Havva, günlük tutmakta ve düşüncelerini bu yolla ortaya koymaktadır.

Havva, Türkiye'ye zorunlu göçle geldiğinde Bursa'da Kirazlı Yayla'da bir okulda kalmıştır. Bir süre sonra öğretmen arkadaşlarıyla buraya düzenlenen bir geziye katılır. Burada bulunan İnkaya Çınarı isimli yerde kendisi gibi zorunlu göçle Türkiye'ye gelen ressam Ahmet Ekrem ile tanışır ve ona âşık olur. Havva, Ahmet Ekrem'in resim atölyesine onu ziyarete gider ve burada sohbetlerine devam ederler.

Olaylar devam ederken yazar geriye dönüş tekniğini kullanır ve okuyucu Havva'nın kim olduğuna ilişkin Havva'dan bilgi alır. Geriye dönüş tekniği şu şekildedir:

"Roman, zaman bakımından geçmiş, hâl ve geleceğe açık bir türdür. Roman sanatı, daha ziyâde şimdiki zamanın hâkimiyeti altındadır. Çünkü roman -geçmiş ve

geleceği anlatsa da- şimdiki zaman dairesinde kaleme alınmaktadır, onu kaleme alan yazar da hâlin içindedir.

Şimdiki zamanın hâkimiyetine rağmen, romanda -özellikle- geçmiş de önemli yer işgal etmektedir. Çünkü şimdiki zamanda cereyan eden olayların, şimdiki zamanda yaşayan kahramanların bir mazisi vardır. Romancı olayları ve kişileri hakkıyle tanıtmak, takdim etmek, dolasiyle eserine gerçekçi bir kimlik kazandırmak maksadıyla zaman zaman geçmişe döner, geçmişten sağladığı bilgilerle hâl'i değerlendirmeye çalışır. Romancı bu ameliyeyi gerçekleştirirken geriye dönüş (retrospection) tekniğinden yararlanır."[522]

Havva, Türk bir anneden doğma olduğunu ve bulunduğu yetimhanedeki tek Türk olduğunu belirtir. Yetimhanede çalışan Türk bir kadın tarafından evlatlık edinilip büyütülmüştür. Anne ve babasını tanımamaktadır. Sütannem dediği onu evlatlık edinen kadın Havva'ya çok iyi bakmıştır. Hiç görmediği annesini merak eder ancak annesine kendisini çocuk yetiştirme yurduna bıraktığı için kızgındır. Aynada kendini izleyen Havva, görüntüsünü annesinin bir portresi olarak niteler ve eğer bir gün onu bulursa bu şekilde tanıyacağını düşünür.

Havva dergiye gelen mektuplara ve şahit olduğu olaylara yönelik düşüncelerini günlüğüne yazar. Bu yolla okuyucu onun sosyal sorunlara ve Türklük kavramına yaklaşımına hâkim olur. Türk kültürüne, göreneklerine ve dönemin toplumsal sorunlarına değinir, düşüncelerini dergiye gelen yazılar kanalıyla aktarır. Hatıralarıyla Türklerin davranışlarındaki cömertliği ve mertliği aktarırken Bulgarların ise Türkleri aşağıladığını ifade eder.

Havva geçmişte Varna yakınlarında, Karadeniz'de boğulma tehlikesi geçirmiş ve Deniz adında bir cankurtaran tarafından kurtarılmıştır. Deniz, Havva'yı kurtardıktan sonra Havva'ya âşık olmuştur.

---

[522] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1989, s. 78.

Havva'nın dış görünüşüne dair tek bilgi Deniz'in mektubunda yer alan kısıtlı bilgidir. Yazar romanda betimlemelere neredeyse hiç yer vermemiştir. Eserin klâsik roman özelliğinde olmasına kanıt olarak gösterilebilecek bu durum mekân tasvirinde de kendini göstermiş ve yazar ne romanda yer alan kişileri ne de mekânları betimlemiştir.

Deniz'in Havva'ya olan aşkının üzerinden on yıl geçmiştir ve Havva'ya bir mektup göndererek ona olan aşkını yine dile getirir. Bu mektup karamsardır ve Deniz artık yaşamak istemediğini belirtir. Bunun üzerine Havva otobüse binip Deniz'in yanına İstanbul'a gider. Burada görüşürler ve Deniz yazdıklarından pişman olduğunu belirtir. Birlikte Erdek'e gezmeye giderler ve Havva, Deniz'e onu sevemediğini, Deniz'in kendi yoluna bakması gerektiğini anlatır, dost olabileceklerini söyler.

Havva'nın evlenip bir yuva kurmasını isteyen sütannesi, Havva'ya sürekli evlenmesi konusunda telkinlerde bulunmaktadır. Ancak Havva, Ahmet Ekrem ile evlenme umuduyla bu konuyu biraz daha ertelemektedir.

İkinci bölümde, Havva'nın doğum gününü kutlamak üzere Ahmet Ekrem, Havva'ya kendi yaptığı bir resmi kartpostal olarak hediye eder. Bu hediye üzerine Havva, Ahmet Ekrem'e teşekkür amacıyla onu yemeğe götürür ve oturdukları lokantada "Çalıkuşu" lakaplı öğretmen bir hanımla tesadüf eseri tanışır. Bu kadın görünüş olarak Havva'ya benzemektedir. Hoca Hanım, Havva ve Ahmet Ekrem'in arkasındaki masada oturmaktadır ve Havva, yerde Çalıkuşuna ait bir kâğıt parçası bulup kadına uzatır. Konuşmaya başlarlar, Çalıkuşu'nun Balkan göçmeni olduğunu ve göçmenler derneğinden onur belgesi aldığını öğrenir. Havva, uygun bir zamanda buluşmak için Çalıkuşu'nun telefon numarasını alır. Çalıkuşu İstanbul'da yaşamaktadır.

Havva'nın hayatı normal seyrinde devam ederken romanın düğümleri tesadüflerle şekillenir. Burada Havva karakteriyle olayların kurgusu arasında tutarsızlık söz konusudur. Çünkü Havva karakteri modern, bilinçli ve güçlü bir

kadındır. Toplumsal yanlışları ve yöneticileri eleştirir ancak söz konusu eylem olduğunda kendi hayatı için herhangi bir adım atmaz, kadercilik ön plana çıkar.

Havva'nın çalıştığı dergiye Balkanlarda Türk kültürüyle ilgili yazılar dışında çeşitli konularda yazılar da gelir. Fatma Yardımcı isimli biri toplumda kadının yerine ve toplumsal bazı sorunlara ilişkin yazısını Havva'nın çalıştığı dergiye gönderir. Havva yazıyı çok beğenir, dergide basılmasına karar verir ve Fatma Yardımcı ile arkadaş olur.

Havva İstanbul'a kitap fuarına gider. Türkiye'de kitaba bakış açısı, kitap okuma oranı ve kitapların pahalı olmasına ilişkin eleştirilerini dile getirir. Burada tanıştığı bir bayanın kendisine 'Bulgar' demesine kızar ve Türkiye'de bu gibi bakış açılarının kendilerini ne denli yaraladığını ifade eder.

Yazarın Türkiye'deki göçmenlerin yaşadığı sorunları dile getirmek ve Bulgaristan'da Türk azınlığın yaşadığı aşağılanmayı aktarmak için sürekli Havva'nın düşüncelerini aktarması romanın akışında kopmalar olmasına neden olmakta ve okuyucuda romandan ziyade bir düşünce yazısı okuyor hissi uyandırmaktadır. Örneğin; Havva, Türkiye'deki ekonomik sorunlardan söz ederken birden bire Deliorman'da doğduğundan söz etmeye başlar.

Havva, Fatma'dan, Fatma ile Deniz'in görüştüğünü ve evlilik kararı aldıklarını öğrenir ve bu duruma sevinir. Havva İstanbul'a gider Hoca Hanım'ı görmek ister, onu arar fakat Hoca Hanım, Gönen'dedir.

Üçüncü Bölümde, Havva sütannesini Bulgaristan'a yolcu eder. Sütannesi hastadır ve Bulgaristan'daki kızlarını görmeye gitmek ister. Dergi için araştırma yapmak üzere Havva, Manyas Millî Parkı'na gider ve oradan de Hoca Hanım'ı görmeye Gönen'e gider. Havva ve Hoca Hanım Bulgaristan'daki Türklere uygulanan "soykırım" üzerine konuşurlar. Hoca Hanım canlı tanıktır ve yaşadıklarını anlatır. Hoca Hanım'ın adının Şirin olduğunu öğrenir. Çalıkuşu, tutuklanışından, Belene

kampında 100 gün boyunca mahkûm tutulduktan sonra sürgüne gönderilişinden ve yaşadıklarından söz eder.

Dördüncü bölümde, Havva, Gönen'den döner dönmez kapıda kendisini bekleyen ve sütannesinin hasta olduğunu bildiren bir telgrafla karşılaşır. Bunun üzerine hemen Bulgaristan'a doğru yola çıkar. Havva'nın sütannesi vefat eder, defnederler. Havva Bulgaristan'dan dönerken yolda İstanbul'da bir üniversitede sanat tarihi hocalığı yapan Orhan Bey ile tanışır. Daha sonra görüşmek üzere telefon numaraları alınıp verilir.

Döndüğünde, Fatma'nın hamile kaldığını ve apar topar Deniz'le evlendiğini öğrenir. Bu durum ona hiçbir anlam ifade etmez.

Daha sonra Ahmet Ekrem, resim çizme hususunda kendini geliştirmek üzere Paris'e gideceğini söyler. Ahmet Ekrem Paris'e gitmiştir ve Havva çok üzgündür.

Havva, İstanbul'a gider ve Hoca Hanım'ın evine de uğrar. Kızları Nurten ve Gülten ile tanışır. Tesadüf faktörü tekrar devreye girer ve Orhan Bey ile Havva karşılaşırlar ayaküstü sohbet ederler.

Havva, geceyi Hoca Hanım'ın evinde geçirir ve öksüz olduğunu anlatır. Hoca Hanım, komünist yöneticilerin Bulgaristan'da uyguladığı Türk kızlarını Bulgar gençlerle birlikte olamaya teşvik eden politikayı anlatır. Havva kendi durumunun da bu politika sonucu olup olmadığını sorgular.

Burada Havva'nın, Hoca Hanım'ın adresine nasıl ulaştığı sorusunun cevabı yoktur. Yazar özellikle romanın kişileri arasındaki iletişimin ya da tanıştıktan sonra buluşmanın nasıl gerçekleştiği noktasındaki soruları boş bırakmıştır. Bu da olay örgüsünde kopukluklara neden olmaktadır.

Havva'nın aşk ve anne arayışı yine tesadüf ile çözülmeye başlar. Roman birçok unsurda statik özellik gösterir. Havva'nın kendi hayatına yönelik hiçbir

müdahalesinin olmaması olay örgüsünün bir bütünlük içinde olmasını engeller ve yazar olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmaz.

Erdem Bey Bursa'ya gelir, Hoca Hanım'ın kocası olduğunu ve Havva'yı İstanbul'a götürmek için geldiğini söyler. Hoca Hanım hastadır. Çünkü Havva'nın kendi kızı olabileceğini düşünmüştür. Hoca Hanım, Havva'ya onun annesi olduğunu söyler, Havva şok olur ve DNA testi ister. Hoca Hanım kabul eder ve Havva'nın Çalıkuşu'nun kızı olduğu ispatlanır. Havva'nın kafası karışıktır. Havva Ahmet Ekrem'e onu sevdiğini ve evlenmek istediğini söyleyen bir mektup yolar ve cevap ister. Ahmet Ekrem'den mektup gelir ve Havva ile evlenmeyeceğini Havva'nın kendi yoluna bakması gerektiğini söyler.

İlerleyen günlerde Orhan Bey Bursa'ya gelir ve Havva'ya aşkını itiraf eder. Evlenmek istediğini söyler. Havva şaşkındır. Havva evlilik teklifine önce cevap vermez ancak daha sonra kabul eder. Havva evlendikten sonra yedi aylık bir düşük yapar ve çocuğunu gömünce kendini artık Türkiye'ye ait hisseder. Etiyle kanıyla vatan toprağına karışır.

Düşükten bir yıl sonra normal doğumla bir oğlu olur adını Müjde koyar. Havva'nın hayatı değişmiştir, mutludur ve ailesi vardır. Havva'nın kardeşi Gülten, Ahmet Ekrem'e âşık olmuştur ve bunu Havva'ya söyler. Havva tepki vermez.

Yazar romanın sonunu yeni bir entrika başlatacak gibi kurgulamıştır. Ancak olaylar Havva için sona ermiş ve sonuçta Havva tüm aradıklarını bulmuştur. Buldukları; annesi, hayatını birleştireceği adam ve vatana (Türkiye) aitliğidir.

Havva'nın arayışları üzerine kurgulanan romanda tesadüf ile çözülmeyen tek düğüm Havva'nın ait olduğu vatandır. Vatana aitliği, ilk çocuğunun düşük olması neticesinde, canından bir parçayı gömmekle gerçekleşmiştir. Elbette bunun aksini düşünmek de mümkündür, eğer ilk çocuk düşük olmasaydı Havva bu aitliği bulabilmek için beklemek zorunda kalacaktı. Bu durumda çocuğun düşük olması da bir tesadüf olarak nitelenebilir.

4.5.1.1.2. Kişiler

Sen İstanbul'a Gelme, kalabalık bir kişi kadrosuyla çıkar karşımıza. Bunda romanın başkahramanı Havva'nın bir kültür dergisinde çalışıyor olması ve sık sık insanlarla sohbet etmesi etkilidir.

Ahmet Şerif Şerefli, tıpkı romanın temasını seçerken yaptığı gibi kişilerini oluştururken de kendi yaşamış olduğu olaylardan yola çıkarak roman karakterlerini yaratmıştır. *Sen İstanbul'a Gelme* adlı romanın başkahramanı Havva ve yardımcı karakteri Çalıkuşu, yaşadıkları olaylar bazında Ahmet Şerif Şerefli'nin hayatından, zevklerinden ve karakterinden çok fazla iz taşımaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus eserin ağırlık noktasındaki kişilerin tamamının Balkanlardan göçmüş olmasıdır. Yazar, Türkiye'deki sorunlara karşı duyarlıdır fakat kişilerini kendisi gibi göçmenlerden seçmeyi uygun bulmuştur. Bu durumdan başka yazar, eserde Bulgaristan'daki Türklerin de yıllar önce Bulgaristan'a Anadolu'dan göçüp gittiğini yeri geldikçe dillendirmiştir.

Havva: Romanın başkişisidir. Havva mavi gözlü, güzel bir kadındır. Komünist rejimin gençleri yozlaştırması sonucunda evlilik dışı doğmuş ve sıkıntı çekmiştir. Anne ve babasını hiç tanımamıştır. Babasını merak etmez fakat annesi muhtelif zamanlarda aklına düşer.

"(...) Bedenin sanki cansızdı, ama deniz perisi gibi güzeldin. (...) Ve bir mucize... gözlerini araladın. Denizden daha mavi bir çift göz, derin ama ne derin mavilik."[523]

"(...) Gönlümce bu zalim anneyi hep aradım ve düşündüm. Onu bir defacık olsun görmek duygusu beni asla terk etmedi."[524]

Havva kütüphanecilik okumuştur ve kitapları çok sevmektedir:

[523] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 45.
[524] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 39.

“ ‘Ne bitirmiştiniz Havva Hanım?’

‘Kütüphanecilik’

(…)

‘Ben kütüphane kurduyum.”[525]

Havva da tıpkı Ahmet Şerif Şerefli gibi araştırmacı gazetecidir, halk kültürüyle yakından ilgilidir ve duygusallığı ön plandadır. Onun topluma ve geleneğe bağlılığı dikkat çekicidir:

“(…) Dünkü Türk kızının aşkını, büyük bir sevginin halıda tecelli etmesini beğenmeyenler vardı. ‘Müslüman kızı’ nın aşkı için yazılması isteniyordu. Bu gibi anlamsızlıkları ben bir totaliter düzende yaşamıştım. İyilikleri, sevgileri dinlere, sınıflara ayırmak acı bir gerçek.”[526]

Havva kadına, doğaya, çocuğa ve toplumun sorunlarına karşı duyarlıdır. İnsanların kötü davranışlarından dolayı kırılmakta ve Türkiye’deki sosyal sorunlar Havva’yı çok üzmektedir:

“Binlerce çocuk, metruk evlerde, köprü ahlarında, henüz bitmemiş inşaatlarda geceliyorlarmış. Bu acı gerçekleri de anımsadım bu akşam. Bu yüz kızartıcı gerçekler iyiden iyi yıpratıyor beni.”[527]

“(…) Bursa sokaklarında Türk uyruklu bir dünya vatandaşı olarak. Hepinizin derdi benim de derdim, hele çocukların, hele kadınların dertleri sanki daha çok benim.”[528]

Ahmet Şerif Şerefli gibi Havva da 1989 göçünde Türkiye’ye göç etmiştir. Eserde Havva karakteri kültürün ve bilimin simgesidir. Atatürk ve cumhuriyet sevdalısıdır. Havva, Ahmet Ekrem’e âşıktır. Burada belirtilmelidir ki Ahmet Şerif Şerefli’nin

---

[525] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul’a…*, s. 165.
[526] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul’a…*, s. 36.
[527] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul’a…*, s. 3.
[528] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul’a…*, s. 9.

kaleme aldığı güncelerinden ve bazı şiirlerinden kendisinin de gizlediği bir aşkı olduğu sezilmektedir. Yazarın yakın arkadaşı Ahmet Emin Atasoy da bu gizli aşkı destekler nitelikte şu sözleri kaleme almıştır:

"Ahmet Şerif Şerefli herkesten gizlediği o aşk öyküsünü yaşamının bitimine doğru yazacağı ilk ve son romanı Sen İstanbul'a Gelme için korumuş meğerse."[529]

Havva ise günlüğünde bu durumu şu şekilde aktarır:

"Aradığım erkeği bulamıyorum bir türlü. Çünkü aranılanlar hiçbir zaman zevkime göre hazırlanıp biçilmiş ve beni bekliyor değiller. Sevebileceğim erkeği yaratamıyorum işte. Şimdilik Ahmet Ekrem var gönlümde. Gizli gizli çağırdığım, peşinden koştuğum Ahmet Ekrem. Oysa o da beni kazanmalı. Evlilik sürecinde birbirimizin eksikliklerini tamamlar, yaralarını onarabiliriz sanıyorum."[530]

Eserdeki başkahramanın yazarın kendisi olduğunu düşünmemizdeki bir diğer sebep yazar Bursa'ya geldikten sonra *Balkanlarda Türk Kültürü* dergisini yayınlamıştır.[531] Eserde, Havva da Bursa'da aynı içerikte bir dergi çıkarmakta ve dergiyle ilgili maddi problemler yaşamaktadır:

"İstanbul'a bu defa elimde böyle bir listeyle gittim. Derginin Türkiye'deki tüm bayilerde satışı için Yaysat'a başvurdum. Sonuçsuz kaldı. En az üç bin istediler tirajını. Parası maliyetini asla kapatmayacağı için vazgeçtim. Çok üzüldüm. Kederimi İstanbul'un kulelerine, saraylarına anlattım. Anlamadılar."[532]

Hayatta sütannesinden başka kimsesi olmayan Havva yalnızlıkla mücadele etmekte, yalnızlık hâli onu derinden sarsmakta ve endişelendirmektedir:

---

[529] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, ön söz.
[530] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 90.
[531] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 77.
[532] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 137.

"Her taşı tarih olan caddelerde, İmparatorluğun koca sarayları dünyasında, tek başıma dolaşmak sanki yalnızlığımı artırıyordu."[533]

"Ben de bu odaya, bu yatağa yalnız girmek istemiyorum Ahmet Ekrem. Gerdeğe girmek, gelin olmak, annelik mutluluğuna kavuşmak istiyorum. Bu yaşımın yalnızlığı bazen çok korkunç görünüyor bana. Kaçtır aşk gelip kapımı çalıyor, bense açmıyorum. Bir süre bekledikten sonra geri dönüyor. Bunu ağır adımlarla uzaklaşan ayak seslerinden fark ediyorum."[534]

Havva bu yalnızlık hâlinden Orhan Bey ile yaptığı evlilikle kurtulur.

Yardımcı Kişiler

Yardımcı kişilerin en belirgin özelliği neredeyse hepsinin Bulgaristan'dan Türkiye'ye göçmüş olmalarıdır. Fatma Yardımcı ve Deniz dışında herkes bu gurubun bir üyesidir ve ortak bir yarayla kavrulmaktadır.

Çalıkuşu: Yazar, eserin birçok yerinde Reşat Nuri Güntekin hayranlığını çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Fakat en belirgin hayranlık göstergesi Çalıkuşu lakaplı öğretmen hanımdır. Bu yardımcı kişi Bulgaristan'da pek çok işkenceye maruz kalmış ve birçok olaya tanıklık etmiştir. Sanatçı, Türklere uygulanan zulme dair bazı ayrıntıları Çalıkuşu'nun ağzıyla nakletmektedir. Ayrıca daha önce de belirttiğimiz gibi yazar kendi hayatını ve tecrübelerini bir tek Havva ile özdeşleştirerek aktarmamıştır. Çalıkuşu karakterinde de yazarın hayatından izler bulunmaktadır. Çalıkuşu da tıpkı Ahmet Şerif Şerefli gibi ismini değiştirmek istemediği için aylarca hapishanelerde yatmış ve işkence görmüştür:

"Ertesi sabah 6 tutuklu (kadın bir tek ben) siyah bir tabutluğa bindirildik. Ocak ayı soğuktu, donduk. Yanımızda silahlı iki görevli. Konuşmak yasak, soru sormak bir şey istemek yasaktı. Akşam karanlığı basmıştı. Bir götürüldük. Meğer Belene

[533] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 75.
[534] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 31.

toplama kampıymış hapishanenin tarihinde buraya adım atan ilk Türk kadın olduğumu daha sonra gardiyandan öğrenecektim."[535]

Yazar, Bulgaristan'daki Türklerin yaşadığı sıkıntıları Çalıkuşu'nun hatıralarıyla aktarmaktadır. Hoca Hanım, sanatçının öğretmenlere bakış açısının ve onlardan beklentilerinin en açık göstergesidir:

"Söylemiştim ama yine de altını çizeyim. Bulgaristan'da benim gibi birçok Türk kızını öğretmenlik mesleğine heveslendiren, elden ele dolaşan Çalıkuşu romanıdır."[536]

Asıl adı Şirin olan Hoca Hanım, 17 yaşında evlilik dışı bir ilişkiden hamile kalmış ve sonra çocuğunu yetiştirme yurduna bırakmıştır. Yaptığının hata olduğunu yıllar sonra anlamış ve pişman olmuştur:

"Dinle Havva sen benim 17'lik akılsız başımın haramzadesisin. Toyluğumun, kaz aklımın, saflığımın haramzadesi."[537]

"Çok deneyimsizdim o zaman. Beni en çok yanıltan komsomol'un propagandası, yutturmak istediği felsefeydi. 'Bakirelik gülünçmüş. Bakire kızlar sadece sakatlar, çirkinler, beğenilmeyenlermiş.' Kimsenin gözünde çirkin, sakat veya geri zekâlı olarak görünmek istemedim. Kız olarak beğenilmeyeceğimden korktum hep."[538]

Ahmet Ekrem: Ressam olan Ahmet Ekrem, Havva'nın âşık olduğu kişi olarak çıkar karşımıza. İnkaya Çınarı gezisinde tanışmışlardır. Eserde sanatın temsilcisidir. İçine kapanıktır ve sanata âşıktır. Havva'ya tutkun olmasına karşın sanatını dilediği noktaya çıkarabilmek için ve maddi olanaksızlıkları düşünerek yalnız kalmayı tercih etmiştir. Havva'nın yontularını yaparak aşkını kendi içinde yaşamıştır:

---

[535] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 168.
[536] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 167.
[537] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…,* s. 263.
[538] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…,* s. 266.

"...Bana saygın varsa, beni seviyorsan ve erkeğini bulduysan evlen Havva. Gerçekten çok sevineceğim. Ben seni mutlu edemem. Aksi takdirde yaşadıkça hep senin için üzüleceğim."

"Ben sana sadece sefalet çektiririm. Bir erkeğin buna hakkı yok. ..."

Ahmet Ekrem de tıpkı Havva gibi Bulgaristan göçmenidir, okulunu orada okumuştur:

"Ressam Ahmet Ekrem'i burada görmüş ve tanımıştım. O da göçmenler kervanındandı. Sofya'da yüksek öğrenim görmüş.(...) Deliorman köylerindendi."[539]

"Sofya'da öğrenciyken Graf İgnatiyev caddesinde bir fotoğraf atölyesi bulunuyordu."[540]

Deniz: Varna yakınlarında cankurtaran olan Deniz, otuz beş yaşlarındadır ve başkahraman Havva'ya âşıktır. Fakat Havva bu aşka karşılık vermemektedir. Deniz, ümitsizliğini ve aşkını bir kenara bırakmış, Havva ile dost olmayı başarabilmiştir:

"O kapı kadar mektubumu yazarken başka düşünüyordum. Şimdi aynı Deniz değilim. Olmazsa sağlık olsun, diyeceğiz. Topraktan olsun ama ille de Havva olsun demeyeceğim. Gidebildiğim kadar yürüyeceğim bu engelli yollarda. Ama yalnızmışım, varsın olsun. Her sıkıntı kabulüm."

Fatma Yardımcı: Havva'nın çalıştığı dergiye yazı gönderir, daha sonra Deniz ile evelenir ve Deniz'in karısı olur. Çolak ve Mutsuz bir karakterdir:

"*Yaş otuz beş, ömrün yarısı eder" demiş şair. Ben henüz otuzundayım ama kendimi yaşlı hissediyorum. Bu, yaşam sıkıntılarından, yorgunluktan olmalı. Her gün sevmediğim bir işte çalışmak ve ölüme biraz daha yaklaşmak için bu dokuma fabrikasına geliyorum."*

---

[539] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a...,* s. 11.
[540] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a...*, s. 26.

Sütanne: Havva'nın kaldığı yetimhanede çalışmıştır. Türk'tür ve yetimhanedeki tek Türk çocuk olan Havva'yı evlat edinerek onu iyi yetiştirmiş, iyi kalpli, dürüst bir kadındır.

Yazar, Bulgaristan'da Nüvvap'ta öğrenci iken Süleyman Sırrı adında bir öğretmeni vardır.[541] Bir gün sütannesi Havva ile konuşurken kıraat kitabından ve öğretmeni Süleyman Sırrı'dan söz eder:

"Rüştiye ikideyken okumuştum onları. Kıraat kitabının 61. sayfasındaydı yanılmıyorsam. Kitabı derleyen merhum hocamız Süleyman Sırrı'ydı, Öyle bir hocaydı ki Bulgaristan'da tam 55 yıl öğretmenlik yapmıştı. Onlarca okul kitabı derledi, millî sorunlarımızın peşinden koştu. Anıtı dikilmesi gereken eşsiz bir milletseverdi o. Ama hocalarımıza anıt dikecek kadar akıllı bir milletin azınlığı olduğumuzu sanmıyorum. İnsan ilgisizliğin bu kadarından utanıyor, kızım.!"[542]

Şerefli, hayatında iz bırakan kişileri bir şekilde romanına dâhil etmiştir.

Sütannesi, Havva'ya sürekli evlenesini söyler. Ölürken bile son sözleri şu şekildedir*: "Artık evlen! Evlen! Evlen!"*[543]

Semra: Havva ve sütannesinin koruyuculuğunu üstlendiği Deliorman'dan Türkiye getirdikleri kimsesiz bir kızdır:

"Annesi ve babası iki yıl önce trafik kazasında ölmüşlerdi. Şans eseri Semra yaralı olarak kurtulmuş ve uzun süre hastanede kalmıştı. Elinden tutacak hiç kimsesi yoktu.

Semra'nın matematik öğretmeni benim üniversite arkadaşımdı. Bulgaristan'a son gidişimde bana;

---

[541] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 55.
[542] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 92.
[543] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 182.

'Yazık olacak bu kıza. O matematikçi olarak doğmuş. Kim okutacak onu? Kimsesiz, uzak bir akrabasının yanında kalıyor. Okula morali bozuk geliyor.' Diye dert yanmıştı.

Sonra Semra ile görüştürdü beni. Biraz sohbet ettik. Kız hep ağladı. İçim yumuşadı. Onu kurtarma düşleri kurmaya başladım.

'Semra benimle Türkiye'ye gelir misin? Seni okuturuz. Annen baban biz oluruz. Söz veriyorum seni kanadımın altına alacağım. Okuman için ne gerekiyorsa onu yapacağım.' dedim."[544]

Çalıkuşu'nun Kızları: Nurten 13 yaşında, keman çalmaktadır ve Gülten 17 yaşındadır, piyano çalmaktadır.

Erdem Bey: Çalıkuşu'nun kocası ve devlet demiryollarında çalışmaktadır. İyi kalpli, anlayışlı bir adamdır.

Orhan Bey: 35 yaşındadır. İstanbul'da bir üniversitede sanat ve sanat tarihi hocalığı yapmaktadır. Havva ile Orhan Bey, Havva Bulgaristan'dan sütannesinin cenazesinden dönerken otobüste tanışırlar, Havva'ya âşık olur ve evlenirler:

"Yaş otuz beş…demeye dilim varmıyor ama gerçek olan budur. Sanat tarihi okutuyorum."[545]

Entelektüel ve bilgili bir adamdır. Aslen Balkan göçmenidir:

"Orhan Bey kökeninizde göçmenlik var mı?

Var Havva Hanım! 93 Savaşı'nda Orhaniye'den kalkmış dedelerimiz. Bizler 'kılıç kaçkını'yız."[546]

---

[544] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 123.
[545] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 206.
[546] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 207.

Eserde Adı Geçen Diğer Kişiler: Eli bastonlu Bulgar kadın (s. 43), Davut dede(s. 43), yönetici Cafer bey (s. 260), komşunun kızları Nermin ve Şermin (s. 28), Noel babaya benzeyen sakallı bahçıvan (s. 29), Prof. Dr. Mustafa Mehmet (s. 35), Emekliye ayrılmış kadın öğretmen (s. 41), üniversite arkadaşı Halime (s. 46), Deniz'in arkadaşı (s. 49), camide tanıştığı yaşlı adam (s. 76), Tuna Türkmenoğlu (s. 81), Sinan Göze (s. 81), ressam kadın (s. 85), umutsuzlara umut derneği üyesi kişi (s. 88), Hollandalı çift (s. 93), Halime abla (s. 94), Ali Rıza Bey (s. 102), Şef Murat Bey ve Nurdan Hanım (s. 115), Hüsnü Züber (s. 116), polis subayı (s. 173), Salih Acar (s. 153), müze müdürü (s. 153), köylü kadın (s. 155), Ahmet Ekrem'in annesi Hafife (s. 117), Semra (s. 122), Semra'nın okul müdürü (s. 122), Semra'nın matematik öğretmeni (s. 123), Halil Tunalı (s. 129), sakallı sahaf adam (s. 138), milli park görevlisi (s. 151), Mustafa Dede (s. 166), Şinasi Bey (s. 34), Kıbrıslı Türk şair Osman Türkay (s. 35), ablaları (s. 181), enişte (s. 184), ablalarının komşuları (s. 185), Ali amca (s. 188), Gülbeyaz (s. 189), çocuk (s. 183).

4.5.1.1.3. Mekân

"Roman esas mahiyeti itibariyle bir terkiptir. Mekân, bu terkibi meydana getiren önemli unsurlardan biridir. Çünkü terkipte 'asıl unsur' mevkiinde bulunan vak'anın 'gerçek' veya 'muhayyel' mutlaka bir mekâna ihtiyacı vardır."[547]

Sen İstanbul'a Gelme isimli roman mekân çeşitliliği noktasında zengin olmakla birlikte romanda anlatılan olaylar Bursa ve İstanbul'da geçmektedir. Havva işi gereği çeşitli bilgi şöleni ve araştırma gezilerine gitmekte bu sebeple başka şehirler de mekân olarak eserde yer almaktadır. Ayrıca Havva'nın doğduğu ülke olması, sütannesinin kızlarının orada yaşaması sebebiyle ve anılar yoluyla Türkiye dışında Bulgaristan ve Bulgaristan'ın Şumnu, Deliorman, Sofya gibi şehirler de romanda yer bulmaktadır. Ancak klâsik roman özelliği gösteren *Sen İstanbul'a*

[547] Mehmet Tekin, *age.*, s. 44.

Gelme isimli eserde genel olarak mekânlar dekoratif olmanın ötesine geçmez, yazar, eserde anılan mekânları tasvir etmez ve söz konusu mekânların derinliği yoktur:

"Klasik romanda, mekânın ve eşyanın görünüşü statik bir durumdadır. Mekânla ve eşyayla insan, içli dışlı değildir. Eşyâ ve mekân, insanın dışında; ondan ayrı bir yerde durur. İnsanın, zamanla olduğu kadar, mekân ve eşyayla da bir hesaplaşması vardır, klâsik roman bu noktayı boş bırakır. Klâsik romanda, eşyâ olsun, mekân olsun, sadece insanın yaşama ortamını belirleyen bir çevre olarak ortaya konur, hatta denilebilir ki, insanın fizik olarak bir mekânda bulunması söz konusu olmasa klâsik roman mekâna ve eşyâya gerek duymaz."[548]

Ahmet Şerif Şerefli'nin doğaya duyduğu bağlılık romanında da kendini göstermiş ve eserde sadece Kirazlıyayla'da İnkaya Çınarı kısa da olsa tasvir edilmiş, Havva burada ferahlamıştır:

"Birkaç öğretmenle beraber İnkaya Çınarı'na kadar indik. Bu doğa harikası karşısında her defasında heyecanlanmış, selâma durmuşumdur."[549]

Eserde adı geçen mekânları iki bölümde sıralamak mümkündür. Bunlar eserde anlatılan olayların geçtiği mekânlar ve hatıralar-sohbetler yoluyla anılan mekânlardır.

Eserde anlatılan olayların geçtiği mekânlar: İstanbul (s. 44), Bursa (s. 10), Deliorman, Uludağ (s. 10), Kirazlı yayla (s. 10), İnkaya çınarı (s. 10), Suini (s. 11), Kuşini (s. 11), Avratini (s. 11), Altıparmak- Ahmet Ekrem'in atölyesi/evi (s. 13), Havva'nın bahçeli evi (s. 28), eski aynalı çarşı (s. 34), heykelin yakınlarındaki foto Lale (s. 35), Yalova-Hisarcık (s. 46), Erdek vapuru (s. 48), Erdek (s. 49), İzmir (s. 213), Heykel (s. 132), Ankara caddesi (s. 133), TÖMER'in kafeteryası (s. 133), Bursa'da lokanta (s. 61), öğretmen evi (s. 66), Çatal fırın (s. 67), İstanbul kitap fuarı (s. 70), Fatih köprüsü (s. 72), Tepebaşı fuar kapısı (s. 72), Bulgaristan (s. 123), İdeal tepe (s. 75), Şehzadebaşı (s. 75), Beyazıt (s. 80), sahaflar çarşısı (s. 80), Boğaziçi (s.

[548] Mehmet Tekin, *age.*, s. 45.
[549] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 10.

82), sefa çayevi bahçesi- Bursa (s. 87), kız kulesi (s. 134), Gönen kaplıcalar (s. 161), Manyas/ kuş cenneti (s. 151), Şumnu (s. 181), Bulgaristan/ Şumnu/ Mumcular yöresi ve tekkeler (s. 188), Ankara/ Anıtkabir (s. 278) .

Hatıralar yoluyla ya da sohbetler yoluyla ismi anılan mekânlar: Bodrum (s. 14), Sofya (s. 11), Deliorman (s. 25), Sofya- Graf İgnatiyev caddesi (s. 26), Rodopların dağ Köyleri(s. 27), Moskova-Deviçevo (s. 16), Deliorman (s. 25), Mimar Sinan'ın kiliseye dönüştürülen eski camisi (s. 27), Vitoşa, Rila, Pirin Dağları (s. 10), Vidin (s. 36), Adakale (s. 36) gibi anılan mekânların bazılarını sıralayabiliriz.

4.5.1.1.4. Zaman

Sen İstanbul'a Gelme isimli romanın ilk basımı Ahmet Şerif Şerefli'nin ölümünden 3 yıl sonra 2003'te ve ikinci basımı 2005'te yapılmıştır.

"Klâsik romanın zaman anlayışı, oldukça mekanik bir düzeyde gelişir: roman örgüsü, daha baştan zamanın üç hali ile kayıtlanmıştır. Geçmişte, belirli bit zamanda başlayan entrika, hâle doğru bir gelişme gösterir, genellikle olayların düğüm noktası olarak belirlenen hâl (şimdiki zaman), entrikanın çözümünü gelecek zamana bırakır. Entrikanın gelişmesi veya romanın örgüsünün çok gerekli biçimde ortaya koymadığı durumlarda, zamanın akışına müdahale edilmez. (…) Zaman, geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olarak âdeta kesin kategoriler halinde belirir."[550]

Klâsik roman özelliğinde olan *Sen İstanbul'a Gelme* isimli romanda vak'a zamanı iki dairede meydana gelir. Birinci dairede, sınırları kesin olarak işaret edilmiş olmasına karşın bir karışıklık vardır:

"Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşı 75. benim yaşımsa onun üçte biri ancak…"[551]

"Yetmiş dört yıl önce Cumhuriyet (…)."[552]

[550] Mehmet Tekin, *age.*, s. 24-25.
[551] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*,s. 2.

Havva 1970 yılında doğmuştur[553] ve olaylar başladığında yaşının 25 olduğunu söylemektedir. Bu ve yukarıdaki ifadeler bizi vak'a zamanının birinci dairesinin 1995-1998 yıllarını kapsadığı sonucuna ulaştırmaktadır.

Vak'a zamanının ikinci dairesi, uygulanan geriye dönüş tekniğiyle şekillenir. Yazar, Havva'nın ve Çalıkuşu'nun perspektifinden 1989 yılına ve öncesine dönerek Bulgaristan'da yaşanan zulüm sürecine dair bilgi verir ve kişilerin hâlihazırdaki durumlarına açıklık getirir. Böylece yazar vak'a zamanıyla anlatma zamanı arasındaki uyumsuzluğu gidermiş olur. Geriye dönüşler Havva'nın neden kimsesiz olduğunun cevabını vermesi ve Çalıkuşu'nun yaşadığı mahkûmiyet günlerini aktarması itibariyle romanın kurgusu açısından önem arz eder. Söz konusu geriye dönüşler, romanda işlenen konudan ziyade tema olarak işlenen Türk kimliğine yönelik baskılar, Bulgaristan Türklerine uygulanan kültürel soykırım ve soykırımın yayıldığı coğrafyalar hususunda bilgi vermek ve desteklemek amacı taşımaktadır.

Romandaki asıl olaylar iki yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Havva, eserin başında 25 yaşındadır[554] ve önce Ahmet Ekrem'le bir doğum günü kutlar ardından annesini bulur ve onunla bir doğum günü daha kutlar. Havva annesini bulduğunda 27 yaşındadır:

"27 yıldır doğum günlerimi hep sütannemle kutladım. Bu yabancıya nasıl 'anne' diyebilirdim?.."[555]

Yazar, eserde bazen belirsizlik bildiren sözcüklerle de zamanı tayin etmiş ve bu belirsizlik ifadelerini daha çok önemli görmediği olaylar noktasında kullanmıştır:

"Söz konusu üç zaman kesitinin yanı sıra eserin terkibini şekillendiren bir zaman daha vardır ki, o da, olayların anlatılma süresidir. Bir romanda olaylar, yıl,

---

[552] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*,s. 80.
[553] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*,s. 264.
[554] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 2.
[555] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 265.

ay, gün veya saat ölçüsüyle anlatıldığı gibi, "dün", "ertesi gün", "bir kaç gün", "o gün", "bir gün" vesair gibi belirsizlik arz eden işaretlerle takdim edilir."[556]

Eserde işlenen olaylardaki kronoloji ve neden sonuç ilişkisi bakımından belirgin zaman dilimlerinin yanında günün saatleri ve yaşanan olayların adlarıyla zaman tayini yapılmıştır. Örneğin; Ahmet Ekrem'in Paris'e gitmesi olay örgüsü içerisinde Havva ne zaman evlilik kararı aldı sorusunun zaman bakımından cevabını tayin etmektedir. Bunun yanında randevulaşmalarda ya da buluşmalarda "akşamüzeri", "vardiya çıkışı", "öğlen vakti" gibi yuvarlak zaman ifadeleri kullanılmıştır.

Sen İstanbul'a Gelme isimli romanda en sık anılan ve net olarak ifade edilen zaman dilimi 1989 göçüdür. Eserde yeri geldikçe söz konusu tarih "zorunlu göç" ve "kovulma" sözcükleriyle birlikte anılmaktadır:

" 1989'un zorunlu göçünde o eski baba yurdundan kovulmuştuk."[557]

Tarihe yönelik konuşmalarda da olayların geçtiği tarihlerin tam yıl olarak anıldığını gözlemlemekteyiz. Eserde 1989 dışında tam ifade edilen tarihler; 1944, 1950, 1953, 1963, soykırımın 45 yılı, 1965, 1980, 1984, 1990 gibi tarihi olayların nüksettiği zaman dilimleridir.[558]

4.5.1.1.5. Anlatıcı ve Bakış Açısı

"Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde, vak'a zincirlerinin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir."[559]

---

[556] Mehmet Tekin, *age.*, s. 26.
[557] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a ...*,s. 36.
[558] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a ...*,sırasıyla sayfa numaraları: s. 11, s. 220, s. 176, s. 81, s. 16, s. 176, s. 77, s. 81, s. 167, s. 44.
[559] Mehmet Tekin, *age.*, s. 14.

Sen İstanbul'a Gelme isimli eserde yazar, Havva'nın bakış açısıyla eseri anlatır. Romandaki olaylar, kahraman anlatıcı tarafından aktarılır. Havva, yaşadığı ya da gözlemlediği olayları aktarabilmekte bunun dışında bir bilgiye ulaşamamaktadır:

" Kafasının içinde nice boralar estiğini bilemiyordum."[560]

Romanın tamamının kahraman anlatıcı tarafından aktarılmasının yanında sadece bir yerde hâkim anlatıcıya tesadüf ederiz:

"Yıllar geçecek, 128 metrekarelik halıyı bir araştırmacı olarak gidip göremeyecektim. Şeflerim buna asla yeşil ışık yakmadılar."[561]

4.5.1.1.6. Tema

Sen İstanbul'a Gelme isimli roman ilk bakışta bir genç kızın aşk serüveni gibi gözükse de eserin ana teması Bulgaristan Türklerinin yaşadığı sıkıntılar, baskı süreci ve 90'lı yıların Türkiye'sindeki toplumsal sorunlardır. Eser, tarihî gerçeklerden ve yazıldığı dönemin sosyal sorunlarından beslenmektedir:

"*Anlatılanlar, asla bir hayal ürünü değil, belge ve bulgulara dayanan acı gerçeklerin sanata dönüştürülmüş yansımalarıdır. (...) Evet, Sen İstanbul'a Gelme gerçeklerin romanıdır. Tek kişiye, Havva'ya indirgenmiş, onun yaşam serüveni eksenin de yansıtılmaya çalışılmış acılı bir kuşağın sorunlarına ışık tutan bir roman."* [562]

Yazar, ana temanın yanında olay örgüsü dâhilinde aşk ve sosyal eşitsizlik temalarını da işlemiştir.

Olay akışı içerisinde Havva, Ahmet Ekrem'e âşıktır ve eğer onunla olmayacaksa doğru eşi gerçek aşkla seçmek istemektedir. Evlilik, başka bir ifadeyle

[560] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 12.
[561] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …,* s. 36.
[562] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, önsöz.

aşk, Havva'yı içinde bulunduğu yalnızlıktan kurtaracak ögedir. Orhan Bey, Havva ile tanışınca Havva'ya âşık olur ve bu aşkın sonucunda evlenirler. Orhan Bey'in ve Havva'nın yalnızlığı da böylece sona erer. Deniz, Havva'yı karşılıksız olarak sevmektedir daha sonra Fatma'ya âşık olur ve evlenirler. Böylece ikisinin yalnızlığı da bu evlilikle son bulur.

Sosyal eşitsizlik teması ise eserin geneline yayılmış halde karşımıza çıkmaktadır. Havva hayatının normal akışı içerisinde duyduğu ya da şahit olduğu sosyal sorunları eleştirir. Örneğin; Havva'nın komşusu Halime abla kendi patronunu anlatırken duydukları karşısında Havva'nın yüreği acır:

"(...)Patron bu geleneği bozdu gelinin başı üzerinden dolar yağdırdı.

(...)

'Neden olacak işçilerini sigortasız çalıştırıyor, utanmaz herif, düğünde de dolar yağdırıyor."[563]

4.5.1.1.7. Romanda Dil ve Üslup

Şerefli, her ne kadar sade bir İstanbul Türkçesi tercih etse de yazarın Bulgaristan'da maruz kaldığı Türkçe kullanımına yönelik yasaklar ve baskılar neticesinde dili çok özenli değildir. Bunun yanında yazar, anlattığı olayların inandırıcılığını ve bakış açısını destekleyen bir dil kullanmıştır:

"(…) *Türkiyesi can suyu vermişti bu dünya güzeli şehre."*[564]

"Üslup, bu 'sistem' dâhilinde yazarın, ayrıntılara tasarruf hâkimiyetinin ifadesidir. Roman bir bakıma ayrıntıların sentezidir."[565]

[563] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*, s. 96.
[564] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a …*,s. 80.
[565] Mehmet Tekin, *age.*, s. 62.

Üslup noktasında ise Şerefli acelecidir ve konudan konuya atlamıştır. Bunun sonucunda paragraflar arasında anlam akışında bozulmalar meydana gelmiş ve yazar, bazen olay örgüsünün bütünlüğü için vermesi gereken ayrıntıları bu aceleciliğiyle atlamıştır.

Sen İstanbul'a Gelme isimli romanın anlatımında Ahmet Şerif Şerefli, sıkça deyimlere yer vermiştir. Bu deyimler uygun yerler için hem Anadolu'da hem de Bulgaristan'da kullanılanlardan seçilmiştir. Bunlardan bazıları: *körün değneği gibi, yumurta te tekerlendi, te beyni aktı, hem oturmak hem mercimek yolmak, hadi sen de kaz akılı kız, saçı uzun aklı kısa* şeklindedir. Ayrıca yazar *peşkır, taa, te* gibi Anadolu ve Balkan ağızlarındaki sözcükleri de kullanmıştır.

4.6. Diğer

4.6.1. Belgesel-Araştırma

4.6.1.1. *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)*[566]

Ahmet Şerif Şerefli'nin şair kimliğinin yanında bir de araştırmacı-gazeteci kimliği vardır ki *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* adlı eserini bu kimliği ile oluşturmuştur.

Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989), Şerefli'nin 1879-1989 yılları arasında, Türklerin Bulgaristan'daki durumlarına yönelik araştırmaları ve röportajlarından oluşmakta olup bu röportajlar mümkünse yüz yüze, mümkün değilse mektuplaşma yoluyla olmuştur.[567] Eserde, toplam on üç başlık bulunmakta ve sanatçı yüz on dokuz kişiye dair bilgi vermektedir.

[566] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
[567] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…,s. XXVII.

Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* adlı eserinin *Sonsöz Yerine* kısmında, eserini 5-6 yıl süren bir çalışma ve araştırma sonucu meydana getirdiğini ve 300-400 kadar sıkıntı yaşamış Bulgaristan Türk'üne dair bilgi verdiğini aktarmaktadır.[568] Yazar bu çalışmasını meydana getirirken çeşitli zorluklarla karşılaşmış, çeşitli engellemelere maruz kalmış, maddi zorluklar yaşamış ancak tüm sıkıntılara rağmen araştırmalarını sürdürmüş ve eserini yazmıştır.[569]

Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989) isimli eserin ilk sayfasında basıldığı dönemin Kültür Bakanı Prof. Dr. B. Suat Çağlayan'ın sunuşu yer almakta, hemen arkasında Ahmet Şerif Şerefli'nin bir fotoğrafı bulunmakta ve fotoğrafı içindekiler kısmı takip etmektedir. Arkasından Roma rakamlarıyla numaralandırılmış olarak -24 sayfa tutarında- söz konusu eserin yayımlandığı 2002 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Anabilim Dalı öğretim görevlisi ve BTGBT (Bulgaristan Türk Gençliği Teşkilatları Birliği) üyesi Ahmet Cebeci'nin sunuşu yer almaktadır. Bu sunuşun ardından Ahmet Şerif Şerefli'nin kaleme aldığı kırk sayfalık *Önsöz Yerine* kısmı gelmektedir. Son olarak Ahmet Şerif Şerefli'nin kitapta bazı bilgi eksiklikleri olduğunu düşünmesi üzerine Nüvvap'ta hocası olan Osman Kılıç'tan 1940-1950 yıllarına dair bilgi aldığı mektubu bulunmakta ve mektubun ardından eserin ana bölümleri başlamaktadır.

Ahmet Cebeci yazmış olduğu sunuş bölümünde, eserin adını *Yüzyıllık Soykırım - Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* olarak zikretmiştir. Ahmet Şerif Şerefli'nin milliyetçi kimliğinin Bulgaristan komünist rejimi tarafından tehdit olarak görülmesine ve çektiği sıkıntılara değinmiştir.[570]

Ahmet Cebeci, Bulgar hükümetinin Türk nüfusunun dağılımına ilişkin kasıtlı olarak krallık dönemi ve komünist dönemde yanlış bilgiler sunduğunu, Türk nüfusunun gerçek sayısının yarısından azının gösterildiğini, Osman Keskinoğlu'nun 1948-1949 yılları arasında Nüvvap okulu öğrencilerine gizlice nüfus sayımı

[568] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 735.
[569] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 6.
[570] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…,s. XV.

yaptırdığını ve gerçek sayının 1,5 milyon civarında olduğunu belirtmiştir. Daha sonra 1965 yılında BTGTB'nin yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Bulgaristan'daki Türk nüfusunun 2.200.000 olduğunu fakat resmî makamlarca bu sayının 800.000 olarak ilan edildiğini ifade eden Ahmet Cebeci, sunuşunda Bulgaristan'daki Türk nüfusuna ilişkin bilgiler barındıran, Bulgaristan'daki nüfusun etnik dağılımına dair bir tabloya ve ayrıca 1989'daki göç sırasında Bulgaristan Türkleri Derneği Başkanı olarak göç eden soydaşlarla Çorlu'da yaptığı görüşmelerde gözlemlediği ve dinlediği bazı sıkıntılara yer vermiştir.

Hem Ahmet Şerif Şerefli hem de Ahmet Cebeci, Türkiye'nin Bulgaristan'ın yaptığı zulmü durdurmak yerine kapılarını soydaşlarına açmasını eleştirmiş ve bunu "yanlış bir tutum" olarak değerlendirerek Türkiye'nin göç kararını "Bulgaristan'daki haklarını elleriyle teslim etmek" olarak nitelemişlerdir. Ahmet Cebeci, ideolojik bir bakış açısı ve hesaplamayla Türk nüfusunun Bulgaristan'da kalmaya devam etmesinin Türklerin lehine olacağını fakat yapılan hatanın tarihte de benzerlerinin yine Bulgaristan Türklerinin göçmen olarak kabul edilmesiyle yapıldığını ifade etmiştir.[571]

Ahmet Cebeci, 1989 yılında yaşanan olaylar karşısında Türk basınının duyarsızlığını eleştirmiş ve dönemin yetkililerinin önlem almamasına serzenişte bulunmuştur.[572]

Türklerin Bulgaristan'daki 120 yıllık sürecini mercek altına alan Ahmet Şerif Şerefli, eserine Türklerin Bulgaristan'daki yayın hayatı, okulları ve diğer sosyal hak ve özgürlüklerinin durumunu dönemlere göre inceleyip analiz ettiği kırk sayfadan oluşan *Önsöz Yerine* adında bir bölüm ile başlamıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, söz konusu eseri, yaşananların unutulmaması, kayıtlara geçmesi ve bu kadarını Türk ırkına borçlu olduğu fikriyle kaleme almıştır. Şerefli, dönemin Türkiye hükümetinin göç eden kişilere karşı olan duyarsız tavrı ve bu

[571] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. XX-XXV.
[572] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s .XXVI.

kişilerin ırksal bir savaşın savaşçıları olarak takdir görmemeleri nedeniyle bazı gazilerin ve kişilerin kırgın olduğunu ve *Bulgaristan'daki Türkler* isimli bu eserde yer almak istemediklerini belirtmiştir.[573]

Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* isimli eserinde ulaşabildiği belge ve bildirilerin aslına ve adı geçen kişilerden bazılarının fotoğraflarına yer vermiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgaristan'daki Türkleri kast ederek eserin birçok yerinde kullandığı "kılıç artığı" söz öbeği kuşkusuz ki eserinin en dikkat çekici ifadesidir. "Kılıç artığı" tanımını diğer eserlerinde de Bulgaristan Türklerini tanımlamak için sık sık kullanmaktadır. Yazar, söz konusu ifadeyi bazen "kılıç kaçkını" şeklinde de kullanmaktadır. Şerefli için "kılıç artığı" ifadesi Bulgaristan Türklerinin sıfatıdır adeta.

Türk olmak, nesillerinin Osmanlıdan gelmiş olması ve Türkiye'ye duydukları sevgi, Bulgaristan'daki Türklerin yaşadıkları sıkıntıların nedenidir. Komünist idareciler, "Türkiye kapitalisttir sevmemelisiniz" gibi anlamsız gerekçelerle bu sevginin önüne geçmeye çalışmıştır.[574]

Bulgaristan Türklerinin göç süreci 120 yıllık bir dönemi kapsamaktadır.[575] Türklerin Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç çilesi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile başlamıştır. Ahmet Şerif Şerefli, bu ve benzeri göç dalgalarının her 5-10 yılda bir tekrarlandığını ve son patlağın 1989 yılında verildiğini ifade etmekle birlikte bu göçlerin yanlış olduğuna değinmektedir. Şerefli, Bulgaristan'da altında ve üstünde Türklerin bulunduğu toprakların da Türk yurdu olduğunu savunmaktadır. Buna göre vatan toprağını bırakıp gitmek, yapılabilecek en hatalı davranıştır.[576] Uğruna şehitler ve gaziler verilmiş toprakların, üzerinde yaşayanlar için vatan olduğu gerçeği kuşkusuz inkâr edilemez.

---

[573] Ahmet Şerif Şerefli *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 29.
[574] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 18.
[575] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 1.
[576] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 29.

Komünist rejim döneminde, komünizmi desteklemeyen Türklere hakaret amacıyla bazı ifadeler kullanılmıştır:

"Hakaretlerin, iftiraların silinmeyenleri, "amel defterine" yazılanları şunlardır: "Burjuva artığı", "Yabancı eleman", "Kulak nesli", "Osmanlı kafalı", "Pantürkist" vs. Bunlar kasaplık hayvanlara vurulan o kara damgalar gibiydi. Damgalanan hayvanlar misali ya cezaevlerine gönderiliyorlardı; ya Lovça, Yeniköy, Rositsa, Belene, Bobovdol gibi işkence kamplarına sürülüyorlardı adam edilmek için."[577]

1974 Kıbrıs Harekâtı, Bulgaristan Türklerinin zaten hassas olan durumunu daha da gerginleştirmiştir. Bulgaristan hükümeti, benzer bir olayın kendilerinin başlarına da gelebileceği endişesine kapılmış ve Türklere uygulanan baskı daha da artmıştır.[578]

[577] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*…, s. 11.
[578] Ahmet Şerif Şerefli, *Bulgaristan'daki Türkler*..., s. 23.

5. BÖLÜM

AHMET ŞERİF ŞEREFLİ'NİN ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

5.1. Şiirlerinin Biçim Açısından İncelenmesi

5.1.1. Nazım Biçimleri

Nazım biçimleri, dize ve uyağın en az ikili en çok onlu olarak kümelenmesi ve bir düzen içinde birleşmesi ile oluşmaktadır. Bu kümeleniş ve dizeler arasında uyakların dağılımından ise uyak düzeni doğmaktadır. Nazım biçimleri dize ve uyak düzenine göre çeşitli isimler almaktadır. Nazım biçimlerinde ölçü olarak kullanılan parçaya nazım birimi denmektedir. Nazım birimi, divan şiirinde beyit, halk şiirinde dörtlük ve yeni Türk şiirinde de dizedir.[579]

Ahmet Şerif Şerefli, Türk edebiyatının çeşitli nazım biçimlerini kullanmaya çalışmışsa da şekil ve konu bakımından tam özellik gösteren şiirlerinin sayısı oldukça azdır. Şerefli, ölçülü ve uyaklı şiir yazma girişimlerinde bulunmuş, Türk şiirinin çeşitli biçimsel özelliklerini şiirlerinde uygulamak için çabalamıştır. Ancak komünist yönetimin yasaklarla dolu uygulaması, şairin kendini söz konusu durum için gerekli bilgiyle donatmasını engellemiştir. Şerefli yine de bu hususa yönelik denemelerde bulunmuş, bazı şiirlerini destan, çocuklar için yazdığı bazı şiirlerini de bilmece ve tekerleme biçimine benzeterek kaleme almıştır.

Halk şiirinde en uzun nazım biçimi olan ve genellikle hece ölçüsünün onbirli kalıbıyla yazılan destan, dört dizeli bentlerden oluşmakta olup uyak düzeni b a b a – c c c a – d d d a … şeklindedir.[580] Şerefli'nin, özellikle komünizme inandığı ve komünist ideolojiyi anlattığı dönemdeki şiirlerin bazılarında destan havası sezinlemek mümkün olsa da bu şiirleri hiçbiri biçim tekniği açısından destan özelliği

[579] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 8. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005 s. 95.
[580] Cem Dilçin, *Örneklerle Türk…*, s. 315.

göstermez. Örneğin, *Müjde* isimli kitapta bulunan *Hayat Emelden Daha Güzel Olacak* başlıklı manzume konu itibariyle destan özelliği gösterirken biçim özellikleri bakımından destan özelliği taşıdığı söylenemez.

Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerinde mısra kümelenişi bakımından genel itibariyle karışık düzenli biçimleri ve serbest nazım biçimlerini tercih etmekle birlikte beşliklere, altılıklara, yediliklere ve sekizliklere de yer vermiştir.

5.1.1.1. Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirler

5.1.1.1.1. Düzenli Nazım Biçimleri

Düzenli nazım biçimleri, daha evvel Türk edebiyatında bulunmayan ve ilk kez Servet-i Fünun şairleri tarafından kullanılarak Türk edebiyatına sokulan biçimlerdir.[581]

Bazı şiirlerinde düzenli nazım biçimlerinden çapraz ve sarma uyak tarzını kullanan Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerine genel olarak bakıldığında çoğunlukla serbest şiirler kaleme almıştır.

Şerefli'nin şiirlerinde en sık rastlanan uyak ise yarım uyaktır. Bunun yanında tam ve zengin uyaklı şiirleri de mevcuttur. Şair, sık olmamakla birlikte şiirlerinde redife ve tunç kafiyeye de yer vermiştir.

"…
… başı
… aşı
… boşaldı
… başı

[581] Cem Dilçin, *age.*, s. 368.

… “

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 36)

5.1.1.1.1.1. Çapraz Uyak Tarzı

4 dizeli bentlerle kurulan bir biçimdir ve her dörtlüğün tek ve çift sayılı dizeleri kendi arasında uyaklıdır. Uyak düzeni şu şekildedir: a b a b – c d c d – e f e f…[582]

Şerefli'nin *Müjde* adlı eserinde bulunan *Yeter Artık, Azın Çoğu* isimli eserinde yer alan *Asker Mektubu*, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli kitapta bulunan *Piyoner*, *Barış Şarkısı* ve *Hepimiz Kardeşiz* başlıklı manzumeleri çapraz uyak tarzındadır.

5.1.1.1.1.2. Sarma Uyak Tarzı

4 dizeli bentlerle kurulan bir biçimdir ve dörtlük sayısı sınırlı değildir. Her dörtlüğün birinci ve dördüncü ikinci ve üçüncü dizeleri kendi aralarında uyaklıdır. Uyak düzeni şöyledir: a b b a – c d d c – e f f e….[583]

Ahmet Şerif Şerefli'nin *Müjde* isimli kitabında bulunan ve tek dörtlük artı bir mısradan oluşan *Esmer Güzeli* isimli şiir sarma uyak tarzındadır.

5.1.2. Nazım Türleri

[582] Cem Dilçin, *age.*, s. 370.
[583] Cem Dilçin, *age.*, s. 371.

Ahmet Şerif Şerefli'nin hisli kişiliği sanat hayatının her döneminde eserlerine yansımıştır. Bu durumun neticesinde kaleme aldığı nazım eserlerde ilk dönemden son döneme kadar lirik bir hava sezilir. Bu lirik hava son dönem eserlerinde daha çok gözlemlenir. İlk şiir kitabı *Müjde'*de yer alan şiirlerin çoğunluğu lirik olmakla birlikte epik, didaktik ve pastoral tarzda şiirler de mevcuttur. Ahmet Şerif Şerefli'nin basılan ikinci şiir kitabı *Azın Çoğu* isimli eserinde yer alan toplam 47 adet şiirden sadece 4 tanesi pastoral, geriye kalan 44 tanesi lirik tarzdadır. *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli kitapta Ahmet Şerif Şerefli'ye ayrılan bölümde yer alan şiirlerin çoğunun didaktik ve lirik tarzda olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu eserde pastoral ve epik şiirlere az da olsa rastlanır. Şerefli'nin yayımlanan üçüncü şiir kitabı *Üçüncü Adım* adlı eserde yer alan şiirlerin neredeyse tamamı liriktir. *Üçüncü Adım*'da toplam 30 adet manzume bulunur ve bunlardan yalnızca 3 tanesi pastoral ve 1 tanesi didaktik tarzdadır. Ahmet Şerif Şerefli'nin Türkiye'de basılan ilk şiir kitabı *Çoğun Azı* adlı esrinde yer alan şiirler de yine lirik tarzda yoğunlaşmıştır. Bunun yanında eserde 1 tane epik, 3 tane de pastoral tarzda şiire rastlanır. Türkiye'de yayımlanan ikinci şiir kitabı *Vakit Çok Geç*'te yer alan şiirlerin tamamı lirik tarzdadır.

Yukarıda verdiğimiz bu bilgiler ışığında sanatçının şiirlerini hatırı sayılır oranda lirik tarzda kaleme aldığını söylemeden geçemeyeceğiz.

5.1.2.1. Lirik Şiirleri

Lirik şiir, içten gelen duyguları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür.[584]

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinin birçoğu lirik şiir niteliğindedir. Ahmet Şerif Şerefli'nin *Müjde* isimli kitabında bulunan *Yeter Artık, Sen Benim Olduğun Zaman, Şiirim Diyorum Adına, Müjde, Nişan Çevresi, Bir Avuç Toprak, Yılbaşı Levhaları, Esmer Güzeli* başlıklı şiirleri ve *Neden bugün öfkeli efkârlı deniz* mısraıyla başlayan

[584] Cem Dilçin, *age.*, s. 395.

şiiri lirik tarzdadır. Şerefli'nin *Azın Çoğu* isimli kitabında yer alan *Nasırlı Eller* bölümünde bulunan *Nasırlı Eller, Duvardan Bakan Resim, Din Üstüne, Mersiye, Şiirmiş Senin Adın, Gecenin Saat Biri, Trende Yolculuk, Edyatırlı Eminecik*, *Asker Babaya Mektup, İnstruktor Kadın, Dönüş* başlıklı manzumeleri lirik tarzdadır. *Azın Çoğu* isimli kitabında yer alan *Dünya Bir İskele* isimli bölümde bulunan bütün şiirler lirik tarzdadır. *Azın Çoğu* isimli, eserin üçüncü bölümü olan *Minyatür Şiirler* adlı bölümde bulunan *2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11* ve *Bu İlk Sevda Olmasın* başlıklı şiirler lirik tarzdadır. *Azın Çoğu* adlı kitabın son bölümü olan aynı isimli *Azın Çoğu* bölümünde bulunan bütün şiirler lirik tarzda kaleme alınmıştır. *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* adlı müşterek eserde Ahmet Şerif Şerefli'ye ayrılan bölümde yer alan *Yıldızlara Yolculuk, Yurtta Bahar, Duvarcının Oğlu, Ana Şefkati, Eminecik, Barış Şarkısı, Vatan, Ben Neyim?, Yıldızlar, Sihirli Güneş, Kardan Adam* başlıklı şiirler lirik tarzda kaleme alınmıştır. *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında bulunan 30 adet şiirden 26 tanesi lirik şiirdir. Ahmet Şerif Şerefli'nin *Çoğun Azı* adlı şiir kitabında bulunan 61 adet şiirin 57 tanesi lirik tarzdadır. Ahmet Şerif Şerefli'nin son şiir kitabı olan *Vakit Çok Geç* isimli eserinin tamamı lirik tarzda şiirlerden oluşmuştur.

5.1.2.2. Pastoral Şiirleri

Pastoral şiir, doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemi anlatan şiir türüdür.[585]

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirini besleyen önemli noktalardan biri doğa güzellikleri, doğa insan ilişkisi, kırsal yaşam ve doğaya duyduğu sevgidir. Ahmet Şerif Şerefli'nin *Müjde* isimli şiir kitabında bulunan *Adı Kara* başlıklı şiiri pastoral tarzdadır. Sanatçının, *Azın Çoğu* isimli kitabında bulunan *Nasırlı Eller* bölümünde yer alan *Dağların Çobanı, Orak Manzarası* başlıklı şiirleri ve yine aynı kitap içerisinde bulunan *Minyatür Şiirler* bölümündeki *1* başlıklı şiiri pastoral niteliktedir.

[585] Cem Dilçin, *age.*, s. 396.

Şerefli'nin *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserinde bulunan *Dağlar ve Kuşlar, Gezi, Yıldızlar* başlıklı şiirleri pastoral niteliktedir. *Üçüncü Adım* isimli eserde yer alan *Aç Harmanı, Bizim Sokak, Buğdayların Türküsü* başlıklı şiirler pastoral tarzdadır. *Çoğun Azı* isimli eserde yer alan *Yosun, Çöplükten Fışkıran Zambak, Bir Kır Gezisi* başlıklı şiirler pastoral tarzdadır.

5.1.2.3. Didaktik Şiirleri

Didaktik şiir, belli bir düşünceyi aşılamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan, duygu yönü zayıf şiir türüdür.[586]

Ahmet Şerif Şerefli'nin didaktik şiirleri *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde yoğunlaşmıştır. Söz konusu eserde bulunan *Aşçı Başı, Elveda, Hepimiz Kardeşiz, Barış, Mustafacık, Kurnaz Ali, Kurnaz İlyaz, Sihirli Kalemin Hikâyesi, Haylaz Ayvaz, Meslek, Ana* başlıklı şiirleri didaktik tarzdadır. Ahmet Şerif Şerefli'nin ilk şiir kitabı olan *Müjde* isimli eserinde bulunan *Ver Elini Gençlik, Komünizm Kırlangıçları, Neden, Kuşçu İbrahim Dedenin Haykırışı* başlıklı şiirleri didaktik özellik gösterir. Sanatçının *Üçüncü Adım* isimli eserde bulunan *Emperyalizm* başlıklı şiiri didaktik tarzda kaleme alınmış şiirlerindendir.

5.1.2.4. Epik Şiirleri

Epik şiir, konusu savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi olan ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen uzunca şiirlerdir.[587]

Ahmet Şerif Şerefli'nin en az epik tarzda şiirler yazdığını söylemek mümkündür. Ahmet Şerif'in *Müjde* isimli kitabında bulunan *Uzun Yolun Yolcusu,*

[586] Cem Dilçin, *age.*, s. 397.
[587] Cem Dilçin, *age.*, s. 401.

Acı Hatıra, Dimitrovgrad, Hayal Emelden Daha Güzel Olacak başlıklı manzumeleri epik tarzda kaleme alınmıştır. Ahmet Şerif'in *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli kitapta bulunan şiirlerinden *İşçi, Oktobr, Piyoner* başlıklı şiirleri epik şiir özelliği göstermektedir. Sanatçının *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında bulunan *Orhon Yazıtları* başlıklı manzumesi de yine epik tarzdadır.

5.1.3. Vezin

Ahmet Şerif Şerefli beyitlerle kurulan nazım biçimlerine sahip olan şiirler kaleme almadığından aruz veznini de kullanmamıştır. Şiirlerinde vezin kullanmayı çok sık tercih etmemekle birlikte bazı şiirlerini hece vezni ile kaleme almıştır. Hece vezni ile yazdığı şiir sayısı oldukça azdır. Hece vezni ile yazdığı şiirlerin çok azı kusursuz vezin ile yazılmış, büyük çoğunluğunda hece vezni kusurludur. Sadece *Müjde* isimli kitabında yer alan *Esmer Güzeli* başlıklı tek dörtlük ve artı bir mısradan oluşan şiirinde hecenin 11'li kalıbını kusursuz kullanmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin hece veznini kullandığı şiirleri *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* adlı ortak eserde yoğunlaşmıştır. Sanatçı söz konusu eserde bulunan *Yurtta Bahar* (8'li), *Duvarcının Oğlu* (8'li), *Barış Şarkısı* (11'li), *Ana* (11'li), *Piyoner* (8'li), *Mustafacık* (8'li) başlıklı şiirlerini hecenin farklı kalıplarında kaleme almıştır. Eserde yer alan *Ana Şefkati* isimli şiir hecenin 11'li kalıbıyla yazılmıştır fakat üçüncü bendin ikinci mısraı 12'li ve beşinci bendin son mısraı 10'lu hece veznindedir. Bu durum kuşkusuz vezin kusurudur. *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde bulunan 11 adet şiirde vezin kusuru mevcuttur. Yine sanatçının *Müjde* isimli eserinde bulunan 2 şiirde de vezin kusuru bulunmaktadır. Diğer şiir kitaplarında da kusurlu hece vezinlerine tesadüf etmek mümkündür.

Ahmet Şerif *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* adlı ortak eserde kalıp dışında kalan hece vezinleri de kullanmıştır. Bunlar 4'lü 5'li ve 6'lı hece vezinleridir. Eser içerisinde bulunan *Yıldızlar, Kurnaz Ali* isimli manzumeler 5'li hece vezninde, *Elveda, Hepimiz Kardeşiz, Kurnaz İlyaz* başlıklı şiirler 6'lı hece vezninde ve son

olarak *Sihirli Güneş* başlıklı manzume hecenin 4'lü vezni ile yazılmıştır. Kusurlu olarak kullandığı vezinler içerisinde de hecenin 4'lü, 5'li ve 6'lı veznine rastlanır.

Sonuç olarak, Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde en sık hecenin 8'li kalıbını tercih ettiğini ve sonraki tercihinin hecenin 11'li kalıbı olduğunu söylemek doğru olacaktır. Yeni ölçüler denemeye çalışan yazar, *Asker Mektubu* şiirinde 8 6 8 6 şeklinde bir vezin kullanmıştır.

5.1.4. Edebî Sanatlar

Edebî sanatlar, Türk edebiyatının ilk devirlerinden beri kullanılmış ve çeşitli şekillerde tasnif edilmiştir. Ali Nihâd Tarlan'ın yapmış olduğu tasnif edebî sanatları heyecana ve fikre bağlı şeklinde gruplamaktadır.[588]

Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerinde genel manada açık ve sade bir dili tercih etmesinin yanında şiirlerinde heyecanını etkili bir şekilde yansıtmak ve mısralarındaki manaya derinlik kazandırmak için söz sanatlarından da yararlanmayı ihmal etmemiştir.

5.1.4.1. Teşbih

Heyecana bağlı ve mana sanatlarından olan teşbih, aralarında çeşitli yönlerden benzerlik bulunan iki varlıktan zayıf olanın kuvvetlisine benzetmek sanatıdır. Teşbih sanatında en az iki en fazla dört öge bulunur, bu ögelerin bulunup bulunmamasına ve ögelerinin sayısına bağlı olarak çeşitli isimler alır.[589]

---

[588] İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 3. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s. 15.
[589] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 163-164.

Ahmet Şerif Şerefli'nin sık kullandığı sanatlardan biri teşbihtir. Sanatçı, teşbih sanatının çeşitlerinden teşbih-i mufassal, teşbih-i muhtasar, teşbih-i müekked ve teşbih-i beliğe şiirlerinde yer vermiştir.

Teşbih-i mufassal: Ayrıntılı teşbihtir, benzetmenin dört ögesi de bulunur.[590]

" …

su gibi serin bir hava dalgası yayıldı

…"

(Üçüncü Adım, s. 58)

Ahmet Şerif Şerefli, mısrada havayı suya benzetmiştir. Bu benzetmeyi yaparken de benzetmenin bütün ögelerini kullanmıştır. Benzeyen hava, kendisine benzetilen su, benzetme yönü serinliği ve benzetme edatı gibidir.

Teşbih-i muhtasar: Benzetme yönü söylenilmeden yapılan teşbihtir.[591]

" Karınca misali plajda insanlar;

İşçisi de burada, köylüsü de,

…"

(Müjde, s. 25)

Şair, plajda toplanan insanları karıncalara benzetmektedir. Her sınıftan insanın bir arada oluşunu anlatır. Benzeyen insan, benzetilen karınca, benzetme edatı misalidir.

[590] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 166.
[591] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 166.

Teşbih-i Müekked: Benzetme edatı bulunmayan teşbih çeşididir.[592]

"…

istikametsiz tüy bulutlar dolaşıyordu semada

…"

(Azın Çoğu, s. 34)

Şair, bu mısrada bulutları savrulan, yönü olmayan tüye benzetmektedir. Benzeyen bulutlar, kendisine benzetilen tüy, benzetme yönü ise istikametsiz olmasıdır. Görüldüğü üzere benzetme yönü yoktur.

Teşbih-i beliğ: Sadece benzeyen ve kendisine benzetilen ögeleriyle yapılır.[593]

"…

duyunca hürriyet denen baharı

…"

(Müjde, s. 22)

Sanatçı, hürriyeti bahara benzettiği bu mısrada benzetmeyi yalnızca benzeyen ve kendisine benzetilenle yapmıştır.

Temsilî Teşbih: Benzeyenin çeşitli özellikleri kendisine benzetilen üzerinde toplanarak yapılır.[594]

"…

Yüzün Afrika güneşleri gibi sıcak, temiz ve derin!

[592] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 168.
[593] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 169.
[594] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 172.

…”

(Azın Çoğu, s. 33)

Şair, sevgilinin yüzünü Afrika güneşine benzetirken duyduğu heyecana bağlı olarak birden fazla benzetme yönü dile getirir. Benzeyen sevgilinin yüzü, kendisine benzetilen Afrika güneşi, benzetme edatı gibi, benzetme yönü sıcak oluşu, temiz oluşu ve derin oluşudur.

Teselsülî Teşbih: Benzeyenin bir yönü için birden fazla kendisine benzetilen bulunarak yapılan benzetmedir.[595]

“…

Bazen utanç gibi içimdesin, bazen bayram.”

(Çoğun Azı, s. 27)

Ahmet Şerif Şerefli, yukarıdaki mısrada sevgiliyi hem utanca hem de bayrama benzetmiştir. Benzeyen sevgili, benzetme edatı gibi, kendisine benzetilenler utanç ve bayramdır.

5.1.4.2. İstiâre

Benzetmenin iki ögesinden -benzeyen ve kendisine benzetilen- yalnızca biriyle yapılan benzetme sanatıdır.[596]

Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerinde istiâre sanatını da kullanmıştır. İstiârenin açık ve kapalı şekillerine yer vermiştir.

[595] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 174.
[596] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 68.

Açık İstiâre: Benzeyen ve kendisine benzetile iki ögeden yalnızca benzetilenin söylenerek yapıldığı istiâredir.[597]

"…

Bu çoktandır can evimizde tomurcuklanır!

…"

(Azın Çoğu, s. 26)

Şair, bu mısrada uzaya yapılacak olan yolculuğun müjdesini tomurcuğa benzetir. Benzeyen müjde, kendisine benzetilen tomurcuktur. Müjde söylenmeyip, tomurcuklanma söylenerek açık istiare yapılmıştır.

Kapalı İstiâre: Yalnızca benzeyenin söylendiği istiâredir.[598]

"…

Her zafer, terle yoğrulan bu toprağa

…"

(Müjde, s. 7)

Ahmet Şerif, toprağı yoğrulan bir hamura benzetmiştir. Benzetilen söylenmemiş, benzeyen söylenmiştir.

5.1.4.3. Mecaz-ı Mürsel

[597] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 69.
[598] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 74.

Kelimenin gerçek manası dışında kullanılmasıyla yapılan sanattır.[599] Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerinde sık olmamakla birlikte mecaz-ı mürsel sanatına da yer vermiştir.

"…

iğneyle ekmeğimi kazandığım günlerde

…"

(Azın Çoğu, s. 15)

Şair, bir dönem meslek olarak terzilik yapmıştır. Bu meslekle para kazanıp karnını doyurmuştur. Bu durumu anlatan bu mısrada iğneyle anlatılmak istenen terziliktir ve mecazi kullanım söz konusudur.

5.1.4.4. Kinâye

Kinâye, gerçek ve mecazî manaları olan bir sözü, onun mecazî manasını kast ederek kullanmaktır.[600] Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerini kaleme alırken zaman zaman kinaye sanatına da başvurmuştur.

" Ve birer birer geliyor bu bahçeye

Komünizm kırlangıçları!"

(Müjde, s. 22)

Yukarıda aktardığımız mısrada "komünizm kırlangıçları" sözü kinâyelidir. " çalışkan işçiler ve davaya hizmet eden insanlar" manasında kullanılmıştır. Fakat sözü gerçek manasında aldığımız zaman da ifade gücü olduğunu görürüz.

---

[599] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 102.
[600] İsa Kocakaplan, a*ge.*, s. 92.

5.1.4.5. Teşhis

Kişileştirme anlamına gelen teşhis, insan olmayan bir varlığa insanî vasıf yüklemek suretiyle yapılan bir sanattır.[601]

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde en sık teşhis sanatını kullanmıştır. Şerefli için tabiat ve tabiat unsurları sevgiden öte tutku hâlindedir. Şiirlerinde doğa unsurlarına çeşitli insani özellikler yükleyerek sık sık yer vermektedir.

"Güneş dede

Üşütmesin

Diye bizi

Kucak kucak

Dünya denen

Evimize

Ateş atar!

…"

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 31)

5.1.4.6. Mübalağa

Ahmet Şerif Şerefli, şiirlerinde yaşadığı coşkuyu daha yoğun ifade edebilmek için zaman zaman mübalağa sanatına başvurmuştur.

"…

[601] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 178.

Tanrıyla ortaklaşa mı kurdun bu eseri Sinan Usta?

…”

(Çoğun Azı, s. 88)

Ahmet Şerif Şerefli, Mimar Sinan’ın ustalık eseri olan Selimiye camisi karşısında duyduğu hayranlığı Mimar Sinan ile Tanrının ortak olarak yapmış olacağını ifade ederek mübalağa etmiştir.

5.1.4.7. Telmih

Sanatkârı heyecanlandıran olayın bir yönü, başka bir olayın veya kişinin yahut fıkranın hatırlanmasını sağlar. Sanatkâr da hatırladığı olayı ön plana çıkarır ve bunun sonucunda telmih sanatı meydana gelir.[602]

Şair, düşüncelerini aktardığı şiirlerinde zaman zaman telmih sanatına yer vermiştir.

“…

Aşkta Ferhat isen

İşte büyük susuzluğu İstanbul’un!

…”

(Vakit Çok Geç, s. 12)

[602] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 150-151.

5.1.4.8. Tezat

Zıtlık üzerine kurulan bu sanata Ahmet Şerif Şerefli, istediği anlam kuvvetini yakalayabilmek için zaman zaman şiirlerinde yer vermiştir.

"…

aydınlık çarmıhtayken

Karanlığın dilinden yalnız sen anlardın.

…"

(Üçüncü Adım, s. 17)

5.1.4.9. Tazmin

Başka bir şairin mısra veya beytini şiirde kullanmak sanatıdır.[603] Şairin, Nazım Hikmet'e olan hayranlığının bir neticesi olarak Nazım Hikmet'i andığı birkaç şiirinde tazmin sanatına başvurmuştur.

"…

"Yaşamak güzel şeydir kardeşim" diyordu üstat Nazım.

…"

(Vakit Çok Geç, s. 33)

5.1.4.10. Tecahül-i arif

Tecahül-i arif, bilinen bir hususun bir nükte gözetilerek bilmezden gelinerek yapılır. Şerefli de zamanın hızlı akması ve yaşlanması karşısında bilmezden gelerek söz konusu sanata başvurmuştur.

---

[603] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 139.

“…

Kaşığı titreten eller benim ellerim mi?

Alnımdaki bu çizgileri kimler kertmiş?

…”

(Müjde, s. 33)

5.1.4.11. Nida

“…

Heyyy,

hayat ne kadar güzel!

…”

(Müjde, s. 6)

5.1.4.12. İrsal-i Mesel

Şairin şiirde atasözü veya deyim kullanmasıyla oluşan sanattır.[604] Eserlerinde deyim ve atasözlerine yer vermeye özen gösteren Şerefli, şiirlerinde İrsal-i mesel sanatını kullanmıştır.

“düşman uyumazmış diyorlar uyusa da su.

…”

(Üçüncü Adım, s. 44)

[604] İsa Kocakaplan, *age.*, s. 66.

5.2. Şiirlerinde Dil ve Üslup

Sade bir İstanbul Türkçesi kullanmaya çalışan Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'da yaşadığı baskılar neticesinde Türkçenin imla kurallarından uzak kalmıştır ve noktalama işaretlerini tam anlamıyla doğru kullanamaz. Bunun yanında Şerefli, eserlerinde yabancı sözcüklere yer vermekten kaçınmış olmasına karşın komünizmi desteklediği dönemde yazdığı *Müjde*, *Azın Çoğu* ve *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli manzum eserlerinde komünizmle ilgili bazı kavram ve sözcüklere yer vermiştir. Bu durum daha az olmakla birlikte geçiş dönemi eseri olarak nitelenebilecek *Üçüncü Adım* isimli eserinde de mevcuttur.

Şerefli, komünizmi desteklediği dönemde slogan ya da marş havasında kullandığı ve üslubunun ana ögesini oluşturan bazı söylemleri fikirleri değiştikten sonra da kullanmaya devam etmiştir. Örneğin *Vakit Çok Geç* isimli eserde yer alan, Uğur Mumcu için yazdığı *24 Ocak* başlıklı manzumede şair şiirini slogan değerinde ve davaya daveti çağrıştıran sözcüklerle oluşturduğu mısralarla bitirir. Söz konusu mısralar şu şekildedir:

"*(...)*
Tümü birbirine kenetlenmiş, bir yumruk, bir düğüm!
Kaç Mumcu vardır gelecekten bu kadar çok veren?
Koru bekleten kül, davayı yaşatan ölüm!"

Ahmet Şerif Şerefli'nin halk kültürü ve geleneği unsurlarına çok önem verdiğini daha önce de belirtmiştik. Toplumun yaşamından kesitlere şiirlerinde yer vermiş, genç kızların çeyiz hazırlıkları, yöresel kıyafetler gibi unsurları benzetme aracı olarak kullanmış, bazen de sadece bu gibi hususları tek başına şiirlerinde işlemiştir. Bunun bir neticesi olarak Şerefli nazım eserlerinde halk söyleyişlerini kullanmıştır. Şerefli, "peşkır"[605], "taa", "te" gibi Anadolu ve Balkan ağızlarındaki sözcüklere eserlerinde yer vermiştir. Örneğin imlası "hamuru" olan sözcük

[605] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a…*, s. 92.

Şerefli'nin şiirinde "hamırı"[606] olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatçının, şiirlerinde "belik" ve "entari"[607] gibi sözcüklere tesadüf etmek mümkündür. Bulgaristan Türklerinin halk ağzında bulunan "debire"[608] ve Noel baba veya kardan adam gibi anlamaları olan "donak dede"[609] gibi sözcüklere de yer vermiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, şiiri bir fikri aktarmada araç olarak görmüş, şiirlerinde sorular sormuş, yargılamalar yapmış, hatta diyalog şeklinde şiirler oluşturmuştur. Şerefli, şiirlerinde tahkiye, hitabet ve konuşma üslubunu kullanmıştır. Şerefli'nin en sık kullandığı üslubun konuşma üslubu olduğunu belirtmek gerekir. Şairin konuşma üslubuyla kaleme aldığı şiirlerinde duygusal ve coşkulu bir hava sezinlenmekte ve şair, söz konusu şiirlerde zaman zaman seslenişlerde bulunmaktadır. Şerefli'nin en sık konuşma üslubunu kullanmasında duygusal kişiliğini, hümanist bakış açısını, aktarmak istediği fikirlerini ve düşüncelerini şiirlerine açıkça yansıtmak istemesi etkili olmuştur.

Konuşma üslubunu gözlemlediğimiz şiirleri *Müjde* isimli eserinde yer alan; *Acı Hatıra, Neden, Uzun Yolun Yolcusu, Adı Kara, Bir Avuç Toprak, Kuşçu İbrahim Dedenin Haykırışı, Şiirim Diyorum Adına, Sen Benim Olduğun Zaman, Yeter Artık, Esmer Güzeli, Neden Bugün Öfkeli Efkârlı Deniz*.

Azın Çoğu isimli kitapta bulunan kırk yedi şiirin altı tanesi hariç kırk bir tanesi konuşma üslubuyla yazılmıştır. Ortak eser olan ve çocuk şiirlerinin yer aldığı *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde bulunan Ahmet Şerif Şerefli'ye ait yirmi yedi şiirin on sekiz tanesi konuşma üslubuyla yazılmıştır. *Üçüncü Adım* adlı şiir kitabında bulunan yirmi sekiz şiirin iki tanesi hariç geriye kalan yirmi altı şiir konuşma üslubuyla yazılmıştır. *Çoğun Azı ve Vakit Çok Geç* isimli eserlerin ise tamamına konuşma üslubu hâkimdir.

---

[606] Ahmet Şerifof, *Azın…*, s. 68.
[607] Ahmet Şerifof, *Azın*…, s. 17.
[608] Ahmet Şerifof, Azın…, s. 25.
[609] Ahmet Şerifof, *Üçüncü…*, s. 10.

Ahmet Şerif Şerefli'nin tahkiye üslubunu çocuklara komünizmi öğretmek gayesiyle yazılmış ortak eser olan *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde daha sık kullandığını söylemek mümkündür. Şair, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* adlı eserde bulunan *Mustafacık, Kurnaz Ali, Kurnaz İlyaz, Sihirli Kalemin Hikâyesi, Haylaz Ayvaz* başlıklı şiirleri tahkiye üslubuyla kaleme almıştır. Şerefli, *Müjde* isimli kitapta bulunan *Müjde, Komünizm Kırlangıçları, Nişan Çevresi, Yılbaşı Levhaları* başlıklı şiirleri tahkiye üslubuyla yazmıştır. *Azın Çoğu* adlı eserde bulunan *5* ve *8* başlıklı şiirlerde de tahkiye üslubunu gözlemlemek mümkündür. Ahmet Şerif Şerefli'nin *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında bulunan *Ayşe Kız* başlıklı manzumesi tahkiye üslubuyla yazılmış bir halk türküsünün manzum şeklidir.

Ahmet Şerif Şerefli, zaman zaman hitabet üslubunu da kullanmıştır. Söz konusu üslubu daha çok komünizmi anlattığı şiirlerinde tercih ettiğini söylemek gerekir. Seslenişleri çoğu zaman halkadır ve halkı davaya hizmete, davayı desteklemeye çağırmaktadır. Hitabet üslubunun kullanıldığı şiirlerde marş ve slogan havası sezinlemek mümkündür. Bu tarz şiirleri son derece coşkulu ve heyecanlıdır. Şair, *Müjde* isimli şiir kitabında bulunan *Dimitrovgrad, Hayat Emelden Daha Güzel Olacak, Ver Elini Gençlik* başlıklı şiirlerini hitabet üslubuyla yazmıştır. *Azın Çoğu* isimli eserde bulunan *Din Üstüne, Yolumuzun Ötesi, Yeni Yıl, Kremikovtsi Senfonisinin* altıncı parçasında hitabet üslubunu sezinlemek mümkündür. Şerefli, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli şiir kitabında bulunan *Barış Şarkısı, Gezi, Piyoner Kafilesi, Barış* başlıklı şiirleri ve *Üçüncü Adım* adlı eserde bulunan *Emperyalizm* başlıklı şiiri hitabet üslubuyla kaleme almıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin üslubu için "özgün" sıfatını kullanmak pek güçtür ve şair, üslup bakımından Nazım Hikmet'ten yoğun olarak etkilenmiştir. Şerefli'nin birçok şiirinde konu, biçim ve özellikle üslup bakımından Hikmet'in etkisi aşikârdır. Bir başka deyişle sanatçının, kendine özgü bir üslup tercihinin olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

5.3. Şiirlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi

5.3.1. Bireysel Temalar

5.3.1.1. Aşk

İnsanoğlunun hayatında yer alan kadim duygu aşk, kimine göre akılla kavranması zor ve manevi âlemle ilgili, kimine göre daha ziyade beşerî özellikleri içeren bir olgudur. Tanrılar çağından günümüze dek sanatsal yaratıların doğrudan yahut dolaylı olarak mihenk taşı olan "aşk" olgusu, özellikle edebiyat yaratılarının sık işlenen temalarındandır. İnsanı anlamaya çalışan birçok bilim dalının da ilgilendiği bu olguyu Amerikalı psikolog Harry Harlow 1958'de şöyle değerlendirmiştir:

"Psikologlar olarak bize verilen görev insan ve hayvan davranışlarının bütün yönlerini bileşen değişkenlerine ayırarak çözümlemektir. Sevgi, aşk ya da tutku söz konusu olduğunda psikologlar görevlerinde başarısızlığa uğramışlardır. Sevgi ve aşk konusunda bildiklerimiz yalın gözlemlerden öteye geçmemekte, yazdıklarımızın daha iyisi şair ve romancılar tarafından yazılmaktadır."[610]

Sanat eserlerinin en sık işlediği konu olması bakımından Türk şiirinin ilk dönemlerinden son dönemine kadar aşk temasının şiirlerde işlenişini görmek mümkündür. Fuzulî ile hakka ulaşan aşk, yüzünü Bakî ile dünyevi meselelere dönmüştür. Nazım Hikmet ile birden çok kadın siluetine bürünen aşk Ahmed Arif'te Leyla olarak kalmıştır. Türk edebiyatında pek çok şairin, çeşitli dönemlerde, muhtelif şiirlerinde sık sık aşk olgusuna temas ettiklerini söylemek mümkündür. Kişiden kişiye farklılık gösteren aşk olgusu kültürel farklılıkları da yansıtmaktadır:

"Aşkın tanımı kültürden kültüre, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Araştırmacıların aşkı ele alış biçimleri de, bakış açılarına göre değişmektedir. Bu bakış açılarının bazıları bireysel ya da toplumsal özelliklere, kimileri evrimsel

[610] Cindy Hazan-Philip R. Shaver- Çev: Ali Dönmez, "Bağlanma (Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve)", *Psychological Inquiry*, Cilt: 5, No: 1, Yıl: 1994, s. 1.

geçmişe, kimileri de nöropsikoloji alanındaki bulgulara dayanmaktadır. (…) Moss ve Schwebel'in aktardığına göre, Freud aşkı, cinselliğin yüceltilmesi olarak, Harlow bağlanma davranışı olarak ve Fromm ilgi, sorumluluk, saygı ve anlayış olarak tanımlamıştır. Maslow ise, aşkı ikiye ayırmıştır. Birincisi, kişinin güvensizliğiyle gelişen ve düşük düzeydeki duygusal ihtiyaçları ifade eden "yetersizlik aşkı", ikincisi ise, yüksek düzeyde duygusal ihtiyaçları içeren ve özellikle kendini ve diğerini gerçekleştirme isteğini ifade eden "âşık olmaktır". Tennov ise aşkı, bilişsel etkinliği devre dışı bırakan, geçici bağımlılık ve sevilen kişiye yönelik bedenin verdiği duyarlı tepki olarak tanımlamaktadır. Aşk hakkında yapılacak iyi bir tanımda aşkın geçici olduğu, kültüre göre şekil aldığı ve sınırlı bir doğasının olduğu kesinlikle vurgulanmalıdır."[611]

Yaşayanına ve yaşayanın ait olduğu kültüre göre tanımı değişen aşk olgusunu hisli kişiliğinin bir neticesi olarak Ahmet Şerif Şerefli de yaşamış ve yaşadığı bu duyguyu şiirlerinde işlemiştir. Genel anlamda Şerefli için kişiye duyulan aşk, gizli kalması gereken bir durumdur. Bunun yanında temel unsurlarıyla aşk her ne kadar insana duyulan bir olgu olsa da bazen başka bir olgu ya da varlığa tutkuyla bağlanma hâlini de "aşk" olarak nitelemek mümkündür. Şerefli için bu durum yok sayılmaya çalışılan Türklüğü noktasında vuku bulmuş, şair Türk kimliğinin unsurlarına aşk ile bağlanmıştır.

Bütün bu durumları göz önünde bulundurarak Şerefli'nin "aşk" olgusunu tema olarak işlediği şiirleri şu şekilde tasnif etmek mümkündür; sevgili aşkını toplam otuz şiirde müstakil tema olarak işlemiştir. Bu şiirlerin pek çoğunda sevgiliye sitem ve melankoli sezilmektedir. Ayrıca bir şiir başlığı altında numaralandırılmış olarak dörtlü ve beşli mısralardan oluşan ve birbirinden farklı konuları işleyen "*Yüz bir Dörtlük 'ten"* başlıklı manzume içerisinde yer alan yirmi bir parçada da aşk temasını müstakil tema olarak işlemiştir. Şair, başlıksız şiirlerden oluşan *Cep Defterimden* adlı bölüm içerisinde yer alan dört şiirde ve aynı şekilde tek başlık altında numaralandırılmış şiirlerden oluşan *Minyatür Motifler* başlıklı manzume içerisinde

[611] Hasan Atak-Nuray Taştan, "Romantik İlişkiler ve Aşk", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, S. 4, Yıl: 2012, s. 521.

yer alan dört şiirde aşk teması müstakil olarak işlemiştir. Ayrıca sekiz şiirde Anadolu motifleriyle birlikte aşk temasına yer vermiştir. Şair, söz konusu sekiz şiirden biri olan, tek başlık altında birden çok parçadan oluşan "*Yüz bir Dörtlük 'ten*" başlıklı manzume içerisinde yer alan üç parçada Anadolu ile sevgili aşkını birlikte ele almıştır. Ahmet Şerif Şerefli, Anadolu motiflerinden türküyü "aşk" olgusuyla beraber işlemiş ve *Ayşe Kız* adlı manzum halk hikâyesi diyebileceğimiz bir şiirinde de Balkan Türkleri tarafından dillendirilen bir halk türküsünü aşk ve ölüm teması etrafında müşterek olarak kaleme almıştır.

Şerefli, Ayşe kızın hikâyesini şiir olarak kaleme almadan önce radyo oyunu olarak yazmış ve bu oyun Sofya'da radyoda yayınlanmıştır. Söz konusu şiirin yazılış hikâyesi ve hangi köyden derlendiğine dair bilgiler şu şekildedir:

"Bu türküler definesini keşfettiğim zaman yıl 1965'ti. Genellikle Alevî kardeşlerimizin yaşadığı bu köyün adı Sevar (Caferler) dı. Deliorman'ın en uyanık köylerinden bir tanesiydi burası. Bir folklor ırmağını anımsatıyordu âdeta.

Mürüvvet ana tüm kızlarını verem illetine kurban vermiş çok yaşlı bir nineydi. 1938'de en küçük evlâdı Ayşe'yi de kaybetmişti. Boydaşları, Ayşe kızı ölüm döşeğinde gelin kıyafetleriyle süslemişler, ellerine kına yakmışlar, başucunda da alçak perdeden türküler söylemişler içli içli. Öleceğini bilen Ayşe kızın kendisi de bir türkü yakmış. Bu türkünün dizeleri arasında beni en çok şu sözler etkilemişti: 'Ana, ben de sana bir dert bıraktım, yeter mi?' Köy halkı bu olayı bana değişik açılardan anlatmışlardı. Ben de anlatılanlara dayanarak 40 dakikalık bir program hazırladım. Sofya Radyosu yayınlarında defalarca yayınlanan bu program, halkın büyük beğenisini kazanmıştı. Ayşe Kız rolünü aktrislerden Fehamet Ömer (Ağlagül) başarıyla oynadı."[612]

Şairlerin genel olarak şiirlerini vücuda getirirken kadını ve aşkı doğanın çeşitli unsurlarına teşbih etmesi sık rastlanılan bir durumdur. Doğa ile insanın bütün oluşuna hemen her fırsatta değinen Şerefli'nin şiirlerinde de doğa unsurlarına tesadüf etmek gayet tabii olmakla birlikte onun doğaya duyduğu aşk birçok şiirinde ana

[612] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…,* s. 50.

temaya eşlik etmekte ve Şerefli'nin şiirlerinde ana tema ne olursa olsun doğa kuvvetli bir teşbih unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı şiirlerinde ise doğaya duyduğu sevgiyi müstakil olarak işlemiştir. Şair, söz konusu ettiğimiz otuz sekiz şiirinin birçoğunda duygularını dile getirebilmek için tabiat unsurlarından da sıkça yararlanmıştır. Bu durumu Ahmet Şerif Şerefli'nin de diğer Türk şairler gibi kadını, hep tabiat içinde yaşamış, daima tabiatla bütün olmuş bir göz ile görüyor[613] olmasıyla ve halk şairlerine duyduğu yakınlıkla, bir başka deyişle halk şairinin bakış açısından bakıyor olması ile nitelendirmek mümkündür. Bu hususu ayrıca belirtmemizin altında yatan sebep; Ahmet Şerif Şerefli'nin "tabiat sevgisi" konularını müstakil birer tema olarak işlediği şiirlerinin sayısının azımsanamayacak derecede olmasıdır.[614] Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda "Ahmet Şerif Şeref'li bir aşk şairidir." dememiz pek de yerinde olmayacaktır. Ahmet Şerif Şerefli'nin bütün şiirleri okunduğu takdirde yukarıda bahsettiğimiz durumlar açıkça gözlemlenebilmektedir. Bunlarla birlikte onun şiirleri, ondaki en büyük aşkın özellikle yurt/memleket/millî kimlik ve tabiat aşkı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu sebepledir ki Ahmet Şerif Şerefli'nin sevgiliye olan aşkı tema olarak işlediği şiirlerinde memlekete ve tabiata dair unsurlara sıkça rastlamak pek tabidir. Biz de tüm bu noktaları göz önünde alarak "aşk" başlığı altında, Şerefli'nin esas itibariyle sevgiliye duyduğu aşkı tema olarak işlediği şiirlerini ele alacağız. Bununla birlikte, söz konusu ettiğimiz şiirlerin oluştuğu muhayyileyi daha iyi açıklayabilmek amacıyla iki alt başlık açmayı uygun gördük. Bunlardan birincisi "Sevgili Tasviri" adını taşımaktadır. Bu alt başlığı açmaktaki amacımız; Ahmet Şerif Şerefli'nin muhayyilesindeki "sevgili tipi"ni ortaya koyabilmektir. Bu bağlamda Şerefli'de "aşk" duygusunun ortaya çıkışını sağlayan sevgili portresini tespit etmiş olacağız. "Aşk" başlığı altında ikinci alt başlığımız "Anadolu-Türklük Aşkı" olarak isimlendirilmesinin yerinde olacağını düşündük. Ahmet Şerif Şerefli'nin Türk kimliğine ve Anadolu kültürüne bu denli bağlı olması hasebiyle "aşk" başlığı altında dahi "Anadolu"nun çeşitli özelliklerine yer vermesi kaçınılmaz olmuştur.

---

[613] Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil "Türk Halk Şiirinde Tabiat", *Türk Edebiyatında Tabiat*, Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993, s. 17.

[614] Ahmet Şerif Şerefli'nin "Doğa/Tabiat Sevgisi" doğrultusunda yazdığı şiirlerini ayrı bir başlık altında inceleyeceğiz. Bu sebeple "Aşk" başlığı altında "tabiat aşkı" diye ayrı bir alt başlık açmanın karmaşıklığa sebep olacağını düşündük.

5.3.1.1.1. Sevgili Tasviri

Sevgiliye karşı hislerini dile getiren her şairin muhayyilesinde daha önceden karşılaştığı belirli bir sevgili tipi mevcuttur ya da olmasını arzuladığı henüz karşılaşmadığı bir sevgili tipi çizilmiş vaziyettedir. Her iki durumda da şair, hislerini kaleme alırken sevgiliyi tasvir ederek adeta kâğıda sevgilinin portresini sözcüklerle işlemektedir. Söz konusu durumu şair bilinçli bir tasvir ile yapabileceği gibi bilinçsizce sözcüklerin çağlayışına kapılarak da yapabilmektedir. Aşk olgusunda etkileyici unsur olarak güzellik ön plana çıkmakta ve sonuçta şair, güzel gördüğü veya hayal ettiği kadına âşık olmakta ve bu aşkı şiirlerinde işlemektedir:

"İnsanlar, bilinen ilk öykülerinden bu yana güzelliğe tutkun ve eğilimli olmuşlardır. Bunun başlıca nedeni, güzellikteki etkileme gücü ve insandaki etkilenme eğilimidir. İster doğal, ister sanatsal, isterse insanî güzellikler olsun, etkilemek güzelliğin, etkilenmek de insanın doğasında vardır. İnsanlar sevmekle, güzellikten etkilenmekle kalmamışlar, güzelliği ve sevgiyi anlamaya da çalışmışlardır. Bu nedenle, yüzyıllardan beri, hayata ve ölüme dâhil olan diğer varoluşsal temaların yanında, güzellik ve sevgi konularında da düşünülmüşler, güzelliğin ve sevginin esiniyle ölümsüz eserler ortaya koymuşlardır. Yalnız şiirlerde, türkülerde, masallarda, efsane ve romanlarda değil, kültür ve uygarlığın hemen her alanında bu esinin izleriyle karşılaşabiliriz."[615]

Ahmet Şerif Şerefli'nin aşkı işlediği şiirlerini daha iyi kavrayabilmek adına öncelikli alt başlık olarak, uğruna aşk şiirleri yazılmış olan sevgiliyi muhayyilemizde canlandıracak "sevgili tasviri" alt başlığını açmayı uygun gördük.

Şerefli'nin hayal dünyasındaki sevgili tipi veya sevgilinin özellikleri nelerdir? Bunun cevabını Ahmet Şerif Şerefli'nin kaleme aldığı şiirlerin içerisinde aramak doğru olacaktır. Bu noktadan hareketle şairin muhayyilesinden kopup vücuda gelen

---

[615] http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/TA%C5%9EDELEN-Vefa-B%C4%B0R-G%C3%9CZELL%C4%B0K-VE-SEVG%C4%B0-FELSEFES%C4%B0-PLATON%E2%80%99UN-%C5%9E%C3%96LEN-D%C4%B0YALO%C4%9EU-%C4%B0LE-FUZ%C3%9BL%C3%8E%E2%80%99N%C4%B0N-LEYL%C3%82-VE-MECNUN-MESNEV%C3%8ES%C4%B0N%C4%B0N-KAR%C5%9EILA%C5%9ETIRILMASI.pdf (17.12.2017)

şiirlerine baktığımızda tek tip bir "sevgili tasviri" olmadığını görmekteyiz. Şair, sevgiliyi bazen "sırma saçlı" bazen "kıvılcım saçan gözlü" bazen de "pirinç dişli" olarak tarif etmektedir. Bunların yanında sevgiliyi "sarışın", "beyaz" ve "esmer" sıfatlarıyla da tarif etmektedir. Tüm bu nitelemeler içerisinde Ahmet Şerif Şerefli'nin en sık kullandığı sıfat olarak "beyaz" ve "sarışın" sözcüklerini zikretmek yerinde olacaktır. Söz konusu sıfatlar, şairin muhayyilesindeki "sevgili tasviri"nde ağır basan özelliklerdir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin ilk şiir kitabı *Müjde* isimli eserinde yer alan ve sevgiliye duyduğu aşkı yoğun duygularla ifade ettiği *Şiirim Diyorum Adına*[616] başlıklı manzumesinden alıntıladığımız mısralarda Şerefli'nin hayal dünyasındaki "sevgili tasviri"ni daha iyi idrak etmeye yardımcı olacaktır:

"…

Kıvılcım saçan gözlerini!

…

Gözlerinden tutuşuyor saçların."

(Müjde, s. 35)

Ahmet Şerif Şerefli, ateşin çağrıştırdığı canlılığı ve tutkuyu, sevgilinin gözlerinde bulduğu "kıvılcım" ile ifade etmektedir. Sanatçının muhayyilesindeki sevgilinin gözleri ve bakışları tutku dolu, canlıdır. Sevgilinin bakışlarındaki canlılığını dile getirmek için sevgilinin gözlerinin ateş saçtığını, bu alevlerin saçlarıyla bütünleşerek sıcaklık sezinlettiğini ve hareketli olduğunu vurgulamaktadır.

Şairler, sevgili tasvirini bazen bütün özellikleriyle tek bir şiir içerisinde bazen de sevgilinin özelliklerini -güzelliğini- birden çok şiirde parça parça işlemektedirler. Sevgili tasvirinin önemli bir parçası sevgilinin saçıdır ve saç, güzelliğin tamamlayıcısıdır:

---

[616] İlgili şiir için bk. *Müjde*, s. 35.

"Kadim estetiğin vazgeçilmez unsuru olan sevgili, her yönüyle güzelliğin zirvesi olarak algılanır. Melahat, naz, işve/cilve, nazar, gamze gibi davranış merkezli özelliklerinin yanında fizikî yönüyle de güzelliğin merkezidir. Saç, göz, kaş, yanak, dudak, ağız, ayva tüyleri gibi yüz ve çevresine ait unsurlar ile; miyân/bel, sîne, el, bacak gibi beden ve endâma ait unsurlar sevgilinin fizikî yönünü teşkil eder. Dış güzelliği -dar anlamda yüz güzelliğini- tamamlamada en önemli unsur şüphesiz ki saçtır."[617]

Üçüncü Adım isimli şiir kitabında bulunan *Ayşe Kız* başlıklı manzum hikâyede şair, Ayşe'nin güzelliğini vurgulamak için onun saçını tarif etmektedir:

"…
Ayak topuklarına kadardı Ayşe kızın belikleri
Saçları yumuşacıktı.
…"

(Üçüncü Adım, s. 56)

"Belik" sözcüğü, Anadolu ağızlarında kullanılan bir sözcüktür ve saç örgüsü anlamına gelmektedir.[618] Balkan Türkleri arasında anlatılan halk hikâyelerinden yola çıkarak kaleme aldığı söz konusu şiirde Ahmet Şerif Şerefli'nin Anadolu ağzı kullanımı olan "belik" sözcüğünü tercih ediyor olması, Anadolu aşkının şairin şiirlerinin "aşk" temasıyla bütün olduğunu göstermektedir. Onun şiirleri, güzellik algısı ve aşkı Türk kimliğinden beslenmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde muhtelif temalara iç içe geçmiş vaziyette tesadüf etmek mümkündür. Bunun yanında şairin güzellik algısının derinden bağlı olduğu Anadolu kültürüyle şekillenmiş olması da pek tabiidir. *Azın Çoğu* isimli şiir kitabında bulunan *Trende Yolculuk* başlıklı şiirinde geçen mısralar bu durumu açıkça ortaya koymaktadır:

---

[617] Ahmet Tanyıldız, "Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Cilt: 4/2 Kış: 2009, s. 944.
[618] *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1965, cilt 2.

"…

Sarkıtmıştı sırmalı beliklerini…

…"

(Azın Çoğu, s. 17)

Şairin, sevgilinin saçlarını iki örgü şeklinde "belik" sözcüğüyle tarif ediyor olması, hem aklındaki "güzel kadın" algısının çerçevesini hem de bu algının Anadolu kadınıyla şekillendiğinin göstergesidir.

Müjde isimli *Esmer Güzeli* başlıklı şiiri "sevgili"yi sadece fiziksel olarak betimlememekte, davranışlarını da tarif etmektedir:

"Fıkır fıkır güldü esmer güzeli

Gözleriyle bana sırrını açtı.

Fıkır fıkır güldü, kaynadı taştı

Elimde eridi sıcacık eli

Lâstik gibi sündü, fırladı kaçtı."

(Müjde, s. 38)

Şair, güzel esmer bir kadının kendisine önce gözleriyle davetkâr davrandığını, elleri buluştuktan sonra kadınlarda sıklıkla görülen nazlanma durumunun ortaya çıktığını ifade etmektedir. Geleneğe uygun olarak sevgilinin nazlanması hususunun hissettirildiği mısrada, sevgilinin nazlanması kötü bir davranış olarak değil aksine umut verici ve sevecen olarak sunulmaktadır.

Azın Çoğu isimli eserde bulunun *7.* başlıklı şiirde ise şairin muhayyilesinde "sevgili" ye ilişkin bir sınırlaması olmadığı görülmektedir:

" Yüreklerinizi yoklayıverin hele bir sizler de,
Derinliklerinde ya bir esmer güzeli bulacaksınız,
Ya kuğu boyunlu, süt beyaz bir sevgili
… "

(Azın Çoğu, 43)

Şair için sevgili tek bir kalıpta değildir. Esmer oluşu ya da beyaz tenli oluşu fark etmez, kadın güzeldir. Yerleşik güzellik algılarından biri olarak niteleyebileceğimiz boynun kuğuya benzetilmesi ise incelik ve uzunluk açısından muhayyiledeki sevgilinin zarifliğini düşündürmektedir. "Süt beyaz" ifadesi, sevgilinin teninin beyazlığına dair kuvvetli bir ifade oluştururken beraberinde pürüzsüzlüğünü de çağrıştırmaktadır. Sevgilin boynunun kuğuya benzetilmesi klasik Türk şiirinde saklıkla tesadüf edilen bir teşbih ögesidir. Şerefli, klasik edebiyatta yer etmiş benzetmeleri kullanmış ve bunları sevgiliye güzellik unsuru olarak tayin etmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, başlıklarını numaralandırdığı şiirlerinden olan *9.* başlıklı şiirde ise şair, sevgiliyi suya teşbih ederek sevgiliye yeni bir anlam kazandırmakta ve sevgilinin, şairin hayatındaki yerinin elzemliğini vurgulamaktadır:

" …
Su sen gibi berrak, su sen gibi temiz ve sen gibi derin!
…
Suya dokunuyorum sanki etime değiyor beyaz etin...
… "

(Azın Çoğu, 45)

Sevgilinin su kadar pürüzsüz olması, derin olması, şairin sadece fiziksel özellikleri ile sevgiliyi tarif etmediğini, sevgilinin ruhen de derinlik ve mana sahibi

olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan su, insanoğlunun yaşamının devamlılığı açısından gerekli temel unsurlardandır. Sevgilinin suya teşbih edilişi sevgilinin şair için hayati bir öneme sahip olduğunu çağrıştırmaktadır. Mısrada geçen "beyaz et" sözcüğüyle şair, yine muhayyilesindeki sevgilinin beyaz tenli olduğunu ortaya koymaktadır.

Pencereden Pencereye başlıklı manzumesinde Ahmet Şerif Şerefli, geç rastlamış olduğu sevgilinin görüntüsüne dair ipuçları vermektedir:

" …
Şimdiye dek nerede saklandın a beyaz kızım?
…
Şu on altı yaşınla a beyaz kızım, akşamları
…"

(Azın Çoğu, s. 56)

Beyaz tene duyduğu ilgiyi bir kez daha görebileceğimiz yukarıdaki mısralarda sevgilinin on altı yaşında olması dikkat çekicidir. Kadının erginliğini işaret eden söz konusu ifade, şairin yaşadığı zaman dikkate alındığında sakıncalı olmaktan ziyade tazeliğin ifadesidir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin taramış olduğumuz şiirlerinin hiçbirinde "sevgili tasviri" nin baştan sona yapıldığı bir şiirine tesadüf etmemekle birlikte "aşk" temini işlediği şiirlerde "sevgili tasviri" ne dair çeşitlilik göze çarpmaktadır. Klasik tasvirin yanında şair, sevgilinin sık tarif edilmeyen özelliklerine de değinmiştir. *Unutma Beni Çiçeği* başlıklı manzumede geçen mısra söz konusu duruma uygun bir örnek olacaktır:

" …
Darılma pirinç dişlim!
…"

(Azın Çoğu, s. 61)

Pirinç yapı ve renk itibariyle küçük ve beyazdır. Sevgilinin dişlerinin küçüklüğü, beyazlığı ve dizilişini anlatan yukarıdaki mısrada şairin hayalindeki sevgiliyi farklı noktalarıyla tasavvur ve tarif ettiğini göstermektedir. Şerefli, alışılmış kalıpların dışına çıkmakta, farklı imajlar kullanmaktadır.

Azın Çoğu isimli şiir kitabında yer alan *Rüyamda* başlıklı manzumede şair, sevgiliyi aya teşbih etmektedir:

"…
Aymışsın, yıkandın bir ırmak içinde
…"

(Azın Çoğu, s. 62)

Sevgili aya benzetilerek beyazlığına dikkat çekilir. Bu beyazlık öyledir ki geceyi dolayısıyla karanlığı aydınlatmaktadır. Işığa benzetilen sevgili, nehre yansıyarak bir parıltı kümesi meydana getirmekte ve şairin hayatının ışık kaynağı olmaktadır.

Hep Böyle Sevebilmem İçin Seni başlıklı manzumede şair, "buğday" ifadesiyle kendi şiirleri içerisinde esmer ve sarışın sevgili dışında farklı bir ten tarifi yapmaktadır:

" …
Buğday çehrenden bir sıcak gülüş ver bana!
…"

(Azın Çoğu, s. 63)

Mısradaki buğdaylık çehrede zuhur ettiğinden ten rengi olarak düşünmek mümkündür. Ayrıca buğdayın en temel gıdalarımızdan ve yaşamın devamı için gerekli ögelerden oluşu da yine sevgilin varlığını elzem hatta kutsal kılmaktadır. Sanatçının "sevgili tasviri" esmer, sarışın ve buğday tenli olarak çeşitlendiği dikkatlerden kaçmamalıdır. Belli kalıpların dışına çıkarak, güzelliğin bütün

renklerini anarak sevgiliyi tasvir ediyor oluşu şairin, kafasında kuvvetli bir hayalden ziyade yüreğindeki zengin sevginin akışıyla şekil alan bir güzellik algısı olmasından kaynaklanmaktadır.

Üçüncü Adım isimli şiir kitabında bulunan *"Yüz bir dörtlük 'ten"* başlıklı ve numaralandırılmış parçalardan oluşan manzumenin *72* numaralı dörtlüğünde şair, sevgilinin gözlerindeki ateşi anlatmaktadır:

"…
İki mercimek kor almış yanan sevgisinden
Gözbebeklerine bırakmış!
…"

(Üçüncü Adım, s. 85)

Sevgilinin gözlerindeki ateşe değinen şair, kadının canlılığını gözlerindeki ateşle ifade etmekte ve ateşi bir çeşit hayat kaynağı olarak kullanmaktadır. Mercimek benzetmesi kızıllığı ve yuvarlaklığı sebebiyle gözle bağlantılıdır. Bu, Türk şiirinde pek sık rastlanılan bir imge değildir.

Türkiye'de çıkan ilk şiir kitabı olan *Çoğun Azı* isimli eserde bulunan *Gömülü Bir Sırdı O* başlıklı şiirde Ahmet Şerif Şerefli, sevgiliyi köşke benzetmektedir:

"…
Gönlünü açamadığım bir kasırdı o
…
Konuğumdu bu akşam yine, yaşı hep on dokuz
…
Güllerin kaç sarışını açtı gönül bahçesinde
Bir O açmadı, O doğmadı, O batmadı…
…"

(Çoğun Azı, s. 49-50)

Şair, sevgiliyi gönlünü bir türlü açamadığı bir köşke benzetmektedir. Söz konusu teşbihten hareketle şairin, sevgiliyi sığınılacak şatafatlı, klasik bir mekân olarak gördüğü fikri sezinlenmektedir. Zira köşkler sade yapılar olmamakla birlikte daha köklü ailelerin yaşadığı mekânlar olarak değerlendirilebilir. Ahmet Şerif Şerefli'nin sevgili tariflerinde sıklıkla tesadüf edilen bir diğer husus olarak sevgilinin genç oluşu dikkat çekmektedir. Sanatçı "on dokuz" yaşı işaret ederek kadının gençliğini ifade etmektedir. Sarışınlık yine bir betimleme ve güzellik unsuru olarak kullanılmıştır. Ayrıca sevgilinin güle benzetilmiş oluşu klasik Türk edebiyatındaki gül mazmununu akla getirmektedir.

Azın Çoğu isimli şiir kitabında bulunan *Trende Yolculuk* başlıklı manzumede de şair, klasik Türk edebiyatında sık kullanılan gül mazmununa yer vermiştir.

"Gül", bilindiği üzere divan şiirinde sevgilinin güzelliğini sezdirmekte sıkça kullanılan bir mazmundur. "Gül" mazmunu için İskender Pala'nın dile getirdiği şu cümleleri alıntılamak, Ahmet Şerif'in *Trende Yolculuk*[619] başlığını taşıyan şiirindeki "gül yaprağı" kullanımını açıklama hususunda isabetli olacaktır:

"*Gülün yaprağı, dalı ve fidanı da güzeldir. Tazelik, tarâvet, incelik, nârinlik, nazlılık bunların da özelliğidir. Bunlar aynı zamanda sevgilinin boyu, yüzü, yanağı vs. olurlar."*[620]

Bunun yanında şair, sevgiliyi, halk arasında "gecesefası" adıyla bilinen botanik bilimciler tarafından kullanılan Latince adı ise Mirabilis Jalapa olan ve gündüzleri açıp geceleri kapanan çiçeğe benzetmektedir:

"…

İki gül yaprağı gibi kapanmış dudakları

…

[619] İlgili şiir için bk. *Azın Çoğu*, s. 17.
[620] İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Kapı Yayınları,* 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 172.

Güzelliği uyuduktan sonra açtı.

hani gece safaları vardır, öyle sessizce.

…”

(Azın Çoğu, s. 17)

Ahmet Şerif Şerefli, sevgiliyi çiçeklere teşbih etmekte ve sevgilinin uyku hâlinin de tıpkı bir çiçek gibi olduğunu belirtmektedir.

Çoğun Azı isimli şiir kitabında yer alan *Köylü Güzeli* başlıklı manzumda şair, sevgiliyi yine çiçeklere benzetmektedir:

“…
Vay seni gül sarmaşığı, kahkaha çiçeği!
…”

(Çoğun Azı, s. 61)

Şerefli’nin muhayyilesindeki sevgilinin en belirgin ve en sık tekerrür edilen özelliği ise “beyaz” tenli oluşudur. Şairin birçok şiirinde sevgili beyaz tenlidir:

“…
Şiir yolunda şiir diye sevdim beyaz bir kızı
…”

(Azın Çoğu, s. 52)

Ahmet Şerif Şerefli için şiir hayatının önemli bir parçasıdır. Sevgili aşkını, hayat telaşını ve hatta denilebilir ki hayatın manasını şiirle bulmaktadır. Bu noktadaki daha ayrıntılı açıklamalara ilerleyen bölümlerde yer vereceğimizden burada şunu belirtmekle yetinelim, şiir Şerefli’nin hayatında öyle bir noktadadır ki hayatı şiirle sevmekte, sevgiliye aşkı şiir vasıtasıyla yaşamakta ve yaşamı şiirle mana kazanmaktadır.

Şair, *Asker Mektubu* başlıklı manzumede sevgiliyi bahara teşbih ederek baharın tazeliğini, umut verici etkisini, doğanın uyanışını ve renklenişini sezinletmektedir:

"…
Yar sen bahar mısın?
…"

(Azın Çoğu, s. 53)

Doğa ile iç içe olan şair, tıpkı bir halk şairi gibi baktığı sevgiliyi doğanın çeşitli unsurlarına sık sık teşbih etmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin gönlünde "sevgili aşkı" nın oluşmasını sağlayan "o sevgili" nin tasvirini tespit ettikten sonra, Şerefli'nin sevgiliye duyduğu aşkı konu edindiği şiirler üzerinde duracağız. Ahmet Şerif Şerefli, aşkı çeşitli hâlleriyle işlemektedir. Mısralarda bazen sevgiliye sitem ve kırgınlık, bazen sevgiliye özlem, bazen de sevgili ile kavuşmanın mutluluğunu görmek mümkündür. Ahmet Şerif Şerefli'nin, aşkı ele aldığı şiirlerinin genel çerçevesini aşkını sevgiliye duyurma/ispat oluşturmaktadır. Sevgiliye duyduğu aşkı, çeşitli tabiat unsurlarına teşbih ederek anlatan şairin, sevgiliyi görünce ve sevgili ile bir araya gelince yaşadığı mutluluk aşkı işlediği şiirlerinin genel görünüşünü oluşturmaktadır. Yine bunun yanında aksi hâllerde yüreğinde cereyan eden acı da aynı suretle şiirlerinde sıklıkla yer bulmaktadır. Çarpıcı benzetmelerle kelimelere işlevsellik kazandıran şair, sevgiliden ayrı olmanın yüreğinde meydana getirdiği yıkımı ifade etmektedir. Ancak bu tarz şiirlerini "sevgiliye sitem" olarak değerlendirmek pek doğru olmayacaktır. Bunlar daha ziyade hâletini arz niteliğindedir. Neticede Ahmet Şerif Şerefli'nin aşkı tema olarak işlediği şiirlerinde ilahî bir aşktan söz etmek mümkün değildir. Onun aşkı kesin hatlarla beşeri özelliktedir.

Şerefli, ilk şiir kitabı *Müjde* isimli eserinde yer alan *Sen Benim Olduğun Zaman* başlıklı manzumesinde samimi duygularla sevgiliye olan hislerini ifade etmektedir:

"Çiçekler, ağaçlar, kuşlar
Güneşi gördükleri vakit bahtiyar
Benim güneşimsin sen de
Benim olduğun vakit değilim kederli
Yüreğim o zaman daha taşkın, içli
Bende olmıyanı
O zaman unutuyorum:
O zaman ben en kuvvetli,
En bahtiyar,
En zengin oluyorum!"

(Müjde, s. 36)

Şiire, sitem ve karamsarlıktan ziyade hasbihal etme havası, aşığın derdini anlatması durumu hâkimdir. Şair, sevgiliye kavuştuğu zaman yaşadığı hisleri teşbihlerle ve samimi ifadelerle ortaya koymaktadır. Nasıl ki doğada bulunan canlılar ışığa muhtaç ve ışıkla tamamlanıyor ise şairin de "sevgili" ile olan ilişkisi bu şekildedir. Sevgiliyi bir "güneş" olarak niteleyen Ahmet Şerif Şerefli, doğa unsurlarını da örnek göstererek hayat kaynağının sevgili olduğunu ifade etmektedir. Sevgili yanında olmadığı zaman şair eksik hissetmekte ve sevgilinin gelişiyle eksiklik hâli ortadan kaybolmaktadır. Sevgiliyle kavuşma anında ruhunda meydana gelen değişiklikleri tarif etmekte, sevgiliyle birlikteyken "kuvvet", "mutluluk", "bahtiyarlık" vasıflarına kavuşmaktadır. Dolayısıyla hayattaki beklentilerinin çoğu sevgilinin gelişiyle gerçekleşmektedir. Yüreğinin hassaslığı ve coşkusu da yani, yüreğinin hâli de sevgilinin gelişiyle güzelleşmektedir.

Esmer Güzeli başlıklı manzumede ise sevgili ile kur, cilve hâli söz konusudur:

"Fıkır fıkır güldü esmer güzeli
Gözleriyle bana sırrını açtı.
Fıkır fıkır güldü, kaynadı taştı
Elimde eridi sıcacık eli
.....
Lâstik gibi sündü, fırladı kaçtı."

(Müjde, s. 38)

Sevgilinin gülerek şaire olumlu yaklaştığını sezinlediğimiz ilk mısradan sonra sevgilinin bakışlarıyla istekli olduğunu görmekteyiz. Şair, yan yana olma isteğinin artmasını "taştı" sözcüğüyle ifade etmektedir. Kadınların gelenek üzere naz yapması alışılagelmiş bir davranış olarak Türk kültüründe karşımıza çıkmaktadır. Ellerin temas etmesiyle bir anlık birliktelik sevgilinin nazlanıp kendini çekişi ve kaçışıyla son bulmaktadır. Ancak şair, bu durum karşısında kederli değildir.

Azın Çoğu isimli şiir kitabında yer alan *Trende Yolculuk* başlıklı manzumede şair, aşkı tarif etmekte ve aşka duyduğu arzuyu dile getirmektedir:

"…
Aşkın geldiği yolları düşündüm.
Sevmek, sevmek, sevmek geçti aklımdan.
…
Baktım baktım yüreğimin gözleriyle baktım,
Bütün gece bakmaya doyamadım.
…
Bu saadeti aklımdan kokladım bütün gece..
Gençlikte sevmek ne büyük zenginlik!
Temiz seven insan ne temiz oluyor, ne yüce!"

(Azın Çoğu, s. 17)

Sevgiyi tarif ettiği ve bir kısmını alıntıladığımız manzumesinde Ahmet Şerif Şerefli, sevmek eylemine duyduğu isteği ifade etmektedir. Şerefli için esas olan

sevgili değil sevmek eylemidir. Sevginin, aşkın nasıl olması gerektiği ve ne zaman olması gerektiği sorularına "temiz" ve "gençlikte" cevaplarını bulmaktayız. Şair, aşkı hissedebilmek için gözle bakmanın yetersiz olduğunu "yüreğimin gözleriyle" baktım ifadesiyle destekler. Bu noktada şair için sevgilinin şekli, güzelliği değil aşığın onu içselleştirerek gönül gözüyle bakıyor olması önemlidir. Temiz sevmek yüceltici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevme eylemi yalnızca sevileni değil seveni de değerli kılar ve aşığı değerli kılabilmesi için temiz olması gereklidir. Ayrıca şair, sevmenin kendisini de saadet kaynağı olarak görmektedir. Genç yaşta aşkı hissetmek ve başka birine sevgi duyabilmek ise zenginlik belirtisi olarak ifade edilmiştir. Şerefli'nin aşkı, çıkarsız, temiz ve hesapsız olarak mısralara yansımış, onun için sevginin kendisi büyük bir kazançtır.

Şairin, sevgilinin küsmesi karşısında duyduğu derin üzüntüyü ve yaşadığı sıkıntıyı anlattığı *Azın Çoğu* adlı şiir kitabı içerisinde yer alan *Hep Böyle Sevebilmem İçin Seni* başlıklı manzumesinin tamamına melankolik ve sıkıntılı bir hava hâkimdir:

"Bu an bana kitap, türkü, ıslık, hepsi ağır,
odamdakiler kuzu gibi uyuyorlar.
Onlar şimdi duvarlar gibi dilsiz ve sağır,
düşündüğümü, konuştuğumu duymuyorlar.
Ben de yatakta, düşünmekten yoruldum artık,
dışarıda karanlıklar mehtaba sarıldı..
Gecenin bile suratında kederi yırtık,
lâkin bilmem sevdiğim bana neden darıldı.
…"

(Azın Çoğu, s. 63)

Şair, içinde bulunduğu ortamda içinde yaşadığı sıkıntıyla yalnız başına mücadele etmek durumunda kaldığını ifade etmektedir. Yalnızlık hissi sevgilinin yokluğuyla gelmekte ve ağırlaşmaktadır. Gecenin karanlıktan kurtulmak için mehtaba sarıldığı anı resmeden şair, sevgilisiz karanlıkta çaresiz kaldığını sezdirmekte ve sevgiliden ayrı olmanın acısını ortaya koymaktadır. Şerefli'nin aşkı

işlediği şiirlerinde yukarıda alıntıladığımız şiirdeki kadar yoğun bir melankoli hâli sık rastlanılan bir durum değildir.

Azın Çoğu isimli şiir kitabı içinde yer alan *Hep Böyle Sevebilmem İçin Seni* başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli, kendi hâlet-i ruhiyesinin de sevgilinin değişen duygusal durumlarına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Şair, aşk bağıyla sevgiliye bağlanmıştır:

"…
Yüzünde yanan sıcak bir tebessümün izi,
Gönlümü ilkbahar kadar kibar donatıyor.
Yüzünde en incecik bir kederin çizgisi
Gönlümü, sızlatıcı elemle dolduruyor.
Ne kadar temiz yanıyor gökteki yıldızlar,
Sahte ışıklı Ay bile gururla bakıyor.
Benim de orada yanan yakut bir yıldızım var,
Hem de o bütün yıldızlardan üstün şakıyor.
…"

(Azın Çoğu, s. 63)

Ahmet Şerif Şerefli'nin, sevgiliye duyduğu aşk neticesinde sevgilinin en ufak bir gama düşmesine tahammülü yoktur. Teşbihi farklı bir perspektiften yapan şair, sevgili mutlu olduğunda ilkbahar gibi tazelenip mutlu olmaktadır. Sevgilisini aydan üstün tutan şair, ayın özünde bulunmayan bir ışığı yansıtarak sahte bir gurur yaşadığını ifade etmekte ve esas mutluluğu sevgilinin kendine ait oluşu olarak görmektedir. Sevgiliyi sembolize eden yıldız, özünde ışığı barındırmakta ve şaire ait olduğu hâliyle evrende kalan diğer bütün yıldızlardan daha üstün parlamaktadır.

"…
Kalktım ve..penceresini yine yanar buldum.
seslendim, ses yok, sonra perdeler aralandı.
Bu anlarda yerimde mıhlanmış gibi durdum,

canevimde birden yanmıyan bir yangın yandı!
Yaraya doktor, kavgamıza hakim olurduk,
yine çölde su, uzaklarda ışıksın bana!
…”

(Azın Çoğu, s. 63)

Sevgili küsmüşken aşığa uyku yoktur; ancak sevgilinin de gamsız olmadığını, onun da uykusuz kaldığını görmekteyiz. Bu bakımdan klasik edebiyattaki “gamsız sevgili” kalıbından sıyrılır. Birlikte oldukları zamanı ifade ederken kendilerine yetebildiklerini “kavgaya hâkim” ve “yaraya doktor” ifadelerinden anlamaktayız. Bu durumda sevgili yokken şair de eksiktir. Her şeye rağmen şair, sevgiliyi en müşkül zamanların çözümü olarak değerlendirmektedir. Sevgiliye duyduğu ihtiyaç ve hatta belki zorunluluğu sevgiliyi doğa unsurlarına teşbih suretiyle derin manalara büründürerek vurgulamaktadır.

“…
İlk adımda sevgiye şüpheden köstek vurduk,
anla damganı vurdum sevgimin her tuğlasına!
Şiirim kuvvetsiz sevgimi anlatmak için,
haydi, batır gözlerini açtığın yarama!
Deniz kadar derin ve tatlı uyumam için,
buğday çehrenden bir sıcak gülüş ver bana!
…”

(Azın Çoğu, s. 63)

Şair, şüphe ile sevginin engellenip sarsıldığını dile getirmektedir. “Tuğla” ifadesiyle aşkını örülmüş bir yapıya benzettiği bir metafor kurmuş ve sevgi duvarını söz konusu sevgilinin aşkıyla örmüştür. Duyduğu aşk öyle yoğundur ki şairliği ya da yazmış olduğu şiir bunu ifadeye yetersiz kalmaktadır. Sevgilinin bakışlarına delici vasfı kazandıran şair, rahatlayabilmek için sevgilinin tebessümüne ihtiyaç duymaktadır. Aksi hâlde aşığın hâli kederle bütündür.

"…
Gönlümdeki emelle kaynaştırdım sevgini,
aşk muallimim sen, sensin bunun sınırında.
Hep böyle delice sevebilmem için seni,
Öğret bana gönlümü genç tutmak sırrını da!"

(Azın Çoğu, s. 63)

Şair, daha önceden var olan arzularını sevgilinin aşkıyla bütünleştirmiş ve aşkı sevgiliden öğrenmiştir. Bu durum akla şairin ilk kez âşık olmuş olabileceği fikrini düşürmektedir. Şair, sevgiliyi her zaman aynı tutkuyla ve aynı aşkla sevebilmek adına yüreğini genç, diri tutmayı istemektedir. Sevgiliye kırgınlık aşığı bıktırmamış aksine daha çok sevme arzusu doğurmuştur.

Üçüncü Adım isimli şiir kitabında yer alan başlıksız ve ilk mısraı *Bir sevgi bir bütün değil hiçbir zaman* olan şiirde Ahmet Şerif Şerefli, sevginin eksiksiz olmayışını ve sevgiliden beklenenleri ifade etmektedir. Şair, bir ilişkinin müşterek bir tavırla yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır:

"Bir sevgi bir bütün değil hiçbir zaman.
Sevgi bir gülse, kusuru dikeni
beni de günahımla sev sevebilirsen.
Dizdizeyken, gözgöze bakarken yalnızsan,
bil ki benimdir yalnızlığın yarısı.
…"

(Üçüncü Adım, s. 39)

Şair, ilişkilerin tek duyguyla yaşanmadığını, inişleri çıkışları olduğunu fakat sevgililerin olumsuz hâllerde de paylaşımda olması gerektiğini ifade etmektedir. Sevgili tarafından eksilikleri ve kusurlarıyla kabul görmeyi arzulamaktadır. Sevgilinin değil de sevginin güle benzetilmesi esas olanın sevme eylemi olduğunu ortaya koymaktadır. Söz konusu güzellik ifadesindeki kusur ise dikenli kısımlardır ki

bu ifadenin karşılığı olarak sevgiliden ayrı olma hâli yahut aşığın eksiklikleri düşünülebilir.

"…
Kurtarmak, biraz daha yaratmak için beni
koynuma girer gibi sıcak ve ihtiraslı
gönlüme de gir gülüm girebilirsen!
Bana sevmek, bin dalgalanmak bir durulmak;
bir çilede kırk tane kör düğümse nazın,
bir baş yazısıymış gibi çözerim her birini
sararım ibrişim misali, yumuşacık
yumak
yumak!"

(Üçüncü Adım, s. 39)

Bir değil bin defa olsa bile âşık naza katlanmaya hazır ve sevgilinin nazı çekilmeye değerdir. "Baş yazısı" ifadesi sevgiliden gelen çilenin kader kabul edilip, aşığın buna razı olunduğunu anlatmaktadır. Nazın ya da çilenin bile "ibrişim" e benzetilerek "yumuşak" sıfatıyla nitelenmiş olması göstermektedir ki ondan gelen acı bile katlanılır durumdadır, güzeldir ve şairde olumlu duygular uyandırmaktadır. Şairin aşkını ifade ederken kullanmış olduğu sözcükler sevgiliyi baş tacı eden bir aşığın, sevgiliyle olmak için yalvarışını şiirin tamamına sindirmiştir. Ahmet Şerif Şerefli'nin söz konusu ve benzer şiirlerinden yola çıkarak diyebiliriz ki sevgiliye duyulan aşk noktasında her türlü çileye katlanmaya hazırdır fakat sevmek ve sevilmek eylemi aşkı manalı kılan esas unsurlardır. Yani kişi değil olgunun kendisi amaçtır. Ayrıca Şerefli, sevilmeye duyduğu ihtiyaca da azımsanmayacak kadar sık değinmektedir. "Kırk tane kör düğüm" ifadesindeki "kırk" sayısı dikkat çekicidir. Formel sayılardan olan "kırk" sayısı zorluğun çokluğunu ifade için kullanılmıştır.

Kırk sayısı, üzerine aldığı anlamlarla birlikte taşıdığı çeşitli değerleri ve sembolize ettiği unsurları mitolojik dönemlerden ve kutsal dinlerden almaktadır. Kırk, hazırlama ve tamamlama sayısı göreviyle veya çokluk bildirme ifadesi olarak

kullanılmıştır. Hayatın her safhasına giren kırk sayısının çeşitli ayinlerde, büyü ve sihir yapımında kullanıldığına tesadüf edilebilmektedir. Türk kültüründe yaygın olarak görülen sayı simgeciliğinin temeli mitolojiden ve kutsal dinlerden beslenmiştir. Mitolojik ve dinî değerler taşıyan kırk sayısı, yüklendiği bu özel anlamlarla halk inanışlarında da etkin bir role bürünmüştür. Toplumun duygu ve düşüncelerini, hayallerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini, dünya görüşlerini, ideallerini yansıtan mitoloji, efsane, destan, masal, halk hikâyesi ve halk şiiri gibi halk edebiyatı ürünlerinde "kırk"ın formülistik bir sayı olarak sıklıkla kullanıldığına tesadüf edilmektedir.[621]

Halk şairlerinin formülistik bir sayı olarak kullandığı "kırk" sayısına Şerefli'nin de yer vermesi onun, halk kültürüyle bütün olan sanat anlayışından ileri gelmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin herkesten gizlediği bir sevdiği olduğunu anı türünde kaleme aldığı nesirlerinde sezinlemek mümkün olduğu gibi söz konusu durumu alenen *Sen İstanbul'a Gelme* isimli romanın önsözünde şairin yakın arkadaşı Ahmet Emin Atasoy şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ahmet Şerif Şerefli herkesten gizlediği o aşk öyküsünü yaşamının bitimine doğru yazacağı ilk ve son romanı Sen İstanbul'a Gelme için korumuş meğerse."[622]

Çoğuna Azı adlı şiir kitabında yer alan *Gömülü Bir Sırdı O* başlıklı manzumesini şair yukarıda anlatılan gizli aşkına yazmıştır:

"Yoğunlaştı. yoğunlaştı ama ne yoğunlaştı,
yarım ömürdür gömdüğüm bir sırdır O!
Ne sevmişti. ne sevmişti
bu deli gönül ne deli sevmişti!
yüreğimde nasır anahtarını denize attığım

[621] Ahmet Özgür Güvenç, "Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 41, Erzurum 2009.
[622] Ahmet Şerif Şerefli, *Sen İstanbul'a ...,* önsöz.

gönlünü açamadığım bir kasırdı O!
…”

(Çoğun Azı, s. 49-50)

Şair, yaşadığı aşkın yoğunluğunu ortaya koyabilmek adına ifadelerini sözcük tekrarıyla kuvvetlendirmektedir. Aşkını sır olarak tutan şair, ömrünün yarısını sevgiliye vermiştir. Sevgiliden umudu olamadığı için şairin sevgiliye açılmaktan vazgeçtiği görülmektedir. Fakat bu vazgeçiş sadece beklentiler noktasında mevcuttur. Ona duyduğu aşktan vazgeçmemiştir.

“…
Çağırdım mı rüyalarıma gelmiştir sadece
ne ses olur, ne söz, geldiği gibice gider.
Konuğumdu bu akşam yine, yaşı hep on dokuz.
Bir sabah yıldızıyla çok zengin buldum yüreğimi.
Kendimi pek az. O'nu çok bulduğum için
sırrımı sadece şiirime söyledim.
…”

(Çoğun azı, s. 49-50)

Şair, sevgiliyle ancak rüyalarda kavuşabildiğini ifade etmektedir. Ahmet Şerif Şerefli, sevgiliyi kendinden üstün görmektedir ve içindeki aşkın ağırlığına dayanamayarak acısını şiirlere yansıtmaktadır. Sevgili gençtir ve hep genç olarak tasvir edilmektedir. Şair sevgiliyi hep güzel ve taze görmektedir. Klasik edebiyatta ve halk şiirinde sıklıkla tesadüf edilen sevgiliyi rüyada görmeyi akla getiren söz konusu ifadeler yine divan şiirinde sıklıkla tarif edilen vefasız, gelmeyen sevgili tipini ortaya koymaktadır. Sevgili ruha aydınlık veren sabahyıldızına benzetilmiştir. İskender Pala’nın “sabahyıldızı” mazmununa ilişkin açıklaması Ahmet Şerif Şerefli’nin sevgiliyi “sabahyıldızı” na teşbihinin anlaşılması hususunda yerinde olacaktır:

“Divan şiirinde sabah hem bir zaman unsuru olarak hem de tabiat hali olarak ele alınır. Zaman olarak sabah günün başlangıcıdır. (...) Uğurlu bir vakit

olarak sabah Allah tarafından günlük rızıkların dağıtıldığı andır.(...)Sevgilinin yüzü sabah aydınlığındadır."[623]

Şair, sevgiliyle gecelemiş ve sabah uyandığında sevgilinin yüzü ona aydınlığı getiren olmuştur. Karanlıklardan kurtarmış, onun günlük rızkı olmuş ve onu zengin kılmıştır.

"…
Gülünç düşme, istihza kılıcı korkusu içimde...
Yıllardır bu deli gönüle başeğdiremedim ...
yıllardır gururumu büyüttüm kendime karşı
yıllardır kendimden bile gizledim sevdiğimi
benimsenme umudum olmadığından
sadece yandım. Yandım: yanıyorum da:
içimde giderek bir sessizliğe dönüştü bu sır
hep benliğimde sürdürdü yıldızlaşan ışığını...
Sessizliğimde çoğalttım binlerce kez kendimi
ay ışığım denizin üstünde O'na yoldu.
isteklerimse birer yön...
…"

(Çoğun azı, s. 49-50)

Sevgili tarafından aşağılanmak, kırılmak şairin en büyük korkusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevgiyi sır olarak tutma, aşığın sevgiliyi koruma eğiliminden ve Anadolu'da sevgi terbiyesinden gelmektedir. Fakat Şerefli'nin burada sevgiyi gizleme gerekçesi olarak aşağılanma, istenmeme korkusu karşımıza çıkar. Ayrıca şair, sevgiliye karşı gururlu durmuş ve aşkını kendine bile söylemekten sakınmıştır, çünkü kabul edilmeyeceğini düşünmektedir. Sevgiliye duyduğu derin arzu şairin hayat yolunda yönünü belirleyecek kadar kuvvetlidir.

[623] İskender Pala, *age.*, s. 383-384.

"…
Güllerin kaç sarışını açtı gönül bahçesinde
bir O açmadı. O doğmadı. O batmadı...
Hep O'na doğru yürüdüm. hep O'na hayran...

Arzu edilen güzel, yalvardıklarımız uşak aşkıymış...
İstihza kılıcı yaraları yüreğimde o kadar çok ki,
ben sadece yürüdüm ne hana ulaştım ne kervana...
Bundan sonra ne bir düğün bekliyorum,
ne de küskünleri barıştıracak bir bayram..."

(Çoğun azı, s. 49-50)

Kimi severse sevsin "o sevgiliye" duyduğu arzu ve sevgi azalmamış, aklının bir köşesinde kalmıştır. "Gülün açması" ifadesi bize sevgiliyle olma hâlini ve sevgiliye aşkı duyurmayı anlatmaktadır. Fakat söz konusu sevgiliye karşı ne ifade edilmiş bir sevgi vardır ne de kavuşma gerçekleşmiştir. Türk kültüründe "bayram" küslerin barıştığı gün olarak bilinmektedir, "düğün" ise bize bir araya gelen çiftlerin mutluluğunu anlatır. Mısraların sonuna geldiğimizde her iki özel günden de şairin artık beklentisi kalmadığını görmekteyiz.

Vakit Çok Geç isimli son şiir kitabında yer alan *Çeyrek Yüzyıl Sonra* başlıklı manzumesi şairin bu şiiri sır olarak tuttuğu aşkına yazdığını ortaya koymaktadır. Söz konusu manzumenin başlığı ile *Gömülü Bir Sırdı O* başlıklı manzumede yer alan "*yarım ömürdür gömdüğüm bir sırdır O"* mısraı arasındaki anlam ilişkisi kolaylıkla fark edilebilmektedir. *Çeyrek Yüzyıl Sonra* başlıklı manzumenin içeriği de yine *Gömülü Bir Sırdı O* başlıklı manzumenin içeriği ile paralellik göstermektedir:

"Kaybolan güneşin ben olsaydım
hiçbir zaman
dağlara çıkıp beni aramayacaktın.
Yanlışlıkla başımı dizine koysaydım
şiir yazdığın parmaklarını rüzgâr gibi

saçlarıma sokup tanımayacaktın.
"Hadi gel…" demiştin hani,
"Gel" dediğine inanmadığımdan gelmemiş,
nedenini de söylememiştim.
Rüyalarında olsa bile
varsın sana hep ilk güneşin doğsun.
Onurumu kırmak, bir İkincisi olmak istemedim,
bilmem farkında mısın?
Ben şimdi Bursa'da yaşlı bir dolmuş'um,
biliyorsun inanmadığımı rüyaya.
Ne desem, nice söylesem,
sevdiklerimce hiç aranmamak için doğmuşum.
Kendim kurmuşum tek kişilik hapishanemi
kendimi yargılamış, kendim mahkûm olmuşum!
Oysa ben de sevmek, sevilmek için gelmiştim bu dünyaya."

(Vakit Çok Geç, s. 45)

Vakit Çok Geç adlı kitabının genel çizgisi yaşlılık ve zaman üzerinedir. Yukarıda alıntıladığımız şiir, eserin duygusal perspektiften yansımasının bir özetidir denilebilir. Ahmet Şerif Şerefli, karşımıza geçmişte kalmış bir aşka yazılmış mısralarla çıkmaktadır. *"Ben şimdi Bursa'da yaşlı bir dolmuş'um*" mısraından da anlaşıldığı üzere yaşlanmıştır ve yüreği hâlâ doludur. Sevgiliye kavuşsa bile sevgilinin kendisini seveceğine inanmamaktadır. Kendisinin sevgili için bir önemi olmadığını düşünmektedir. Neden sevgiliyle olmadığını anlatırken sevgilinin gel demesine "inanmadığını" ifade etmektedir. Bu güvensizlik hâli şairin onurunu koruma çabasıdır. "İkinci kişi" olmak istememektedir. *"Oysa ben de sevmek, sevilmek için gelmiştim bu dünyaya."* mısrası adeta Şerefli'nin niçin yaşadığı sorusuna cevaptır. Yaşamdaki esas gayesini anlatmış olduğu bu mısra, hayatının da temel felsefesini oluşturmaktadır. Şerefli, hümanist kimliğini sevgi esası üzerine inşa etmiş, ne yaşarsa yaşasın sevmek arzusunu ve sevilmek arzusunu hiç terk etmemiştir.

Ahmet Şerif Şerefli sevgilinin adını gizli tuttuğu şiirlerin yanında sadece bir şiirde bir ismi anmıştır. *Çoğun Azı* isimli eserde yer alan ve aşk temini işlediği *Seni Düşündükçe* başlıklı şiirin son mısraında Kadriye Cesur ismine yer vermiştir. Ancak bu ismin gerçek bir şahsa ait ya da takma ad olup olmadığına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ayrıca şairin ilk mısrada "sır" ifadesini kullanması da dikkat çekicidir:

"Sevgilerim sır şiirim yıllanmış nasırdır.
Yaratıcı gençliğimi mevsim mevsim
turna kervanları taşıdı
içimdeki denizlerin sıcak yazlarına...
Yiten her sayılı günüm artık bir asırdır.
Yazın dünyalarımda açan karanfil bir yara,
şiiri benden daha çok seveceksin diye
korkuyorum sanki
Kadriye Cesur..."

(Çoğun Azı, s. 60)

Üçüncü Adım isimli şiir kitabında yer alan *Cep Defterimden* adlı bölümde bulunan başlıksız şiirlerden *Benim sevgimi sevdiğim mavili kız* mısraı ile başlayan şiirde Ahmet Şerif Şerefli, ananesiyle konuşma havasında sevdiği kızın aşka önem vermediğini anlatmakta, sevgiliye dolaylı bir sitemde bulunmaktadır:

"Benim sevgimi sevdiğim mavili kız
çantasında taşıyor sevgili anam,
onluk, yirmilik banknot niyetine...
Orakta, ekin biçerken bile
yüreğinde taşıyordun beni;
anam, anam, seninki si öyle bir sevgi ki,
çiğ söz olup düşse dahi insanın içine
orada yâr sözü gibi çürümez ki…"

(Üçüncü Adım, s. 67)

Doğa Şerefli'nin her şiirinde konu ne olursa olsun yer almaktadır ancak bazı şiirleri doğa tasviri aşk olgusuyla aynı derecede şiirde kendine yer bulmuştur. Bu tarz şiirlerde şair, doğayı anlatarak çevreyi tasvir etmiş ve ana temayı şiirin sonlarına bırakmıştır:

"O sevimli kar yüzlü akçabardaklardan başka
gerçekten leyleklerdir, kırlangıçlardır, derler,
baharın ilk müjdesi.

Saçaktan çıt diye bir buz iğnesi düştü yere:
Penceremin altında duyduğum bir şarkı oldu bana
baharın ilk sesi..
…"

(Azın Çoğu, s. 37)

Doğanın uyanışı karşısında duyduğu mutluluğu okuyucuya hissettiren yazar, baharın gelişinin müjdecilerini sıralar. Doğanın uyanışının sesi şairin kulağına "şarkı" olarak gelir. Göçmen kuşların dönüşü, bahara özgü bitkilerin uyanışı ve karların eriyişi bütünlük içerisinde resmedilir.

"…
Az sonra yumuşıyan kar şıp şıp diye başladı damlamaya.
Ağaçların çıplaklığına bir doğu havasının esintisi sindi.
Sanki her damla diyordu bana: Çık! Durma, çık içeriden!
İçimde çoktandır devşiren bir şiir başladı uyanmaya
bahar kafiyelerinin şarkısıyla...
…"

(Azın Çoğu, s. 37)

Bulunduğu konum itibariyle sıcak havanın doğudan geldiğini anladığımız mısralarda, bu esinti ağaçların çıplak hâlleri üzerinde nüfuz etmektedir. Doğanın

uyanışı aynı zamanda şairin uyanışı demektir. Karların erirken çıkardığı sesleri tabiatın daveti olarak yorumlamaktadır. Kış boyunca içinde biriktirdiği mısralar da tabiatın uyanışıyla şiire dönüşmekte ve şiiri de tabiatla uyanmaktadır. Şiirinin tabiatla uyanması durumu Ahmet Şerif Şerefli'nin ilhamını doğadan aldığı şeklinde yorumlanabilir.

"…
İlk şiir kitabın kapağına koyduğum erguvan
gene mi başlıyacak açmıya?
Gönlümüzü, ömrümüzü filizlendiren bahar geldi!
Hiç bahar sevilmez mi? Bahçelerine gidilmez mi?

Amma ben şimdi seninle gittiğim bahçelere
sensiz gidemiyorum!"

(Azın Çoğu, s. 37)

Müjde adlı eserin kapağında erguvan resmi vardır. Bu benzetmeyle *Müjde*'yi de sanatının baharı olarak niteler. Şair, baharla şenlenir ömrü, gönlü baharla yeniden filizlenir ve yeni sürgünler verir. Bahara duyduğu sevgi ile baharın gelişi karşısında yaşadığı mutluluğu tarif eder. Baharla birlikte doğaya karışmaya hazırlanır fakat bir eksiklik onu bu doğa ve bahar ile bütün olma hâlinden alı koymaktadır. Daha önce sevgili ile gidilen söz konusu bahçelere şair, artık ayrı olduklarından gidememektedir. Baharın gelişiyle coşan duygularla örülen şiir son mısrada sevgilinin olmayışına duyulan üzüntüyle noktalanır. Şiirin ritmi sevecenlikle başlayıp coşkuyla sürerken ritme, son mısrada durağanlık ve kırgınlık hâkim olur.

Aşkın mevsimi denilince genel olarak akla ilkbahar mevsimi gelmektedir. Şair de havanın bireyde meydana getirdiği hissiyatın etkisiyle olacak ki *Çürüyen* başlıklı manzumesinde unutamadığı, kopamadığı aşkını anımsamaktadır:

"Baharın gelişiyle doğa uyanmaktadır.
Sağnak yağmurlu bir bulut çökleşti yere,

ulu meşe geniş geniş gerdi göğsünü...
Islak kayalarda kılağı alan şimşek kılıç
birden salındı yere ve kesti çürüyen dalı,
attı çağlıyan sellere!..
…”

(Üçüncü Adım, s. 30)

Şair doğanın uyanışını bahar ile bütünleştirmiştir. Meşenin ve doğanın teşhis sanatıyla kişileştirdiğini gözlemlediğimiz mısralarda “yağmur” doğayı ve “ulu meşeyi” uyandıran öge olarak karşımıza çıkar. “Kılağı”[624] yani keskin şimşek adeta doğadaki çürüklükleri temizleyen bir doktor gibi ifade edilir. Doğa kendini yenilemektedir. Bu süreç, tabiatın bütün ögeleriyle uyum ve bütünlük içerisinde bir denge oluşturmaktadır.

“Gönlüm, sen de buhranlıydın o gece
sızıldanıyordun
inancın fırtınası kesip atıyorken
sevginin çürüyen dalını...
Tepeden tırnağa isyandın o gece,
kopan sendendi, sevgidendi!
Çürümüş te olsa koparıp atamadın kolay kolay
o ilk senden gidendi!”

(Üçüncü Adım, s. 30)

Doğanın uyanışını ve tabiatın dengesini tarif ettikten sonra şair, tabiattaki dengeyi kendisiyle özdeşleştirir. Şair, gönlünün sıkıntılı olmasını yağan yağmurla, inancı çürüyen sevgi dallarını koparan şimşek olarak tarif eder, eksilen sevgisinden ve giden yüreğinden gitmiştir. Fakat bu durum her ne kadar çürüme söz konusu olduğu için gerekli olsa da söz konusu ilk aşkı olunca şair, zorlanmakta ve sebatlı olamamakta, isyana ve siteme bürünmektedir.

[624] *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1975, cilt: 8, s. ?.

5.3.1.1.2. Anadolu - Türklük ve Aşk

Balkanlarda Türk varlığı çok eski zamanlara dayanmakla birlikte Bulgaristan da yaşayan Türklerin Anadolu kültürünün bir parçası olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Söz konusu durum Osmanlı Devletinin Balkanlara geçişiyle belirginlik kazanmış ve Osmanlının dağılmasından sonraki süreçlerde de halkın yaşayışında ve etnik kimliklerinde varlığını sürdürmüştür.

Komünist Parti, iktidar olduğu dönemde Türk azınlığı yok saymış, Türk azınlık için asimilasyon politikası gütmeye başlamıştır.[625] Bu durum neticesinde acı bir tabloya Bulgaristan'daki Türk azınlığın kimliğini ispat için uğraşısı eşlik etmiştir. Bu uğurda çeşitli eziyetlere maruz kalan Şerefli'nin şiirlerinde Anadolu kültürünün ve Türk kimliğinin izlerini sürebilmek sahip olduğu anlamların ötesine geçmekte ve daha derin manalara bürünmektedir.

Türk edebiyatında vatanın ve Anadolu'nun bugünkü manasıyla konu olarak işlenmesi Tanzimat ile başlamış ve söz konusu durum şu şekilde gelişme göstermiştir:

"Tanzimat'tan sonra da vatan temi en çok işlenen konular arasında yer almıştır. Ancak vatan kavramı, Tanzimat'la birlikte farklı bir anlam ve önem kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun sürekli toprak kaybetmesi, Osmanlı'daki fikir adamlarının Batı'yı tanımaya başlaması gibi nedenlerle Tanzimat sonrası Türk edebiyatında çeşitli eserlerde vatan temi gittikçe daha önemli bir yer tutmaya başlamıştır.

(...)

19.yy. sonuna gelindiğinde ise Türk şiirine mekân olarak Anadolu'nun dâhil edildiği görülmektedir.(...) 19.yy sonlarına kadar böylesi bir süreci yaşamış Türk şiirinin mekân ile daha bilinçli bir ilişki kurması, mekânda meydan gelen sosyal,

[625] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 175.

kültürel, siyasî yaşanmışlıklarının bir sonucu olarak 20.yy başında oluşmuştur. Artık şiirin yeni mekânı Anadolu'dur.

(...)

Anadolu'yu şiirine konu eden ilk isim, 1897'de 'Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur' diyen Mehmet Emin Yurdakul'dur. Mehmet Emin, Yunan Savaşı sırasında söylemeye başladığı şiirler onun vatana, Anadolu'ya, Anadolu insanına dikkat çekmeye başlaması bakımından önemlidir."[626]

Vatan ve Türklük Ahmet Şerif Şerefli için uğruna hapis yattığı, aç kaldığı, ölümle yüz yüze geldiği ama vazgeçmediği iki hayati mevzudur. Bu açıdan bakıldığında Şerefli'nin şiirlerinde bu olgulara yer vermesi kaçınılmazdır.

Çalışmamızın "aşk" temasına ikinci alt başlık olarak "Anadolu-Türklük" olgularını "aşk" temasıyla birlikte işlediği şiirleri inceleyeceğimiz "Anadolu-Türklük ve Aşk" başlığını açmayı uygun gördük. Söz konusu başlık altında ele alınmaya uygun olan şiirlerde Ahmet Şerif Şerefli, sevgiliye olan hislerini kaleme alırken Anadolu kültüründen ve Türk kimliğinden izleri aşk olgusuyla yansıtmaktadır. Şerefli'nin şiirlerinde sıklıkla tesadüf edilen halk edebiyatı ürünlerinde türkü ve Anadolu'da saç örgüsüne verilen "belik" ismi dikkat çekmekte, şair, Anadolu'da yaygın olarak kullanılan "Fatma" ismini de simgesel düzlemde şiirlerinde sıklıkla kullanmıştır. Yine Anadolu'da yaygın olarak görülen sevgilinin adını gizli tutma ya da sevgiliyi gizleme davranışı, Anadolu insanının aşk edebi olarak yorumlanabilir. Son olarak eklemekte fayda vardır ki Ahmet Şerif Şerefli'nin varlığını besleyen en kuvvetli öge Türk kimliğidir. Bu sebepledir ki aşk gibi müstesna bir hissiyatı bile Türk kimliğiyle bütün olarak algılayıp yine bir bütünlük içerisinde yansıtmaktadır.

Bir kısmını alıntıladığımız *Köylü Güzeli* başlıklı manzumede şair sevgiliye dansını folklordan almasını öğütleyerek onu, millî değerlerle kaynaşmaya davet etmektedir:

---

[626] Eylem Saltık, *Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Şiirinde "Anadolu"*, (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, s. 19-24.

"…
danslarını folklorumuzdan alsana...
Anlamsız düşüncelerin benliğimize yetmez.
…
Boyun eğdiğim Sen değil, gönlündeki tanrıçadır.*"*

(Çoğun Azı, s. 61)

Millî benliği kavramaya ancak kuvvetli bir fikrin yetebileceğini ifade ederek şair, millî benliği yüceltir ve derinleştirir. Son mısrada geçen "tanrıça" sözü Anadolu motifleri dışında gibi görünse de hem Anadolu'da benzeri mitolojik anlatıların varlığı açısından hem de Balkan Türklerinin Slav ırkıyla girmiş olduğu kültürel alışverişin bir ürünü olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla söz konusu sözcük yine şairin kültürel birikimin meyvesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli için Türk kültürünün muhteva ettiği unsurlar şiirin tam olarak kendisidir. "Türkü" ise Şerefli'nin en sık andığı halk kültürü malzemelerindendir. Hemen her eserinde halk türkülerinden ve türkülerin Türk kültüründeki yerinden söz etmektedir. Bu durumun nedenini şairin şu sözleri ortaya koymaktadır:

"*(...) Bu yüzden olsa gerek, şiirin büyülü havasını ilk kez halk türkülerinin yanık feryatlarında hissettim. (...) Belikleri, kınalı topuklarını döven, elma yanaklı köy kızlarının bakışlarındaki şiir ise, hep bir bilmece kaldı benim için."*[627]

Üçüncü Adım isimli şiir kitabında bulunan ve başlıksız olan *Türkü sesine yürüdüm, yolları urgan urgan sararak* mısraı ile başlayan şiirin tamamı Anadolu ve köy motifleriyle bezelidir:

"Türkü sesine yürüdüm, yolları urgan urgan sararak,
Çavdarlar kordon oldu, yollar, çiçek halısı
Dünlerin uzaklarından geliyorum kapına Fatma,
Gördüğüm gelinciklerin konuşuru şenmişsin,

[627] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok Geç*, Tuna Yayınları, 1. Basım, Bursa Şubat 2001,önsöz.

canlısı!..
…”

(Üçüncü Adım, s. 24-25)

Şair, Türk kızlarını simgesel ismi olarak Türkler arasında sık kullanılan isimlerden Fatma ismini seçmiştir. Dolayısıyla “Fatma” ismi ile bütün Türk kızlarını kastetmektedir.

“…
Yorgunluğumu unuttum, o büyük acımı
Kınalı elinden içince bir çanak ayran
Görmiyeli uzamışsın,
boyun çavdarların baharından
Yüzünü görmesem de tanıdım seni Fatma
beni daha köy dışında karşılıyan türkülerinden
şarkılarından.

Demir parmaklı kafesin vardı, ferecen nerede?
Sen kafesten uçan kanarya, bahçede nergissin.
Türkülerin de bir memleket, baba yurdu, bana
Yaşam dalında ne berrak teranesi sesin!
Karanlıklarda kaybolsam bir gün, çöllerde kalsam,
bu yerleri türkülerinle ararım,
türkülerine sorarım Fatma!
…”

(Üçüncü Adım, s. 24-25)

“Demir parmaklı kafesin vardı, ferecen nerede?” ifadesinde feraceyi kafese teşbih eden yazar, şiirin devamında Fatma’yı feraceden kurtulduğu için kafesten kurtulan kanaryaya benzetmiştir. Komünizmin bütün dinî inanışları reddeden anlayışının etkisinde şair feraceyi özgürlüğün önündeki engel olarak değerlendirmiştir. Türkü şair için yol göstericidir, karanlıklarda yolunu bulmasını

sağlayan ışık veya pusuladır. Vatan kavramını mekândan ayırarak kültürel ögelerle anlamlandıran şair için Türküler temsil ettiği kültürün parçası olarak ait olduğu vatandır.

"…
Yünle, parayla satıldığın günleri hatırlama,
mezar taşı olan bir kanlı bıçağın gölgesini.
Türkçemi konuşan diline, türkülerine susamışam,
sen konuş, konuş, konuş,
sür bana ayran dolu su testisini!
…"

(Üçüncü Adım, s. 24-25)

"Yünle, parayla satıldığın günleri hatırlama" mısraı köy kızlarının başlık parası ile evlendirilmeleri olayına işaret ederek Fatma'nın bu durumu unutmasını ister. Anadolu'da var olan bu gelenek anlaşıldığı üzere söz konusu dönemde Balkan Türkleri arasında da varlığını sürdürmekteydi. *"Türkçemi konuşan diline, türkülerine susamışam"* mısraında şair, Anadolu'daki köy hayatı ve motiflerin dışında Türkçeye duyduğu sevgiyi de ifade etmiştir. Anılarının en kuvvetli parçası olarak gördüğü türküyü "susamak" ifadesi ile anar. Bu durum bize en temel ihtiyacımız olan ve vücudumuzun %70'ini oluşturan suyu düşündürür. Böylece şair türkünün kendisi için ne denli vazgeçilmez bir hayat kaynağı olduğunu ifade etmiş olur. Ayranın testi içerisinde istenmesi de yine Anadolu'da ayranın sunumu ile ilgili bir gelenektir.

"…
Sevgin, baba toprağı kurtarır beni kurtarırsa
Anasını unutamaz
bir de ilk göz ağrısını insanoğlu.
Ben senin için, toprağım için yaşıyorum yaşarsam,
şiirimin her dalını benden de koru, Fatma,
bazen ben bir bulutum, yıldırım yağmur dolu!"

(Üçüncü Adım, s. 24-25)

"*Ben senin için, toprağım için yaşıyorum yaşarsam"* mısraında şair yaşama sebebini vatan sevgisi, daha küçük ölçekte köy toprağı ve yar sevgisi olarak ifade etmiştir.

"…
Elleri saçları kınalı kız gülümsedi:
…"

(Üçüncü Adım, s. 82)

"köylü dilber, kilitleme emeliğini yüreğine,
…"

(Üçüncü Adım, s. 79)

"…
Böyle derin bir arayıp yoklamalardan sonra ben de,
seni o uzak köyceğizde görmeye geldim, yıllardan sonra.
…"

(Azın Çoğu, s. 43)

Anmalık Çevre başlıklı manzumede şair, Anadolu'da genç kızların çeyiz hazırlığı yaparken kasnak üzerine işledikleri yağlıklardan söz ederek Anadolu'da her alanda uygulanan kültürel özelliklere yer vermiştir:

"Şiir töreninden sonra sarışın bir kız
nişanlıklarından bir çevre astı omuzuma.
…
hatırladım bizim köylü komşu kızı Fatmayı.
Çevrenin dermisinde, beş köşeli bir yıldız
…
Sarışını sırmasını pek kıt harcamıştı yalnız,
…"

(Üçüncü Adım, s. 74)

Anadolu köy kızları evlilik hazırlığı olarak çeyizlik çevre ya da diğer adıyla yağlık[628] işlerler. Günümüzde pek tercih edilmiyor olsa da geçmişte yaygın olan bu gelenek şiirden de gözlemlendiği üzere Balkan Türkleri arasında da uygulanmıştır. İşlenen çevrelerde en sık kullanılan renk gösterişli olması bakımından sırma iplikli sarıdır. Şairin işaret ettiği üzere köylü kızı Fatma da nişanlık çevresinde bunu tercih etmiştir. Şairin köylü kızları andığı *Türkü sesine yürüdüm*[629]*, Nişan Çevresi*[630] ve yukarıda alıntıladığımız *Anmalık Çevre* başlıklı manzumede, "Fatma" adını tercih etmiş olması dikkat çekicidir. Türkler arasında yaygınlığı bakımından Ayşe, Fatma, Hatice gibi isimleri bir noktada Türk kızlarının simgesel ismi olarak düşünmek mümkündür.

Anadolu'nun bazı bölgelerinde başörtüsüne verilen "çenber" adı Bulgaristan Türklerinden Ahmet Şerif Şerefli'nin *Kremikovtsi Senfonisi* başlıklı manzumesinin "*VIII*" numaralı parçasında karşımıza çıkmaktadır:

"…
yeşil gözlü, yeşil çenberli bir kıza
gönlüm sevdalandı.
…"

(Azın Çoğu, s. 69)

Türk geleneklerinden çeyizlik işlemek genç kızlar arasında yaygın bir davranıştır. "Çevre" ve "yağlık" gibi isimlerle halk arasında bilinen ahşap malzeme üzerine delikli bir tür kumaş gererek hazırlanan çeyizlikler Anadolu'nun yaygın kültürel özelliklerindendir. Şairin, evlenilecek yaşa gelmiş kızları ifade etmek üzere bu gelenekten hareket ederek anlatması ve bu geleneği simgesel anlatım unsuru olarak kullanması şairin Türk geleneklerine bağlığının başka bir göstergesidir:

---

[628] Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C3%87EVRE. (12.08.2016)
[629] İlgili şiir için bk. *Üçüncü Adım*, s. 24.
[630] İlgili şiir için bk. *Müjde*, s. 26.

"...

Fatmacık gergef üstünde geçirmiş

sessiz sessiz günlerini gecelerini ...

Sırmaların en sönmezini,

…

Sadece sevgi, hüner olmuş çevrede

…

Sarısı sırması göz kamaştırıyor.

…

Çevre yıllarca taşınmış

..."

(Müjde, s. 26)

"…
sonra, yıldızlı gecede kokladığım

o ürkek köylü kızı geliyor aklıma...

…"

(Üçüncü adım, s. 44)

5.3.1.2. Doğa/ Tabiat Sevgisi

Tabiat, insan zekâ ve muhayyilesinin ilk ilham kaynağı, ilk kudret membaıdır.[631] Tabiat, insan ile bütündür. İnsanoğlu, fiziksel yapısı içerisinde doğanın temeli dört elementi saklı tutmaktadır. İslamiyet öncesi Türk kültüründe inancın

[631] Prof. Dr. Sabri Esat Siyavuşgil, *age*., s. 7.

temelini oluşturan doğa ile insan ilişki hâlindedir. Doğa kimi zaman kucaklayıcı kimi zaman yıkıcıdır:

"(...) İslamiyet öncesi göçebe Türk boylarında bu ilkel ilişki ön plana çıkmakla birlikte, ağaç, ırmak, göl, dağ ve hatta belirgin bir şekle sahip kaya parçaları, "Şamanist yer-su kültünü" oluşturan kutsal doğa elemanları halini almıştır. Doğa, Türk boyları için sunduğu ürünler ve şaşırtıcı güzelliği ile bir yandan merhametli ve doğurgan bir yaşam kaynağı iken, diğer yandan da fırtınaları, soğuğu, depremleri ve morfolojik oluşumlarıyla acımasız ve cezalandırıcı bir güç niteliğinde olmuştur."[632]

Bunun yanında İslami öğretiye göre de insanoğlu, topraktan yaratılmıştır. Tabiatla böylesine yek hâlde bulunan insanın, doğaya karşı çekim duyması ve sevgi beslemesi pek tabiidir. Parçası olduğu tabiat ile bütün olan insan için tabiat, tek yönüyle değil bütün ayrıntılarıyla son derece önemlidir. İnsan çevresinde bulunan dağ, kuş, su, hava, rüzgâr, toprak, ağaç, ot, börtü böcek ve daha pek çok ayrıntı ile iç içedir.

Şair ve yazarların etrafını kuşatmış olan doğa unsurlarından sevgiliyi, aşkı, toplumu ya da herhangi bir olguyu anlatmak üzere teşbih unsuru olarak istifade etmesi hem çok doğal hem de sık rastlanılan bir durumdur. En eski zamanlardan günümüze değin kaleme alınmış muhtelif eserlerde tabiat unsurlarına sıkça tesadüf edilmekte, bazı durumlarda ise eserlerin asıl yazılış amacını tabiata duyulan sevgi oluşturmaktadır. Türkiye dışındaki Türk edebiyatı, Türk edebiyatı ve dünya edebiyatından söz konusu duruma dair bolca örnek göstermek mümkündür. İçinde doğaya ait herhangi bir unsura temas edilmemiş bir eser adı zikretmek ise mümkün değildir. Ahmet Şerif Şerefli için de doğa vazgeçilmez bir öge olarak nazım ve nesir eserlerinde yer almaktadır.

---

[632] Sanem Çınar- Simay Kırca, "Türk Kültüründe Bahçeyi Algılamak", *Journal of the Faculty of Forestry, İstanbul University*, 2010, 60 (2): 59-68, s. 60.

Ahmet Şerif Şerefli, on üç şiirinde ana tema olarak tabiat sevgisine yer vermiştir. Bunun yanında *Üçüncü Adım* isimli eserde yer alan *Yüz bir dörtlük 'ten* başlıklı manzumenin *6, 17, 18, 35, 40, 65, 73, 64* parçalarında da ana tema olarak tabiata duyduğu aşk göze çarpmaktadır. Elbette şairin, tabiata ve tabiat sevgisine şiirlerinde yer verişi bunlarla sınırlı değildir. Teşbih unsuru olarak ya da mecazlı anlatımda tabiat unsurlarına sıkça tesadüf etmek mümkündür. Zira Ahmet Şerif Şerefli için tabiat yaşamak ile eş değer bir mana taşımaktadır:

"...Sağlımı kurtarmak İçinse haftada bir veya iki kez dağ gezilerine çıkıyordum. Güçlükle hareket etmiş olsam da dağlarla ilişkimi kesmiyordum. Doğa benim hem dostum, hem de doktorumdu. Dağlarda kendime dönüyordum. Nabzım, nefes almam daha iyileşiyordu. Cezaevinde hep bu yeşil cennetin düşlerini gördüm, rüyalarımda bile yeşil dalları eğdim, kokladım..."[633]

Şerefli için şiirin amacı bazen sadece derin bir aşkla bağlı olduğu tabiatı anlatmaktır. Bu noktada diğer şairlerin tabiatı lakıyla anlatamadığını ifade eden şairin şu sözleri tabiata verdiği değeri özetlemeye yarayacağını düşünmekteyiz:

"*...Yazanların çoğunda çevre bilinci yetersizliği yüzünden olsa gerek güzel denebilecek doğa şiirleri de pek göremiyorum."*[634]

Doğadan ayrı kalmak şair için oldukça zordur. Şair, tabiatın her ögesine ayrı ayrı âşıktır her birine yeniden manalar yüklemektedir. *Azın Çoğu* isimli şiir kitabında yer alan *Elde Mi?* başlıklı manzumesinde şair, Karadeniz'e duyduğu aşkı ve hasreti işlemektedir. Doğayı bir sevgili gibi görmekte ve tıpkı bir sevgiliyi anlatır gibi anlatmaktadır:

"Tükendi sabrım, düşündükçe hasretliğini,
genizlerimde deniz kokusu yandı…
Seni görmeye geldim, Karadeniz!
Ceylan bir sevgili gibisin yine!

[633] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...,* s. 476.
[634] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 35.

Hep öyle dev bir sevginin içindesin!
İçin İçine sığmıyor hâlâ, neden?
Neden suların taşmak istiyor sahilinden?
…”

(Azın Çoğu, s. 60)

Şairin, Karadeniz’e duyduğu hasret tahammül sınırlarını aşmıştır. Karadeniz “ceylan gibi sevgili ”ye teşbih edilerek kişileştirilmiştir. Karadeniz, coşkunluğuyla anılan bir denizdir ve şair de Karadeniz’in bu özelliğini onu kişileştirerek ve bilip bilmezlikten gelerek yapmıştır.

“…
Dönüyor, erguvanlaşıyorsun..
Dönüyor, yosun yeşili bir renk alıyorsun!
Azametinle kaplamışsın bütün engini..
Savaşınla, sevginle ulusun, güzelsin,
yarınlardan ses veren bir insan gibi..

Elde mi seni gören sevmesin?
Elde mi, karadeniz, elde mi?
Bir şair yürek heyecandan dile gelmesin?
Öyle hissediyorum ki, sanki,
ayaklarımın ucunda değil, içimdesin!
Sende ordu ordu koşuşan dalgalar var:
…
İçimden dağlar gibi sökülüyor sesin!..
…”

(Azın Çoğu, s. 60)

Karadeniz karşısında coşkuya kapılan şair, denizin güzelliklerini sıraladığı mısralarda Karadeniz’i “*yarınlardan ses veren bir insan”* olarak nitelemiştir. Bu söz

gurubunu Ahmet Şerif Şerefli, komünist rejimi desteklediği dönemde kaleme aldığı şiirlerde sıklıkla kullanmaktadır. Genel manada bu söz grubunu şair, komünizmin gelecek için faydalı olduğunu ve insanlığı parlak bir geleceğe taşıyacağını anlatmak için kullanmıştır. Dolayısıyla Karadeniz, gelişime taşıyacak bir lidere benzetilmiştir. Karadeniz, öylesine coşkun ve heyecan vericidir ki şaire ilham olmakta ve şiire dönüşmektedir. Duyumsadığı sevginin etkisiyle Şerefli, Karadeniz'i içinde hissetmekte ve Karadeniz'in sesini dağlarla denk tutmaktadır. Böylece şairin sevdiği iki tabiat ögesini -dağ ve deniz- birlikte andığını görmekteyiz.

Şairin doğaya beslediği sevgiyi mısralara dönüştürdüğü *Buğdayların Türküsü* başlıklı manzumede şair, toprağa, toprağın ürünlerine duyduğu minneti ve sevgiyi işlemektedir:

"Siz ne şirin, ne dilber, ne cevhersiniz
ekmeği beyaz,
buğdayları deniz Dobruca kırları!..
Bir gelin kıyafetinde gelir buralara orak
sarı sıcakla beraber
öyle bir gencecik…
..."

(Üçüncü Adım, s. 34)

Bulgaristan'ın Dobruca bölgesindeki kırlara duyduğu özlemle birlikte hayranlığının tezahür ettiği mısralarda şair, orağı gelin kıyafeti giymiş şeklinde muhayyilesinde canlandırmaktadır. Söz konusu ifadeden ve devamındaki mısralardan hareketle orak zamanının hem tazeliği, yeniliği çağrıştırdığını hem de düğün gibi bir kutlama şeklinde coşkulu ve mutlu hissettirdiği sonucuna varmak mümkündür.

"…
Başaklardan örülme bir peçe koyar başına,
kulağına bir de tutuşan gelincik.

Çocuksu gülümseyişi öyle içten, öyle sıcak!
Buğday buğday dökülür ter,
ışıl ışıl yanar yüzünde
ateşli böcekler akşamları.
…
Kırlar soyunur yazlığını yavaştan
bürünür Güz'ün bürgüsüne.
…
bir kavalın ardından kırağılanıp gider mevsim
turnalarla tekrar hac'tan dönmek için gelinlikleriyle
dallarda tekrar bahar görünmek için!.."

(Üçüncü Adım, s. 34-35)

Orak ayı Ağustos ayıdır ve orak bittiğinde, yaz mevsimi yerini sonbahara bırakmaya başlar. Şair, kır hayatından kesitler sunduğu şiirinde, çobanların sıklıkla çaldığı kavalın sesini mevsim değişmesinin ritmi olarak hayal etmiştir. Dallarda açan çiçekler gelinliğe benzetilmiş, bahar geline benzetilmiştir. Böylece baharın gençlik, tazelik getirdiği noktasına vurgu yapılmıştır. "*Turnalarla tekrar hac'tan dönmek için gelinlikleriyle"* mısraında yer alan turnaların hacca gitmesi ve dönmesi, halk arasında göçmen kuşlardan özellikle leyleklerin ve turnaların kışın kutsal topraklara göç ettiği şeklindeki inanışa telmih yapmaktadır. Turna figürü Türk edebiyatında sık kullanılan hayvan figürlerindendir. Söz konusu figüre dair şu bilgiler, turna kuşunun Türk edebiyatındaki yerini ve inanç bağlantısını kavramak noktasında faydalı olacaktır:
"*Turna hem kültürel bir figür hem de biyolojik açıdan bir canlı türü olarak özel bir yere sahiptir. Gerek geçmişte gerek günümüzde kutsal bir kuş türü olarak değerlendirilmiştir. Anadolu kültürlerinde turna figürünün yer aldığı sayısız edebi eser bulunmaktadır. Turnanın kültürel açıdan bilinen tarihi, M.Ö. 12,000'li yıllara dayanan Göbekli Tepe'ye kadar uzanmaktadır. Günümüze değin, klasik edebiyat örneklerinden tasavvuf edebiyatı ve divan edebiyatında çok sayıda şair tarafından figür olarak yer verilmiştir. Mevlevi ayinlerinde dönerek sema eden semazene ilham kaynağıdır. Halk edebiyatında ise masallarda, deyişlerde ve Âşık Kültürü kapsamında sayısız şiirde figür olarak yer almıştır. Dini bir obje olarak, bilinen*

insanlık tarihinin hemen her döneminde kutsal mertebesinde değerlendirilmiştir. Günümüzde Alevi-Bektaşi kültüründe önemini Hz. Ali'nin sesi olarak ve Cem'de Turna Semahı olarak korumaktadır. (...)"[635]

Ahmet Şerif Şerefli, hem halk kültürüyle hem de divan ve halk edebiyatıyla şiirlerini beslemiştir.

Çocuklar için yazılmış olan müşterek şiir kitabı *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde yer alan *Dağlar ve Kuşlar* başlıklı manzumede şair, dağların ve kuşların güzelliklerini anlattıktan sonra çocukları tabiatla bütün olmaya davet etmiş, onlara tabiatı sevdirmeyi ve öğretici olmayı amaçlamıştır:

"Meşeleri ulu bir dağ,
Gölgeleri serin serin
Her yanında kuş sesi var
…
Kuşlar dağın bir neşesi
Onlardır dağa can katan
Fakat dağın güzelliği
insanlarla tamam"

(Dünya Bizim, s. 8-9)

Ahmet Şerif Şerefli, dağ yürüyüşleri yapmaktan zevk alan biridir ve doğayla bütün olmaktan mutluluk duymaktadır. Şair, doğaya duyduğu bu sevgiyi ve bağlılığı bütün insanlığa yaymayı istemektedir.

5.3.1.3. Anne Sevgisi

[635] Ferdi Akarsu, "Biyo-Kültürel açıdan Turna Araştırması", *Doğa Derneği*, Ankara Ağustos 2013, s. 8.

Anne, bizleri doğuran, koruyup kollayan, yetiştiren kimliğimizin en kıymetli parçasıdır. Hayatımıza önemli etkileri olan annelerimizle kurduğumuz ilişkilerin kişiliğimiz üzerindeki etkilerine dair psikologların görüşleri şu şekildedir:

"Anne, baba ve çocuk arasındaki ilişkilerin önemi ve bu ilişkilerin çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimi üzerinde önemli etkisinin olduğu bilinmektedir. Psikoloji kuramlarının birçoğu bu yaşantılar üzerinde durmuştur ve çocukluk döneminin bireylerin yaşamında son derece önemli bir yere sahip olduğu görüşündedirler. (...) Freud (1908), çocukluktaki yaşantıların yetişkinlikteki yansımaları üzerinde durarak, anne ile çocuk arasındaki ilişkinin önemini vurgulamış ve kişiliğin temellerinin çocukluk yıllarında anne-baba davranışları sonucu oluştuğunu ileri sürmüştür."[636]

Anneye duyulan sevgi içgüdüsel olarak oluşmaktadır. Annelik mucize olarak değerlendirilmiş, İslamiyet de anneyi kutsamıştır. Anneden kopuşun sancılı ve yıkıcı yanları olmakta ve ona duyulan özlem kişinin yaşı ne olursa olsun dinmemektedir. Bu kutsal ve özel varlığın, şiirlerde her biri bir anne tarafından dünyaya getirilmiş şairlerce yer bulması olağan bir durumdur.

Annesine duyduğu sevgiye ve annesine karşı bazı davranışlarından dolayı duyduğu pişmanlığa şiirlerinde yer veren Ahmet Şerif Şerefli, toplam beş şiirinde "anne sevgisi" temasını işlemiştir. *Minyatür Şiirler* isimli bölümde yer alan *4* başlıklı şiirde şair, adeta annesiyle dertleşmekte, annesinin dizinde ağlamaktadır:

"İlkin yâri gördüm de geldim kapına, ana,

darılmıyorsun, darılmıyorsun değil mi bana?

Evlâtlar büyünce yâr diziyle değişiyorlar ana dizini.

Bu bir hakikat, fakat senden geçmek demek değil ki!

Okadar, okadar az evlâtlık ettim sana!..

---

[636] Jale Bilen, *Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi,* (Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2013, s. 1.

…”

(Azın Çoğu, s. 40)

Sevgili aşkı ile anne sevgisi arasında kalmış olan şairin, annesine karşı sorumluluklarını yerine getirmemesinden kaynaklanan üzüntüsü ve pişmanlığı göze çarpmaktadır.

“…

Her ne de etsen analar af ediyor, biliyorum!

Anaların yürekleri değildir sevgililer gibi!

Sen anam, ben yüreğinden kopan oğlun

Eskinin görgülerini, doğum ağrılarını iyi bilirsin.

…”

(Azın Çoğu, s. 40)

Annelerin bağışlayıcılığını vurgulayan şair, bunun yanında sevgililerin vefasız olduğunu ifade etmektedir. Anneler, sevgililerden farklıdır ve evlatlarının sancılarını kucaklayıp, yaralarını sarmaya muktedirdir.

“…

Bense ağrılarını iyi bilirim doğan şiirlerin!

Bilirsin bir de beni sessiz sessiz sevmesini,

bir de hasretimi çekmesini, yolumu gözlemesini.

Uzun uzun yollardan, ayda yılda iki satırlık

mektubum gelmesini.

Ana, bütün, kötülüklerden koruyorum yüreğimi,

gönlüne zerre kadar tasa koyma sakın!

…”

(Azın Çoğu, s. 40)

Şair, herkesin kendi usta olduğu işleri icrada iyi olduğunu, annelerin karşılıksız sevgide şairlerin ise sancılı şiir üretim süreçlerinde başarılı olduklarını ifade etmektedir. Bir anne öncellikle çocuğunun iyi olduğunu ve ruhen de kirlenmediğini, dirayetli olduğunu bilmek ister. Şair de şiirin alıntıladığımız son iki mısraında annesinin yüreğini ferahlatmaya çalışmıştır. Annesinin kendisini yetiştirdiği gibi temiz kalmaya çalıştığını vurgulamıştır.

Çocuklara yönelik şiirlerden oluşan *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserde bulunan *Ana Şefkati* başlıklı manzumede şair, annelerin çocuklara duyduğu merhamet ve şefkat duygularının tarifini yapmakta, söz konusu duyguların evlatlarda cereyan ettirdiği hisleri mısralarına yansıtmaktadır:

“O şefkatli ana dizi, bir bilsen

Kalbe ne çok ferah verir, dat verir.

Kederli de olsam, yorgun da dönsem,

Başım dizinde, çocuk derdim erir.

Yüreğinde bilirim ben, anamın

Benim ayrı, sevgi, şefkat tahtım var.

Ayrılmıya göreyim bir yanından

Telâş eder, sıkılır, beni sorar.

…”

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 14)

Anne ve çocuğu arasındaki sevgiyi ifade eden şair, anne şefkatinin eşsiz bir tadı olduğunu ifade etmektedir. Annesinin yanındaki çocuğun daha huzurlu ve güçlü olduğuna dikkat çeken şair, annelerin çocukları için ayrılır ayrılmaz endişe duyduğunu ifade etmektedir.

“…

Yaşamanın güzelliğini, bana

Anam şarkiyle duyurarak anlattı.

Söylediği ilk söz zaten, ruhuma

Bir müzikti, bir şarkıydı, şefkatti.

Yoktur benim tek üzüntüm gerçekten

Dertlerimin hepsi anamın olur.

Sayması da, sevmesi de yürekten

Teselliye ille de bir yol bulur.

…

Ana gibi bu kadar çok yangınlı

Bir çocuğu tek bir kimse sevemez,

Şevkati ve sevgiyi böyle canlı

Analardan gayri kimse bilemez.”

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 14)

Annenin ilk sözü halk edebiyatı sözlü ürünlerinden olan ninnidir. Bir ezgi eşliğinde söylenen ninni, annenin ilk şarkısı, ilk sözü olarak ifade edilmiştir. Şair, annenin çocuğuna duyduğu şefkatin ve sevginin samimiliğini kimsede bulunamayacağını bilmektedir. Anne, evladına her zaman destek olmaktadır, evlat da anne ile daha güçlü ve dertsizdir. Anne tesellisi de sevgisi gibi gerçekçidir.

5.3.1.4. Sanat-Edebiyat

İnsan hayatının içinde yer alan sanat, yaşantıların hem bireysel yönünden hem de toplumsal yönünden beslenmektedir. Bu denli hayatın içinde olan sanatı pek çok sanatçı irdelemiş, sanata ve edebiyata dair görüşlerini çeşitli eserler vasıtasıyla dile getirmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli de sanata ve edebiyata dair görüş ve düşüncelerini hem nesir eserlerinde hem de nazım eserlerinde dile getirmiştir. Şerefli, şairlik yönüyle ön plana çıkmaktadır. Zira kendisi de tüm sanat ürünleri içerisinde şiire özel bir değer vermiş ve tutkuyla bağlanmıştır. Şairin şu sözleri, bu bağlılığı ortaya koymaktadır:

"Doğanın varlığı bilimdir, şiirdir, insan cevheri de böyledirler. Renksiz, çiçeksiz, şiirsiz nasıl yaşayabilirdi insanoğlu?!"[637]

"*Razgrat' ta, Turancı bir özel terzinin yanında terzi çıraklığı ediyor, makine başında tekrar tekrar Nazım'ın şiirlerini okuyordum. Günde 14 saat çalışıyor, şiir dünyalarından uzak kaldığım için çaresizliğimden ağlıyordum*."[638]

Şair Dostum başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli, şair bir dostuna seslenmektedir ve aralarındaki şiir bağını ortaya koymaktadır:

"şiir aşkıyla ağırladım seni her seferinde
Şiir severleri çağırdım muhabbet soframıza.

[637] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 8.
[638] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 38.

…
Değişimleri kutsamışımdır şairin özünde
Güzel bir şiir yazmışsan seviniyordum
…
ekmeği kardeşçe bölense, yazan ellerimiz…
…”

(Çoğun Azı, s. 59)

Ahmet Şerif Şerefli, şair dostuyla bir araya geldiği toplantılarında yanlarına çağırdığı kimselerin şiiri seven kimseler olmasına dikkat etmektedir. Şair, için değerli olan şiir, tıpkı değerli bir taş gibi anlayanın yanında konuşulmalıdır. Şerefli, şairlerin yaşadığı ruhsal değişimleri üretkenliği sağladığı için kutsal kabul etmektedir. Ahmet Şerif Şerefli, şair arkadaşının şiir başarısını kıskanmamakta aksine mutlu olmaktadır. Şairlerin birer şiir işçisi olduğunu sezinletmekte ve ekmeği bölüşen eller yazı üretmektedir. Şerefli, arkadaş canlısı bir mizaca sahip olmanın yanında asıl dostlarını aydın çevreden seçmeye özellikle özen göstermiş ve aydın çevreden uzak kalmamaya dikkat etmiştir.[639]

“…
Şiirsel düğümlerle bağlanan dostlukları
Ne zaman çözebilir, ne mekan, ne de mesafeler…
Yüreği tutuşturacak iki satır yazmamışsak
yüzler gülümsemez, gönüller neşelenmez elbet
Bir dosta vereceğimiz kalmamışsa
Şair için bu dünya yaşamaya değmez”

(Çoğun Azı, s. 59)

Şiiri bağlayıcı bir halatın düğümleri olarak tasavvur etmekte ve bu bağın çok güçlü olduğunu, çözülemeyeceğini ifade etmektedir. Şairlerin asıl görevi şiir yazmaktır ve eğer bu gerçekleşememişse ortama mutsuzluk hâkim olmaktadır. Şair

[639] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 237.

dostların birbirlerine verebileceği en değerli şey şiirdir ve bunu yapmaya muktedir olamazsa şair, artık yaşamasının manası yoktur. Sonuçta şair, şiiri yaşamakla eş tutmakta, dünyayı yaşamaya değer kılan unsur olarak şiiri görmektedir.

Beyaz Sokaklar başlıklı manzumesinde şair, şiirin ilhamının peşine düşmüştür:

"…
Bu beyazlık, bu mehtap, bu şiir gecesi dostumla ikimizi de
çıkardı evimizden, yüreklerimizi göksümüzden
...
Kitaplarda uyuyan o büyük şairleri de uyandırdık.
Aydın şiir mısraları birer meşale gibi elimizde
Yolumuzu aradık, şiirimizi aradık, varlığımızı..
…
Ben yoluma devam ettim, yatağa girdikten sonra da."

(Azın Çoğu, s. 34)

Şerefli, bir şair dostuyla birlikte ilhamı aradıkları bir gece yürüyüşünü tasvir etmektedir. Şiirin mısraları aydınlık meşalelere benzetilmiştir. Şaire göre şiir dünyaya aydınlığı getirmektedir ve söz konusu aydınlığın ışığında şairler bir arayıştadır. Bu arayış kendi iç dünyalarına doğru varoluşsal bir anlam taşımaktadır. Şair, yolunun, sonunun, varlığının da şiir olduğunu vurgulanmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli, *Üç Büyük Zeka* başlıklı manzumesinde dünya çapında eserleriyle ün yapmış sanatçıları dâhi olarak nitelemektedir. Şair, sanatı yüksek zekâ ürünü olarak değerlendirdiğini ve sanatçıların özel insanlar olduğunu vurgulamaktadır:

"William Shakespeare: insan ruhunun mühendisi.
Düşüncede Michelangelo misali sözleri tıraşlamışsın
kuyumcu inceliğiyle işlemişsin freskleri

'Olmak veya olmamak ‘tan sonra.
Beethoven gibi fikri besteleyip senfonileştirmişsin.
Büyüksün üstat, senin bir Türk hayranınım.
…
şoven değilim, evet değilim,
yine de Türk olmanı isterdim…
…”

(Vakit çok Geç, s. 63-64)

Dünyanın önemli sanatçılarının sanatsal yönlerini övgüyle kaleme aldığı şiirinde, şair, ilk olarak dünyaca tanınan İngiliz sanatçı William Shakespeare’e yer vermiştir. Shakespeare’i ruh mühendisi olarak niteleyen şair, Shakespeare’inin düşünce ve söz üzerindeki ustaca etkisini Michelangelo’nun mermer üzerindeki ustalığına benzetmiştir. Dolayısıyla ustalıkları denk fakat malzemelerinin farklı olduğunu vurgulamaktadır. “*'Olmak veya olmamak”* mısraıyla Shakespeare’in dünyaca ünlü eseri *Hamle*t isimli eserinde geçen en bilinen sözüne yer vererek sanatçının en önemli eserlerinden birine atıfta bulunmuştur. Klasik müziğin usta bestecilerinden Beethoven’in notaları bestelemesi gibi Shakespeare’in de düşünceleri birer senfoniye çevirdiğini ifade etmektedir. Şair, dünya sanatçılarının eser verdikleri sanat dallarındaki ustalıklarını anlatmış ve bu sanatçıların her birini diğerini övmek için benzetme ögesi olarak kullanmıştır. Söz konusu sanatçılar arasında başarıları yönüyle bir bağlantı kurmuş ve başarılarını daha çarpıcı bir şekilde ifade etmiştir.

“…
Michelangelo,
Tıraşlamada William Shakespeare gibi ölümsüz şairsin.
Beethoven'in senfonilerini yüreğinde taşımasaydın
ve yaşamasaydın yüzyılları önceden.
Davut’u, Musa'yı yarasız tıraşlamasaydın
Ölümsüzleştiremezdin mermerden yarattıklarını.
Büyüksün üstat, dantel gibi işleyensin üşümüş taşı,
…”

(Vakit çok Geç, s. 63-64)

Şair, şiirin ilk bölümünde izlediği metodu bu defa Michelangelo için uygulamaktadır. Heykeltıraş Michelangelo'nun önemli iki eseri Davut ve Musa heykelini hatırlatan şair, sanatçının mermeri işleyişini dantele teşbih etmektedir.

"…
Beethovenleri galiba yüzyıllar doğuruyor sadece
senfonilere döktün tüm sevgini.
Elbet senfonide Michelangelo, Shakespeare'sin farkındayım.
Sağırlaştığın hakikat,
yüreğinin kulakları bestelere açıktı fakat...
Senfonilerinle geçilmezsin üstat, geçilmezsin.
Senin için düşünce beste, tıraşlama beste, aşk beste.
Bir ekolsün Brahmslar, Çaykovskiler, Schubertler için
ve daha yüzlercesi senin yolundan yürüdüler.
…"

(Vakit çok Geç, s. 63-64)

Dünyanın büyük senfoni bestecilerinden olan Alman müzisyen, besteci ve piyanist Beethoven'i, Michelangelo ve Shakespeare ile bağdaştırarak över. Bestecinin kulaklarının duymamasının altını çizen şair, Beethoven'i çağdaşı olan diğer önemli klasik besteciler, Alman besteci Brahms, Rus besteci Çaykovski, Avusturyalı besteci Schubert'in ustası, öğreticisi olarak değerlendirmektedir.

"…
Shakespeare, Michelangelo, Beethoven kadar büyük dahimiz var:
Cumhuriyet'in mimarı, şairi, bestecisi O'dur.
Adı dünya tarihine altın harflerle yazılmış bir devrimci,
ruhumuzu, gönlümüzü doldurandır Atatürk !
O mimaride, şiirde, bestede eşsiz bir büyük!"

(Vakit çok Geç, s. 63-64)

Tüm saydığı büyük sanatçılara, Ahmet Şerif Şerefli'nin deyimiyle dâhilere denk bir Türk'ü işaret etmektedir: Atatürk. Bu büyük dâhi sanatçının eseri ise cumhuriyettir. Cumhuriyeti hem mimari eser hem şiir hem de beste olarak ifade etmiştir. Dünyadaki diğer dâhi sanatçılar sanatın tek bir kolunda ustalaşabilmişken Atatürk, tek bir eserle birden fazla sanat dalındaki ustalığını ve dâhiliğini ortaya koymuş, dolayısıyla Atatürk'ün adı geçen diğer sanatçılardan üstün olduğunu ifade etmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, dünyada sanatın her alanında isim yapmış sanatçılara şiirlerinde yer vermiştir. Sanatçı, *Vakit Çok Geç* isimli eserinde yer alan *Thomas Campanella ve Charlie Chaplin*[640] isimli şiirlerinde dünya sanatı ve fikir dünyası için önemli iki şahsa şiirleriyle övgülerini sunmuştur. Ahmet Şerif Şerefli, *Çoğun Azı* isimli eserinde *Kitap Dostu İnsandı* başlıklı manzumesinde yer alan "*Gerçi dostumdun, şairdin ve insanın efendisi*" mısraı ile şairleri insanların efendisi olarak gördüğünü ifade etmiştir. Buradan hareketle şairin, şiir yazabilme kabiliyetine sahip bireyleri herkesten üstün görecek kadar şiir sanatına bağlı olduğu sonucuna varmak mümkündür. Yine *Azın Çoğu* isimli eserde yer alan *Şiirmiş Senin Adın*[641] başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli, hayatın gerçek manasının şiir olduğunu vurgulamaktadır. Sonuç olarak Ahmet Şerif Şerefli, başta şiir olmak üzere sanata canı gönülden bağlıdır ve sanatçılara büyük değer vermektedir.

5.3.1.5. Cinsellik

Cinsellik kavramına Türk edebiyatında genel olarak aşk olgusuyla birlikte tesadüf etmekle birlikte söz konusu kavramın tanımını şu şekilde vermek mümkündür:

[640] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok…,* s. 67, s. 69.
[641] Ahmet Şerifof, *Azın…*, s. 15.

"Cinsellik, cinsel doyumu ve iki insanın uyum içerisinde beraberliklerini içeren sosyal kurallar, değer yargıları ve tabularla belirlenmiş, biyolojik, psikolojik, sosyal yönleri olan özel bir yaşantı olarak tanımlanabilir."[642]

Ahmet Şerif Şerefli, *Azın Çoğu* isimli eserde iki şiirde, *Üçüncü Adım* isimli eserde ise dört şiirde olmak üzere toplam altı şiirinde cinsellik temasını işlemiş ve "cinsellik" olgusu şairin sadece iki eserinde yer almıştır.

Şerefli, "cinsellik ve şehvet" olgularına müstakil olarak yer vermemiş, aşkı işlediği şiirlerinde söz konusu olgulara temas etmiştir. Şair için "cinsellik ve şehvet" olguları "aşk" olgusuyla var olmaktadır. Şerefli, cinselliği toplumsallığa uygun şekilde ele almıştır:

"Günümüze ulaşan şekilleriyle insan toplumsallığındaki cinselliğin evrimi, cinselliğin kendini sürdürme amacını içinde taşıyarak sevgi ve aşka dönüşür. Cinsellik ilkin toplumsallık görünümünde sevgiye, sevgiden de aşka dönüşür. Böylelikle sevgi ve aşkta taşınır, kendini bu olgu ve kavramlarda yeniden kurar."[643]

Şairin *Üçüncü Adım* isimli eserinde yer alan başlıksız ve ilk mısrası "*Bir sevgi bir bütün değil hiçbir zaman*" olan şiirinde sevgiliyi aşka davet ederken şehvet olgusunu teşbih unsuru olarak kullanmıştır:

"…
koynuma girer gibi sıcak ve ihtiraslı
gönlüme de gir gülüm girebilirsen!
…"

(Üçüncü Adım, s. 39)

"Aşk" ı ve "cinsel" arzuları birleştirdiği mısralarda, sevgilinin gönlüne girmesini isterken bunun tutkulu olmasını arzuladığını *"koynuma girer gibi*"

[642] Murat Gülsün- Mehmet Ak- Ali Bozkurt, "Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychıatry, Yıl:* 2009; 1: 68-79, s. 69.
[643] Çetin Veysal, Cinsellik, *Sevgi ve Aşkın Diyalektiği*, s. 53.

sözcükleriyle ifade eden şairde aşk arzusu fiziksel çekim tutkusuyla bütünleşmektedir.

Şairin *Azın Çoğu* isimli eserinde yer alan *Trende Yolculuk* başlıklı manzumesi de "aşk" ve "cinsellik" olguları arasındaki ilişki ile vücut bulmuştur:

"Öyle hafiften bir rahat uzandı ve uyudu.
Memelerinin üstünden aşağıya doğru
sarkıtmıştı sırmalı beliklerini...
Yakasından bir el girecek kadar çözmüş
entarisinin iliklerini…

Kızlığının içinde olgunlaşmış bir meyva gibi
bütün gençliğiyle takınmış analığı..
…"

(Azın Çoğu, s. 17)

Kadının uyuma sahnesini aktardığı şiirde Ahmet Şerif Şerefli, "meme" ve "belik" sözcüklerini birlikte kullanmıştır. "Memelerinin" üzerinden saç örgülerinin akıyor olması çekicilik unsuru olarak şairin muhayyilesinde yer bulmuştur. Kadının entarisinin iliklerinin hafif, "bir el girecek kadar", açık oluşu davetkâr bir durum olarak sezdirilmektedir. Bekâretinin olgun bir meyveye benzetilmiş olması, söz konusu kadının cinsi münasebete uygun olduğunu, fiziksel olarak olgunluğa ulaştığını ifade etmektedir. Cinsel unsur olarak kullanımına pek sık rastlanmayan "analık", Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirinde karşımıza çıkmaktadır. Kadının üretkenliğini çekici bulan şair, analık sözcüğünü cinsî münasebeti çağrıştıracak şekilde kullanmıştır.

Üçüncü Adım isimli şiir kitabı içinde yer alan *Bu gece Dünya* başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli yaşamanın tadını anlatmaktadır. Hayatı hissettiren unsurlar arasında "cinsel" temas olarak değerlendirilebilecek sıcak öpücükler de yer almaktadır:

"…
bu gece Dünya sıcak buselerle dolu,
bu gece Dünya buselerde değil sadece.
…"

(Üçüncü Adı, s. 10)

Dünyanın buselerle dolu oluşu sevginin her tarafı kuşattığı hayalini canlandırmakta ve ayrıca bu sevgi buse ile sınırlı kalmayacaktır.

Manzum hikâye diyebileceğimiz Bulgaristan Türkleri arasında dillendirilen bir halk türküsünü *Ayşe Kız* adıyla şiir olarak kaleme alan Ahmet Şerif Şerefli, "aşk" olgusunun tamamlanabilmesi için sevgili ile cinsel temasın gerekli olduğunu vurgulamaktadır:

"…
Meyvalar dalında olgunlaşır,
gündüzler gecelerin, sevgilerse kızların koynunda
…"

(Üçüncü Adım, s. 48)

Şaire göre aşkın tamamlanabilmesi, yeterli olgunluğa ulaşabilmesi için sevgilinin, kızların koynuna girilmesi gerekir.

"Yüz bir dörtlük 'ten" başlıklı manzumenin *23* numaralı parçasında âşık olduğu sevgiliyi hatıralarında bulup çıkaran şair, sevgiliye karşı artık daha yoğun istek duymaktadır:

"…
şimdi daha da dilberleşmiş ilk analığında."

(Üçüncü Adım, s. 78)

Üretken, doğurgan kadını cinsel çağrışımla anan Ahmet Şerif Şerefli, kadının doğurduktan sonra daha da güzelleştiğini ve çekici olduğunu ifade eder.

Azın Çoğu adlı şiir kitabında *Minyatür Şiirler* isimli bölümde *1.* başlıklı şiirin bütününde şair, baharı tasviri ile aşk olgusunu işlemektedir. "Aşk" olgusuna bir mısrada "şehvet" olgusu eşlik etmektedir:

"…
Anaların sesi bu kadar yumuşak ve uyandırıcı olur,
Bir de dudaktan düşen yârin o sıcak busesi...
…"

(Azın Çoğu, s. 37)

Şair, sevgilinin öpücüğünü anne sesine benzetmekte böylece öpücüğünün şefkat barındırdığını sezdirmektedir. Öte yandan öpücük şairi kendinden geçirmemekte aksine "uyandırmakta" ve canlılık vermektedir. Şehvet duygularını naif sözcüklerle ifade eden şair, sevgiliden gelen öpücük ile sıcaklığı, dolayısıyla rahatlama hissini tasavvur etmektedir.

5.3.1.6. Yalnızlık

Bilinci olan ve topluluk içinde yaşamaya odaklı canlıları derinden etkileyen yalnızlık hissi, insanoğlunun genellikle en zayıf noktasını oluşturmaktadır. Ancak yalnızlık duygusu sadece gerçek yokluk durumlarında ortaya çıkmayabilir. Kalabalıklar içinde de kişinin asıl olmak istediği kişiyle olamayışı ya da olmak istediği yerde olamayışı neticesinde de söz konusu duygu peyda olabilmektedir. Bireylerde muhtelif sebeplerle ortaya çıkan ve rahatsızlık veren bu his, kimi zaman bir dostun eksikliğinde kimi zaman arzulanan sevgilinin gidişinde kimi zaman da kendini ait hissettiği ortamdan uzak kaldığında ortaya çıkabilmektedir. Farklı bakış açılarına ve psikologlara göre tanımı değişen yalnızlık hakkındaki bazı görüşler şu şekildedir:

"Yalnızlık, nedenine ve belirtilerine göre değişik isimlerle tanımlanır. Derin yalnızlık, depresyonun eşlik ettiği bir durumken sosyal ya da ilişkisel yalnızlık bireyin kendini bir topluma, gruba ait hissedememesi ve yaşadığı toplumda kendini yabancı hissetmesi olarak tarif edilir. Yine, duygusal yalnızlık, normal ortamlarda ruhsal beklentilerine karşılık bulamayan ve yakın, özel ilişkilerden yoksun olanlar için kullanılırken, gizli yalnızlık dışarı yansıtılmayan ama içsel üzüntülerle yorumlanabilen bir yalnızlık türü olarak bilinir. Peplau ve Perlman (1982), yalnızlığın bireyin arzuladığıyla gerçek ilişkileri arasındaki farktan kaynaklandığını belirtir. Younger ise yalnızlığı başkalarına duyulan özleme karşın tek başına olma hissi olarak ifade eder. O'na göre yalnız, yalnızlık duygusunu amaçsızlık ve sıkıcı bir durum olarak deneyimler ve bu durum insana amaçsız ve faydasız olduğu hissini verir. Weiss (1973) ise yalnızlığın, ayrılmanın tehlikelerinden korumak için bireyde olumsuz bir duygu ortamı yarattığını ve böylece yakınlığı arttırıcı bir mekanizma işlevi gördüğünü belirtir.

(...)

Y.Gasset yaşamayı, kökten yalnızlık olarak değerlendirir. (...) O. Rank, insanın her zaman anne karnındaki sorumluluktan uzak, ilk hazzı aradığını ve anneden ilk ayrılışla beraber yaşadığı yalnızlık kaygısını sürekli bilinçaltında taşıdığını belirtir. Ona göre, kaygılarımızın kaynağı olan yalnızlık, doğduğumuz günden başlayarak, bizi rahatsız eder. İlk yalnızlık anlatısı kutsal metinlerde kovulmuşlukla beraber karşımıza çıkar. İlk insanın, günahına karşılık olarak ödediği bir bedel olan yalnızlık eşini bulmasıyla son bulur."[644]

Genellikle insanlar tarafından yaşanılan bu umumi duygu, edebiyatımızda ve dünya edebiyatında pek çok edip tarafından edebî eserlerde işlenmiştir. İlk edebî eserlerin oluşturulduğu andan günümüze değin işlene gelmiş bir konu olarak eserlerde yer bulan "yalnızlık" hissini Ahmet Şerif Şerefli de hemen her şairin manzumelerinde işlediği gibi şiirlerinde tema olarak işlemiştir.

[644] M. Ruhat Yaşar, "Yalnızlık", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, Elazığ 2007, s. 238-239.

Şair toplam dokuz şiirde "yalnızlık" temasına yer vermiştir. Ayrıca *Üçüncü Adım* isimli eserde yer alan ve parçalardan oluşan; "*Yüz bir dörtlük 'ten*" başlıklı manzumenin *15, 32, 44, 47* numaralı parçalarında, *Bir Askerin günceleri* başlıklı manzumenin "*Günce I"* başlıklı parçasında ve son olarak *Cep Defterimden* isimli bölümde yer alan başlıksız şiirlerden "*Gazete örtülü masamın üzerinde*" mısraı ile başlayan şiirde "yalnızlık" teması işlenmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'de "yalnızlık" hissi yoğun bir buhran ile tezahür etmektedir. Şerefli'nin şiirlerinde söz konusu hissin temelde Bulgaristan Türklerine yönelik kültürel baskı yıllarında ve takip eden yıllarda oluştuğunu gözlemlemek mümkündür. Şerefli'nin yalnızlığı çeşitli sebeplerle meydana gelmişse da en çok komünist rejimin şairi "hain" olarak yaftalaması üzerine sanatçı dostlarının onu yalnız bırakmasından kaynaklanmıştır:

"O günlerin sıkıntılı havasına göre bu normaldi. Ben vatan hainiydim çünkü. Benimle hiç kimse görüşmüyordu. Tıpkı bir cüzamlı gibi milyonluk bir başkentte yapayalnızdım."[645]

İki yıl Sofya Cezaevinde tutuklu kalan Şerefli yalnızlık hissini burada daha derinden yaşamıştır. Bunun yanında vatandan ayrı kalma, ötekileştirilme, dostlarının baskı ve korku ablukasına alınmış olması hasebiyle şairi yalnız bırakması, tutuklandıktan sonra karısının onu boşaması gibi hususlar Ahmet Şerif Şerefli'nin "yalnızlık" temasını besleyen sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şair yalnızlık durumlarında kimi zaman tanrıya sığınmış, kimi zaman da şiir sanatına sığınmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin yalnızlık temasını işlediği şiirlerini incelediğimizde, bireyin hayatın temel gayesinden uzak olmasından kaynaklanan kalabalıklar içinde yaşadığı "yalnızlığı" ele aldığını görmekteyiz. Hayatın bir kargaşa içerisinde geçmesinden ve yaşamın asıl amacından sapılmasından dolayı oluşan "yalnızlıktan" şikâyet ettiği *Beşinci Katta Otuz Üçüncü Odadaki Arkadaşlarıma* başlıklı manzumesinde şair, dostların birbirine zaman ayırmayarak hayatın telaşına

[645] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 41.

kapılmalarından şikâyet etmektedir. *Beşinci Katta Otuz Üçüncü Odadaki Arkadaşlarıma* isimli şiirinin ortaya çıkışına dair içinde bulunduğu ortamı ve ruh hâlini Şerefli şu şekilde açıklamıştır:

"Amaç herkesi bütünden koparmak ve yalnızlığa itmekti. Rejim bu hususta çok başarılıydı. Korku kol geziyordu hepimizin arasında. Herkes yalnızlığa itiliyordu. İşçilerin dostlukları memurların dostluklarından daha güzeldi. İskelelerde, sandıklar üzerinde eli yüzü kireçli oturup dinleniyor, sigaralarını bölüşüyorlardı. Onların pek kaybedecek bir şeyleri yoktu. Memurların dostlukları rezaletti. Yanlış adım atmış olsalar, kaybedecek koltuklan vardı. Tiksiniyordum bu zavallılardan. Hani emeği bir şarkıya dönüştürecektik!...

Aramızda dayanışmanın, yardımlaşmanın zerresi yoktu. Bu niteliğimiz çok acı bir gerçekti. Partinin damga vurmak istediği kişiden herkes uyuz köpekten kaçar gibi kaçıyordu. Bilinçsizliğin, derin düşünememenin alâmeti. Hepimiz sadece yaşadığımız günü kurtarmaya çalışıyorduk. Yarım, daha sonrasını düşünen yoktu gerçi.

1963'lerde üzerime yine bir gölge düşmüştü. Ve yalnızlığa itilmiştim. İşçilerin aralarındaki arkadaşlıklara imreniyordum doğrusu. İşte o yıllarda yazdığım şiirimden bir kesit aktarıyorum. Yalnızlığımı anlatan bir kesit:

5. KAT 33. ODADAKİ ARKADAŞLARIMA"[646]

Hayatın geçiciliği karşısında dostluklara dair bir manifesto özelliği gösteren şiir, Şerefli'nin hayata bakışına dair ipuçları ihtiva etmektedir:

"Şu üstü başı kireçli gençler, yıllardır iskelelerde çalışırlar.
Yıllardır ekmeği, cıgarayı, güçlüğü paylaşırlar aralarında,
ve inip iskelelerden geceleri sırt sırta uyurlar!

Aynı İnsanları hatırladım gene bu akşam. Neden?

Neden yıllardır hepimiz başlıbaşına yaşadık?
Dostlar, zor bu kalabalık içinde yalnızlık!

[646] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 316-317.

Her gün resmiyet.. oturduğumuz oda.. tramvay..
Tramvay.. oturduğumuz oda..resmiyet tekrar.
Ve insanı bir küçük görme hali diğer yandan..
Gülüşlerimiz, deyişlerimiz bile klişeleşti..
Fakat dostlar hayat tramvay değil ki,
apartıman da değil,
ne de resmiyet...
Dar geliyor bana bu verdiğiniz dünyalar, dar!
Bana bu çoklardan o kadar temiz bir az verin ki,
İçine sığmış olsun bütün büyük dünyalar..

Yıllardır bu yolda hepimiz başlıbaşına yaşadık!
Zor dostlar, zor bu kalabalık içinde yalnızlık!

Şu üstü başı kireçli gençler, her gün iskelelerde çalışırlar!
Ekmeği, cıgarayi, güçlüğü, aydınlığı paylaşırlar aralarında.
Ve iskelelerden inip geceleri narlarda
paylaşamadıklarını paylaşıp ta uyurlar!
Aynı insanları hatırladım gene bu akşam. Neden?"

(Azın Çoğu, s. 29)

Yukarıda alıntıladığımız şiirde komünizmin izleri açıkça görülmektedir. İşçilerin sahip olduğu şeyler sayılı ve hepsi belli oranda vardır. Ancak onların sahip olduğu bu sınırlı varlıklarını bölüşmeleri şaire huzuru ve mutluluğu anlatmaktadır. İşçiler bu paylaşıma aydınlığı da eklemektedir. Şaire göre aydınlık insani duyguların yerine getirilmesiyle oluşmakta ve yaşamın özü paylaşmaktan geçmektedir. İşçilerin "sırt sırta uyur" hâlleri birlikte ve iç içe olmanın sembolüdür. İşçilerin yaşamları bu şekilde insanlığın bir gereği olarak sosyal bir hâlde ilerlerken öte yandan şehirde adeta kafeste gibi dar apartman odalarında süren yalnız hayatlar mevcuttur. Şehrin getirdiği konfor hâli şairde yalnızlık hissini besleyen öge olarak karşımıza çıkmaktadır. "Tramvay" ve "apartman" arası geçen yaşamın gerçeği yansıtmadığını

ifade eden şairin doğaya duyduğu tutku, şehir hayatına mahkûm olduğunda ona acı vermektedir. Kendini kafeste gibi hissettiği bu yaşam koşullarında dünyanın "dar" geldiğini söylemekte ve bunun gerçek dünya olmadığını vurgulamaktadır. Bireyler şehirlerde yalnızlaşmaktadır. Şair "Neden?" sorusuyla bu yalnızlaşmanın cevabını aramakta, nasıl bu hâle geldiklerini sorgulamaktadır. Söz konusu yalnızlaşma hâli insanları sevecenlik, anlayış, duygudaşlık gibi olumlu duygulardan uzaklaştırmakta, aşağılayıcı, kırıcı duygulara sevk etmektedir. İnsanlığa sunulan birçok şeyden azını ama esas olanı ve hayattaki asıl gerçeği istemektedir. "Yalnızlık" zordur, tek başına hayat mücadelesi ve özellikle etrafta bir kalabalık mevcutken yalnızlığı hissetmek daha büyük bir acı duyumsatmaktadır.

Şerefli'nin, dostundan uzak kalmanın ortaya çıkardığı "yalnızlık" durumunu işlediği *Hem Git Hem Gitme* başlıklı şiirinde dostunun gitmesi şaire "yalnızlık" getirecektir. Fakat dost ile birlikte kalmak da onu tam manasıyla tatmin etmemektedir:

"Seninle dostluk etmek dayanılmaz acı
Etmemek de.
Git desem
bitmeyen yalnızlıklar başlayacak.
Galiba gitmemen daha iyi.
Gözyaşları bengi suyum
acıların kudret helvam.
Kalırsan ilişkiler yaşıyacak
Yaşatacaklar dertli dertli beni de.
…"

(Çoğun Azı, s. 7)

Şair, dostuyla yollarını ayırıp ayırmamanın muhasebesini yapmaktadır. Dostuyla birlikte olma hâli acıdır. Ayırması durumunda Ahmet Şerif Şerefli, dostunda ayrı kalmanın getireceği savunmasızlık ve "yalnızlık" hâlinin korkusunu

duyumsamakta ve dostun yaşattığı acıların aslında kendisine güç verdiğini ifade etmektedir.

"…
Mağaralardan çıktık artık
Ağaçlardan da indik:
İki ayak üzerine dikildi goril...
İnsan olmak umudum olacak...
Gidersen eğer, gidersen
dalımı kim kıracak, kim taş atacak?
Kimler yaralayacak gönlümü!
Yaşamak her gün yaralanmakmış
Evet, evet! Binkere kabulüm..."

(Çoğun Azı, s. 7)

Şair, insanın evrimsel sürecini tamamlamasını sosyal bir varlık olmasına bağlamakta ve insanlığın gereği olan bu sosyalleşme olmadan insanlığı eksik değerlendirmektedir. Hayatın zorlu yolunu ve kırgınlıkları tek başına karşılayamayacağına kanaat getiren şair, dosttan gelen her acıyı yeğlemekte, kabul etmektedir. Şair, evrim teorisine atıfta bulunmuştur. Evrim teorisi şu şekildedir:

"Her ne kadar Darwin'den (1809-1882) önce canlıların evrim geçirdiği ortaya konulmuş, Darwin'den sonra genetikteki ilerlemelerle görüşlerinde düzeltmeler yapılmış olsa da "Evrim Teorisi" birçok kişinin zihninde Charles Darwin ile özdeşleşmiştir. Hatta birçok kişi "Evrim Teorisi" ifadesi yerine "Darwinizm" demeyi tercih etmektedir. Darwin en ünlü eseri olan Türlerin Kökeni'ni ilk olarak 1859 yılında yayımlar.(...) Bu çalışma, Darwin'in Evrim Teorisi'ni ilk olarak açıkladığı çalışmadır. Darwin'in bu çalışmasının adından da anlaşılacağı gibi, onun Evrim Teorisi'nin en önemli unsuru "doğal seleksiyon"dur. (Seleksiyon ifadesi 'ayıklanma' ve 'seçilim' olarak da çevrilmektedir.)

(...)

İnsanın maymunumsu bir atadan geldiğini sonradan söylemesi Darwin'e karşı Hıristiyan çevrelerden gelen itirazları iyice arttırdı ama bu çevrelerden birçok

kişi onun görüşlerinin dine aykırı olmadığını da ilk dönemlerden itibaren ifade ettiler."[647]

Ahmet Şerif Şerefli de insanın maymundan gelip insana evrildiği bu teoriyi desteklemekte ve bunu "*Mağaralardan çıktık artık / Ağaçlardan da indik:/ İki ayak üzerine dikildi goril..."* mısralarıyla ortaya koymaktadır.

Şerefli'de "yalnızlık" hissini ortaya çıkaran bir diğer hadise ise vatandan, doğduğu topraklardan uzak kalma durumudur. Söz konusu uzaklık fiziksel olmaktan öte daha çok ötekileştirilmeyle cereyan etmektedir. *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında bulunan *Tanrı Sesine İhtiyacım Var* başlıklı manzumenin başlığı altında "*Sofya cezaevi anısı*"[648] ifadesi yer almaktadır. Kendi vatanında maruz kaldığı ötekileştirilmenin sonucunda soydaşlarının çektiği acıları bölüşerek ve hatta belki daha fazla bedel ödeyerek Türk kimliği gerekçe gösterilip cezaevine sokulmuştur.[649] Yaşadığı sıkıntılı günlerde hiç kuşkusuz "yalnızlık" hissinin en acısı kalbinde tezahür etmiştir. Zira söz konusu şiirin mısralarındaki çaresizlik aşikârdır. Çevresinde bulunan dostları ve ortak kimliği paylaştığı kimselerin korktukları için Ahmet Şerif Şerefli'den uzak durmalarıyla oluşan bu uzaklık, kimsesizlik hissi ile bütünleşmiş ve şairi tek bir ses duyabilmek için tanrıya yalvarmaya sevk etmiştir:

"Dikenli telle sardığım küçücük yurdumdur,
ortasında çocuk resimlerindeki evim:
Ama mutlu olamıyorum,
beni anlayan birine ihtiyacım var.
Beraber otladığımız, beraber geviş getiren sürü
Tanrım, biliyorum sükütsün ama acım çok büyük
benim bir sese ihtiyacım var...
İlk insanı kuşdiliyle konuşturdun, biliyorum
beni anlayacak konuştuğun bir dilin yok mu?!..

[647] Caner Taslaman, *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, 20. Baskı, İstanbul Yayınevi, İstanbul 2016, s. 112-119.
[648] İlgili şiir için bk. s. 13.
[649] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 398, s. 467.

Dehanın biri insana 'İt' dedi, diğeriyse 'Tanrı'
Ben hangisine inanayım acaba?
Adresine yazdığım mektupları hep geri verdiler
Çolak Servantes de yalnızdı, hem de çok sefil
Onun yanında okumaktan deliren Don Kişot vardı.
…"

(Çoğun Azı, s. 13)

Sofya Cezaevinde 1975-1977 yılları arasında mahkûm olduğu dönemin anısıyla kaleme aldığı şiirde Şerefli, yaşadığı sıkıntılı, çaresiz ve zor günlerde yalnızlığından Tanrıya sığınır. Şiirin tamamına bakıldığında yalnızlıktan Tanrıya yönelik bir ses arayışı dikkati çekmektedir. Şair, kendisini anlayan biri olmadığını ifade etmektedir. Yalnızlık karşısında çektiği acı büyüktür, Tanrıdan yardım dilenmektedir. Vatanın, dikenli tellerle sarılı olması koruma ve sınırlarını belirleme fikrini uyandırmaktadır. Çocukluğuna duyduğu özlemi sezinlediğimiz ilk mısralarda, kendisi gibi olanlarla -Türk çocuklarıyla- birlikte olduğu için yalnızlık hissettiği anlarda şairin hatırasına çocukluğu gelmektedir. Mutlu olamayışı ise içinde bulunduğu yalnızlıkla ilgilidir. Öte yandan şair, *"Beraber otladığımız, beraber geviş getiren sürü"* ifadesiyle hem alışmış olduğu hayatı, yetiştiği ortamı işaret etmiş hem de yanında kendini rahat hissettiği ve kendine benzeyen kişilerden uzakta oluşunun verdiği yalnızlığı anlatmıştır. İnsanı tanımlamaya yönelik çabaların farklılığını ve acziyetini ortaya koyduğu "*Dehanın biri insana 'İt' dedi, diğeriyse 'Tanrı'"* mısraı bir kararsızlığın ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yazarın kendini anlamlandırma çalışmasından ziyade diğer insanlara bakış açısını belirlemesi açısından önemlidir. İnsanlar yerine Tanrıya sığınıyor olması ise aslında kararını vermiş olduğunu göstermektedir. Dünya edebiyatından örnek vererek *Don Kişot*'un yazarı Cervantes'in yalnızlığını kendi yalnızlığıyla mukayese etmekte ve sonuçta kendisinin Cervantes'ten yalnız olduğu kanaatine varmaktadır. Çünkü Cervantes'in yanında çok okumaktan aklını kaybetmiş Don Kişot vardır, kendisi ise yapayalnızdır. Şair, Tanrıya mektuplar yollamakta fakat netice alamamaktadır. Yalnızlığının boyutlarını çarpıcı bir şekilde ifade eden şair, çaresizlik içinde oluşunu tecahül-i arif sanatıyla ortaya koymaktadır.

"…
Bir onur kalesiydi O. gönül tokluğu denen feragat.
Benim karşımdaysa demirperde denen bir duvar:
Paylaşılmadık çok. çok büyük bir acım var
Meyhane önünden bir tren geçiyor her sabah
peşinden bir sarhoş koşar, taşlar atar...
Biliyorum sükütsun ama biraz konuş Tanrım
benim burda Tanrı sesine ihtiyacım var!.."

(Çoğun Azı, s. 13)

Kişinin onurunu muhafaza edebilmesinin ancak baskı olmaksızın kendi hak ve özgürlüklerinden rızasıyla vazgeçmesi durumunda mümkün olduğunu ifade etmekte, kendisinin ise onurunun "demir perde" ile yok olduğunu vurgulamaktadır. Doğu Bloğu, Sovyet Bloğu ya da yaygın adıyla Demir Perde, Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ve onun Doğu ve Merkez Avrupa'daki müttefiklerini tanımlamaktadır. 1947'de başta Polonya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan ve Doğu Almanya olmak üzere komünist rejim altına giren birçok ülke Moskova'dan yönetilen bir blok hâlini almıştır. Doğu Bloğu, 1989 yılında Sovyet rejiminin Doğu Avrupa'da çökmesi ile birlikte ortadan kalkmıştır.[650] Şair, "Demir perde" yi duvara benzeterek hürriyetinin, ufkunun ve ilerleyişinin önündeki set olarak muhayyilesinde canlandırmıştır. Komünizmin temel sloganının "hürriyet" olduğu düşünüldüğünde taban tabana ters bir tablo çarpıcı ve yaralayıcı olarak zuhur etmektedir. Ahmet Şerif Şerefli yalnızdır ve hayattaki en değerli insanlık olgusu olan onuru yara almıştır. Şairin bir meyhane önünü tarif ettiği mısraı yalnızlıktan, konuşacak kimsesinin olmamasından etrafını izlemesiyle ortaya çıkmış bir tablo olarak değerlendirilebilir.

Çoğun Azı isimli eserde yer alan *Bizim Koca Nazım'a Diyorum Ki* başlıklı manzume Şerefli'nin, Nazım Hikmet'e duyduğu derin sevginin sonucu olarak yalnızlık karşısındaki kederini, yaşadığı müthiş acıyı adeta bir dostunun dizinde ağlar

[650] Hasan Tunç-Kamile Türkoğlu, "Doğu Bloku'nun Yıkılması Sonrasında (Post-Komünist) Devletlerde Anayasa Yapım Yöntemleri", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi DergisiC. XI*, Sa.1-2, Yıl 2007, s. 1135.

gibi anlattığı mısralarla karşımıza çıkmaktadır. Çektiği sıkıntıları kast ederek ölümler aştığını ifade ettiği şiirde yalnızlık dostlarının eliyle gelmiştir:

"Üstat, Nazım,
bu akşam sen bana dirilerden daha çok lazım!
Dalgalıyım üstad, gönlüm henüz durulmadı:
Bu yürek bunca yıldır yol tepti, ölümleri aştı,
eş dost, tanıdıklar bir yana
aklım bile 'Nasılsın?' diye halimi sormadı.
Neden her şey birbirine böyle korkunç yabancılaştı?
…"

(Çoğun Azı, s. 19-20)

Şair, hayat yolundaki ilerleyişini devam ettirirken yaşadığı onca sıkıntıya karşı yalnız başına mücadele vermiştir. Bu yalnızlık öyle bir hâl almıştır ki kendisinin bir parçası olan aklı bile ona yarenlik etmemiş, hâlini hatırını sormamıştır. "Yalnızlık" onu kendinden bile uzaklaştırmıştır.

Bir yazar muhakkak ki yaşadığı sıkıntıları ilk sırdaşı olarak gördüğü kâğıt ve kalem ile paylaşır. Şikâyetlerini sorgusuz dinleyecek, acılarını kendi üzerine alacak olan kâğıt ve kalemin dostluğuna Ahmet Şerif Şerefli de başvurmuştur. *Eski Dost Beyaz Kağıt* başlıklı manzumede şair, "yalnızlık" derdine ortak bir dost bulamayarak bu dertle yüz yüze gelmiştir:

"Yine merhabalar eski dost beyaz kağıt
Yıktıysa paylaşılmamış acılar yıktı beni
Ama ben 'Benim'e bağlı zincirleri kırdım.
…
Hep ama hep yalnız düşündüm, üşüdüm
giderek kitaba, olaya, yola dönüştüm.
Bu sabah yine karşımda o eski dostlar,
o beyaz beyaz kağıtlar...

…”

(Çoğun azı, s. 30)

Kendisini yıkan durumun paylaşılmamış acılar olduğunu söyleyen şair, yalnızlığından yakınmaktadır. Fakat yine de bencillikten sıyrılmayı başarmıştır. Şair, insani eylemleri “yalnızlık” içinde yapmakta, yalnız düşünmekte ve bir dostun yüreğini ısıtmasından mahrum olarak üşümektedir. “Yalnızlık” durumlarında yaygın olarak hissedilen bu üşüme hissi kişinin savunmasızlığının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu yalnızlık hissinin kendisini yok etmediğini aksine *“giderek kitaba, olaya, yola dönüştüm.”* mısraıyla üretken bir hâle getirdiğini ifade eder. Buradan yazarın üretkenliğinin, ilhamının yaşadığı sıkıntılar ve yalnızlıklarla beslendiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Kendimizi Aşmak başlıklı manzumede şair, hayat yolunda her türlü zorlukla “yalnız” başına mücadele ettiğini ifade etmektedir:[651]

“…
bir tek yolcuydum
dişimi tırnağıma takarak yürüdüm.
Çok yaralandım. Çok yordum bu viran bedeni.
…
Yolumu kimi yorgun dizlerime danıştım.
…”

(Çoğun Azı, s. 37)

Şair, hayatı bir yola benzetir ve bu yolu yalnız adımlamakta, bütün mücadeleyi tek başına vermektedir. Yalnızlığı öyle bir hâldedir ki danışacak kimsesi olmadığından yorgun uzuvlarıyla konuşmaktadır.

[651] Bu durumu gözlemleyebilmek için bk. *Kendimizi Aşmak- Çoğun Azı*, s. 37.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, şu ana kadar "yalnızlık" teması başlığı altında incelediğimiz şiirlerinde "yalnızlık" hissi ile buhran hâlinde olduğunu ve söz konusu durumdan şikâyetçi olduğunu gözlemledik. Ancak şair, *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında yer alan *Ateşimi Bekleyen Külümdür* başlıklı manzumede yalnızlığa bakış çizgisini değiştirmiştir. Şiirde geçen *"sadece güzel yalanlar, iyi dostlar değil/ kadın yüzlü kelimler de şaşırttılar yolumu.*[652]*"* mısralarından hareketle denilebilir ki şair, "yalnızlık" hissinin aşılması ve mutluluk için dostlara mahkûm olma durumuna karşı isyan ile reddetme havasına bürünmüştür:

"…
Kıtlıkta paylaşılan yudumlar tatlıdır kardeşim,
darda kalınca omuza konan bir el anlamlı...
Anıların anımsandığı saatlerde hüzünler en tatlı.
Kalabalık, kendimi daha kimsesiz bulduğum kervandır.
Mutlu olmak için insana o kadar az gerek,
…"

(Çoğun Azı, s. 55)

Yalnızlıktan şikâyet bu şiirde sitemle ifade edilmektedir. Şair, yokluk anında destek bulamadığını ve bu desteğin ihtiyaç anında anlamlı olduğunu dile getirmiştir. İnsanların kendini mutsuzlaştırdığını ifade eden şair, yalnızlığı tercih eder noktaya ulaşmıştır. Şair, kalabalıkları ne denli yalnız olduğunu hatırlatan birer unsur olarak değerlendirmektedir.

5.3.1.7. Özlem

Özlem, insana mahsus diğer duygular gibi insanoğlunun içsel âleminin karmaşık silsilesinin bir ürünü olarak tezahür etmektedir. Kimi zaman başka bir insana karşı hissedilen bu duyguyu bazen vatana, anıya ve hatta eşyaya karşı

[652] İlgili şiir için bk. *Ateşimi Bekleyen Külümdür- Çoğun Azı*, s. 55.

hissetmek gayet tabiidir. Bir dönem hayatında olan herhangi bir varlığın kaybolması karşısında oluşan bu hissiyat, bazen de hiç sahip olunamayan, fazlaca arzulanmış bir şeye karşı oluşabilmektedir. Bununla birlikte olgunluk çağında çocukluk çağına özlem hissi ortaya çıkabilmekte, sevgiliye ya da dosta karşı çeşitli sebeplerden özlem duygusu oluşabilmektedir. Psikolojik ve sosyolojik açıdan özlem ya da başka bir ifadeyle nostalji şu şekilde açıklanabilir:

"Psikolojik boyutuyla nostalji, "geçmişin yeniden canlandırılması ya da yeniden yaşanması mümkün olmadığından, dolaylı olarak tecrübe edilmiş, geçmişe yönelik duygusal veya acı-tatlı bir özlem ifade eden anılar, nesneler ya da sevilen bir kişinin hikayeleri ve yorumlarıyla anımsanma" olarak açıklanabilir.(...)Bireysel boyutuyla geçmişe duyulan özlem (nostalji), modern insanın kendi yaşadığı ya da özlemini çektiği bir dönemin hayal edilmesi olarak açıklanabilir. Bu dönem, çocukluk, anne-babanın gençliği olabildiği gibi, hayran olunan Rönesans, XIX. yüzyıl, ya da film yıldızları (Marilyn Monroe, Rita Hayworth), şarkıcılar (Elvis Presley, Fred Astaire, Gene Kelly) ve sporcular (Jane Fonda, Maradona) gibi XX. yüzyılın sanatsal ve kültürel ikonlarının yaşadığı dönemler de olabilir. Sosyolojik boyutuyla nostalji, modernleşme ile ilgilidir. Sanayileşme ile başlayan modernleşme, Batı toplumlarını doğadan koparmış, yapay mekânlar içine hapsetmiştir."[653]

Özlem duygusu, bireyin ruhunda oluşturduğu kuvvetli etki sebebiyle, özellikle sözcüklerin malzeme olduğu sanatsal yaratıların hemen hepsinde kendine sıklıkla yer bulabilmiştir. Türk edebiyat tarihinde sıklıkla işlenen "özlem" temalı şiirler, müellifinin bakış açısına göre şekillenmiştir. Yunus Emre Allah'a duyduğu özlemi işlerken, Baki ulaşmayı arzuladığı makam özlemini dile getirmiştir. Ziya Gökalp, Turan'ın özlemiyle şiirler yazmıştır. Cahit Sıtkı, memleket hasreti duymaktadır. Edebiyatımızdaki bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Dünya veya Türk edebiyatında hemen her şair, söz konusu umumî duyguya tema olarak şiirlerinde yer vermiştir. Türkiye dışındaki Türk edebiyatçılarında da durum elbette farklı değildir. Ahmet Şerif Şerefli de söz konusu insani duyguyu şiirlerinde işlemiştir.

---

[653] Fatma Engin Alpat, "XX. Yüzyıl ve XXI. Yüzyıl Başında Kadın Moda Tasarımında Nostalji Anlayışı", *Sanat Dergisi*, s. 16. (http://dergipark.gov.tr/download/article-file/29002).

Ahmet Şerif Şerefli, kimi zaman sevgiliye, kimi zaman çocukluk günlerine kimi zaman da dosta duyduğu özleme şiirlerinde yer vermiştir. Bunların dışında bazı şiirlerinde vatana duyduğu hasreti gözlemlemek, bazı şiirlerinde adalet olgusuna ya da daha iyi bir hayata özlem duyduğunu sezinlemek mümkündür. Şair, toplam on iki şiirde ve *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında yer alan *Yüz bir dörtlük 'ten* başlıklı manzumenin *7, 9, 51, 53, 24, 25, 26, 67, 72* numaralı parçalarında ve yine *Bir askerin Günceleri* başlıklı manzumenin *Günce II* ve *Günce VIII* başlıklı parçalarında "özlem" temasına yer vermiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin *Üçüncü Adım* adlı şiir kitabında yer alan *Gaz Lâmbası* başlıklı manzumesinde "geçmiş özlem"i veya "çocukluk yılları" özleminin tema olarak işlendiğini gözlemlemekteyiz:

"Eski, alfabemde buldum adım gaz lâmbası,
biteviye iş bağlamış ömür bulan şişen.
Tezekle, samanla ısıttığımız odada sendin ışıyan
…"

(Üçüncü adım, s. 17)

Şair, geçmiş günleri anımsayarak eski günlerin simgesi hâline getirdiği gaz lambasının köy koşullarında yaşamın bir parçası olduğunu ifade etmektedir.

"…
Yerin, sarmaştığımız toprak külhanın üstünde,
veya çarmıha gerilmiş gibiydin
kirli beyazlığında duvarın,
içinde boğulduğun sarı bir ışık.
Hatırlarım aydınlığında eğirilen iplikleri
söylenen özlem dolu türküleri de.
Biz çocuk, hep sarı güneşinde uyumuş, uyanmışık!"

(Üçüncü adım, s. 17)

Şair, *"Hatırlarım aydınlığında eğirilen iplikler/.../ Biz çocuk, hep sarı güneşinde uyumuş, uyanmışık!"* mısralarından anladığımız üzere geçmiş günlere, çocukluk yıllarına "özlem" duymaktadır. Yaşadığı zaman diliminden geriye doğru bir zamana duyduğu özlemi dile getirirken "*özlem dolu türküler*" ifadesini kullanmış olması şairin duyumsamış olduğu "özlem" in, yaşamış olduğu dil yasağı ve kültür baskısı dönemlerinin acısıyla oluşmuş bir hissiyat olduğunu düşündürmektedir. Gaz lambasının sarı ışık atında boğulduğunun ifade edilmesi ve kişileştirme yapılması lambanın da aile fertlerinden biri olduğu algısını oluşturmaktadır. Söz konusu lamba şairin çocukluğunun bir üyesidir ve gaz lambasının duvara asılışını çarmıha gerilmiş bir vaziyete benzetmesi Hz. İsa'nın çarmıha gerilişine telmih olarak karşımıza çıkmaktadır.

"…
Çileni doldurmuş yorgun görünüyorsun pek,
benim yaşanmış günlerimde sen vardın.
Masallara katacağım, çocuklar seni sevecek,
aydınlık çarmıhtayken
karanlığın dilinden yalnız sen anlardın."

(Üçüncü adım, s. 17)

"Özlem" in simgesi olan gaz lambasına vaatlerde bulunur şair, gaz lambasını kişileştirmekte ve kendisi gibi diğer çocuklara da gaz lambasını sevdireceğini ifade etmektedir. Burada geçmişe, kültüre sahip çıkma, yok sayılan kültürü aktarma fikri hâkimdir. Yine aynı fikirle, bu defa çarmıha gerilen aydınlıkken, çocukluğunda özgürce yaşadığı kültürün simgesi olan gaz lambasının karanlığı çözeceğini düşünmektedir. Her iki durumun zemininde kültüre sahip çıkılarak sıkıntılı günlerin aşılacağı inancı mevcuttur.

Ahmet Şerif Şerefli'nin "özlem" duygusunu tema olarak işlediği bir diğer şiiri de *Üçüncü Adım* adlı şiir kitabında bulunan *Özlem* başlığı taşıyan manzumesidir. Söz konusu manzumede şair, çocukluğuna özlem duymaktadır:

"Sorma neden, içimde çocukluğuma dönmek özlemi!
Etek eteğe tutunarak badi badi yürümek özlemi!
Çocuk gibi ağlamak çocuk gibi gülmek özlemi!
Neden bu kadar habersiz geçtin çocukluğum?

İçimde tahta atıma binmek, delice sürmek özlemi!
Duvarlara tırmanmak, kuş dallarına çıkmak özlemi!
Toprağın güneşine yalınayak basmak
babamın omuzlarına tırmanmak özlemi!

Esen bir yel miydin, yoksa bir masal kuşu mu?
Neden böyle habersiz kaçtın çocukluğum?
Benim seni zaman zaman köye aramıya gelen...
Neden?"

(Üçüncü Adım, s. 26)

Şiirin tamamına bakıldığında Şerefli'nin, çocukluk çağına dönme özlemi içerisinde olduğu açıkça görülmektedir. Şair, zamanın hızla akıp gidişinin farkında değildir. Çocukluk çağında yaptığı davranışları tarif etmekte ve o anlara özlem duymaktadır. O döneme dönme arzusunu dile getirirken zamanı "yel" ve "masal kuşu" na benzetmektedir. Onun için zaman o denli hızlı akmıştır ve çocukluğu o denli büyülüdür ki masallardaki mistik bir imajla bağlantı kurmaktadır. Köye gidişlerinde bir arayış içinde olması da dikkat çekicidir. Doğup belli bir yaşa geldiği köyüne Türk kültürünün hür bir şekilde yaşandığı dönemin arayışı içerisinde gitmektedir. Şairin "Neden?" diye ifade ettiği sorgusu, anlamamaktan ziyade, içinde bir çeşit sitemi barındırmaktadır. Şerefli sıkıntılı anlarında çocukluk günlerini sığınacağı güvenli bir liman olarak görmektedir:

"*Çok sıkıntılı anlarımda bir yudum soluk alabilmek için hep çocukluğuma dönmüşümdür. Tasasız, yollar engebesiz, zirvelerin kolay aşılabileceğini sandığım*

çocukluğuma demek istiyorum. Çocukluğum çok gerekli bana. En kutlu günlerimi yaşadığım çocukluğumdur. Bugün dünyamda çocukluğumun ilâhları öldürüldü."[654]

"…
Şarkısı dönsün çocukluğumun!
Ellerime, gönlüme vatan kokusu sinsin!
Hâtıralar şarkılarla gelsin yada.
Böyle yakar hasret yoktur dünyada.
Bir yolunu bulun!
Ne olur bir avuç toprak yollayın bana!
Bir avuç toprak ki,
Hasretim dinsin!"

(Müjde, s. 30)

Vatana duyulan özlemle yalvarışlar ve yakarışların mısralarda baş gösterdiğini görmekteyiz. Hasreti çeken kişinin ağzından aktardığı bu yakarışlarda şair, bir avuç toprak için çırpınmakta adeta hastalığına ilaç aramaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin "özlem" temini işlediği diğer mısralarına bakıldığında göçe zorlanan birinin vatanı ve çocukluğu özdeşleştirmesinin, bunları birlikte anmasının gayet tabii olduğu sonucuna varmak zor olmayacaktır. Çocukluğu onun için Türk kültürü demektir ve kültürü ise vatanı olarak algılamaktadır. Kızıl faşizm günlerine gelindiğinde yani 1944 sonrası dönemde yitirdiği yalnızca çocukluğu olmayacak, önce mukaddes Türk kültürü, ardından doğup büyüdüğü ikinci Türk yurdu olarak değerlendirdiği Balkan toprakları olacaktır:

"…
Ölürsem, şayet yakında ölürsem beni,
çocukluk anılarımın harmanına gömün.
Tasasız çocukluk yıllarımda rüyalarımdan

[654] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 1.

bile ayyıldız yaptığım günlerdi."

(Çoğun Azı, s. 17)

Ahmet Şerif, Türk kimliğine duyduğu sevgiyi "*Tasasız çocukluk yıllarımda rüyalarımdan/ bile ayyıldız yaptığım günlerdi*" mısralarında açıkça ortaya koymaktadır.

Aç Harmanı başlıklı manzumede şairin, kırsal hayata duyduğu "özlem" i gözlemlemek mümkündür. Kırsallık şair için çocukluğunun simgesi durumundadır:

"Ömrümün uzağında çoban ateşi misali bir anı,
yanıp sönen ışığı vurdu olduğum dünyalara.
Bu ses benim sesim, çocukluğumun sesini tanı:
…
Tahılı saptan ayıralım yeşile, yedik buğdayı,
taze ekmek kokusu burnumda iki gözüm!
…
Burnumda buram buram kırmızı böberli
sıcak ekmek kokusu!"

(Üçüncü adım, s. 18)

Şairin, "*kırmızı böberli*" gibi bazı ifadeleri halk arasındaki şekli ile kullanmaya önem verdiğini görmekteyiz.

Azın Çoğu isimli şiir kitabında yer alan *Gecenin Saat Biri* başlıklı manzumesinde Ahmet Şerif Şerefli'nin annesine duyduğu özlem ansızın yüreğini yoklamıştır:

"…
Uzaklarda seni hatırladım, ana!
Şimdi, uyuyor musun?
Uykularımda beni kaç defa gelir dolaşırdın, amma,.

Ben bu gece gene uykusuzum..
Duyuyor musun?"

(Azın Çoğu, s. 16)

Anne gibi mukaddes bir varlığa duyulan ihtiyaç yaş ile orantılı olmaktan çok uzaktır. İnsanoğlu hayatının her anında ve fani ömrün her yaşında anneye özlem, sevgi ve ihtiyaç duymak üzere ortak bir fıtrat üzere yaratılmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde ele aldığı "özlem" temi bazen de vatan kavramı üzerinde tezahür etmektedir. Şair, daha çocukluk yıllarında anavatana özlem duymaya başlamıştır:

"Büyük küçük hepimiz içinde yüzünü henüz görmediğimiz, bayrağına dokunmadığımız bir Anavatan özlemi yaşatıyorduk."[655]

Türkiye'de yayımlanan ilk şiir kitabı *Çoğun Azı* adlı eserde bulunan *Üçyüz Yıllık Bindallı* başlıklı manzumesinde ise doğup büyüdüğü Deliormana duyduğu özlem açıkça ifade bulmuştur:

"…
O bizim Tuna yalısı
ve Deliorman burnumda tüter.
…"

(Çoğun Azı, s. 22)

Türk şiirinde önemli bir yeri olan gurbet kavramı Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde de yer almış, gurbete gidenin vatana duyduğu hasreti işlemiş ve gurbette olanın yaşadığı sıkıntıları yansıtmıştır. Gurbet kavramının kelime anlamı şu şekildedir:

"Gurbet kavramının Türk toplum hayatında önemli bir yeri vardır ve halk arasında bu bağlamda çok sayıda inanış ve söyleyiş mevcuttur. Arapça bir kelime

[655] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 24.

olan gurbet; gariplik, yabancılık, yabancı bir memleket, yabancı yerlere gitme, seyahat, yâdel gibi anlamlar taşır."[656]

Şairin, komünist fikri desteklediği dönem içerisinde "yabancı" memleket Türkiye'dir. Sanatçının *Müjde* adlı eserinde yer alan *Bir Avuç Toprak* başlıklı manzumesinde "vatan özlemi" tema olarak işlenmiştir. Fakat burada esas dikkat çekici olan nokta şudur ki söz konusu "vatan özlemi" güdümlü bir şekilde komünizm propagandası olarak şiirleştirilmiştir. Şiirin başlığı altında yer alan *"Bulgaristandan Türkiyeye göceden bir göçmenin mektubu üstüne"*[657] ifadesi, Bulgaristan'daki Türk soydaşlarımızın Türkiye'ye göçünü engellemek için ısmarlama, belli bir amaç doğrultusunda yazılan bir şiir olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Türkiye'ye göç eden birinin ağzından dile getirdiği mısralarda hissedilen derin vatan özleminde pişmanlık da sezinlenmektedir:

"Bir hasret vardır, bir ateş hasret;
ateş olduğunu yanmıyan bilmez..
Bir hasret vardır, bir ateş hasret;
akan yıllar onu gönülden silmez
…"

(Müjde, s. 29)

Duyulan özlemin yakıcılığını ifade eden şaire göre geçen yıllar bu yangını söndürmez ve sevginin izlerini yürekten silmez. Bu özlemin yakıcılığını anlamak ancak yaşayan kişi tarafından anlaşılabilmektedir.

"…
Bu ne göz sevdası
Ne de ölüm acısı;
düşündükçe hâtıralar çiçeklenir.

[656] Kürşat Şamil Şahin, "Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinde Gurbet Algısı", Dergi Park (http://tplondon.com/books/9781910781395/978191078139511.pdf), (20.11.2017), s. 69.
[657] Bu durumu gözlemleyebilmek için bk. *Bir Avuç Toprak-Müjde*, s. 29.

Bir hasret sancısı olur, hâtıralar,
hayalde canlanır, şekillenir

Şair değilsen şair olursun;
hasret kalemi ince söyletir.
Deniz gibi, kâh bulanır
Kâh durulsun.
Bir avuç toprak yollayın dersin, bana
Bir yolunu bulun!
Ne olur, bulun!
Vatan diye dokunayım ona,
…"

(Müjde, s. 29)

Şair, akla ilk gelen yürek yakan diğer acılarla vatan hasretinin acısını mukayese etmekte, vatana duyulan hasretin yarattığı acıyı daha büyük bir acı olarak nitelemektedir. Söz konusu acıyı besleyen düşünce akla gelen hatıralar olarak işaret edilmektedir. Bu acı öylesine derin bir acıdır ki yaşayanı şairlik gibi yürekle yapılabilecek, yetenek gerektiren ve herkes tarafından yapılması mümkün olmayan bir işe bile muktedir kılmaktadır. Söz konusu ince işi besleyen, kalemi yazdıran ise şairlerin sık sık dile getirdiği ilham değil, hasret ve "özlem" duygularının üretkenliğidir.

5.3.1.8. Hayat Olgusu

Hayat, doğum ile ölüm arasında süren ve kişiden kişiye farklı algılanan bir süreç olarak tarif edilebilir. Türk ve dünya edebiyatında çeşitli sanat dallarında ve sanatçılar tarafından ele alınan bu konu pek çok bilim dalının ilgi alanıdır. İnsanlar daha iyi bir hayat sürebilmek için çalışmakta ya da ruhlarını eğitmektedir. Farklı niteliklerle tarif ediyor olsalar da hemen hemen herkesin beklentisi kaliteli bir yaşamdır. Söz konusu olgu yaşa göre farklı algılanabildiği gibi kültüre, sahip olunan

manevi değerlere ve eğitime göre de farklılık arz etmektedir. Yaşamak olgusunu ele alan edipler de söz konusu olguya kendi değer yargıları çerçevesinde ve tecrübeleriyle yaklaşmışlardır.

Ahmet Şerif Şerefli dört şiirinde "hayat olgusu" temasına yer vermiştir. Bunun yanında *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında yer alan *Cep Defterimden* başlıklı manzumenin *3, 6, 10* numaralı parçaları ve *Yüz bir dörtlük 'ten* başlıklı manzumenin *1, 11, 13, 14, 20, 43, 27, 28, 30, 46, 52,71, 79, 76* numaralı parçalarında "hayat olgusu" na tesadüf etmek mümkündür.

Ahmet Şerif Şerefli için "hayat olgusu" *Oluşmak* başlıklı manzumesinde bir varoluş sorunsalı olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Bu beden uzak seferlerde çürümüş bir viran gemi.

Yitirilmiş fırsatların batağına dalmışım

ve yıllarca hiç oluşmamışım sanki...

…"

(Çoğun Azı, s. 33)

Bedenini viran bir gemiye benzetmesi şairin yaşlılık sıkıntısı çektiğini düşündürmektedir. Yılların geçip gitmesiyle ve değerlendirilmeyen fırsatlarla gelen pişmanlık duygusunun etkisiyle hayatın neresinde olduğunu sorgulayan Ahmet Şerif Şerefli, sanki hiç var olmamış gibi hissetmektedir. Şair bir çeşit varoluş sorunsalının içindedir.

Yaşlılık dönemlerinde bireyler geriye dönük bir hesaplama yaparak geçen yılların üretken veya verimsiz olmasına bağlı bir çatışma yaşamaktadırlar. Bu hesapta birey olumlu, tatmin olacağı bir sonuca ulaşmış ise mutlu bir yaşlılık süreci ile kendini ölüme hazır hissetmektedir. Aksi hâlde korku, kaydı, depresyon gibi

ruhunu sarsan sonuçla sıkıntılı bir dönem geçirmektedir.[658] Ahmet Şerif Şerefli'nin yukarıda alıntılamadığımız şiirinde de yaşlılık dönemindeki hesaplaşmasını ve sonuç olarak umutsuzluğunu gözlemlemek mümkündür.

"…

Nesnelerin anlamından gelen ışığa da körmüşüm.

Bir mermerden bir tanrı yüzü çıkarmamışım ki

nasıl bulabilirdim yaşamdaki yerimi!...

…"

(Çoğun Azı, s. 33)

Nesnelerden gelen ışık ile kast edilen mermerdir. Zira devam eden mısrada şair, bir mermerden tanrı yüzü çıkaramamaktan bahsetmektedir. Sanat alanında kalıcı bir ürün veremediğinden hayıflanan Ahmet Şerif Şerefli, hayattaki yerini de bulamayışını söz konusu duruma bağlamaktadır.

"…

Gerçekten büyüksem seni de büyütebilirim.

Doymak bilmeyenlere saygı duyamıyorum...

Değiştirebilirsem, seni çoğaltabilirim ancak

tohumlaşırsın, tohumlaşmak senin de borcun.

…"

(Çoğun Azı, s. 33)

[658] İbrahim Gürses-M. Akif Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişimin Önemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 20, Sayı: 2, 2011, s. 158-159.

Faydalı olabilmek için önce kendisinin ne durumda olduğundan emin olmalıdır ve şayet yeterli kuvvette ise başkasına yardım edebilecektir. Buradaki kuvvet ya da şairin deyimiyle "büyük"lük sanatsal yeterliliktir. Şair, kendinden memnun değil ve ancak değişebilirse seslendiği kişi için verimli olabilecektir.

"…

Gemime biçim veren denizlere bakıyorum:

geri veriyorum iyiliklerin susuzluklarını

dostlukların da...

barıştırıyorum ihanet edenleri...

…"

(Çoğun Azı, s. 33)

Gemiye biçim veren hayat içindeki yaşanmışlıklardır. Şair, bedenini ve hayatını gemi metaforuyla bağdaştırmıştır. Dönüp yaşadıklarına bakmış, arzu ve tutkularını hatta kendine yapılan iyilikleri dahi geri vermiş, kendisine yapılan kötülükleri de affetmiştir. Başka bir deyişle bu dünyadan alacak vereceği kalmamış, hesaplaşma tamamlanmıştır.

"…

Ruhu besleyen o memeyi buluyorum karanlıkta.

Bir gülümseyiş bile yürekçe değiştiriyor beni.

ve ben hala var olmak için

soru sorulmayan yaratana doğru yol alıyorum!.."

(Çoğun Azı, s. 33)

Şair, varoluşunun Allah'a ulaşmakla mümkün olacağını düşünmektedir. Ona iyi gelen olumlu davranışlarla hemen değişmekte ve ruhunu beslemeye çalışmaktadır. Şerefli ilk defa bu kadar belirgin dini bir ifade kullanmıştır.

"…
Bu halimle yaşamak!

Şimdi yeni kitaplar seviyorum, yeni şairler, şarkılar…

Dikişini desenini sevdiğim elbiselerim de daraldı.

Zevkim mi arttı, ben mi büyüdüm, bu ne biçim hakikat!

içimde ılık ılık büyüyen, büyüklüğüne sığamadığım,

yeniliğini eskitemediğim bir zenginlik var:

Her gün yaratılarak yaşamak!

…"

(Azın Çoğu, s. 39)

Hayat dolu olduğunu anladığımız dizelerde şair yeniliklere hep açıktır. Vazgeçmeden sevmeye ve yaşamaya devam etmektedir. Fiziksel olarak yaşadığı değişimler karşısında şaşkınlığını ifade etmektedir. "Bu halimle yaşamak" ifadesinden hareketle şairin bedensel kusurlarına ve yaşadığı onca olumsuzluğa rağmen yaşama tutunduğu sonucuna varmak mümkündür.

"…

Bu pencereden ben de gördüm yıldızlar arasında yapma Ay

Bu kanatlı güneş hangi yaşamakları getirecek bizlere acaba?

Velev ki başımda bir kaç tel saçı ağarttı şu hayat..

Amma, ben ihtiyarlatmadım gönlümde bu tatlı yaşamayı!"

(Azın Çoğu, s. 39)

Yaşamak Ahmet Şerif Şerefli için bir tutkudur. 1975 yılında tutuklanarak 2 yıl hapis yatmış olmasına ve bu sırada gördüğü onca işkenceye rağmen hayata olan bağlılığını yitirmemesi yaşama duyduğu tutkunun en açık göstergesi olmakla beraber söz konusu mısralar da bu durumu destekler niteliktedir. Her yeni gelen günden umutludur. Yaşlılık ya da talihsizlikler onu esas gayesi olan yaşamaktan bir an bile alıkoyamamaktadır.

5.3.1.9. Mutluluk/ Umut

İnsanoğlu birbirinden farklı ruh hâlleri üzerine yaratılmıştır. Fıtratın bu farklılığı yaratılıştan kaynaklanabildiği gibi anlık olaylar neticesinde de şekillenebilmektedir. Kesin bir tanımı olmamakla birlikte Aristo mutluluğa dair şöyle demiştir:

"Mutluluğun, genel anlamda 'iyi yapmak' ve 'iyi yaşamak' ile ilgili şeylere bağlı olduğunu düşünüyoruz."[659]

Şairler de insan olduğuna göre şiirlerine birbirine zıt ruh hâllerini yansıtmaları gayet tabiidir. Her şairin kendine has üslubu ve tarzı söz konusu duygunun yoğunlaşması ile peyda olmaktadır.

Genel itibariyle olumlu duygulara sahip olan Ahmet Şerif Şerefli, özellikle Jivkov rejiminde yaşanan kültürel baskı sürecinde ve bilhassa tutuklanışı hasebiyle umutsuz ve mutsuz duygulara bürünmüştür. Bunun yanında elbette gerçek kişiliğini yansıtan mutluluk ve umut dolu şiirler de kaleme almayı ihmal etmemiştir. Şair, üç şiirini sadece "mutluluk-umut" hissiyatları doğrultusunda kaleme aldığından "mutluluk-umut" başlığı açmayı uygun gördük.

---

[659] Mehmet Kasım Özgen, *Farabi'nin Mutluluk Anlayışı,* (Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Kayseri 2005, s. 20.

Ahmet Şerif Şerefli en mutsuz hâllerini mahkûm olduğu ve Bulgaristan'da kültürel ambargoya maruz kaldığı yıllarda yaşamıştır. Fakat yine de Şerefli'nin eserlerine depresif bir hâl yansımamıştır. Onun eserlerine yansıyan olumsuz ruh hâlleri olarak hüzün, kırgınlık gibi duygular sayılabilir. Mutluluk ve depresyon ilişkisi ise şu şekildedir:

"(...) mutlu kavramı için esas olan duyguların koşullarından birincisi; nesnenin var olması ve nesnenin ahlâkî özne tarafından seçilmesidir. Nesne, soyut ve somut olmak üzere iki kısma ayrılır. Kişinin güzel bir yerde gezmeyi hayal etmesi insanın mutlu olmasının bir nesnesi olabilir. Bu mutlu olmanın soyut bir nesnesidir. Başkasına hayırda bulunmak, onun karnını doyurmak mutlu olmanın somut bir nesnesidir. Ancak herhangi bir nesnenin varlığı ortada olmaksızın da bir kişi mutluluk duygusunu hissedebilir. Bu anlamda, mutluluğa paralel olan duygu depresyondur. Çünkü bir insan ortada herhangi bir nesne olmaksızın depresyona girebilir. Ancak "Mutlu olma duygusu ile depresyon duygusu birbirine zıttır. Çünkü mutlu olma duygusunda esas olan şeylerin iyi görünmesi iken depresyon duygusunda ise şeylerin iyi görünmemesidir."[660]

Hayata tutunmaya çalışırken umudunu tutuklanıp hapis yattığı zamanlarda bile yitirmeyen Ahmet Şerif Şerefli'nin, *Işık* başlıklı manzumesini yaşama karşı tavrının ve yaşama sevgisi ile dolu benliğinin bir tezahürü olarak değerlendirmek mümkündür:

"Çook bekledim! Çook!
Umutlardan aydınlık gelmedi.
Hapishanelerde daha çok ışık buldum
mabetlerden...
Dardaysan, şayet dardaysan
Demir parmaklıklara konan güvercinlerden
ışık göndereyim sana

[660] Mehmet Kasım Özgen, *age*., s. 39.

bu ölüm hücresinde
kırıntı kırıntı biriktirdiklerimden.”

(Çoğun Azı, s. 8)

Yüreğinde yaşadığı çaresizliği ve umutsuzluğu mısralarına taşıyan Ahmet Şerif Şerefli, Türk olduğu için girdiği hapishanede umutsuz kalmadığını ifade etmektedir. Normal şartlarda mabetlerde bulması beklenen aydınlığı, yaşadığı zorlu anlarda kendi içinde bulduğunu vurgulamaktadır. Yaşadığı zorlu süreçte kendisini ayakta tutan umudu ve aydınlığı demir parmaklıklara konan güvercinle muhatabına gönderebileceğini ifade etmektedir. Şair, umutsuzluğa düşmediği gibi kendisi ölüm hücresinde ölümle yüz yüze iken bile yaşam ışığını paylaşabilecek konumdadır. Hayranlık uyandırması kaçınılmaz olan söz konusu dirayet ve pozitiflik hiç kuşkusuz Şerefli’nin yaşama sevgisinin, yüce gönüllülüğünün ve hümanist yapısının ürünüdür.

Mutluluk Anlayışım başlıklı manzumede şair, kendi değer ölçüleri doğrultusunda mutluluğun ne olduğunu anlatmaktadır:

“…

Mutluluk bana

mefkürem önde ben ardında yürüdüğüm

hiç veya az çiğnenmiş yoldur.

Dizi dizi altınlara

kucak kucak pırlantalara gömülmüşler

varlıklara, övgülere doymamışlardır.

O yüreği kanamışı verin bana, yarası olanı.

…”

(Çoğun Azı, s. 62)

Şair, mutluluğu basit şeylerde bulduğunu ifade etmektedir. Yanında onunla hatta ondan bir adım önde yürüyen bir yoldaş olması ve bu yolun yenilikler, yaşanmamışlıklar barındırması yeterlidir. Şaire göre, doyumsuzluk mutsuzluğu getirmektedir. O, yaralı ve kendisine ihtiyacı olanı tercih ederek mutlu olmaktadır. Yaralı ve acısı olanla mutluluk belki de ortak dili konuşabileceklerinden mümkün gelmektedir. Şerefli'nin, nesnenin daha çok somut varlığına bağlı olan bir mutluluk anlayışı vardır:

"Kişinin güzel bir yerde gezmeyi hayal etmesi insanın mutlu olmasının bir nesnesi olabilir. Bu mutlu olmanın soyut bir nesnesidir. Başkasına hayırda bulunmak, onun karnını doyurmak mutlu olmanın somut bir nesnesidir. Ancak herhangi bir nesnenin varlığı ortada olmaksızın da bir kişi mutluluk duygusunu hissedebilir."[661]

5.3.1.10. Istırap-İç Sıkıntısı

İnsanın hâlet-i ruhiyesi zaman zaman farklılık göstermektedir. Şairlerde de durum farklı değildir. Bazen mutluluk ve yaşama sevinci içinde şiirler yazmakta bazen de bedbin bir ruh hâlini mısralara taşıdıklarını görmekteyiz. Dünya edebiyatında karamsar bir hâl ile yazılmış şiirlere örnek olarak Baudelaire'in *Elem Çiçekleri* isimli şiir kitabını zikretmek mümkündür. Türk edebiyatında İslamiyet öncesi şiirlerden modern Türk şiirine değin muhtelif şairler tarafından çeşitli sebeplerle "ıstırap-iç sıkıntısı" nın hâkim olduğu şiirler kaleme alınmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, genel olarak hümanist ve yaşamı seven bir kişilik sergilese de zaman zaman bedbin bir ruh hâline bürünmüş ve bu hâl ile şiirler kaleme almıştır. Şair, dört şiirinde "ıstırap-iç sıkıntısı" temasını işlemiştir. Bunların dışında muhtelif şiirlerinde de örneğin sevgiliden ayrı olduğunu anlattığı şiirlerde, şairin iç sıkıntısına ve kederli hâllerinin yansımalarına tesadüf etmek mümkündür. *Vakit Çok*

[661] Mehmet Kasım Özgen, *age*., s. 39.

Geç isimli şiir kitabında yer alan *Kara Keder* başlıklı manzumesinde yaşamış olduğu keder hâlini tarif etmiş ve bu hâlden duyduğu sıkıntıyı mısralarına taşımıştır:

"ne biçim korkusuz kuştur bu keder,
Kapısı açık tüner yirmi dört saat telli kafeste?
Ne biçim türküsüz kuştur bu kara keder?
…"

(Vakit Çok Geç, s. 46)

Şair, kederi muhayyilesinde korkusuz bir kuşa benzetmektedir. Yapı itibariyle korkuya müsait hayvanlardan olan kuşların mizacına ters bir özellik yüklemektedir. Bir kafes içerisindedir, kapısı açık olduğu hâlde uçup, kaçmamaktadır. "Türküsüz" ifadesi ötücü olmayan bir kuş olduğu imajı yaratmaktadır.

"…
Ne günü vardır ne saati, ne baharı!
Yılbaşı ve doğum günlerini de kutlamaz.
Ayak ucuna basaraktan gelir oturur
bazen dama çıkar, halı serer güneşe
bazen dans ederek düşer yaprak gibi sarı,
mübarek kara yere.
…"

(Vakit Çok Geç, s. 46)

Ahmet Şerif Şerefli, şiirin ilk bölümünde kuşa benzettiği kederi, şiirin devamında bir insan gibi tasavvur etmektedir. Sessizce gelen, sinsi yaklaşımları olan bir insandır. Diğer insanlar için önemli olan özel günleri kutlamamaktadır. Zira bu tarz kutlamalar insanlara mutluluk vermektedir. Keder şekil değiştirerek sonbaharda yere düşen yaprağa dönüşmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki şair, soyut bir kavram olan kedere etrafında kendisine üzüntü verebilecek olan muhtelif varlıklarda tesadüf edebilmektedir. Bundandır ki keder sürekli suret değiştirmektedir.

“…
Geciktim, Abidin Dino’ya sormalıydım
kedersiz mutluluğu bilmem nasıl resmederdi?
Ne biçim dul kadın ateşidir bu ısıtmayan keder;
ocakta, ıslak meşe gibi ne yanar, ne söner.
bol bol sürekli tüter durur.
…”

(Vakit Çok Geç, s. 46)

Şerefli, Türk ressam, yazar, karikatürist, yönetmen, Nazım Hikmet ile dostluğuyla da bilinen Abidin Dino’nun ünlü eseri olan *Mutluluğun Resmi* isimli tablosuna atıfta bulunmuştur. Kedersiz mutluluğun resmini istemektedir. Şair, bedeli olmayan bir mutluluk yaşamadığını sezinletmektedir. Dul kadın ateşi halk arasında kullanılan bir deyimdir. Tütmekten ve etrafı dumana boğmaktan başka bir faydası olmadığını kişinin fayda beklerken zarar ile karşılaştığını ifade etmektedir. Halk kültürüne çok önem veren şair, söz konusu benzetmeyle ve pragmatik bir bakış açısıyla değerlendirdiği kederden hiçbir fayda sağlamadığını vurgulamaktadır.

“…
En çok sevenlerin konuğudur bu kara keder,
yaktığı türkü değil, ağıttır.
Öyle bir buluttur ki hoyrat, arsız, vicdansız...
ne rüzgâr götürür, ne yıldırım dağıtır.
…”

(Vakit Çok Geç, s. 46)

Sevgi dolu hassas bir yüreğin üzüntüye düşmesi elbette daha kolay olacaktır. Bu hassaslık içerisinde belki bir türkü efkârı dağıtabilecekken keder acının melodileşmiş hâli olan ağıt ile sese bürünmektedir. Simgesel boyutta ağıt ölümü ya da benzeri bir kaybı çağrıştırmaktadır. Bu noktadan hareketle keder kaybın olduğu yerde bulunmaktadır ya da kayba sebep olmaktadır. Kederi dağıtmaya doğal süreçlerin gücü yetmemektedir ve acı, ıstırap hâli güçlüdür.

"…
Türküsüz kuş gibi susan keder bir servettir.
gülmese de Bektaşi fıkralarına bile,
yetmişinde en uzun ömürlü ağaçlardan
zeytin ağacı diker.
Onun ölçülmez derinlikleri, çıkılmaz tepeleri,
bilinmez sırları vardır.
Kadere inanmasam da,
bu kara kederi yaşamak galiba bana kader."

(Vakit Çok Geç, s. 46)

Şair, kederin hayatı yaşamayı bilmese, eğlenceli yanlarıyla içli dışlı olmasa bile sadece ıstırap vermek için hayata tutunmaya çalıştığını ifade etmektedir. Nazım Hikmet'in 1947'de kaleme almış olduğu *Yaşamaya Dair* başlıklı şiirinin *I* parçasında yer alan *"yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin"*[662] mısraına atıfta bulunarak ya da söz konusu mısraının etkisinde kalarak yazdığı "*yetmişinde en uzun ömürlü ağaçlardan/zeytin ağacı diker.*" mısraları şairin, Nazım Hikmet hayranlığının bir sonucudur. Hikmet'in şiirinde geçen söz konusu mısra hayata tutunmayı öğütlemektedir. Burada ise hayata şairin öğüdü ile tutunan insan değil, kederdir. Son mısraında kadere inanmamakta fakat artık yaşadığı elemin hayatının parçası olduğunu kabullenmektedir.

5.3.1.11. Allah ve Din

Din, insanoğlunun hayatında son derece önemli bir yere sahip olgudur. Üzerine tartışmaların sık yapıldığı din olgusu, temelde insanları bütünleştirme esası üzerine kurulu olduğu hâlde kendi içinde de bölümlere ayrılabilen ve dünya üzerinde çeşitlilik gösteren bir yapı ile uygulanmaktadır. İnanç temelli bu olgu semavi ve

[662] Nazım Hikmet, *Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012, s. 129.

felsefi olmak üzere gruplara ayrılmaktadır. Din olgusu, içerisinde ölümlü olan insandan daha güçlü bir yaratıcı fikrini barındırmaktadır. İnanca göre değişik isimler alan yaratıcı İslamiyet'te Allah, ilk Türk inancı olan Şamanizm'de Gök Tengri, Budizm'de Buda gibi isimlerle anılmaktadır. Yaratıcıya yüklenen vasıflar ya da kutsal kitaplarda anlatılan yaratıcı, insanlardan güçlü, her şeye hâkim ve sonsuz bir varlıktır. İslami çerçevede olaya bakıldığında ise Allah'ın, İslami emirlerle en temelde insanlara sevgi ve bütünlüğü emrettiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bunun yanında yasakların da olduğu emirlere uyulmadığında ise cezai yaptırım olarak cehennem figürü karşımıza çıkmaktadır. Aynı şekilde mükâfat için ise cennet söz konudur.

Kutsal kitapların ilk edebi eserler olarak kabul edildiği düşünüldüğünde edebiyat ile din olgusunun ne denli iç içe olduğu ortaya çıkacaktır. Nitekim Türk edebiyatında da sık sık din ile ilgili şiirler kaleme alınmıştır. Hatta bazı şairler özellikle sadece İslam inancı ile ilgili şiirleriyle Türk edebiyatında yer etmiştir.

Din olgusu bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak yönetimde etkili olabilmektedir. Bazı devletler teokratik yapıda olabilirken bazı ideolojilerde ise din olgusu tamamen reddedilir. Komünizm din olgusunu tamamen reddeden bir bakış açısına sahiptir. Bu bakış açısı neticesinde komünizmin uygulandığı ülkelerde dine karşı bir duruşa tesadüf etmek pek tabiidir. Komünizmin fikir babalarından biri olan Karl Marx'ın bu konuya ilişkin en bilindik sözü "Din toplumun afyonudur." ifadesidir. Bulgaristan'ın komünizmle yönetilmesinden sonra inançsız ve ahlaki kurallardan arınmış bir toplum yaratmayı amaçlayan yöneticiler bir dönem için başarılı olmuşsa da neticeye ulaşamamışlardır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin komünist temayı işlediği şiirlerini iki döneme ayırdığımız gibi "Allah-din" temasını da "komünizm" temasıyla paralel olarak iki dönemde incelemek yerinde bir iş olacaktır. Zira komünizm şaire inanç noktasında da etki etmiştir.

Dünya üzerindeki bütün dinleri hedef alarak eleştiren Ahmet Şerif Şerefli, dinlerin yasaklarından yola çıkarak dini bireylerin özgürlüğünü kısıtlayan bir pranga olarak nitelemiştir. Bu bakış açısını en net ortaya koyduğu *Din Üstüne* başlıklı manzumesinin başlığının hemen altına tırnak içinde Karl Marx 'ın "*Din halklara bir afyondur"* ifadesini yerleştirmiştir:

"Dünyada bizi bir kiracı hissiyle yaşatan
zevklerden uzak
sevgilerden saklı tutan acaba kimdir?
Bir cehennem yapan şu yaşanası hayatı,
ve el etek öpmeyi öğreten din, cehalet değil midir?"
…"

(Azın Çoğu, s. 12)

Şaire göre din, insanları dünyadaki güzelliklerden alıkoyan bir cehalettir. Sevgi hissini ortadan kaldıranın ve insanları köleleştirenin din olduğunu düşünmektedir.

"…
Başka dünyalara uçmak için kanat, isledik
ve hayata uzattık hasretle ellerimizi..
Sense bileklerimize görünmiyen bir kelepçe taktın!
Hayatımız 'korkular İçinde kaldı çaresiz!
Bir dal gibi kırılan, bir meyva gibi çürüyen
biz dik öyle sessiz sessiz!
…"

(Azın Çoğu, s. 12)

Şair, dini gelişimin önündeki engel olarak görmekte ve din olgusuna Karl Marks ile aynı doğrultuda bakmaktadır. Din olgusu şaire göre insanları korkuyla kontrol altında tutmakta ve iyi bir yaşamı, gelişimi engellemektedir.

"…
Aslan payı başkasının ağzında
hissemizdi sofrada kalan ..
Gariplik..karanlıkta yolculuk…
ve isyandı bize hakim olan!
Bize mahsus değil karanlıklar!
Dönemeyiz asla geri!
Burada sevdiklerimiz var!
…"

(Azın Çoğu, s. 12)

Ahmet Şerif Şerefli, "*sofrada arta kalan*" ve "*Aslan payı başkasının ağzında*" ifadeleriyle din adamlarının ekonomik açıdan halktan daha iyi durumda olmasını eleştirmiştir. Dinin kullanılmaya müsait bir yapısı olduğunu ve asıl muhtaç olana kâr sağlamadığını işaret etmiştir. Mısralardan anlaşıldığı üzere daha önce var olan bir inanç artık yoktur ve şair bunun asla geri dönüşü olmadığını söylemektedir. Kararlı bir tavırla, adeta mahkûmiyetten kurtuluş sezilmektedir.

"…
Bilgimiz, hünerimizdir hayatımıza giren.
Gönüllerimiz güneşte yıkandı..
Türkülerimiz ses verir sevgilerden!..
insan korkusu değil,
insan sevgisidir yüreğimize taht kuran
— ki bu sevgi her gün filizlenir —
İnsandır bütün güzelliklerin yaratanı!
Hayatımız her gün bu sevgilerle tazelenir:
Hayata sevgimizle karıştık ve ısındık insanlara...
Din, bizi karanlığa çağırma!
Biz aydınlığa atıştık!"

(Azın Çoğu, s. 12)

İnsan hayatını güneş gibi kuşatan bilgiyle dinin aynı potada olamayacağını vurgulamaktadır. Söz konusu benzetmeyle bilgiyi aydınlık tarafa, dini ise karanlık tarafa yerleştirmiştir. İnsan korkusu ile kast edilen din adamlarıdır. İnsanı bütün güzellikleri yaratmaya muktedir bir varlık olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla tanrısal vasıfları insana yüklemiştir. Din adamlarının etrafa din olgusunu kullanarak korku dağıtmasının artık tahammül edilir yanı kalmamıştır. Şair, bu baskıdan sıyrılarak yüreklerin sevgi ile donatıldığını ve dinin olmadığı yerde insan sevgisinin çoğalacağını ifade etmektedir. Zira din, insanları sevmek noktasında engel olarak görülmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli, İslamiyet'e dair eleştirel bir yaklaşım barındıran *Kıble* başlıklı şiirinde babasının İslamiyet'in şartlarında olan namaz vecibesini yerine getirmesini eleştirmektedir:

"Babam günde beş defa kıbleye dönüyordu yüzünü,
günde yetmiş sekiz defa yüz sürüyordu yere
dua ediyordu tek sözünü anlamadığı arapça ile
…"

(Üçüncü Adım, s. 22-23)

Ahmet Şerif Şerefli, Müslüman olan babasının, İslamiyet'in beş şartından biri olan namaz ritüelini yerine getirmesini eleştirmektedir. Babasının bile ne yaptığını anlamadığı, dinin uygulayıcıları tarafından anlaşılmayan bir dilde anlaşılmayan emirleri olduğunu ifade etmektedir. Şerefliye göre dini vecibeleri yerine getiren kimseler yaptıkları şeyden bihaber, karanlıkta el yordamıyla yollarını arayan kişilerdir.

"…
El açıyordu acınmak, bağışlamak için,
lokmasının kölesiydi, günahı da yoktu
…
Babam kıbleye yüzünü dönmezden önce

suyla temizleniyordu
…”

(Üçüncü Adım, s. 22-23)

Dünyada tek sahip olduğu şey bir lokma ekmek olan babasının bunun için bile yalvarmak zorunda olduğu din anlayışını eleştirmektedir. Söz konusu durumu kölelik olarak adlandırmaktadır.

“…
Baba, benim de bir kıblem var, adı gerçek,
yüzüm daima gerçeğe dönük...
Duam, her sözünü anladığım bir yaşam sevgisi
acınma dilenciliğine kalbim karanlık, sönük..
…”

(Üçüncü Adım, s. 22-23)

Babası ile diyaloğa başlayan şair, kendi inancını ve inanç merkezini ortaya koymaktadır. Kendisinin inanç merkezinin gerçeklik olduğunu ifade etmektedir. Şair, kendi duasının anlamını bildiği yaşama sevgisi olduğunu ve başka bir varlıktan merhamet dilenmeye tamamen kapalı olduğunu ifade etmektedir. Şerefli’nin tamamen materyalist düşüncelerle, komünizme uygun bir din anlayışı vardır.

“…
Yanıldığım da oluyor, etten ve kemikteniz,
gerçek denen güneşle yıkayorum günahlarımı;
intihar edeceğim büyümediğimi anladığım gün
beklemiyeceğim ihtiyarlığımı.”

(Üçüncü Adım, s. 22-23)

İnsanlığın kusurlarını kabullenmektedir. Fakat gerçeklik aydınlık kaynağı gibidir ve kişiyi yanlışlarından arındırmaktadır. Doğru yolu göstermektedir. İslam dinine göre yasaklı olan intihar, şair eğer ilerlemediğini anlar ise yalvarmak,

Allah'tan bağışlanmak, yardım dilenmek yerine başvuracağı bir yöntem olarak ortaya koymaktadır. Şerefli, dolaylı olarak kişinin ötenazi hakkının olması ve yerinde sayan birinin de bunu kullanması gerektiğini ifade eder.

Çoğun Azı isimli şiir kitabında yer alan *Yüreğimin Aynasında Seyrettim Kendimi* başlıklı manzumede şair, din olgusuna karşı çıkarak Tanrıyı inkâr ettiği fikirlerinden vazgeçerek bir itirafta bulunmaktadır:

"…
Söylemek istediğim koca doğru

tanrısızlığa birtürlü alışamadım!.."

(Çoğun Azı, s. 48)

Söz konusu şiir Ahmet Şerif Şerefli'nin değişen ideolojisiyle birlikte değişen inanç sisteminin bir yansımasıdır. Şair, inançsızlık döneminde bile Tanrı tanımazlığı ve başıboşluğu bir türlü kabullenemediğini itiraf eder.

Bulmasaydım Aramazdım Tanrım başlıklı manzumede şair, eminlik içerisinde Tanrıyı aramaktadır:

"…
Taşın altında mı, neredesin, hep arıyorum:
seni bulmamış olsaydım
zaten aramazdım Tanrım!"

(Çoğun Azı, s. 6)

Tanrı arayışına varlığından emin olduğu için, aslında bulduğu için başlamış olduğunu vurgulamaktadır. Varlığından emin olduğu kudretin izini sürerek doğada ve yaşamın içinde onunla bütün olmak için arayışa çıkmıştır.

Sonuç olarak, Ahmet Şerif Şerefli hayatının bir döneminde Lenin'i tanrı[663] olarak görürken komünist rejimin yaptığı olumsuz uygulamalardan sonra Allah'a iman etmiştir. Ancak yine de belirtmek gerekir ki Şerefli hayatının hiçbir döneminde dindar değildir. Zaman zaman insana tanrısal vasıflar yüklemesinin yanında onun inancı insandan üstün bir varlık olduğunu kabul etmesiyle sınırlıdır.

5.3.1.12. Yaşlılık ve Zaman

Zaman, yaralarımızı sarmada dost, kısıtlı insan ömrünün tükenişinde düşman olarak yorumlanabilen, hakkında çeşitli teoriler üretilen karmaşık ve aynı zamanda basit bir kavramdır. Bunun yanında zaman kavramına dair fizikçilerin tanımları bir netlik barındırmaz ve ayrılıklar mevcuttur:

"Tanıdık görünüşüne rağmen zaman kavramı bir sürü çelişkinin, fikrî çıkmaz sokağın kaynağıdır ve bu çelişkiler biz Zaman'ı anlamaya çalıştıkça artar adeta. Aziz Agustinus'tan beri bilinen ilk açmaz "zaman" kelimesinin ifade etmesi geren şey hakkında hiç bir şey söylememesidir. İlk bakışta "zaman" kelimesi bilinebilecek bir nesneyi ve dumanı üstünde bir tecrübeyi anlatır. Ama içeriğini kavramak, ihata etmek istediğinizde ellerinizin arasından kayıp gider, sisler içinde kaybolur. Elbette Zaman'ı tarif etmeye çalışabiliriz."[664]

İnsanların hayat serüvenindeki bu ölçeri ilerledikçe insanoğlunu, olgunluğu, anlayışı ve kavrayışı beraberinde getirmesi beklenilen "yaşlılık" çağına ulaştırmaktadır. Ölümden önceki son durak olan yaşlılık zamanın akışının eseridir. Zamanın ölümlülükle el ele vererek meydana getirdiği "yaşlılık", sadece fiziksel değişimleri kapsamaz. Ruhsal hâlette ciddi farklılıklar, düşünsel olarak da değişimi beraberinde getirmektedir. Yaşlılığın uzmanlarca tanımı şu şekildedir:

"Yaşlılık kronolojik yaşın ilerlemesiyle birlikte biyolojik, psikolojik ve sosyolojik boyutlar kazanan bir süreç olarak tanımlanabilir.

(...)

---

[663] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 32.
[664] http://www.derindusunce.org/img/derin_zaman.pdf. (12.12.2017)

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yaşlılığı kişinin çevreye uyum sağlama yeteneğinin yavaş yavaş azalması olarak tanımlamaktadır"[665]

İnsanı ilgilendiren her mevzu insan yaratısı olan sanat eserlerine konu olarak girmiş, dolayısıyla edebiyatta da kendine yer bulmuştur. Dünya edebiyatında, Türk edebiyatında ve Türkiye dışındaki Türk edebiyatında muhtelif şairler tarafından işlenen bu temanın, sıklıkla ölüm teması içerisinde yer aldığını gözlemlemek mümkündür. Bu hususta verilebilecek en güzel örnek Cahit Sıtkı Tarancı'nın *Otuz beş Yaş* başlıklı manzumesidir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerini incelediğimizde "yaşlılık" ve "zaman" kavramlarını pişmanlık duygusuyla birlikte ele aldığını görmekteyiz. Bazı şiirlerine pişmanlık eşlik etse de şiirlerin esas ağırlık noktasını "yaşlılık ve zaman" temaları oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle şiirlerinde "zaman ve yaşlılık" temasını ortak başlık altında incelemeyi uygun gördük. Şerefli'nin 13 şiirinde "yaşlılık ve zaman" temasını işlediğini tespit etmiş bulunmaktayız. Bunların dışında parçalardan oluşan "*Cep Defterim"* adlı şiirin 7. Parçası (Şair, bu şiire başlık vermemiştir.) ve "*Yüz bir dörtlük'ten"* başlıklı manzumenin *63, 12, 45, 21, 22, 58, 59, 31 ve 80* numaralı parçalarının "zaman ve yaşlılık" konularını muhteva ettiğini görmekteyiz.

İlk olarak üzerinde duracağımız şiir, Ahmet Şerif Şerefli'nin *Çoğun Azı* adlı eserinde bulunan "*Yetmiş Düğümlü Halat*" başlıklı manzumesidir:

" Geleceğin Alp dağlarınadır tırmanışlarım
Dinlenmeden bu yıllardır böyle sürüp gitti.
Bir de ne göreyim

emektar halatımda yetmiş düğüm...
Bu halat tırmandıkça yıprandı,
yıprandıkça inceldi...

[665] Gökhan Kurt- Fatma Yücel Beyaztaş- Zerrin Erkol, "Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti", *Adli Tıp Dergisi / Turkish Journal of Forensic Medicine*, Cilt: 24, Sayı/No:2, s. 19-24.

Ve her incelen yerine birer düğüm vurdum.
Bakalım hangi gün, hangi saat, nerede
bu halat en yıprak yer inden kopacak!?
…”

(Çoğun azı, s. 9)

Açık bir şekilde şairin ömrü halata teşbih ettiği görülmektedir. 70 düğüm, 70 yılı ifade etmektedir. Ömrünün 70 yılı geçmiş ve gençliği geride kalmıştır. *“Geleceğin Alp dağlarınadır tırmanışlarım*” ifadesinden anlaşılacağı üzere ve Alp dağlarının yüksekliği düşünüldüğünde geleceği yükseliş, zorlu bir tırmanış olarak yorumlamaktadır. Zamanını geleceğe koşarak, geleceğin yüksekliğine tırmanarak geçirdiğini ifade etmektedir. Bir anda yetmiş yaşında olduğunu fark eder şair, geçen zamanın farkında değildir. Dizeye bir anlık kavrayışın hâkim olduğu görülmektedir. Halatın yıpranışı yaşadığı sıkıntıları simgelemekte ve artık gençliğin, belki bedensel olarak, geride kaldığını ifade etmektedir. Şair, kendini onarmaya, ayakta tutmaya çalışmıştır ve artık bir kopuşu beklediğini anlatmaktadır.

“…
Yıllardır yollar tepen bu yürek
hangi geçitte, hangi zirvede duracak?
Halatıma sarılanları da çektim yukarıya...
Şimdi gönlümce rahatım!
Benden sonra kalacak kalıt
bu çok düğümlü
emektar halatım olacak...”

(Çoğun azı, s. 9)

Şair, yüreğinin yıllar boyu ilerleyişinde kendisine tutunan şeyleri, kişileri de bırakmayarak yolculuğunda kendisiyle yukarı çektiğini ifade etmektedir. Buradan şairin, hümanist bir bakış açısına ve vefalı bir karaktere sahip olduğu sonucuna varmak mümkündür. Söz konusu davranışı şaire vicdani rahatlık sağlamıştır. Son mısralara gelindiğinde ömrü simgeleyen “halat” sözcüğü simgesel değişime

uğramaktadır ve şairin yaşamı boyunca yaptığı iyi davranışların simgesi olduğunu görmekteyiz. Dünyaya, insanlığa çabalarını miras olarak bırakacağını ifade etmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin akan zamanı tema olarak işlediği bir diğer şiiri yine *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında yer alan *Dümensiz Sal* başlıklı manzumesidir:

"Ekmeğim suyum deyip zamanımı yiyorum
Dünya kimi cennet, kimi tımarhane
kimi hapishanedir, anlayamıyorum...
Ölüler akan sular misali geri dönmediler,
şanslar, sevgililer, dostlar da...
Ömür düşlerle beslenen bir masal mı,
yoksa, yoksa ruhum
akıntıya kapılmış dümensiz bir sal mı?!.."

(Çoğun Azı, s. 14)

Âdemoğlunun yaşamının devamı için temel gereksinimi beslenme ve sudur. Şairin bakış açısına göre ise tükettiği asıl şey zamanıdır. Bu zamanı ekmek su yerine ya da ekmek su gibi sıradan bir olay olarak tüketmektedir. Başka bir deyişle zamanın akıp gitmesi temel besin gıdalarının tüketimi kadar doğaldır. Dünyanın değişkenliği karşısında şairin aklı karışmakta ve dünyayı anlayamamaktadır. Akan suyun dönüşü yoktur. Şair de ölüleri akan sulara benzetmiş ve ölümün dönüşü olmadığını ifade etmiştir. Ölümün, giden sevgililerin ve dostların dönüşünün olmadığını geçip giden zamanla kavramış ölümü düşünecek yaşa gelmiştir. Muhakkak ki ölüm fikrini şairin aklına düşüren şey giden zamanla gelen yaşlılığıdır. Ömrünün gerçekliğini sorguladığı *"ömür düşlerle beslenen bir masal mı"* mısraından hareketle hayatın hızlı tükenişi karşısında şairin düş ile gerçeği ayırt edemediğini ifade ettiğini görmekteyiz. Öyle bir vakte varmıştır ki artık gerçeklik, düş ve masal bir birine karışmıştır. Ruhunun ise akıntıda rotasını belirleyecek bir dümeni olmadan kontrolsüzce oradan oraya savrulup savrulmadığından emin değildir. Yaşadıkları aklının gerçeklik ile hayal çizgisi üzerinde, araftadır. Belki yaşadıklarının fırtınalı

oluşu belki de içinde bulunduğu buhranın etkisiyle yaşamın neresinde olduğunu yeniden sorgulamaya başlamıştır.

Yaşlılık, şairi derinden etkilemekte, bunu bir kayıp olarak görmekte ve *Çoğun Azı* adlı şiir kitabında yer alan *Cumartesi Anneleri* başlıklı manzumesinde de bu durumu açıkça ifade etmektedir:

"…
Benim de bir kaybım var: Gençliğim
Yakalarsanız yaramazı kulağından tutun
ve eve geri getirin..."

(Çoğun Azı, 10)

Şair, gençliğini yaramazlık yapan bir çocuk gibi tasavvur etmekte ve tekrar ona sahip olmayı, zorla getirilse bile, geri dönmesini istemektedir. Şiirde zamanın tükenmesine bağlı bir pişmanlık görülmektedir. Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisinin 8. maddesiyle açıklanabilecek durum şu şekildedir:

"Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk (60+ Yaş): Yaşlılık yıllarını kapsayan bu dönemde birey ya önceki yedi dönemin olumlu birikimi sonucu benliğini tam olarak bulmuştur ya da önceki dönemlerde yaşadığı çatışma tecrübeleri sağlıklı olarak geçirmeme sonucu umutsuzluklar içinde bulunmaktadır. Bu dönem, üretken geçen bir yaşamın sağlamış olduğu doyum ile yıllarını anlamsız geçirmiş olmanın mutsuzluğu arasındaki çatışmayla belirlenir. Diğer tüm gelişim süreçlerini ve gelişim dönemlerini başarı ile tamamlamış olan yaşlı birey artık hikmete ulaşmakta ve ölümü kabullenebilmektedir. Benlik bütünlüğüne ulaşmış yaşlı birey için, çevrede o güne değin üretmiş olduğu şeylerden genç kuşakların yararlanmakta olduğunu görmenin verdiği haz yaşanır."[666]

Şairin, hayata karşı zaman zaman olumsuz fikirlere kapıldığına muhtelif şiirlerinde tesadüf etsek de şiirlerinde genel olarak yaşamayı sevdiğini doğa ve dünya

[666] İbrahim Gürses - M. Âkif Kılavuz, *agm*., s. 159.

ile bütün hâlde olduğunu gözlemek mümkündür. Yaşlılık, genel olarak ölümden önceki son durak olarak nitelendirilebilir fakat Ahmet Şerif Şerefli'nin hayata olan bağlılığı okuyucuyu şaşkınlığa uğratacak kadar kuvvetlidir. Nitekim *Vakit Çok Geç* adlı eserinde yer alan ve aynı adı taşıyan *Vakit Çok Geç* başlıklı manzumesi yukarıda söz ettiğimiz durumun ispatı niteliğindedir:

"…
Karşımda ışıklar, ipekler içinde dans ediyor 2000.
Bu bin yıla erişmek benim için ayrı bir mutluluk.
Yeniden başlıyorum doludizgin yaşamayı,
açtığım yeni sayfa bembeyaz, engin bir ufuk.
İler yerde yeşeren umut, yaşamın büyülü sesi.
Yeniden gelmiş gibiyim bu kocamış dünyaya
2000'in ilk saatleri, günlerden cumartesi."

(Vakit Çok Geç, s. 55)

Bu şiirin yalnızca mısraları değil yazılış tarihi de Ahmet Şerif Şerefli'nin hayata duyduğu tutkunun ispatıdır. 1926 doğumlu olan şair, söz konusu şiiri 74 yaşında, 8 Ocak 2000 yılında yazmıştır. Ahmet Şerif Şerefli 2000 yılının Mart ayında dünyaya gözlerini kapamıştır.[667] Yani şairin hayatının son yılında, ölümünden iki ay önce kaleme aldığı şiiridir. Şiirin mısralarına baktığımızda ise şairin yaşadığı için mutlu, gelecekten umutlu olduğunu görmekteyiz. 2000 yılına ulaşmanın mutluluğuyla birlikte yaşamdan umudu olduğunu, hayata yeni, bembeyaz bir sayfa açtığını ve Şerefli'nin yaşama duyduğu tutkunun mısra mısra dile döküldüğünü gözlemlemekteyiz. Yukarıda anlattığımız bilgiler neticesinde ulaşılabileceğimiz en net yargı Ahmet Şerif Şerefli'nin ölümüne en yakın zamanda bile tıpkı en zor zamanlarında olduğu gibi yaşamaktan vazgeçmediğidir.

Yine *Çoğun Azı* isimli şiir kitabı içinde yer alan *Günde Üç Öğün Acı* başlıklı manzumesinin de benzer manalar içerdiğini söylemek mümkündür:

[667] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 4.

"…
Deliorman'lı Şerifler'in Mehmet'in oğlu!...
Ne zaman başladı, ne zaman bitti
bu gül ömürlü yolculuk?!..
Bugün de içim sevinçlerle, isteklerle.
öfke ve bağışlamalarla dolu...
Tümü yaşam ağacının tadılmış meyveleri.
Kum saati gibi akıyor elimdeki zaman:
…"

(Çoğun Azı, 51)

Şair, yaşamı bir ağaca teşbih ederken hayatın insanlara tattırdığı tüm duyguları yaşam ağacının meyveleri olarak nitelemekte ve hepsine karşı kabulleniş, kucaklayış sergilemektedir. Nihayetinde ömrünün yaşlılık evresinde affetmeyi başarmıştır. Fakat şair zamanın hızlı geçmesi karşısında şaşkınlığını yine ifade etmiştir. Zaman ve kum saati ilişkisini de yine bu sürati ifade için kullanmıştır.

Bazı şairler, başka bir şaire hayranlıkla şiir yolculuğuna çıkabilir ve hayran olduğu şairi kendine hoca olarak belirleyebilir. Şairler bu seçimlerini kalemine, fikir dünyasına uygun üstatlardan yana yapmakta ve bu seçimleri yazdıkları şiirlere de nüfuz etmektedir. Ahmet Şerif Şerefli'nin, Nazım Hikmet'e duyduğu sevgi alelade bir sevgi olmanın ötesinde, bağlılık derecesinde ve Hikmet'in üstünlüğüne duyduğu saygı ile şekillenmiş bir sevgidir. Şairin, Hikmet'e beslemiş olduğu hayranlık şiirlerinde kendini göstermiştir. Nitekim Ahmet Şerif Şerefli'nin muhtelif şiirlerinde Nazım Hikmet'e atıflarda bulunduğuna veya atıf niteliği taşımayan ancak Nazım Hikmet'in etkisinin de göz ardı edilemeyeceği durumlara tesadüf etmek mümkündür.

Vakit Çok Geç isimli şiir kitabı içerisinde bulunan ve *Son Pişmanlık* başlıklı manzume Nazım Hikmet'in "*Ben Bir Daha Ele Geçirsem Beni*" başlıklı şiirinden hareketle yazılmış bir şiirdir. Ahmet Şerif Şerefli, başlığın altına Hikmet'in söz konusu mısraını yazmış ve mısraın altına müellifinin adını yazmıştır. Şiiri "ben

olsaydım" havasında paralel, şahsına münhasır duygularla yazmıştır. Nazım Hikmet'in söz konusu şiirine bir göz atmakta fayda olduğunu düşünmekteyiz:

"Ben beni bir daha ele geçirsem,
Ab-ı hayat içersem demiyorum.
Kapılar açılsa bir daha,
ben bu haneye bir daha girsem...
Yaşardım yine böyle kan revan içinde,
yine böyle aşk ile sersem,
ben beni bir daha ele geçirsem."[668]

Bu denli sevdiği ve fikirsel boyutta yol ayrımına girse dahi sevgisini eksiltmediği Nazım Hikmet ile yaşlılığın etkisiyle ve dolayısıyla zamanın artık geçmiş olduğu üzerine dertleşmesi, pişmanlıklarını ifade etmesi pek tabiidir. Şair, her insan gibi yaşın getirdiği olgunlukla eylemlerini sorgular ve pişmanlık duyar:

"Beni bir daha ele geçirsem üstat,

beni bir daha ele geçirsem,

ömür dediğimiz cevheri bozdurup bozdurup harcamam,

öyle çiklettir, şekerdir, bozadır almam.

Dışı parlak içi boş çikolata kutularını beğendiğimi sanma

bir daha kolay kolay aldanmam.

…"

(Vakit Çok Geç, s. 56)

Üstat olarak seslendiği kişi Nazım Hikmet'tir. Cevher olarak nitelendirdiği ömrünü harcamak hususunda daha dikkatli olacağını, yüzeyselliğe kanmayacağını

[668] Nazım Hikmet, *age.,* s. 913.

dile getirdiği mısralarda şairin, pişmanlığını çocukları ilgilendiren materyallerden yola çıkarak anlatmış olması, pişmanlığının çok uzun bir zamanı kapsadığını göstermektedir. Bu noktada içinde bulunduğu yaşın verdiği olgunluk devreye girmiş, hayattaki asıl önemli noktaların ayırımına varmış olduğu sonucuna varmak mümkündür.

"…
Beni bir daha ele geçirsem üstat,

beni bir daha ele geçirsem mumları söndürenleri değil,

mumları besleyen rüzgârları estireceğim.

…"

(Vakit Çok Geç, s. 56)

Şair, "*beni bir daha ele geçirsem mumları söndürenleri değil,/mumları besleyen rüzgârları estireceğim.*" mısraıyla komünist rejimi desteklediği dönemi anlatmaktadır. Mısralara simgesel düzlemde baktığımızda "rüzgârı" şiir, "mumları" da halkların kültürleri olarak değerlendirmek mümkündür. Bu çerçeveden baktığımızda söz konusu dönemde şairin, şiirleri rejimi destekler özellik göstermekte ve adeta bir rüzgâr gibi halkın dilinde esmektedir. Nitekim rejim Türk kesimin içindeki "mumları" yani kültür alevini söndürmeye meyletmiştir. Şair de burada insanların isteklerini, özgürlüklerini hedef alan kesimden yana olmayacağını ve bu kültürel farklılıkları destekleyeceğini ifade etmektedir.

"…
İşportacılık yapmayacağım,

yakası açılmadık gömlekleri

yakası açılmadık düşünceler gibi

Deliormanlı annemin eski çeyiz sandıklarında

büyük günlere saklayacağım.

Nakışlanan, simlenen çevrelerde.

…”

(Vakit Çok Geç, s. 56)

Şiirin devamında kullanılan “işportacılık” ifadesi Şerefli’nin fikirlerini, şiirlerini ucuza ve gayr-i meşru olan bir oluşuma verdiğini çağrıştırmaktadır. Düşünceleri “yakası açılmadık gömlekler”e teşbih etmiş olan şair, söz konusu düşüncelerini yanlış zamanda yanlış yerde ortaya koymuş olmanın pişmanlığını sezinletmektedir. Şairin, “Deliormanlı annem” ifadesi ve beraberinde Türk kültürüne has olan “çevre”, “çeyiz”, “sandık” gibi sözcükleri anması elbette Türk kimliğine ve kültürüne olan bağlılığının bir neticesidir. Bu pişmanlık hâlinde ve geçen zaman içerisinde fikirleri, savunduğu ideoloji değişmiş olsa da değişmeyen bir nokta vardır: Türk kültürü ve bu kültürün parçası olduğu gerçeği.

“…
mezar taşlarında gördüm önce ayları, yıldızları,

altmışımda ilk kez Türk bayrağına dokundum

o anımda

ağladım mı, utandım mı bilemiyorum.

yanmakla geçti ömrüm,

…”

(Vakit Çok Geç, s. 56-57)

Yukarıda alıntılamış olduğumuz dizeler Ahmet Şerif Şerefli’nin Türklüğün simgelerine duyduğu hasretin acı bir tezahürüdür. İfade için seçmekte zorlandığı duyguların yaralayıcılığı aşikâr olmakla birlikte şair, yaşadığı keder karşısında

duygularını tarif edememektedir. Bu acının ömrünün her anına sindiğini vurgulamaktadır.

"…

Buğday tanesi gibi döllenecek toprak arayacağım.

Beni bir daha ele geçirsem

bengisu kesileceğim ölüme inat.

Sadece içilecek toprak çanaklara

köy güneşleri misali dolacağım.

Beni bir daha ele geçirsem üstat,

susuzluğumdan tutuşmuş yangın olacağım.

Sevdiklerime kendi ateşimden bir kor bekleteceğim

savrulmamış küllerimde.

Ahhh! Beni bir daha ele geçirsem

Neler neler yapardım kim bilir.

..."

(Vakit Çok Geç, s. 57)

Ahmet Şerif Şerefli'nin iki ay süren evliliğinden çocuğunun olmadığını çalışmamızın ilgili kısmında belirtmiştik. Bu bilgiden hareketle "*Buğday tanesi gibi döllenecek toprak arayacağım.*" mısraında çocuksuzluğuna pişmanlığını dile getirdiğini düşünmekteyiz. Söz konusu mısrada kendini buğdaya, kadını da toprağa benzetmiştir. Şiirin devamındaki mısralarda şairin ölümden kaçışı dikkat çekmektedir. Şair, yeniden yaratılmış, ömrünün başına dönme şansı olsaydı yapacaklarını ve dolayısıyla pişmanlıklarını dile getirerek şiirine devam etmektedir.

Nazım Hikmet, *Ben Bir Daha Ele Geçirsem Beni* başlıklı şiirinde "ab-ı hayat" ifadesiyle söz konusu mazmununu direkt kullanırken; Ahmet Şerif Şerefli, "bengisu", ölümsüzlük suyu, ifadesiyle "ab-ı hayat" mazmununu dolaylı olarak kullanmıştır ve ölümsüzlük arzusunu dile getirmiştir. Ab-ı hayat, İskender veya Musa ile Hızır kısası olarak iki farklı rivayeti olan bir mazmundur:

"İslam Türk kaynaklarında ve edebi mahsullerinde ayinü'l-hayat, mihrü'l-hayat, âb- ı câvidânî, âb-ı zindegî, hayat kaynağı, hayat çeşmesi, bengi su, dirilik suyu, bazan da Hızır ve İskender'e atfen ab-ı Hızır veya ab-ı İskender vb. çeşitli isimlerle anılan bu efsanevi su, aslında bütün dünya mitolojilerinde mevcut bir kavramdır. İnsanın yeryüzünde görünmesinden itibaren hemen her toplumda hayatın kısalığı, buna karşılık yaşama arzusunun çok kuvvetli oluşu, ona daima sonsuz bir hayat fikri ilham etmiştir. Bu eğilimin çeşitli toplumlarda bazı mitolojik mahsuller doğurduğu ve insanların ebedi bir hayat aramak için verdikleri mücadeleleri anlatan Gılgamış destanı ve İskender efsanesi gibi gerçekten şaheser örnekler verdiği görülmektedir. Bu örneklerde suyun önemi hemen fark edilir. Çünkü böyle bir ebedi hayat sağlayan suyun (ab-ı hayat) varlığına olan inancın doğuşunda, gerçek hayattaki suyun bütün canlılar için taşıdığı önemin rolü çok büyüktür. Onun hayat verici, diriltici, yapıcı ve canlılık kazandırıcı özelliği çeşitli inanç sistemlerinde kendini göstermiş ve ölümsüzlük kazandıran ab-ı hayat efsanesinin doğmasına uygun zemin hazırlamıştır. .

(...)

Halk ve divan edebiyatında ab-ı hayatla ilgili zengin motifler teşekkül etmiştir. İçenin ebedi hayata kavuşması ölümden kurtulması öldürülse bile tekrar dirilmesi, ihtiyarsa gençleşmesi, hastaysa iyileşmesi gibi genel telakkilerin dışında ab-ı hayat, vahdet sırrına ermektir. Bu itibarla iman veya İslam, ab-ı hayat ve Kevser'e benzetilir."[669]

Hakkında benzer nitelikte pek çok anlatı bulunan ab-ı hayat ya da diğer ismiyle bengisu Türk edebiyatında ölümsüzlüğün anlatıldığı mısralarda sık sık

[669] http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c01/c010001.pdf (18.08.2016)

kullanılmıştır. Ahmet Şerif Şerefli de ölümsüzlüğü ifade etmek için "bengisu" ifadesini kullanmış ve telmih sanatına başvurmuştur.

5.3.1.13. Ölüm

Ölümü, kimileri bir kurtuluş olarak görürken kimileri de bir felaket olarak algılanmaktadır. Ölüm, Hakka ulaşmak için beklenen, arzulanan lahza ve asıl olanın, sonsuzluğun başlangıcı olarak ya da her şeyin sonu olarak değerlendirilebilen, bakış açısına, hatta inanca göre niteliği, tanımı değişen bir olgudur. Yine de genel manada insanoğlunun yaşamak içgüdüsüyle varlığını devam ettirme arzusu göz önüne alındığında pek de hoşa gitmeyen bir olgu olarak değerlendirmek mümkündür. Ölüme dair uzman görüşü şu şekildedir:

"Ölüm ve yaşam birbirinden çok farklı kavramlar olarak görünse de kimi görüşe göre yaşam ve ölüm bir bütünü oluşturmakta, ölüm yaşamın amacı olarak kabul edilmekte ve yaşamı tamamlamaktadır. Bu yüzden ölüm, salt anlamsız bir son olarak değil, yaşamın bütünlenmesi ve onun en gerçek yönüyle, amacı olmasıyla, uyumlu olduğu görülmektedir. Doğrudan yaşanmayan ancak gerçekleştiğinde ise var olmayacağımız; yaşamın tam ve kesin olarak sona ermesi anlamına gelen ölüm, tüm dönem ve kültürlerde yaşamın önemli bir olayı olarak kabul edilmiştir. Farklı kültürlerde, toplumlarda, disiplinlerde bireyin kişiliğine, yaşına, dinine, kültürel konumuna bağlı olarak da farklılıklar gösteren çok farklı ölüm tanımlamaları yapılmıştır. Tüm bu tanımlarda yer alan ortak noktalar canlı organizmanın kendini yenileme yeteneğini yitirmesi, hayati organlardan birinin ya da bir kaçının tamamen işlevini yitirerek hayatın sonlanması ve kaçınılmaz olmasıdır. Bireysel ve toplumsal açıdan ölüm hiçbir dönemde basit bir olay olarak anlaşılmamıştır. Eski çağlarda karşılaşılan sembolik işaretler, ölümün basitçe sadece bedenin ölümüyle eş zamanlı olarak algılanmadığını göstermektedir. Ölüm her yaş döneminde farklı algılanmıştır"[670]

[670] Dr. Zehra Kalaoğlu Öztürk, *Yaşlı Bireylerde Ölüm Kaygısı*, (Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi), adana 2010, s. 2.

Âdem soyu için kaçınılmaz olan bu karmaşık olgu insanlar tarafından engellenememektedir. Ölüm, yaşama içgüdüsüyle donanmış insanda bir kaygı hâli meydana getirmektedir:

"Yaşamın sona ermesi anlamına gelen ölüm, tüm dönem ve kültürlerde önemli bir olgu olarak kabul edilmiştir. Ölüm, insanoğlunun yaşamındaki en temel gerçekliktir. Yaşamın tüm adımları ölüme doğrudur. İnsan ölümün farkındadır; onu bilir ama ondan kaçamaz. Kaçınılmaz bir son olarak ölüm, kaygı uyandırır. Bu durum literatürde ölüm kaygısı olarak bilinir. Ölüm kaygısıyla baş etmek için, insanoğlu bilinçli ve/veya bilinçsiz olarak farklı yollara başvurur."[671]

İnsan hayatında değiştirilemez bir yere sahip olan ölüm olgusu, hayatın bir diğer önemli parçası olan edebiyatta da tema olarak sıkça işlenmiştir. Ölüm temasının, hem dünya edebiyatında hem Türk edebiyatında hem de Türkiye dışındaki Türk edebiyatlarında ilk edebî metinlerin neşrinden günümüze değin, edebî eserlerin muhtevasında kendine mühim bir yer edindiği kuşkusuzdur.

Ölüm olgusu, İslamiyet öncesi Türk edebiyatında sagu, divan şiirinde mersiye, âşık tarzı halk edebiyatında da ağıt olarak karşımıza çıkarken; yeni şiirimizde ise belirli bir isim almaktan ziyade bir tema olarak yer almıştır. Ölüm temasının şiirle bütünleşmiş hâlinin en ince ve güçlü örneğini Tanzimat sonrası Türk şiirinde Abdülhak Hâmid Tarhan'ın, "ölüm" olgusunu tema olarak işlediği *Makber* başlıklı manzumesinde görmekteyiz. Bununla birlikte Tanzimat öncesinde olduğu gibi sonrasında da muhtelif şairler, hayatın dışında bırakılamaz bir olgu olan "ölüm" ü şiirlerinde tema olarak işlemeye devam etmişlerdir.

Ahmet Şerif Şerefli de ölüm temasına şiirlerinde yer vermiştir. Şairin, müstakil tema olarak 8 şiirinde "ölüm" olgusuna rastlamaktayız. Bunun yanı sıra *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında yer alan, parçalardan oluşan *Cep Defterimden* adlı manzumesi içerisinde bulunan ve başlıksız olarak verilmiş olan ve "*Evin olur;*

---

[671] Fuat Tanhan, "Ölüm Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinde Ölüm Kaygısı Ve Psikolojik İyi Olmaya Etkisi", *Yüzüncü Yıl Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty),* Yıl: 2013, Cilt: X, Sayı: I, 184-200, s. 185.

yatağında karın olur" mısraı ile başlayan şiirde ölüm temi işlenmiştir. Yine *Üçüncü Adım* adlı şiir kitabı içerisinde yer alan ve parçalardan oluşan şiir *Bir askerin Günceler*i başlıklı manzumesinin "*Günce VI*" isimli parçasında "ölüm" temasına tesadüf etmekteyiz.

Şairin *Azın Çoğu* isimli şiir kitabında yer alan *Mersiye* başlıklı şiiri bu başlık altında inceleyeceğimiz ilk şiir olacaktır. Divan şiirinde ölümü, ölüm karşısında duyulan üzüntüyü anlatan şiirlere tür adı olarak kullanılan mersiye sözcüğü, Arapça kökenli bir sözcük olup ağıt manasına gelmektedir. Ahmet Şerif Şerefli "mersiye" sözcüğünü bir arkadaşının intiharı karşısında duyduğu derin üzüntü ve kırgınlığı anlattığı şiirine başlık olarak kullanmayı uygun görmüştür. Şairin, şiirinin başlığı olarak bu sözcüğü tercih etmesini hem kelimenin manasıyla hem de Türk klasik edebiyatına duyduğu ilgiyle ilişkilendirmek mümkündür. Ahmet Şerif Şerefli, daha şiirin başlığında ölüm olgusunun derinliğine okuyucuyu davet etmektedir:

"Bu akşam seni seven arkadaşlarla oturduk bir masaya.
Önce sustuk.. sustuk..sustuk..
Bir bardak da senin için koyduk ortaya;
Bekledik..bekledik..bekledik…
Amma neyi?
Gözlerimize sessiz sessiz seni sorduk.
Aradık varlığını yüzlerimizde, hâtıralarımızda,
ve nihayet kaybımızı yüreğimizde bulduk!
…"

(Azın Çoğu, s. 14)

Ölüm sonrası ölen kişinin dostlarının bir araya geldiği ilk toplantı anını aktardığı mısralarda ilk önce kabullenemeyiş hissedilmektedir. Ölen kişinin geleceği fikriyle masada ona da yer açılmış, bardak hazırlanmıştır ve bekleyiş başlamıştır. Nihayetinde gelmeyen kişinin varlığının izleri anılarda sürülmüş ve artık gelmeyeceği derin bir üzüntünün yürekte cereyan etmesiyle kabul edilmiştir.

Ayrılığın veya ölümün ilk safhası olan inkâr yerini kişinin yokluğundan doğan acıya bırakmıştır.

"…
Dostum, neden bıraktın bizi sensiz
başlangıcında bu sanat yolunun?
…
Orada yaşamanın en kötüsünün zerresi bile yok!
Yedi cıgaranın izmariti, külü bulunmuş dut ağacı dibinde.
dediler
… intihardan önce
Yedi cıgara içiminde aldın oraya giden yolu dermek?
Yedi cigara içince kıydın gençliğine, hayata..öyle mi?
Gördük, gömdük paylaşılmıyan bir acının külünü..
…
Amma suçunu hiç birimiz affedemedik!

(Azın Çoğu, s. 14)

İntihar ile ölümü gerçekleşen maktulün "*Dostum, neden bıraktın bizi sensiz/ başlangıcında bu sanat yolunun*?" mısralarından hareketle bir sanatçı olduğu kanaatine varmaktayız. "*Orada yaşamanın en kötüsünün zerresi bile yok*!" mısraı Ahmet Şerif Şerefli'nin ölümü bir son olarak değerlendirdiğini ortaya koymakta ve semavi bir inancının olmadığını göstermektedir. Onun için ölüm bir yok oluş, sondur. Yaşamın en kötüsünü bile ölümden iyi olarak değerlendirmektedir. Şerefli'nin hayata olan bağlılığı pek çok şiirinde ve nesir eserinde gözlemlenebilmektedir. Onun için bu dünyada esas olan gaye onurlu bir hayat sürmektir. Şiirin devam eden mısralarında intihar eden şahsın ölümünden önce yedi adet sigara içmiş olduğu bilgisini veren şair, bunun kişinin hayatına son verebilmesini nasıl sağladığını sorgulamaktadır. Son mısrada şairin kullanmış olduğu "külleri gömmek" ifadesi, ölüm öncesi yapılan eylemin kalıntılarını ortadan kaldırmak ve ölen kişinin gömülmesinin simgesi olarak düşünülebileceği gibi Bulgaristan'da yaşayan, naaşları yakılan Hristiyan kesimi de akla getirmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin *Çoğun Azı* isimli şiir kitabı içinde yer alan *İntihar Mektupları Adressiz* başlıklı manzumesinde intihar edenlerin bıraktıkları mektupların adressiz, tarihsiz ve imzasız olduğuna değinir ve bu durumu sorgular:

"…
Yangından birşey kaçırmak istiyordum sanki
yaşadığımı duymak, duyurmak sesi derinden...
…
Yanan ampulün çevresinde fırıl fırıl dönen kimdir?
Kanatlarını tutuşturacak ateş arayan pervane...
Sonu, uçamamak, göçememek denen ölümdür.
…"

(Çoğun Azı, s. 21)

Ahmet Şerif Şerefli'nin hayata bağlı, doğayı seven bir ruha sahip olmasının bir sonucu olarak çevresindeki ölümler dikkatini çekmektedir. "*Yangından birşey kaçırmak istiyordum sanki/yaşadığımı duymak, duyurmak sesi derinden...*" mısralarından hareketle denilebilir ki yaşamaya duyduğu bağlılık neticesinde şair, ölümleri gördükçe yaşadığını hissetme gereği duymakta, hayata daha fazla tutunmaya çalışmaktadır. Şairin "*Sonu, uçamamak, göçememek denen ölümdür*." mısrası ile ölümü yine son olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. Klasik Türk edebiyatında kullanılan "pervane" mazmununu şiirinde kullanmış olması, Ahmet Şerif Şerefli'nin divan şiirine karşı ilgisini göstermektedir. "Pervane" mazmununu şiir ile daha rahat bütünleştirmek için mazmunu açıklayan şu sözleri aktarmak yerinde olacaktır:

"*Geceleyin ışın çevresinde görülen küçük kelebek. Divan şiirinde aşıkı temsil eder. Pervane, mum' (şem) âşıktır. (...) Pervane, mum ışığının çevresinde döner döner ve öyle bir an gelir ki kendisini mumun alevine bırakırmış."*[672]

[672] İskender Pala, *age.*, s. 369-370.

Klasik Türk şiirinde aşığın sevgiliye olan aşkının sembolize eden pervane mazmununu Şerefli, "ölüm" teması içinde kullanmıştır. Pervaneyi âşıklık görevi ile değil de sonunda ölüyor olmasıyla ele almıştır. Her ne kadar pervane mazmunu klasik olsa da kullanıldığı yer geleneğin dışındadır. Bu noktada şair yeni bir bakış açısı getirmektedir.

Şair, divan edebiyatının çeşitli mazmunlarından yeri geldikçe faydalanmıştır. Bu durum şairin klâsik Türk şiirine duyduğu hayranlıktan ziyade ait olduğu kültüre duyduğu saygı ve bağlılık ile şekillenmiştir. Bulgaristan'da yıllarca, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından itibaren, komünizmden de önce baskı altında ve Türk kültüründen uzak yaşamış biri düşünüldüğünde şairin, Türk kültürüne ve Türk edebiyatına duyduğu bağlılığın boyutu anlaşılacak ve ne denli kıymetli bir tutku duyduğu gün yüzüne çıkaracaktır. Burada belirtilmelidir ki Ahmet Şerif Şerefli, Türk şiirine özverili bir çaba ile dâhil olmuştur. Zira totaliter rejim yıllarında Türk edebiyatına dair herhangi bir ögeye ulaşmak neredeyse imkânsız bir hâl almıştır.

"…
İstifa ediyorlar birden çocukluktan, sevgiliden, maldan
yaşayamadıklarından adaletsiz, sevgisiz...
Birkaç sözden intihar mektubudur ardından kalan ,
tüm intihar mektupları gibi bu da adressiz
ve tarihsiz
ve imzasız...
Neden?!.."

(Çoğun Azı, s. 21)

Ölümü "istifa" olarak niteliyor olması sanatçının yaşamayı esas iş olarak görüyor olmasının neticesidir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin Türkiye'de yayımlanan ilk şiir kitabı *Çoğun Azı* adlı eserinde yer alan *Sadakat* başlıklı manzumesi, kendi ölümünü düşündüğünde ortaya çıkacağını varsaydığı görüntü ile ilgilidir:

"Bakaldan yarım ekmek almaz olmuştu,
mahalle kasabından ciğer...
Ölmüştü o yalnız adam bu gece...
Ölmüştü!
Tabutun ardından gidenler
birkaç komşu ve bir eski dost
bir de minik beyaz köpek vardı.
Üzüleni yoktu ya, ağlayanı da...
'Çileden kurtuldu' dediler sevinenler oldu.
Toprağa verildi gelenek üzere ve...
O birkaç kişi adım adım uzaklaştılar
yorum ve dedikodu yapa yapa.
Taze toprak yığını başında sadece
hüzünlü, bembeyaz
kırmızı kurdelalı küçük bir köpek kaldı..."

(Çoğun Azı, s. 40)

Ahmet Şerif Şerefli'nin kısa bir evlilik geçirdiği, boşandığı ve genelde yalnız bir hayat sürdüğü bilgisine sahibiz. Buna ilişkin detaylı açıklamayı çalışmamızın ilgili bölümünde vermiştik. Bundan sebepledir ki Ahmet Şerif Şerefli ölüm fikrine kapıldığında kimsesizliği de aklına gelmektedir. Şair, Bulgaristan'da işsiz kaldığı dönemde[673] ekonomik sıkıntılarla boğuşmuş ve Türkiye'ye geldikten sonra da ekonomik açıdan rahat bir hayat sürememiştir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda şairin, "*Bakaldan yarım ekmek almaz olmuştu,/ mahalle kasabından ciğer.../Ölmüştü o yalnız adam bu gece...*" mısralarında bahsetmiş olduğu "adam" ın kendisi olduğu kanaatine varmak mümkündür. Şiirin mısralarından "*Toprağa verildi gelenek üzere ve...*" ifadesi, Bulgaristan Türklerinin kendi inançları doğrultusunda, Türk geleneklerine göre ve Türk mezarlıklarına gömülmelerinin yasak olduğu dönemi akla getirmektedir. Bu süreci acı bir şekilde yaşamış olan Şerefli, kendi ölümünü

[673] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 318-322.

anlattığını düşündüğümüz *Sadakat* başlıklı şiirinde geleneğin yerine getirilebiliyor olmasına yer verişi elbette ki tesadüf değildir. Bu durumla ilgili olarak Şerefli'nin anılarından bir kesite yer vermek yerinde olacağı kanaatindeyiz:

"*Doğduğum köy (şimdi kent) büyük bir köy. İki mezarlığı, bir de Bulgar maşatlığı var. Bulgarlaştırma sürecinde ölen Türkleri Türk mezarlıklarına defn etmek yasaklandı. Torlak (Hlebarovo) Belediye Halk Şurası 22.04.1986 tarihli birleşiminde alınan 71 nolu kararla ölen Türk asıllı vatandaşların Bulgar mezarlığına gömülmemesi emredildi. Karar 16 Haziran 1986 (Pazartesi) günüden itibaren yürürlüğe girdi, Türk mezarlıkları kapatıldı.*"[674]

Görüldüğü üzere, ölümden sonra uygulanan kültürel ayinlere karşı bile zerrece tahammülü olmayan komünist rejim son derece acımasız bir tutum ile Bulgaristan'daki Türk azınlığın kültürel aidiyetini katletmiştir. Türk azınlığın, kökleriyle ve üzerinde yaşadığı toprakla bağlantısını koparmayı hedeflemiş, bu amaç doğrultusunda vicdan sızlatan uygulamalarda bulunmuştur.

Aristonun Meyhanesi başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli'nin yaşadığı öldürülme korkusunun yansımasını görmekteyiz. Kültürel baskı sürecinde şahit olduğu ya da duyduğu ölüm olaylarının etkisi şairin ruhunda derin izler bırakmıştır:

"…
Şimdi her akşam üç şair arkadaş Aristo'dayız...
Beyaz masada bir bardak iksir, bir bardak zehir
ve Ahmet Şerife bir bardak su...
Nedense üçümüzde de bardaktaki zehir korkusu!
Şairiz ama aramızda zehiri içecek Sokrat yok.
Şiir için ölecek insan da kalmadı bu ülkede artık.
…"

(Çoğun Azı, s. 41)

[674] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 174.

Ahmet Şerif Şerefli'nin öldürülme korkusunu besleyen olaylar silsilesi, Bulgaristan komünist partisinin izlediği bazı politikalardan kaynaklanmaktadır. Mısralarda geçen "zehir korkusu" duyduğu ölüm olaylarını ya da almış olduğu bazı tehditleri işaret ettiğini düşünmek mümkündür. Ayrıca "zehir korkusu" sözcüklerinden hareketle denilebilir ki ölümü bir son olarak yorumlayan birinin ölümü korku ile algılaması gayet tabiidir. Şair, masada bulunanları sayarken kendisine sadece su istemiştir. İksiri, alkolün yerine kullanarak değişmeceli bir anlatım kullanılmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin yakın arkadaşı Bulgaristan Türklerinden şair, gazeteci Recep Küpçü'nün de zehirlenerek öldürüldüğü göz önünde bulundurulursa şairin zehir korkusu daha net anlaşılacaktır. Bunun yanında Bulgaristan'daki diğer yazar arkadaşları da kendisi gibi işkence görerek komünist rejim tarafından ölümle yüz yüze getirilmiştir:

"Şairlerden Recep Küpçü, Sabahattin Bayram, Ahmet Emin saygı duyduklarındır. Düzyazıda Muharrem Tahsin, ve... keza severek okuduğum yazarlardandır. Recep Küpçü 1976'da öldürüldü. Gizli komünist ajanlar bu işi Türkler aracılığıyla başardılar. Ömer Osman Eski Zağra Cezaevi'nde beş sene yattı ve hastalandı. Böbreğinin biri alındı. Şimdi tek böbrekle yaşamaya, yazmaya çalışıyor."[675]

Alkol alınan bir mekân olan meyhanede bulunuyor olması ve yalnızca su tercih etmesi şairin yaşayış tarzını ifade etmektedir. Masada zehrin yanında "panzehir" bulunmaktadır. Bu sözcük bize iki çağrışımda bulunmaktadır: Birincisi panzehir ile kastedilenin alkollü içecektir. İkinci ihtimal olarak kelimenin temel anlamı olan zehrin etkisini azaltacak olan maddedir. Şair, Sokrates'in zehir ile ölüme gitmesi olayına telmihte bulunmaktadır. Bu olaya göre; Atinalılar, Sokrates'i eski tanrıların yerine yenilerini koymaya kalkmak, gençlerin ahlakını bozmak gibi çeşitli suçlardan yargılamışlardır. Sokrates, savunmasını yaptıktan sonra baldıran zehri içmeye mahkûm edilmiştir. Filozof bu kararın değiştirilmesi için hiçbir girişimde

[675] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 176.

bulunmamıştır. Şiirde geçen "*Şairiz ama aramızda zehiri içecek Sokrat yok*." mısraından anlaşıldığı üzere şairlerin bilge ve cesur olması gerektiğini fakat masada oturan kişiler arasında ölümü kolaylıkla seçebilecek cesaret olmadığını ifade etmektedir. Şair, "*şiir için ölecek insan kalmadı*" ifadesiyle sanata değer veren kimse kalmadığını ve artık sanatın bazı fikirleri ifade etmede araç olarak kullanılmadığını ifade etmektedir. Baskı artmış ve bir fikri şiire konu etmek artık cesaret işi olmuştur. Son mısrada dikkati çeken başka bir husus Ahmet Şerif Şerefli'nin şiire duyduğu derin sevgidir. Bu sevgi öyle bir boyuttadır ki onun için şiir uğruna ölmeye değen bir sanatsal eylem olarak karşımıza çıkmaktadır.

"…
Nerede ölümsüzlükleri haykıran dizelerimiz?
Şair tek satırla da ölümsüzleşirmiş ...

Uzun bir ses geldi masanın ardından:
'Stendal kemikleri çürüdükten sonra tanrılaştı...'
Mikelaınjelo, Alpleri yontmak istiyordu
yaratmak için Musa'yı...
Masanın üzerinde iksir, zehir ve bir bardak su.
…"

(Çoğun Azı, s. 41)

Ahmet Şerif Şerefli için ölümsüzlük ancak sanat eliyle gelmektedir. Bir şairin ölümsüzlüğünü mümkün kılan şey ise ilhamın kaleme yazdırmış olduğu mısralardır. Hayatta kalmak insanoğlunun en temel içgüdüsü iken bir şairin de şiirleriyle ölümsüzleşme arzusu pek tabiidir. Şair, dünyadaki sanat hareketlerine ve sanatçılara karşı ilgilidir. Geniş bir kültür yelpazesinden baktığı sanatçılara telmihlerde bulunmaktadır. "*'Stendal kemikleri çürüdükten sonra tanrılaştı...'/ Mikelaınjelo, Alpleri yontmak istiyordu/yaratmak için Musa'yı...*" mısralarında tam adı ile Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni; 6 Mart 1475 ve 18 Şubat 1564 tarihleri arasında yaşamış, İtalyan kökenli, dünyaca ünlü ressam, heykel tıraşa ve onun Hz. Musa heykeline, Fransız edebiyatının en büyük realistlerinden asıl adı

Marie-Henry Beyle olan Stendhal'a atıfta bulunmaktadır. Stendhal'in ölümünden sonra anlaşıldığı bilinmektedir. Şair, sanatçıların çok sık yaşadığı geç anlaşılmak yahut hiç anlaşılamamak sorununa dikkat çekmiştir. Şöhret ya da anlaşılmak ölümle gelmektedir. Fakat burada yine de ölüme karşı bir olumlama söz konusudur demek doğru değildir.

"…
Hepimizin yüreğinde içilmedik o zehir korkusu...
Zehir iksiri de içirtmedi,
O bir bardak suyu bölüştük ve içtik.
Gerçi AristOnun meyhanesini çok seviyoruz
Üçümüz de dahi olmak için
kemiklerimizin çürümesini bekliyoruz!.."

(Çoğun Azı, s. 41)

Zehir korkusuyla sudan başka bir şeyin içilmeye cesaret edilememesinden hareketle bardakların içinde yeri ve içeriği belli olan tek maddenin su olduğu anlaşılmaktadır. Suyun şeffaflığı içeriğini ele vermektedir. Burada değişmeceli düzlemde düşündüğümüzde şairin kimseye güvenemediği, kimin hangi safta olduğundan emin olmadığı imasına ulaşmak mümkündür. Zira Ahmet Şerif Şerefli'nin buna benzer fikirlerine diğer şiirlerinde de tesadüf edilir. Sanatçının ölümsüzlük için ölümü beklemeye başlaması ironik olmakla birlikte, sanat yolculuğunda ölümsüzlüğe duyduğu arzuyu da ortaya koymaktadır.

Vakit Çok Geç isimli şiir kitabında bulunan *O Görünmeyen* başlıklı manzumesinde kâinatın sahibini anlatmaktadır. Bu sahiplik doğum ve ölümden başkasına ait değildir. Şair, ölümü yüce bir güç olarak nitelemektedir:

"Öyle senin düşündüğün gibi değil kuşkusuz;
Gizli bir sahibi vardır bu kum fırtınalı çölün
Bir meyve ağacı bile yok diye bekçisiz sanma.
Fethetmek için önce yasalarını öğreneceksin

var sandığın bir kaynağa doğru
günlerce tek başına yürüyeceksin gülüm.
Senin sahihin kızgın çölün de sahibidir,
olmayan meyve ağacının da...
Her zerrede yaşayan o görünmez yüce güç:
Doğum ve Ölüm!"

(Vakit Çok Geç, s. 79)

Şiirin ilk mısralarındaki sözcüklerin yan yana dizilimine bakıldığında ve mısra seyrinin okuyucunun aklına getirdiği ilk fikir ilahî bir güçten söz ediliyor olduğudur. Ancak Ahmet Şerif Şerefli, son mısraa varıldığında okuyucunun beklentisi dışına çıkarak tanrıdan ziyade âleme hükmedenin "doğum ve ölüm" olduğunu ortaya koymaktadır. Doğumu ve ölümü ilahî bir kudret olarak fikretmekte ve canlı olan her şeyin hâkimi olarak görmektedir. Ona bir çeşit tanrısallık yüklemektedir.

5.3.2. Sosyal Temalar

5.3.2.1. Atatürk

Bir milletin hafızasında yer eden her şey edebi eserlerde yer bulmaktadır. Savaşlar, barışlar, isyanlar, doğal afetler vb. olaylarla listeyi uzatmak mümkündür. Bu olaylar sırasında ya da sonrasında yaptığı eylemlerle milletin hafızasında derin izler bırakmış olan devlet adamları ya da halk kahramanları da o milletin yarattığı eserlerde zikredilmektedir. Söz konusu anma daha çok övgü şeklindedir. Övgülerin edebi eserlerdeki en keskin şekilleri divan şiirindeki methiyeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk, Osmanlı Devletinin sıkıntılı günlerinde kahraman Türk ordusunun kahraman komutanı olarak tarih sahnesindeki yerini almış ve Türk milletini Batılı güçlerin boyunduruğu altına girmekten kurtarmıştır. Anadolu'daki

Türk milletinin varoluş mücadelesinde gösterdiği kahramanlıklar ve başarılar neticesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve başkomutanı olarak hem tarih içerisinde hem de Türk milletinin kalbindeki yerini almıştır. Bir milletin hafızasında ve tarihinde bu denli önemli yer edinen bir devlet adamının edebi eserler içinde anılmaması söz konusu dahi olamaz. Nitekim olayların yaşandığı dönemden başlayarak günümüze kadar Atatürk hakkında pek çok edebi eser kaleme alınmıştır. Fevziye Abdullah Tansel'in "Atatürk" hakkında kaleme alınmış bir takım şiirler üzerine incelemede bulunduğu bir makalesindeki bazı cümleleri hatırlamak isabetli olacaktır:

"*O, 8/9 Ağustos, 1915'de Anafartalar Gurupu Kumandanlığı'na ta'yini ardından, 10 Ağustos'ta idâre ettiği taaruzla Anafartalar Cebhesi'nde düşmanı geri atmasıyle kazanılan zaferden başlayarak, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkıncaya kadarki siyâsî faâliyyetleriyle, İstiklâl Savaşı'mızın başlangıcı sayabileceğimiz bu tarihten sonraki çetin savaşların kazanılmasındaki vatanseverliği, yol göstericiliği vekahramanlığıyle, kendisiyle aynı fikirdekileri çevresinde toplayabilme ve teşkilatçılık kudretiyle, kanımız-canımız bahâsına düşman istilâsından kurtarılan vatan topraklarımız üzerinde sağlam temellere dayanan hür, mustakil Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasındaki öncülüğüyle ün kazanmıştır. Atatürk'ün, siyâsî ve askerî dehâsı dolayısıyle yalnız Türkiye Cumhuriyeti'nin başta gelen bir devlet adamı değil, XX. yüzyılın devlet büyükleri arasında da ön safta yer aldığı kökleşmiş bir hüküm olarak sürüp gitmektedir. Böyle bir şahsiyete sâhip olması dolayısıyle, ilim ve fikiradamlarının, şâirlerin dikkatini çekmiş ve incelemelere, san'at esrlerine konu teşkil etmiş olması pek tabi'îdir."*[676]

Faruk Kadri Timurtaş, konuyla ilgili şöyle demiştir:

"Milletin vicdanında yer tutan büyük hâdiseler ve büyük kahramanlar için beslenilen saygı, asıl geniş ölçüde kendini edebiyatta gösterir. Bunlar için şiirler yazılır, destanlar meydana getirilir. Bu eserler milletin duygu ve heyecanına tercüman olan, onları dile getiren eserlerdir.

[676] Fevziye Tansel, "Mustafa Kemal Hakkında Düşürülen Tarih'ler ve Bunların Edebî, Tarihî Değeri", *Belleten*, C.XLV/2, Sayı 180, Ankara Ekim 1981, s. 513-514.

Tarih boyunca çok büyük hâdiseler yaşadığımız, eşsiz kahramanlar yetiştirdiğimiz halde; bunlar kendi değerlerine uygun şekilde edebiyatımızda terennüm edilememişlerdir. Bu bakımdan şiirimiz, pek de verimli sayılamaz. Ancak, son yüzyılda şâirlerimiz bu konulara etraflı şekilde el atmışlardır.

Son devir tarihimizin en kudretli siması, Kurtuluş Savaşı'nın büyük başbuğu ve yurdumuzu Ortaçağ yaşayışından kurtaran inkılâpların meydana getiricisi Atatürk için, bugüne kadar yüzlerce şiir yazılmıştır. (...)"[677]

Türk milletinin geniş bir coğrafyaya yayılmış olması hasebiyle Türkiye dışında yaşayan Türklerin hissiyatları da Anadolu coğrafyası içerisinde hissedilen duygulardan pek farklı değildir. Bunun neticesi olarak Bulgaristan'da yaşayan Türkler de Türk milletinin kaderinde önemli izler taşıyan Atatürk'e dair bir takım duygu ve düşünce geliştirmekten geri durmamışlardır. Ahmet Şerif Şerefli'nin şu sözleri bu durumu ispatlar niteliktedir:

"...Köy gençleri Bulgar kralı Çar Boris'in portesini tanımayabilirlerdi. Ama Atatürk'ün portresini bilmeyen hemen hemen yok gibiydi. Atamız, gurur duyduğumuz en büyük Türktü."[678]

"...Tüm Bulgaristan Türk'ünün Atatürk'e olan sevgisi büyüktü. Doğrusu bu sevgi bir mucizeydi. Devrimleri gençlerce kolayca (hiç propagandasız) benimseniyordu."[679]

Ahmet Şerif Şerefli, Atatürk'e büyük bir sevgi beslemekte ve onu bütün millî değerlerle bir tutmaktadır:

"Peki Ahmet Şerif, sen Stalin'i, Lenin'i sevdin de Atatürk'ü sevmedin mi?" diyenler bulunabilir. Hemen söylemeliyim ki bu bambaşka bir şey. Atatürk sevgisi öteki liderlere beslenen sevgiden çok çok farklı bir şey benim için. Atatürk sevgisi, ay-yıldızlı bayrak sevgisi, anavatan sevgisi, Türk doğmak, Türk kalmak ve Türk olarak yaşamak sevgisidir. Annem beni eksik doğurmuş ama bu viran bedene bir

---

[677] Faruk Kadri Timurtaş, "Atatürk İçin Şiirler", *Türk Kültürü*, Sayı 37-48, Ankara 1965- 1966, s. 149.
[678] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...,* s. 24.
[679] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk...*, s. 67.

Türk kalbi koymuş. İşte o kalbin öteki adıdır Atatürk sevgisi ve bu sevgiyi başka sevgilerle karıştırmanın imkânı yok."[680]

Ahmet Şerif Şerefli, Türkiye'de yayımlanan ilk şiir kitabı *Çoğun Azı* isimli eserini Atatürk'e armağan etmiştir. Eserin iç kapağında "*Eserim, Cumhuriyetimizin kurucusu ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'e armağanımdır*."[681] İfadesi yer almaktadır.

Çoğun Azı adlı şiir kitabı içerisinde yer alan *Anıtkabirde Saygı Duruşu* başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli, Atatürk'e olan sevgisini anlatmıştır. Atatürk ile sohbet hatta ona şikâyet havasında kaleme aldığı şiirde şairin şiire giriş mısraında Atatürk'e duyduğu sevginin ezelden var olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür:

"dünyanın hangi noktasında bulunduysam
kalbim hep
Rasattepe'deki Anıtkabir'e dönüktü,
hatta işkence mengenesindeyken bile...
…"

(Çoğun Azı, s. 73)

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'da komünist rejimin eliyle çeşitli işkencelere maruz kaldığını ifade ettiği mısraında Atatürk'e duyduğu sevginin hep içinde var olduğunu vurgulamıştır. Bu sevgi o denli büyüktür ki can mevzu olduğunda, candan önce gelmektedir. Şair, "*kalbim hep/ Rasattepe'deki Anıtkabir'e dönüktü*," mısraında yönünü belirleyici, yolunu tayin edici unsurun Atatürk sevgisi olduğunu ifade etmektedir.

"…
Hiçbir zaman tapmadım Atam, yüce Atam ,

[680] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…,* s. 33.
[681] Ahmet Şerif Şerefli, *Çoğun…,* s. iç kapak.

anlayarak, bilerek sevdim sevebildimse
bir ömür, dostlar, sevgiler eskittim
devrimler mucizecisi Atam seni karalasalar da
millîdeğerlerimizi asla eskitemedim...
…”

(Çoğun Azı, s. 74)

Atatürk’e duyduğu sevginin ilahî bir kudreti sorgulamadan severcesine, gözü kapalı bir sevgi olmadığını ve idrak ile vücut bulduğunu vurgulamaktadır. İçinde eleştiri de barındıran söz konusu mısra, kanaatimizce anlamadan oluşan sevginin değersizliğini de içinde saklı tutmaktadır. Şair, *“devrimler mucizecisi Atam seni karalasalar da/millî değerlerimizi asla eskitemedim...”* mısralarıyla Atatürk’ün meydana getirdiği devrimleri mucize olarak değerlendirmekte ve millî değerlerin Atatürk ile bütün olduğunu ifade etmektedir. Şairin, millî bilincini Atatürk ile bütün hâlde oluşturduğu sonucuna varmak mümkündür.

“…
Atamızı dünyaya doğuran tabii ki bir anne,
bir deha olarak tarihe doğuransa
ayakta çürüyen şanlı bir İmparatorluk!
Bizler de insanlığa bir büyük devrimci vermişiz,
özgün bir kültür, ruhsal bir yaşam,
…”

(Çoğun Azı, s. 75)

Atatürk’ün ölümlü olduğuna vurgu yaptığı “*doğuran tabii ki bir anne*” sözleriyle Atatürk’ün kusurlu olabileceğini ve ilahî bir manadan uzak olduğunu sezinletmektedir. Olumsuz durumlardan, olumlu sonuçlar çıkabileceğine dikkat çektiği mısralarda Atatürk’ü bir dâhi olarak tarihin sayfaları arasına yerleştirmiş olduğunu görmekteyiz. Atatürk, şair tarafından özgün Türk kültürünün mimarı olarak ve devrimci olarak tanımlanmıştır. Ahmet Şerif Şerefli’nin komünist dönemden kalma bazı söylem özelliklerinin burada cereyan ettiğini söylemek mümkündür. Pek

tabii işaret edilen Atatürk'ün Türk tarihinde yapmış olduğu devrimlerdir. Fakat burada dikkat çekici olan nokta Ahmet Şerif Şerefli'nin, Atatürk'ün yapmış olduğu devrimleri insanlığa bir armağan olarak yorumlamasıdır. Nihayetinde Atatürk evrensel bir hamle yapmamış, şanlı Türk ulusunun kötü kaderini dehasıyla değiştirmiştir.

"…
Bugün öylesine gereklisin ki Türkiyemize,
öylesine gereklisin ki, anlatamam!
İhanetlerimiz, eğrilerimiz için Atam n'olur,
bir an olsun Anıtkabirden doğrul!
O demirbıyığının sadece bir telini kıpırdat,
yeteer!
Bir bakarsın tüm sandalyalar yerlerini bulur
ve çanak çömlek doğru oturur...
Sonra arkanı dön ve içe bir gülümse
usulca gözünün yaşını sil!.."

(Çoğun Azı, s. 76)

Atatürk'e ihtiyaç duyan bir Türkiye olduğunu ifade eden şair, ihanetlerin varlığı karşısında Atatürk'ün uyanması için yalvarmaktadır. Kurtuluşu bir kez daha onun elinde görmektedir. "Demir bıyığı" ifadesinden de anlaşılacağı üzere bir Atatürk heykeli tahayyül etmekte ve canlanmasını ummaktadır. Bir anlık yaşam belirtisi bile kudretli olacak ve büyük bir değişim başlatacaktır. Atatürk'e duyduğu hayranlık ve güvenin büyüklüğünü ortaya koyduğu mısralarda Atatürk'ün göstereceği minik bir yaşam belirtisinin bile kargaşa ortamını sonlandıracağını vurgulamaktadır. Şair, Atatürk'ün göreceği manzara karşısında ağlayacağını tahayyül etmekte ve buna uygun olarak tebessümünü arzulamaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, Atatürk'e duyduğu sevgi bazı şiirlerinin bütününde olmasa da mısraları arasına dağılmış, sinmiştir. Yaşadığı sıkıntılı, badireli zamanları ifade ederken adeta Atatürk'e duyduğu bağlılık ve sevgi ona güç vermektedir.

Düşündüklerim başlıklı manzume konu itibariyle bütün olmamakla birlikte şair, Atatürk sevgisini de dile getirmiştir:

"…
Onur yaralı ruhum Atatürk sevgisiyle doludur.
…"

(Çoğun Azı, s. 45)

Ahmet Şerif Şerefli, Ahmet Taner Kışlalı'yı anlattığı *Bu Dünyadan Kışlalı da Geçti* başlıklı manzumede, Atatürk'e olan sevgisinin yanında siyasi görüşünün ipuçlarını vermiştir:

"…
Yolumuzu, sembolümüzü biliyoruz: Altı ok!
Acılarım, yaralarım bana hep Atatürk'ü düşündürdü
…"

(Vakit Çok Geç, s. 37-38)

Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok Geç* isimli şiir kitabında bulunan ve dünyada kendi alanlarında isim yapmış sanatkârları andığı *Üç Büyük Zeka* başlıklı manzumede William Shakespeare, Michelangelo ve Beethoven isimlerini saydıktan ve onların en ünlü eserlerini andıktan sonra Atatürk'ü de sanatçı ve dünyaya mal olmuş bir deha olarak anmaktadır:

"…
Cumhuriyet'in mimarı, şairi, bestecisi O'dur.
Adı dünya tarihine altın harflerle yazılmış bir devrimci,
ruhumuzu, gönlümüzü doldurandır Atatürk !
O mimaride, şiirde, bestede eşsiz bir büyük!"

(Vakit Çok Geç, s. 64)

Şair, Atatürk ile gurur duymakta, övünmektedir. Cumhuriyeti bir sanat eseri ve Atatürk'ü de bu sanat eserinin icracısı olarak anmaktadır. Ahmet Şerif Şerefli, Atatürk'ün devrimci olduğuna vurgu yapmakta, bu devrimler ile ruhları beslediğini ifade etmektedir.

5.3.2.2. Komünizm

Komünizm, Latince ortak, evrensel gibi anlamlara gelen communis sözcüğünden türetilmiş bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Komünizmi kısaca sınıfsız, parasız ve devletsiz bir toplumsal düzen ideolojisi ve hareketi olarak tanımlamak mümkündür. 1848 Sanayi Devrimi sonrası ortaya çıkan işçi sınıfının haklarını korumayı ve orantısız güç oluşumunun önüne geçmeyi düşünen Karl Marx ve Friedrich Engels'in yazdığı *Komünist Parti Manifestosu* ile ortaya çıkan komünizmde, kapitalizmin ortadan kaldırılması gerektiği düşüncesi savunulmaktadır. Komünizm, özel mülkiyete tamamen karşı çıkmaktadır. Özellikle maddi olanakları kısıtlı toplum ve bireyler tarafından kabul gören komünizm, Rusya'nın öncülüğünde uygulama alanı bulmuştur.

Sosyalizm her ne kadar komünizmle aynı gibi düşünülse de komünizm ile arasında farklar bulunmaktadır. İki yaklaşım arasındaki en önemli farkı ise kapitalizmde özel mülkiyet fikrine hiçbir şekilde yer verilmemesi ve bütün üretim araçlarının devletin elinde bulunmasıdır. Yine de temelde sosyalizm, komünizmin bir alt evresi olarak değerlendirilebilir. Komünist toplum düzenine geçilebilmesi için sosyalizm bir süreç olarak işlemektedir.

Toplumların, ülkelerin edebiyatları oluşurken söz konusu toplumun yaşamış olduğu tarihi olaylar, ideolojik süreçler ya da etki bırakan büyük doğal afetler eserlerde işlenmektedir. Bireyin ve toplumun yaşamsal izlerini sürebileceğimiz edebi eserlerin kurmaca olabileceği gerçeğini saklı tutmanın yanında yaşanmışlıklardan beslendiği gerçeğini de inkâr mümkün değildir. Muhtelif zamanlarda yaşamış olduğu çağa ve topluma duyarlı olan şair, yazar ya da diğer sanatçılar, gözlemledikleri olay

ve olguları eserlerine yansıtmışlardır. Türkiye de vücuda gelen edebi eserlerden söz konusu duruma pek çok örnek gösterilebileceği gibi Türkiye dışında oluşan Türk edebiyatında ya da dünya edebiyatında da durum pek farklı değildir.

Bulgaristan'da 1944 yılında Komünist Parti iktidara gelmiştir.[682] 1944 yılını takip eden yıllarda -1989 yılına kadar- iktidarda kalan Komünist Parti'nin Türk azınlığı üzerindeki olumsuz politikalarının şahidi ve bizzat yaşayanı Ahmet Şerif Şerefli de nazım ve nesir eserlerinde komünist ideolojiyi işlemiştir. Ancak komünizm ideolojisi hem fikri noktada hem de eserlerine yansıması bakımından Ahmet Şerif Şerefli için iki döneme ayrılmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin yayımlanmış altı şiir kitabının tamamına bakıldığında en sık işlenen temanın "komünizm" olduğu görülmektedir. Şiirlerinden bir kısmı komünizmi ve uygulayıcılarını kutsarken bir kısmı ise "komünizm" e adeta lanet savurmaktadır. Toplam otuz altı şiirde "komünizm" temasına tesadüf etmekteyiz. Bunun yanında şiirlerinin neredeyse tamamının arka planında "komünizm" in etkisini -olumlu ya da olumsuz olarak- gözlemlemek mümkündür. Söz konusu ettiğimiz otuz altı şiirde Ahmet Şerif Şerefli'nin "komünizm" e yaklaşımı farklılık göstermektedir. Birinci dönemde yani Şerefli'nin komünizm fikrini savunduğu dönemdeki şiirlerinin tipik özelliği slogan veya marş havası taşımalarıdır. Bu tarz şiirlerinde işçilerden, şehirlerin ve köylerin gelişimlerinden, ülkeler arası hudutların kalkacağından, komünizm eliyle uzay çağının başlayacağından, hürriyet, eşitlik, özgürlük gibi kavramlardan, emeğin hakkını bulacağından ve çalışmanın ilerlemek ve gelişim için önemli bir eylem olduğundan sıklıkla söz etmektedir. Komünizmin dünyaya yayılacağından ümitlidir, hatta emindir. Halkı davaya hizmete çağıran bu şiirlerde ön plana çıkan duygu inanç ve coşkudur. Şiir bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu dönem şiirleri halkın dinsel eğilimlerini, göç arzularını, isyan duyguları yönetmeye yöneliktir. *Müjd*e, *Azın Çoğu* ve çocuklar için kaleme alınmış olan müşterek şiir kitabı *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* isimli eserlerinde yer alan "komünizm" temasını işlemiş olduğu manzumlarında komünizmin kutsandığını

[682] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 13.

görmekteyiz. *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabı ise kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. Eserin içerisinde yer alan "komünizm" temalı şiirlerin bazıları nispeten olumlu bir bakış açısıyla yazılmış olmasının yanında "komünizm"e tepkinin de ilk izlerini gözlemlemeye başlamaktayız. İkinci dönem olarak değerlendirebileceğimiz bu durum, *Çoğun Azı* ve *Vakit Çok Geç* isimli Türkiye'ye göç ettikten sonra yayımlanan iki şiir kitabında berraklaşmakta ve kesin bir tepkiye, lanet savurmaya ve şikâyete dönüşmektedir.

Müjde isimli şiir kitabında yer alan *Hayat Emelden Daha Güzel Olacak* başlıklı manzumesi Ahmet Şerif Şerefli'nin "komünizm" fikrini desteklediği dönemde kaleme aldığı şiirlerinin neredeyse tamamına örnek teşkil edecek niteliktedir. *Hayat Emelden Daha Güzel Olacak* başlıklı manzumeyi karakteristik özellik göstermeyen mısraları eksilterek bölmeden bütün olarak vermeyi uygun gördük. Buradaki temel amacımız benzeri şiirlere örnek olması hasebiyle bütün olarak değerlendirilerek şiire hâkim olan ahengi bir solukta değerlendirebilmektir. Komünizmi kutsadığı diğer şiirlerde olduğu gibi söz konusu şiirde de yoğun olarak hissedilen duygular coşku ve sevinç olarak karşımıza çıkmaktadır:

"…
Harbsiz yaşayacak olan neslin,
kristal köşklerinde oturdum,
bahçelerinde dolaştım.
…
Sen yoldaşım, şair,
Dimitrovodan, Rudozemden madenci,
dokuma fabrikasından işçi,
Dobrucadan buğday çehreli çiftçi,
sen çelik döken yoldaşım ve şimendiferdeki ateşçi,
burada hep beraberiz ve
bu levhalara beraber bakıyoruz!
…

Bütün gece komünizmi fısıldadı
penceremin altındaki kavak.
Bu ekskavatora çelik yüreği
biinbir insan gücünde bu eli
biz verdik.
…
Heyyy,
hayat ne kadar güzel!
Ve yaşamak, bir gaye ile
hayat peşinden koşmak,
. . . insan olmak!
"Emelleri hakikate
hakikati emellere çevirmek",
daha parlak bir istikbal uğrunda
bütün gücünü yaratıcılığa vermek!
…
Partiyam!
Sensin bizi bu yolda yürüten!
Partiyam!
Sen yekvücut milyonların dimağısın
adısın,
sen inkılâpçı halkımın
ilerleten, yükselten kanadısın.
…"

(Müjde, s. 5-8)

Şiirin ilk yarısına bakıldığında anlam bakımından ilk göze çarpanın halka vaat edilenin gelişim ve barış olduğu görülmektedir. Bu vaatlere ulaşmak için insanları çalışmaya ve mücadeleye davet etmektedir. "Dimitrofnesli" Komünist Parti döneminde insanların hayatının her manada daha iyiye gideceğini ifade etmektedir. Bulgaristan Komünist Parti liderlerinden Georgi Dimitrov, 1920'li yıllardan itibaren Sovyetlerde yaşamış ve 16 Mart 1945'te Bulgaristan'a dönerek Komünist Parti'nin

başına geçmiştir. Georgi Dimitrov'un Bulgaristan'a dönmesiyle birlikte Sovyet destekli Bulgaristan Komünist Parti gittikçe güçlenmiş, Vatan Cephesi Hükümeti içindeki ayrılıklar daha belirginleşmiştir.[683]

"…
Biz, senin evlâtların;
eski ve geri olanla
asla barışmayız.
Hayat mücadeledir,
mücadelesiz, barışsız yaşıyamayız!
Marksizm
pusulamız, manivelamız, silâhımız,
odur ekmeğimiz, suyumuz ve havamız.
Biz silâhlarımızla,
barışımız, aşkımız ve irademizle
alacağız bu kaleyi!
Müşterek emeğin karşısında
her güçlük eriyecek!
Her zafer,
terle yoğrulan bu toprağa
yaşanılmadık bir hayat zenginliği getirecek.
işbaşına, yoldaşlar!
Nefesler ateş kesilsin!
Yer gök titresin
ve ufuklar sesimize ses versin!
Mademki milyonların imanı var
ve milyonlar yekvücut,
o halde silâhlarımıza barut,
manivelamıza istinat noktası mevcut.

[683] Rüştü Yılmaz, *Jivkov Döneminde Bulgaristan Türkleri Ve Türkiye'ye Göç Olayı (Türk Basınına Göre)*, (T.C. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara–2008, s. 8.

Biz yorulmadan çalışırsak,
Dimitrof neslinin hayatı
emelden daha tatlı,
emelden daha güzel olacak
ve insan o ebedî saadeti bulacak!"

(Müjde, s. 5-8)

Eskiyi inkâr ve ona karşı duruş iyileşmenin temel adımlarından biri olarak sunulmaktadır. Söz konusu iyileşme sonraki nesillere de miras kalacaktır. Geriye dönüş söz konusu değildir. Komünizmle gelen ilerleme insanlara "ebedi saadeti" getirecektir. Şairin sözcükleri ve şiirin beslendiği heyecanlı duygular halkı harekete davet etmektedir. Her an gerçekleşebilecek bir ayaklanma şiirin mısraları arasına sinmiştir. Şiire bayram ve coşku havası hâkimdir. "*Yer gök titresin Nefesler ateş kesilsin!*" mısralarında bu hava ayyuka çıkmaktadır. Ortada bir dava vardır ve bu davaya hizmet için gerekli olan manivela, inanç, silah özetle her şey mevcuttur. Cesaret ve coşkuyu da Ahmet Şerif Şerefli şiiriyle tamamlamaktadır. Marksizm, pusula olarak görülür, yön belirleyicidir. Bu pusula, çaba ve inançla "kale" mutlaka alınacaktır. Burada kullanılan "kale" ifadesinin hem Bulgaristan'da bulunan Dimitrovgrad şehrinin gelişimini işaret etmekte hem de komünizm ile yönetilmeyen her yeri işaret etmektedir.

Yukarıda alıntıladığımız örnek şiirden de anlaşılacağı üzere Ahmet Şerif Şeref'li tam bir dava adamıdır. Yaşadığı inanç ve coşku şiirin mısralarını adeta canlandırmaktadır. Okuyucuyu harekete geçirebilecek duyguları oldukça başarılı ve çarpıcı bir biçimde işlemektedir.

Ahmet Şerif Şerefli, *Müjde* isimli şiir kitabında bulunan *Dimitrovgrad*[684] başlıklı manzumesinde aynı konuları işlemektedir. Şair, söz konusu şiirde Georgi Dimitrov'un konuştuğu anı işaret edilerek komünizm sürecinin başladığını hatırlatmaktadır:

[684] İlgili şiir için bk. *Müjde*, s. 9-12.

"…
Bir 1947 yılım düşün
canlanacaktır hayalinde
Dimitrofun konuştuğu gün.
…
Önder toplamıştı etrafına
mavi rubalı yüzlerce brigadiri.
…
Sovyet kardeşlerimizle beraber
…
Gençliğin kahramanlık destanı
işte böyle başladı,
bu dâva
…
Güneşi
iskelelerden uğurladık her akşam
şafağı iskeleler üstünden gördük,
elele vererek
Sergey, Lübomir, Mehmet
…"

(Müjde, s. 9-12)

Son derece yüksek bir coşkunun, inancın ürünü olan *Dimitrovgrad* başlıklı manzumede "Dimitrof" baba gibi anılmış ve önder olarak ifade edilmiştir. Şair, ayrımı reddederek kardeşliğe ve birlikte verilen emeğe vurgu yapmaktadır. Rus, Bulgar ve Türkler tarafından en sık kullanılan isimleri sayarak ırksal ayrımın bir anlamı olmadığını ve insanlığın komünizmle tek potada, emek potasında eridiğini ifade etmektedir.

Doğaya büyük bir aşkla bağlı olan Ahmet Şerif Şerefli'nin *Müjde* adlı şiirinde işçilerin söylediği şarkıyı doğanın "şarkısı" ndan üstün tuttuğunu görmekteyiz:

"…
Çiçeği burnunda işçi kızlar
…
Gülden, terden, hislerden bestelenmiş bir şarkı
Söylüyordu o nazik dudaklar
Durdum, kulak verdim, dinledim: dillerinde yurt sevgisi, emek ve yârdı
Yurt sevgisinden yârdan başka,
yarınlardan bir ses vardı.
Yemyeşil bir vadiden geçti yolum;
Kulak verdim kuşların diline.
…
Kuşların, suların şarkısı güzeldi ama
İşçinin söylediği daha güzeldi
…
Yarınlardan bir ses vardı.
…
Bu ses kitaplarda, iskeleden hayata inen
komünizmin gerçek bir müjdesidir.
En büyük emellerin gerçekleşmesidir."

(Müjde, s. 13-15)

Doğa Ahmet Şerif Şerefli için son derece önemli bir unsur olarak nesir ve nazım eserlerinde karşımıza çıkmaktadır.[685] Fakat yukarıda alıntılamış olduğumuz şiirde şair, işçilerin seslerini doğa seslerinden üstün tutmakta ve komünizm uğruna verilen emeğin her şeyden değerli olduğunu vurgulamaktadır. Komünizm ise en büyük istenç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli, "komünizm" temasını işlediği şiirlerinde yalnızca coşku ve heyecan hususlarına odaklanmamış, halkı yönlendirmeyi ve cesaretlendirmeyi de

[685] Bu konuyla ilgili detaylı bilgi çalışmamızın "Doğa/Tabiat Sevgisi" başlıklı bölümünde yer almaktadır.

hedeflemiştir. Şair, daha sonra kaleme aldığı nesir eserlerinde bu tip eserleri için "güdümlü" ifadesini kullanmış olsa da komünizmi övdüğü dönemlerde kendisinin de davaya inandığını gizlememektedir.[686]

Gazeteci kimliğinin etkisiyle basında yer alan gelişmelere kayıtsız kalmayarak ilgili şiirler kaleme alan Ahmet Şerif Şerefli, 1960 yılında Bükreş'te Balkanlar ve Adriyatik denizi bölgesi gençlerinin bir turnuva yapacağına ilişkin haberden yola çıkarak *Ver Elini Gençlik* başlıklı manzumeyi kaleme almıştır.[687] Söz konusu şiire adeta cenk havası sinmiştir. Şairin, gençleri cesaretlendirmek ve yönlendirmek amacı şiirde açıkça görülmektedir:

"Süngünün ucundaymış gibi
hissederek ömrümüzü,
korkuyle yaşamak da nedir?
…
…
Strontsiyom doksan mı yağsın
ve karışsın, suyumuza kanımıza?
Bakan göz kör, yeşil dal kömür mü olsun!
Barışın sabah tazeliğinde yaşamak,
havasnı ciğer dolusu solumak
bahtiyarlıktır, uzun ömürdür.
Bu bahtiyarlığın sırrı senin elinde,
ver elini gençlik."

(Müjde, s. 16-17)

Şair, gençliğe insanlığı kurtarma görevi yüklemekte ve onları cesur olmaları için teşvik etmektedir. Stronsiyum 90, pek çok alanda kullanılmasının yanında nükleer enerji santrallerinde ve atom bombası yapımında temel madde olarak

[686] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…,* s. 158.
[687] İlgi bilgi şiirin başlığı altında yer almaktadır. Bu durumu gözlemleyebilmek için bk. *Ver Elini Gençlik- Müjde*, s. 16-17.

kullanılmakta, özellikleri bakımından kalsiyuma benzemektedir. Bu nedenle vücut tarafından kalsiyum zannedilerek emilmekte; dişlerde ve kemiklerde depolanmaktadır. Yiyecek ve içeceklerle vücuda giren stronsiyum 90'ın %70-80'i vücuttan dışarı atılmaktadır. %20-30'u kemiklerde birikmekte ve %1 civarındaki bölümü ise kan dolaşımına karışmaktadır. Kemik ilikleri ve yumuşak dokulara girerek insan vücudunda depolandıkları yerlerde yüksek enerjili elektron ya da beta partikülleri emisyonu ile hücreleri öldürmekte ve mutasyonlara neden olmaktadır. Kan kanseri, göğüs ve prostat kanseri ile bağışıklık sistemi bozukluklarına ve dolayısı ile AİDS hastalığına yol açmakta, ayrıca hormonları, pankreası, tiroit bezlerini, üreme organlarını ve merkezi sinir sistemini de tahrip etmektedir. Hormonal dengelerin bozulması ve merkezi sinir sisteminin tahrip olması sonucunda obezite, yüksek tansiyon, kalp hastalıkları, astım, şeker hastalığı ve felçlere de neden olmaktadır. Stronsiyum 90'dan ortaya çıkan çok yüksek radyoaktivite ve beta ışını yayımı sayesinde nöronları tahrip ederek, beynin zarar görmesine neden olmaktadır. Bunun sonucunda da otizm, Downsendromu, yoğunlaşma bozuklukları, öğrenme yeteneğinin yok olması, intihar ve cinayet eğilimlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[688] Tüm bu olumsuzlukların failini bir tehdit unsuru olarak şiirinde kullanan şair, söz konusu zararlı maddenin kullanımın önüne geçmenin gençlerin elinde olduğuna dikkat çekmektedir. Komünizmin dünyaya barış getireceğinden emin olan şair, dolayısıyla komünizme destek veren gençlerin de adeta dünyayı kurtaran birer kahraman olacağını vurgulamaktadır. Sonuçta gençlere yüklenen görev dünya barışını ve insanlığın selametini komünizm eliyle ile sağlamaktır. Şiirde dikkat çeken bir diğer unsur Ahmet Şerif Şerefli'nin, Nazım Hikmet'ten etkilenmiş olmasıdır. Zira Nazım Hikmet'in *Stronsium 90* başlıklı manzumesi bunu açıkça ortaya koymaktadır. Söz konusu durumu daha iyi değerlendirebilmek için Nazım Hikmet'in 1958'de kaleme almış olduğu manzumesine yer vermek yerinde bir iş olacaktır:

"Acayipleşti havalar,

[688] L. Tufan Erdoğan, "Türkiye'nin "Nükleer Rönesans"ı",*http://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=688#.WU4xbevyjDc*, s. 1-3. (18.05.2017)

bir güneş, bir yağmur, bir kar.
Atom bombası denemelerinden diyorlar.
Stronsium 90 yağıyormuş
ota, süte, ete,
umuda, hürriyete,
kapısını çaldığımız büyük hasrete.
Kendi kendimizle yarışmadayız, gülüm.
Ya ölü yıldızlara hayatı götüreceğiz,
ya dünyamıza inecek ölüm."[689]

Görüldüğü üzere Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirindeki ilgili mısra ile Nazım Hikmet'in şiiri paralel manalar taşımaktadır.

Müjde isimli şiir kitabında yer alan *Acı Hatıra* başlıklı manzumenin başlığı altında "*Harbten; dönen bir er konuşuyor*"[690] ifadesi yer almaktadır. Ahmet Şerif Şerefli, söz konusu manzumede savaşın önüne geçebilmek için barış yanlısı komünizmin dünyayı kuşatması gerektiğine inanmakta ve bu amaçla komünizme destek vermek gerektiğini vurgulamaktadır:

"…
Varsın bir kolum olsun
bu da kâfi nöbette durmıya!
Gerekirse kalemi,
gerekirse çekici, gerekirse silâhı yine elime alacağım!
Sıkarak tek yumruğumu
harbe yine lânet savuracağım!
…"

(Müjde, s. 23-24)

[689] Nazım Hikmet, *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017, s. 1632.
[690] Ahmet Şerifof, *Müjde*…, s. 23.

Savaşa karşı bir duruşu gözlemlediğimiz şiirde, şiirin kahramanının bir uzvunu kaybettiği hâlde "kutsal görevini" yapmak için çırpındığını söylemek mümkündür. Şiirde "çekiç" ifadesi hem çalışmak ve üretmeyi hem de komünizmin simgesi orak ve çekiçteki çekici akla getirmektedir. Bu noktadan hareketle komünizmin çalışarak, üreterek dünyaya hâkim olacağı, dünyaya barış getireceği fikri bir kez daha ortaya konulmaktadır.

"…
İstiyorsanız eğer
çifte kolla sarmak çocuklarımızı,
ve hissetmek onların
çifte kolla sarılışını,
verelim barış diye elele,
barışı kazanmak kadar
korumak da mesele!"

(Müjde, s. 23-24)

Şair, barışın devamlılığının sağlaması için mücadeleye devam edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Güdümlülüğün izlerini açıkça sürebildiğimiz şiirde, şair davaya bağlılığın devamlılığı için bir bilinç oluşturmayı hedeflemektedir. Şerefli'nin komünizmi desteklediği şiirlerinde söz konusu bilinç ya da fikir aşılamaya sık sık tesadüf etmek mümkündür.

Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri isimli çocuklar için yazılmış müşterek eserdeki şiirler de yetişkinler için olanlardan pek farklı değildir. Çocuklarda komünizm bilinci oluşturmaya yönelik bu şiirler, vermeyi hedeflediği mesajı doğrudan iletmeye yöneliktir. Çocukların hazır bulunuşlukları ve dilsel gelişimi göz ardı edilerek komünizm fikri, adeta toprağa ekilen tohum gibi şiirler kanalıyla çocuklara empoze edilmektedir. Eserde yer alan *Oktobr* başlıklı manzume söz konusu durumun örneklerinden biridir:

"Anlat babacığım, bu Oktobr nedir?

Neden bugün böyle bayram edilir?
İnsanlardan başka sokaklar bile
Bayramlıklarını bugün giyinir?
O bir devir oğlum, başlı başına
Mazlumlar bugün erdi muradına
İşçiler, köylüler savaşlarıyle
Oktobr ateşini yaktılar cihana!
…”

(Dünya Bizim, s. 23)

Komünizme dair Ekim Devriminin soru cevap üslubuyla açıkladığı şiirde, Ekim Devrimi işçilerin, ezilmişlerin ve köylülerin devrimi olarak sunulmuştur. Belli bölgelerde uygulamada olan komünizm dünyayı sarmış gibi ifade edilmiştir. Bu noktadan hareketle denilebilir ki şair, komünizmin yüceliğinden ve dünyayı kuşatacağından o kadar emindir ki yetişecek neslin bu yüceliği kavramasını arzulamaktadır.

“…
Avrora ateş püskürdü
Nevadan Kışlık saraydan hesap soruldu
Proleter kitlesinin gücüyle
Oktobır adı yazıldı akan kandan.
Odur Afrikanin kapısını çalan
Ve de Aydan haber verecek olan
Bu zaferin adı büyük Lenindir!
Odur Oktobr ateşini yakan!”

(Dünya Bizim, s. 23)

Şiir başından sonuna Ekim Devrimini anlatmaktadır. Alıntıladığımız ikinci kısımda devrime dair ayrıntılar göze çarpmaktadır. Şiir, çocuklar için tarih dersi özelliği göstermektedir. Kışlık Saraya, Neva nehri üzerindeki köprülerden gidilmektedir. Lenin, neredeyse tamamı işçilerden ve köylülerden oluşan Kızıl

Orduya devrimin başarılı olabilmesi için bu köprülerin tutulması emrini vermiştir. Aurora zırhlısı Kışlık Saray'ı top ateşine tutmuş, kısa sürede sarayı ele geçirmiştir. 23 Ekim günü askeri yönetim idareyi ele almıştır.[691] Şair, söz konusu başarının işçilerin ve köylülerin olduğunu ifade ederken Kızıl Ordu'nun muhteva ettiği kitleyi işaret etmektedir. Komünizmi övdüğü şiirlerde şairin sıklıkla değindiği bir diğer konu ise komünizm sayesinde uzay çağının başlayacağıdır. Dolayısıyla toplumların gelişmişlik seviyesini arttıracak olanın komünizm olduğunu işaret etmektedir. Afrika kıtasına kadar ulaşmakla şair, komünizmin bütün dünyaya egemen olacağını anlatmaktadır.

Ahmet Şerif Şerefli, komünist rejimin olumsuzluklarını gördükten ve Türkiye'ye 89'da göç ettikten sonra, "komünizm" i desteklediği yıllarda yazdıkları birer yanılgı olarak değerlendirmiştir. Şair, yazdığı şiirlerin toplumlu yönlendirmek için kullanıldığının ve şiirlerine yüklenen anlamların farkında olmadığını, bu durumu fark edince yaşadığı pişmanlık ve hayreti şu satırlarda dile getirmiştir:

"*Merkezî gazetelerde (Sofya) görev yaptığım 1953-1958 yıllarında sosyalizme adanmış Hayat Emelden Daha Güzel Olacak adlı sloganlarla dolu şiirim bana çok puan kazandırmıştı. Her yerde onu okutuyorlardı bana. Hepimize koyuyordu bu şiir. Çünkü ruhumuz gelecekteki sosyalizm cennetinde yaşıyordu. O meğerse konjonktürel bir şiirmiş, oysa ben bile bilemiyordum bunu. İçimizdeki sosyalizm inancı öldükçe Hayat Emelden Daha güzel Olacak, Dimitrovgrat ve Kremikovtsi Senfonisi başlıklı şiirlerim de öldüler. Bunlar benim şiirimin yanılgıları olarak yargılandı.*"[692]

Yoğun komünizm propagandası yaptığı *Hayat Emelden Daha güzel Olacak, Dimitrovgrat* ve *Kremikovtsi Senfonisi* başlıklı şiirlerini yanılgı olarak niteleyen Şerefli'nin tutuklanmadan önce ve tutuklandıktan sonra diline slogan ettiği şu cümleler, onun pişmanlığının ve öfkesinin ne boyutta olduğunu gözler önüne sermektedir:

---

[691] Ramin Sadıkov, "Şubat Devriminden Sonra Rusya'da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimi'ne Giden Yol", *Azerbeycan Muallimler Enstitüsü Sheki Shubesi,* Tarih Bölümü, s,109-111.

[692] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak*…, s. 14.

"(...) 'Komünist Köpekler size türkülerimizi vermeyeceğiz!'"[693]

"(...) Dilimde dualaştırdığım bir lânet dolaşıyordu hep: 'Komünist köpekler, size teslim olmayacağım!'"[694]

1969 yılında yayımlanan *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabı, taşıdığı fikir bakımından Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinin dönüm noktasıdır. Eserin muhteva ettiği şiirlerin yazılış tarihi 1966-1969 yıllarını kapsamaktadır. Şair ise 1966 yılında komünizmi desteklemekten vazgeçmiştir.[695] Bu dönem için Ahmet Şerif Şerefli'nin şiirlerinde işlemiş olduğu "komünizm" temasının ikinci dönemidir demek yerinde olacaktır. İkinci dönem şiirlerinde, "komünizm" e lanet savurmuş ve komünizmi "kızıl faşizm" olarak nitelemiştir. Türk azınlığın gerek örfî gerek dinî gerekse dilsel noktalarda yaşadığı baskıları ikinci dönem "komünizm" temalı şiirlerinde derinlemesine ele almıştır. O, bunun yanında yine komünizmden kaynaklı olarak kendisinin bireysel olarak yaşadığı sıkıntılara da sık sık yer vermektedir. Bu dönem şiirlerinde acı ve kırgınlık yoğun olarak hissedilen duygulardır. Komünizmden vazgeçişin ilk yansıması başlıksız ve ilk mısraı "*Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana*" olan şiirde vuku bulmuştur. Bu şiirden sonra ise Ahmet Şerif Şerefli, kaleme almış olduğu tüm eserlerinde komünizme duyduğu nefreti kusmaktadır:

"Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana;
yalandan yenilmiye alışık olamıyorum,
anlasana!
Razı ol! diyorsun bana, yenil! diyorsun bana;
hakaretlere soğuk duramıyorum,
yaş koyamıyorum erkekliğimin gözüne,
nihayet anlasana!
…"

(Üçüncü Adım, s. 36)

[693] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 351.
[694] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 365.
[695] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 158.

Şair, yaşadıklarını dertleşir gibi mısralara dönüştürmüştür. Razı olmayacağının, yapılanlara göz yummayacağının ilk sinyalini veren Şerefli, takip eden süreçte yaşadıklarıyla ve verdiği tepkilerle bunu ispatlamıştır. Uğradığı haksızlığı hakaret olarak adlandırmakta ve erkeklik meselesi olarak nitelemekte olan şair, onurunu büyük bir titizlikle muhafaza etmiş, yaşadığı büyük sıkıntılar, hatta ölüm ile yüz yüze gelmesi dahi onu Türk kimliğine ve Türk diline sahip çıkmaktan alıkoyamamıştır.

"…
Artık sus,
ana dilime
yediğim ekmeğe tükürmeyi öğreten maskara!
Gir kılıfının içine, koyma yüreğime yara!
Razı ol! diyorsun bana, yenili diyorsun bana;
yalandan yenilmiye alışık olamıyorum,
anlasana!
Şairliğimin gözüne bir damla olsun yaş koyamıyorum,
anlamadıysan nihayet anlasana!

(Üçüncü Adım, s. 36)

Anadiline yönelik müdahaleler karşısında şair, isyanını ve kızgınlığını ortaya koymakta ve bu duruma alışamamaktadır. İçine sindiremediği bir durum karşısında kendi çıkarları için uygun olmayan hatta belki ahlaksızlık olarak nitelenebilecek kabullenmiş gibi yapmak ikiyüzlülüğünü yapamayacağını açıkça beyan etmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli, komünizm eliyle gelen zulmü milyonlarca Türk ile birlikte derin bir acı ile yaşamıştır. Yaşadıklarını nazım ve nesir eserlerinde içini döker gibi okuyucuyla paylaşmıştır. Diyebiliriz ki ikici dönem, yani artık komünizme inanmadığı 1966 sonrasında kaleme almış olduğu nazım ve nesir eserlerin bel kemiğini, bu acının ifadesi oluşturmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi *Çoğun Azı* ve *Vakit Çok Geç* isimli şiir kitapları şairin, komünizme karşı tavrının ve komünizmi lanetlemesinin netleştiği eserlerdir. Söz konusu kitaplarda

“komünizm” teması ile kaleme alınmış şiirlerde derin bir kırgınlık, isyan ve en önemlisi yoğun bir acı göze çarpmaktadır.

Şair, millî sancılarını mısralara kelimelerin sesiyle nakşetmiştir. Söz konusu acı duruma yalnızca kendi adına değil tüm Türk azınlığın adına ses vermiştir. Bunu açık bir şekilde gözlemleyebileceğimiz *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında bulunan *Bulmasaydım Aramazdım Tanrım* başlıklı manzumesinde şair, kurtarıcı ve çözüm aramaktadır:

“...
Beyni zorla iğdiş edilmiş milyonlar...
…
Düşünce, kültür yiyor artık kara cehalet
Kimler çözecek vurulan bu kör düğümleri?
…”

(Çoğun Azı, s. 5-6)

Hayvanları kısırlaştırmak anlamına gelen “iğdiş”, Türk azınlığına uygulanan kültürel ve dilsel zulmü karşılamak üzere kullanılmıştır. Jivkov’un uyguladığı politikayı kara cehalet olarak nitelemekte ve üretken düşünceleri, kültürü yiyerek hazım edip ortadan kaldırdığını mecaz suretiyle vurgulamaktadır.

“…
Hapiste tuvalet süpürttünüz geçmişte bana.

…
İsyansız yarın yok, tarih yok, şiir yok!
…”

(Çoğun Azı, s. 5-6)

Sofya'da tutuklu olduğu dönemi işaret ederek yaşadığı kötü bir anıyı paylaşan şair, üretkenliğin olabilmesi ve geleceğin var olabilmesi için isyanı şart olarak sunmaktadır.

Türküler, Türk toplumunun özelliklerini, tarihini, gelenek ve göreneklerini en etkili yansıtan ögelerdendir. İnsana ait tüm duyguları içeren türküler, aynı zamanda Türk toplumunun kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamını da yansıtmaktadır. Terim olarak türkü, Türk sözcüğünden türemiştir ve Türk'e özgü anlamına gelmektedir. Şemseddin Sami türküyü, "Türklere mahsus lahinde (ahenkli) şarkı", M. Fuad Köprülü "Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkısı"; Ahmet Talat Onay "Türklere mahsus lahin (ahenk) ile söylenen şarkılar" olarak tanımlamıştır.[696]Ahmet Şerif Şerefli de türkü nazım biçiminin halk kültürü içerisindeki yerinin ehemmiyetinin farkında ve Türk milleti için taşıdığı anlamı kavramıştır. Ayrıca daha önce de yer verdiğimiz gibi Ahmet Şerif Şerefli'nin şair olmasındaki ilk etki, daha başka bir ifadeyle şiirdeki lezzeti aldığı ilk mahsul halk türküleridir. Türkülere nazım ve nesir eserlerinin muhtelif bölüm ve sayfalarında sıklıkla yer veren şair, türkünün Türk kültürünün sembolü olduğunu vurgulamaktadır. Şairin bu durumun kısa özeti niteliğindeki şu sözlerine bakmak yerinde bir iş olacaktır:

"*Ruhumu doyasıya türkülerin büyüsüyle yıkadım. Bir kez daha anladım ki, onlardaki duygu yelpazesini başka hiçbir sanat yapılında bulmak mümkün değil. Türküler bir ulusun yaşantılarını sesli olarak dile getirişin en güzel biçimidir. Türkü söyleyenler (yakanlar) kanun düzenleyenlerden daha güçlüdür bana göre. Çünkü türküler hiçbir zaman belli bir çıkar için yakılmazlar, oysa kanunların bazı çıkar çevrelerine hizmet ettiği sık sık görülür.*"[697]

Şair, türküyü neden sevdiğini açıklarken kanun koyuculardan ve değişen çıkar dengelerinden de şikâyetini dile getirmektedir.

---

[696] Feyzan Göher Vural, "Türk Kültürünün Aynası: Türküler", *e-Journal of New World Sciences Academy 2011*, Sayı: 6, Numara: 3, Makale Numarası: D0068, Selçuk Üniversitesi.
[697] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak...*, s. 203.

Kültürel baskı yıllarında Türk kültürünün simgesi türküyü derleme yoluyla kaybolmaktan kurtarmaya çalışan Ahmet Şerif Şerefli, kayıt altına alınmamış her türküyü kaybedilmiş bir soydaş olarak değerlendirmekte ve acısını yaşamaktadır:

"Deliorman, Gerlovo folklorumuzu
derlemeye elimiz varmadı ki...
Sadece Alişim türküsünü kaçırabildim
kızıl cehennemden...
Soykırımı ve kültür katliamından
Geldim dertler güzeli İstanbul'a..
Bir de ne göreyim Boğaz'ın sularında çırpınıyordu
benden önce gelen Tuna
Dalgalarında yıkanansa yüreğim...
Ruhum!
…"

(Çoğun Azı, s. 36)

Şair, "kızıl cehennem" ifadesiyle komünizm hâkimiyetinin Türk azınlığına hissettirdiği duyguyu çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. Şair, Bulgaristan Türklerinin yoğun olarak yaşadığı Deliorman bölgesinden -zorunlu göç öncesi- kültürel malzemeyi toplayabildiği kadar toplamış, toplayamadıkları için ise üzülmektedir. Ahmet Şerif Şerefli, Türkiye Türkleri ile Bulgaristan Türklerinin zaten iç içe geçmiş olduğunu Boğaz'ın sularına Tuna nehrinin sularının karışması mecazıyla çarpıcı ve etkili bir biçimde ortaya koymaktadır. İstanbul'u "dertler güzeli" olarak niteleyerek şair Türkiye'deki sorunlara da duyarsız kalmadığını ortaya koymaktadır.

"…
Kopar göreyim Alişim'i Tuna boyundan,
ayır göreyim türkülü Tuna'yı
karışan Boğaziçi sularından..."

(Çoğun Azı, s. 36)

Türklerin ve Türk kültürünün bütünlüğünün altını çizen şair, bu birlikteliğin herhangi bir müdahale ve zulümle ayrılmayacağını vurgulamaktadır. Kurmuş olduğu mecaz ile böyle bir ayrışımın mümkün olmadığını ifade etmektedir.

Yüreğimin Aynasında Seyrettim Kendimi başlıklı şiirde Ahmet Şerif Şerefli Bulgaristan'dan göç ederken geride bıraktıklarının hâlini mısralarına taşımıştır. Şair düşünen, aklını kullanabilen insanların yaşadığı baskıyı ve mahkûm edilişlerini ortaya koymaktadır:

"Deliyi timarhanede, ayyaşı meyhanede bırakmıştım,
akıllıyı ise hapishanede;
…"

(Çoğun Azı, s. 47-48)

1984-1985 yıllarında komünist rejim uygulayıcıları tarafından Bulgaristan Türkleri zorunlu ad değiştirme[698] politikasına maruz kalmıştır. Türkler için söz konusu yıllar yıkım ve acı dolu zamanlardır. Irksal aitlik ve buna bağlı dil bilinci çocuğa konan isimle başlamakta ve bu isimle sürmektedir. İsim, bireyin kimliği olmanın yanında ait olduğu toplumun ve kültürün simgesidir. Çoğu zaman değeri ve manası kavranamayan isimler, bireylerin aitlik bilincinin temel taşıdır. Bu noktadan hareketle bir kültürün izlerini yok etmeye başlamanın ilk durağının o kültürü yaşayan bireylerin ismi olması mantıklıdır. *Çoğun A*zı isimli eserde yer alan *Adıma Ve Kişiliğime Dair* başlıklı manzume Bulgaristan Türklerinin yaşamış olduğu apaçık acımasız ve kanlı kültürel yıkımın şiire dönüşmüş hâli olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Adımla sımsıkıyım, etle tırnak gibi, inceyim.
Onunla vatandaş, yurttaş ve yazar.
veya bir ömür öğrenci, uzman
her gün tutulan günlük düşünceyim...

[698] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 537.

Uğruna tüm acıları tattım yaşamımda.
Düşe kalka bilgeleştim, kendimi aştım
ruhumdaki rüzgarsız bayrağımla
iyilikler dünyasıyla bütünleştim...
…”

(Çoğun Azı, s. 70)

Kimliğinin, adıyla taçlandığını ve şekillendiğini söyleyen şair, onunla ayrılamaz olduğunu ifade etmektedir. Bu bütünlük için “etle tırnak” deyimini kullanarak kopmanın vereceği acıyı ve hatta bunun mümkün olmayacağını vurgulamaktadır. İsmini kaybetmemek için birçok acıya katlanmak zorunda kalmıştır. Ruhsal ve fiziksel olarak katlandığı çilelerin nihayetinde adının ve millî kimliğinin önemini kavrayarak bilgeleşmiştir. İsmini “*ruhumdaki rüzgarsız bayrağım*” olarak nitelemekte, böylece ismine hürriyetini de yüklemektedir. Sözcükleri birbiriyle uyum içerisinde mısralara dönüştüren Ahmet Şerif Şerefli, bireyin isminin millî kimliği için taşıyabileceği bütün manayı tek solukta yüklemeyi başarmıştır. Söz konusu dizeleri okuyunca akla Fazıl Hüsnü Dağlarca’nın “*Türkçem ses bayrağım*” mısrası gelmektedir. Benzer bir ifade gücüne ulaşan Ahmet Şerif Şerefli için ise kaybetme tehlikesi yaşadığı adı, hem iyiliklere götüren bir araç hem de hürriyetidir.

“…
Sevgiyle dokunmuş dilim halım, yontum fil dişim
adımın varlığında saklıdır.
Yanılgılarımda utanan, ateşinden doğanım
insanlara bakan yüz, saran bir kırık kol
Ve kendime yetmeyince utanarak yenilen
karşıma çıkan ilk düşman ben kendim.
…”

(Çoğun Azı, s. 70)

Kaybetme tehlikesi ile yüz yüze kaldığı bir diğer kimlik ögesi olan Türk dilini sevgi eşliğinde dokunan bir halıya teşbih etmektedir. Türk dilinin varlığı da isminin varlığına bağlamaktadır. Başka bir ifade ile dilin ilk yansıması ve bireydeki simgesi isimdir. Komünizme inandığı zamanı işaret ederek yanılgılarına hayıflanmakta ve kendini ilk düşman olarak nitelemektedir. Tüm varlığı olan millî kimliği uğrunda bütün benliğini harcamaya hazırdır. Yetersiz kaldığı zaman ise kendini yine düşman olarak nitelemektedir.

"…
Özbilincimdir bayraklaşan adım
ve her saldırı onadır
kişiliğimse andım...
En vahşi saldırı yine kutsal adıma yapıldı
kediye, köpeğe verilircesine ad verildi bana da,
ama ben binkere daha Türk kaldım,
bin kere daha aydım, bin kere özdüm...
Yaşlanmış çınar bir tarihtir, fırtınalarda beste.
İnsanlarım, kardeşlerim
özadıdır bilinçlenmişin bayrağa bakan yüzü..."

(Çoğun Azı, s. 70)

Kaybetmenin eşiğine gelmeden bazı şeylerin kıymetini bilmek ve aslında ne manaya geldiğini kavramak elbette zordur. Ahmet Şerif Şerefli öz bilincini, yani kimlik bilincini adıyla kavramıştır. Adının kutsal olduğunu ve yapılan saldırıların vahşice olduğunu ifade eden şair, yaşadığı zulüm karşısında yılmamış ve Türk kimliğini muhafaza şerefine erişmiştir. Tıpkı evcil bir hayvana isim verilir gibi Bulgaristan'daki Türk azınlığa isim verilmesi, Bulgaristan Türklerinin kimliklerine daha çok sarılmasını sağlamıştır.

Parmak İmzası başlığı taşıyan manzumede Ahmet Şerif Şerefli, yine Bulgaristan Türklerine uygulanan kültürel baskı ve zulmü kaleme almıştır:

“Ak kağıdın üzerinde kara yara,
parmak imzasıdır annemin...
Sandıkta sakladığımız tarihsel belge.
…
Kalbimde binbir
millîonur yaraları var anne!
Cehalet sefaletten daha derin...
…”

(Çoğun Azı, s. 38)

Irksal kimliğini ispatlamak için çırpınmak zorunda kalan Türk azınlığının çilesini sandıkta saklanan belgeler ifadesiyle ortaya koymaktadır. Atadan, dededen, babadan beri ırkını bilen insanların bir anda soysuzlaştırıldığı bir politik uygulama neticesinde Türk azınlık, Türk kimliğini ispatlamak için belgelere sığınmıştır. Şair, bu olaylar karşısında büyük acı duymaktadır. Bu acıyı annesine seslenerek paylaşmakta, acısını dindirmeye çalışmaktadır.

“…
Yüzyıllık türkülerimizi
sevap çağlayan hayrat çeşmelerimizi
ve kimliğimizi de öldürdü zalim...
…”

(Çoğun Azı, s. 38)

Kültürün somut ve soyut olan unsurlarını hedef alarak yok etmeye meyleden komünizm zalim olarak adlandırmaktadır. Şair, ısrarla kültürün ve bireyin birbiriyle bütün olduğunu ve bu bütünlük neticesinde “kimlik” oluştuğunu vurgulamaktadır.

“…
Toprak destiyi türküyle dolduran suya
özlemim derin Deliorman!..
Yıllanmış anılar, yaşanılmış günler...

Uzun soluklu türkülerimizi derliyorum
teker teker, kırıntı kırıntı
göçmen ağızlarından
mürekkebim kalbimdeki kandır.”

(Çoğun Azı, s. 38)

Ahmet Şerif Şerefli’nin yaşadığı derin acı, sözcüklerin kanalıyla şiirlerinin mısralarına sinmiştir. Yaşanılan büyük üzüntüleri ve yıkımı anlatacak sözcükleri bir araya getiren şair, samimi ve öfke dolu ifadelerle isyan etmektedir. Dünyaya gözlerini açtığı topraklara, vatanına özlem duymaktadır. Bu özlem yaşanan korkunç günlerle birleşince şairin acısı derinleşmektedir. Onun için türkü bir noktada vatandır. Bu sebeple içinde taşıdığı bu kırgınlık ve yıkım hâlini belki biraz olsun dindirmek umuduyla vatan simgesi olan türküleri derlemeye çalışmıştır. Fakat bu defa alınan sıfat “göçmen” dir ve mürekkep yerine kan kullanmaktadır. Ahmet Şerif Şerefli, ödedikleri bedelin ağırlığını çok çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır.

5.3.2.3. Vatan-Millî Şuur

Mithat Cemal Kuntay’ın “*Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır/Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.*” dizeleriyle özetlemiş olduğu “vatan” kavramı bir milletin yuvası ve bütünlüğünün bir paçasıdır. “Vatan” bayrak, dil ve kültürel ortaklığa ev sahipliği yaparken bu parçalarla kutsiyet kazanmaktadır.

Türkler, 1071 Malazgirt savaşından bu yana Türk vatanı olan Anadolu coğrafyasının Türk yurdu olarak kalabilmesi için birçok mücadele vermiştir. Osmanlının yıkılış sürecinin akabinde Türk milletinin “vatan” olarak benimsediği Anadolu’yu, misk-ı millî hudutlarını, bir arada tutmak için destansı Kurtuluş Savaşı mücadelesi vermiştir. Ülkenin dağılmasını engellemek için çeşitli akımlar peyda olmuş ve bu akımlar sanat eserlerine yansımıştır. “Vatan” ın kutsallığı ve “vatan” a duyulan sevgi edebi eserlerde sıklıkla işlenmeye başlanmıştır. Coşkulu bir üslupla söylenen ve mana yüklü söz konusu şiirler her ne kadar Millî Mücadele döneminde

yoğunluk göstermişse de Tanzimat dönemi Türk şiirinde Namık Kemal'le ün almıştır. "Vatan şairi" olarak anılan Namık Kemal, şiirlerinde ve tiyatro eserlerinde "vatan" a duyduğu bağlılığı ve sevgiyi okuyucuyu coşturacak şekilde işlemiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında da durum farklı değildir.

Vatana mana kazandıran önemli unsurlardan biri de vatan toprağı üzerinde yaşanan ortak ve baskın kültürdür. Yöresel farklılıklar olsa da genel manada bu farklılıklar aynilikten tayin olmuştur. Vatan toprağı üzerindeki ortak unsurların bir diğer ögesi ise konuşulan dildir. Bunun da yine ağız boyutunda farklılıklarla zenginleştiğini gözlemlemek mümkündür. İnsanoğlu yapısı gereği olsa gerek bir şeyi kaybetme eşiğine gelmeden onun değerini tam kavrayamamaktadır. Ancak kaybetme ya da kaybetmeye yönelik tehdit aldığında duyduğu bağlılık şiddetle ortaya çıkmaktadır.

Güçlü kültür zayıf kültürü yutmaktadır. Slav toplumları içerisinde asimile olmayı reddeden kadim Türk kültürü varlığını günümüze değin muhafazayı başarmışsa da 1944 yılında idareye gelen komünist rejimin yok etme politikası karşısında ağır kayıplar vererek tahrip olmuştur. Bu durum karşısında Bulgaristan Türkleri tepki vermiş ve ellerinden geldiğince mücadeleye uğraşmışlardır. Söz konusu mücadeleyi sanat sahasında veren ve bu uğurda hapis yatan Ahmet Şerif Şerefli, eserlerine millî şuuru, Türk diline duyduğu aşka yakın bağlılığı, Türk tarihine ilişkin bilgisini ve vatan algısını yansıtmıştır. Şair için vatan kadar önemli diğer bir unsur Türkçedir. Şair, toplam yirmi şiirde "vatan-millî şuur" temasını işlemiştir. Söz konusu şiirlerde gözlemlenen ortak bir acı vardır: "Vatan"dan, anadilden, kültüründen koparılıp çeşitli zulümlerle anavatana sürülmektir. Öte yandan komünizme inandığı yıllarda vatan Bulgaristan anavatan Türkiye iken Ahmet Şerif Şerefli'nin 1966 sonrasında komünizme olan inancını kaybetmesinden kaynaklı "vatan" algısı da millî fikirleri de değişmiştir. İlk dönemde keskin hatlarla çizili olmayan vatan ve milliyet ikinci dönemde keskinleşmiş, Türk kimliği ön plana çıkmıştır. Anavatan olarak nitelediği Türkiye artık tek vatan olmuştur.

Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri isimli çocuklar için hazırlanmış olan Türkçe eserde yer alan *Vatan* başlıklı manzumede şair, "vatan nedir?" sorusunu cevaplamaktadır:

"Vatan ne demek insana?
Çocukluk…
Gençlik...
İhtiyarlık…
Bütün bir ömür!
Güzelliği, zenginliği,
Ölçülemiyen bir varlık!
Derdi, sevinci,
Ekmeği, meyvası,
Ağzının tadı olur.
…"

Ahmet Şerif Şerefli'nin "vatan nedir?" sorusuna cevap verdiği mısralarda açıkça görülmektedir ki şair, vatanın üzerinde yaşayan insanlar için her şey olduğunu düşünmekte ve duygusal unsurların en olumlularını saymaktadır. Şair, vatanın ölçülemeyen, bütün bir ömrü kuşatan bir varlık olduğu noktalarına vurgu yapmaktadır. Vatanı bütünüyle insana yaşatabileceği duygular noktasında ele alan şaire göre vatan, sevgiyle güzel duygular hissettirmektedir.

"…
Geçmişi bir kitap
Geleceği bir güneş.
Vatan, insan içinde
Sönmiyen bir ateş.
Bir hâtıra
Bir halk türküsü bile
Vatan demektir.
Vatanı sevdim demek azdır

O, insanın içinde
Her mevsimde çiçek açan
Bir İlkyazdır.
…”

Ahmet Şerif Şerefli, şiirin devamındaki mısralarda vatanı “*Geçmişi bir kitap/Geleceği bir güneş*.” olarak tarif etmektedir. Geçmişin tarih kitaplarına sığabilecek kadar kısıtlı olmasına karşın geleceğin güneş kadar etkili ve büyük olduğunu düşünmektedir. “Güneş” ifadesinin hem şiirin yazıldığı döneme bakıldığında hem de Ahmet Şerif Şerefli’nin benzer kullanımları göz önüne alındığında komünizm ile gelen gelişmeyi işaret ettiğini söylemek mümkündür.

“…
Altın yeleli bir aslan
Kendisi küçük
Adı büyük
Bulgaristan!
Dillerde
Destanlaşmış
Bir Gülistan!
Bayrağı
Gelincik rengi
Gökleri, mavidir.
Bulgaristan, benim
Vatan denen
Hür bir evimdir!”

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 21-22)

Bulgaristan’ın yüz ölçümü olarak küçük olmasına karşın yüce bir ülke olduğunu vurgulayan şair, destanlaşmış olarak gördüğü Bulgaristan’ı “altın yeleli aslan” ve “gülistan” a teşbih etmektedir. Hürriyetle yaşadığını söylediği vatanını evi olarak görmektedir. Şiirde komünizmde sıklıkla ön plana çıkarılan “hür” sözcüğü

göze çarpmaktadır. Vatan gül bahçesine benzetilmiştir. Burada dikkati çeken husus şairin, Türkçe gül bahçesi demek yerine dile mutat olmuş şekliyle Farsça bir sözcük olan "gülistan" ı tercih etmesidir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin, Bulgaristan'ı vatanı olarak yansıttığı şiirlerinin yanında komünizme inancını yitirdikten sonra Türkiye'yi vatan olarak dile getirdiği şiirlerine de tesadüf etmek mümkündür. Onun vatanı Anadolu'dur ve değişen ideolojisiyle birlikte şekillenen bir vatan anlayışı vardır:

"Anadoluculuk, 'biz kimiz, nereye aitiz' sorularına cevap bulma çabasıdır. Bundan ötürü de tarih, vatan, ulus, uygarlık, kimlik gibi alanların yeniden tanımlanma ve belirlenmesiyle karşımıza çıkmaktadır. Bu haliyle Anadoluculuk, kendi temeli, kavramsal yapısı ve bakış açısı olan bir ideoloji ve harekettir."[699]

Çoğun Azı isimli şiir kitabı içinde yer alan *Kumsaldaki Viran Tekne* başlıklı manzumesinde Türkiye'ye göç ettikten sonraki süreçte anavatandan söz ettiğini görmekteyiz:

"…
Ev bark olmasa da yüreğimde sakladığım
o millî cevheri taşıdım güzelim Anavatan'a
ve onun için yaşadım...
Ölmek için zindanda düşüncede bahtiyardım."

(Çoğun Azı, s. 56)

Anavatana kavuşmak uğruna çektiği onca sıkıntıya rağmen, millî kimliği ve aitlik bilinciyle mutlu olduğunu görmekteyiz. Yaşama tutunması millî kimlik bilinciyle mümkün olmuştur.

[699] Köksal Alver, "Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken", (http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867456.pdf), s. 134.

Ahmet Şerif Şerefli için Türkçe kutsaldır ve anadili şair için her şeydir. Şairin, Türkçeye bakış açsını ve yüklediği manayı şu sözleri açıkça gözler önüne sermektedir:

"*Vatan diye yaralı anadilime sığındım. Türkçe ağladım, Türkçe güldüm, sevdimse Türkçe sevdim."*[700]

Çoğun Azı isimli eserde yer alan *Altı yüz Yıllık İnkaya Çınarı* başlıklı manzumede şairin, vatan kavramını, dil bilinciyle birlikte millî kimlik algısını ve tarih şuurunu görmek mümkündür:

"Bu ne vekar, bu ne tarih, bu ne fetihtir
ilk başkentte, çınarlar şehri ipek Bursa'da!
Yitirilmiş topraklardan geliyorum
sadece millî yaralar almış yüreğimi,
orada bana bayrak, vatan olan
kurşun yaralı gazi dilimi getiriyorum...
…
onur yaralarım dünyada yedinci deniz.
…"

(Çoğun Azı, s. 69)

Ahmet Şerif Şerefli tarih bilgisini ve millî kimliğini yansıtmış olduğu mısralarda, ecdadın yönetim merkezi olarak kullandığı Bursa'ya hayranlığını dile getirmiştir. "*Yitirilmiş topraklardan geliyorum*" mısraında şair, Osmanlının hâkimiyet alanlardan biri olan Bulgaristan'ı işaret etmiş ve yaşanılan söz konusu kayıpların yarattığı üzüntüyü vurgulamıştır. Kovulmuşluk hissini yansıtan şair, söz konusu ayrılığın kendinde oluşturduğu kırgınlıkları ve millî kimliğine yönelik yaraları ifade etmiştir. Yüreğinde taşıdığı kimliği şaire hem vatan hem de bayrak olmuştur. Komünist rejimin Türk dilini yasakladığı andan itibaren Türkçeye sevgisini sözel ve fiili olarak ortaya koyan şair, şiirde dili "gazi" olarak

[700] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…*, s. 11.

kişileştirmiştir. Şiirin bütününe bakıldığında ortaya çıkan acı tablonun millî kimliğin ve anadilin üzerine inşa edildiği açıkça görülmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin milliyetçiliği aşırılıktan uzaktır. Bulgaristan Türk azınlığın şovenizm kurbanı olduğunun farkında ve bu durumu göz önünde bulundurarak bir milliyetçilik anlayışı geliştirmiştir:

"Milliyetçilik anlayışının birçok uçlan var. Ben onları gördüm, okudum, hatta yaşadım. Ne kadar çok ezildiysem ve ezildiysek, Atatürk milliyetçiliğinin özünü daha iyi kavradım. Bu duygu bende süratle gelişti. Devleşti.

Felsefe olarak bu duyguyu 'Tüm çiçekler açsın!' sözüne indirgedim zamanla. Yani 'Her ülkede tüm millî azınlıklar özgürce yaşasınlar, çiçeğe dursunlar' dedim beni yargılayanlara."[701]

Ahmet Şerif Şerefli, Türk kimliğine duyduğu bağlılıkla ön plana çıkmaktadır. Bu bağlılık bilinçsiz değil, bilhassa Türk tarihini ve kültürünü kavrayışıyla oluşmuştur. Şairin *Çoğun Azı* isimli şiir kitabında yer alan *Orhon Yazıtları* başlıklı manzumesi söz konusu durumun tabii bir sonucudur:

"Gezgin gönlüm Orhon Irmağı seherinde:
Tonyukuk yazıtlarını bir bir okuyorum
Güney ve Batı yüzlerinde.
Eski Türklerden kaya resimleri...
Erler
atlarüzerinde çıkmışlardır seferlere
ellerinde uzun uzun kargılar
ruhumda ölmemişlerdir.
Yüzyıllardır
seferlerinden hala dönmemişlerdir."

(Çoğun Azı, s. 18)

[701] Ahmet Şerif Şerefli, *Giderayak…*, s. 65.

Türk tarihi açısından büyük bir öneme sahip olan Orhun Kitabelerini anlatan şair, yazıtlardan Tonyukuk'u özellikle anmaktadır. Bu özellikle belirtmenin Tonyukuk'un "bilge" oluşundan kaynaklandığını düşünmek mümkündür. Zira Ahmet Şerif Şerefli için bilgelik son derece önemli bir özellik olup onu hükümdardan da önde tutabilmektedir. Türk erlerinin varlığını ve ilerleyişini ruhunda hissettiğini ifade eden şair, bu ilerleyişin son bulmadığını vurgulayarak Türklerin sindirilme çabalarına karşı bir meydan okuma sergilemektedir. Şerefli, Bulgaristan'da maruz kaldığı asimile politikaları karşısında yaşadığı dışlanmışlık ve ezilmişlik hissini söz konusu şiirde bir nebze atmaya çalışmış, Türklerin henüz yok olmadığını vurgulayarak ruhunun ve kimliğinin ne denli güçlü olduğunu ifade etmiştir.

Çoğun Azı isimli eserde yer alan *Anıtkabir'de Saygı Duruşu* başlıklı manzumede Ahmet Şerif Şerefli, Atatürk ile sohbet etmektedir. Bu sohbet, şikâyet dertleşme, tarihi bilinç, vatan algısı ve millî kimliği muhteva etmektedir:

"…
Oysa kimliklerimiz yürüyen birer hapishane
…
Yitirilmiş Balkanlar'ın 'kılıç artıkları'ndanım,
…"

(Çoğun Azı, s. 73)

Komünist Parti'nin iktidarda olduğu süreçte izlediği Türk kimliğini yok etme politikasını "*kimliğimiz …birer hapishane*" ifadesiyle çarpıcı bir şekilde ortaya koyan şair, eskiden Türk yurdu olan Balkanların söz konusu zamanlarda Türklerin acılarına ev sahipliği yaptığını ifade etmektedir. Ahmet Şerif Şerefli'nin hem nesir hem de nazım eserlerinin muhtelif yerlerinde Bulgaristan Türklerini tanımlamak için çarpıcı ve en sık kullandığı ifade kuşkusuz "kılıç artığı" ifadesidir. Söz konusu adlandırmanın içinde barındırdığı anlamlara acı bir hissiyatla Osmanlı ve Türk tarihi eşlik etmektedir. Ölümlerden arta kalan acıları kuvvetle düşündüren ifadeyi, yazarın adeta bir slogan gibi kalemine yerleştirdiğini gözlemlemek mümkündür.

“…
Sofya caddelerinde 1913'lerden izlerini aradım,
…
biraz topal, onur yaralı Türkçe lisanım...
Tabii çok düşmüş kalkmışım, çok yorulmuşum,
gazi de olduk, milletçe şehit de verdik,
ama dilimi bir sancak misali korudum...
…”

(Çoğun Azı, s. 74)

Aitliğin eksikliğini yoğun olarak hisseden şair, tarihin Bulgaristan’ın başkentinde bıraktığı izleri sürmektedir. Muhakkak ki bu davranışı besleyen duygu bireyin kökleriyle bir tarihin, bir kültürün, bir milletin ortak paydasına ait olma arzusudur. Bulgaristan Türklerinin kimliksizleştirilmeye çalışılması karşısında Ahmet Şerif Şerefli, aitliğini ispata yarayacak izleri aramıştır. Osmanlı’nın Balkanlardaki varlığı açısından dönüm noktası olan 1912-13 Balkan savaşlarını işaret ettiğini görmekteyiz. Bu savaş kaybedilmiş, dolayısıyla Bulgaristan Türklerinin öksüzlüğü başlamıştır. Balkan Savaşı sonrası iki ülke arasında 29 Eylül 1913’te imzalanan İstanbul Barış Antlaşması, Bulgaristan Türklerinin önceki haklarını onaylamaktaydı. Bu bilgiler ışığında Ahmet Şerif Şerefli’nin Türk azınlığa söz konusu anlaşmayla verilen hakları işaret ettiğini söylemek mümkündür.

“…
'Çok şükür 'Müslümanım' diyen annem bu bedene
zemberek değil, bir Türk kalbi koymuş!
'Kılıç artığı' kimliğimizi korumak kolay mıydı?..
Kızıl faşistler pek kanlı, pek yamyammış,
…”

(Çoğun Azı, s. 74)

Türk milleti Talas savaşından sonra Türk kimliğinin yanından Müslüman kimliğini eksik etmemiştir. Hayatının hiçbir döneminde dindar sayılamayacak olan Ahmet Şerif Şerefli, annesinin Müslümanlığını öne çıkardığını ve bu durumun kendinde Türklük olarak yankı bulduğunu söylemektedir. "Kılıç artığı" ifadesine tekrar yer veren şair, Osmanlı'nın ardından kalanların Türk kimliğini ve varlığını muhafaza etmekte zorlandığını ifade etmiştir. "*Kızıl faşistler pek kanlı, pek yamyammış*," ifadesini Bulgaristan Türklerine uygulanan kültürel baskının özeti olarak değerlendirmek mümkündür. Renk itibariyle kanı çağrıştıran dolayısıyla yıkımın rengi olarak niteleyebileceğimiz "kızıl" sözcüğüyle şair, komünizmin simgesi olan kırmızı orak çekçi işaret etmiş ve ona "faşist" ifadesi eşlik etmiştir. Yan yana anılmaya, ideolojik temelde uygun olmayan bu iki sözcük Bulgaristan Türkleri için acı ve tezat bir normallik barındırmaktadır. Söz konusu elim olayların yansıması olan ve uyumsuzluğu şüphe götürmeyen "kızıl faşist" ifadesi, "kanlı" ve "yamyam", yani insan yiyici olarak değerlendirilmiştir. Mecazi olarak değerlendirilebilecek bu yamyamlığı yazarın, miş'li geçmiş zaman ekiyle ifade ettiği dikkatte değerdir. Zira daha önce de sık sık dile getirdiğimiz gibi Ahmet Şerif Şerefli, komünizm rejimine ilk yıllarda inanmış ve yürekten bağlanmıştı.

"…
ayakta kalmak bizlere ölüm kalımdı...
'Çanakkalemizden' bizler de geçit vermedik!
Bir bayrak misali kurşun yaralı Deliorman dilim
Atam benim İstiklal madalyamdır!..
…"

(Çoğun Azı, s. 74)

Şair, şiirin devamında "*ayakta kalmak bizlere ölüm kalımdı.../'Çanakkalemizden' bizler de geçit vermedik*" mısralarını kaleme almıştır. Söz konusu mısralara bakıldığında şair, Bulgaristan'daki Türk azınlığın varlığını devam ettirmesini ve yaşanan olayları ölüm-kalım mevzusu olarak değerlendirmiş, Bulgaristan'daki Türk varlığını Çanakkale savaşında boğazdan geçit verilmemesi olayıyla özdeşleştirmiştir. Yaşanan olayların ciddiyetini vurgulamak açısından Türk

tarihinde ve Türk devletinin devamlılığı noktasında elim değere sahip olan Çanakkale savaşını örnek olarak almıştır. Sonuçta Çanakkale savaşı nasıl ki vatan müdafaası ise Bulgaristan Türkleri için vatan hafızalarda yaşayan Türk geleneği ve Türk dilidir. Şairin bu gibi bir benzerlik ilişkisi kurmuş olması pek isabetlidir. Bu noktada şair, hem Türk tarihine dair bilgisini hem de kendi durumlarının benzer özelliklerini devreye sokmuştur. Ancak şiirin mısraları bütün olarak değerlendirildiğinde şaire göre Bulgaristan Türklerinin Çanakkale'si Türkçedir. Elden bırakılmamalı ve düşmana geçit verilmemelidir. Dil istiklal madalyası gibi kazanılmıştır.

"…
Anavatanları vardır otların, kuşların, balıkların da.
Ahmet Şeriflerin neden olmasın?!..
Küçük Asya Türkiye'dir denilince
gönlüm neden onurlanmasın, dolmasın?!..
…"

(Çoğun Azı, s. 74)

Doğada var olan her canlının ait olduğu bir toprak olduğuna dikkat çeken yazar, Bulgaristan Türkleri gibi azınlık statüsünde yaşayan kimselerin de bir vatana ait olması gerektiğini savunur. Türkiye'nin Türklerin anayurdu olan Asya'nın minyatür hâli olduğunu ve bütün Türkleri bir arada tutacak olan anavatan olduğunu vurgular. Yazar Türk olmaktan gurur duymaktadır.

"…
Bu topraklardan nice uygarlıklar geçmiş,
silinmiş milletler kervanları geçmiş...
Bu topraklar dünyada ilk yazının da vatanı...
Bu illerde yitmiş milletler
…
Bu eski uygarlıklar dünyasında asırlar süresi
değişik ırklarla kaynaşıp millileştik,

kelemeler aldık, kız aldık verdik...
…”

(Çoğun Azı, s. 75)

Ahmet Şerif Şerefli Anadolu coğrafyasının, uygarlık tarihine ilişkin bilgiler ışığında millileşme sürecini değerlendirmiştir. Anadolu’da kurulmuş olan Sümer uygarlığına “…*ilk yazının da vatanı*” ifadesiyle vurgu yapan şairin tarih bilgisi, benzer şiirlerinin temelini oluşturmuştur. Birçok uygarlığın kurulup daha sonra tarihin tozlu sayfaları arasına gömüldüğü Anadolu coğrafyasında, asırlık varlığını sürdüren Türk devleti ile diğer ırklar kaynaşarak tek bir millet hâline gelmiştir. Şaire göre bu kaynaşmalar kelime alışverişi ve evlilik yoluyla olmuştur.

“…
Dünyayı güldüren Nasreddin de bizden,
dağları delip akıtan efsane Ferhat...
Dizleriyle yeri inleten zeybeğe aşık Garip
davulunu ve sazını armağan etmiş...
Yanılgılarımız, yenilgilerimiz yok demek değil,
vaar; ne de olsa
geçmişimizden utanmaya hakkımız yok!
Şahlanan bir at misali bu ülke bir yarımada,
Bizansı yenen Fatih,
gemiler yürütmedi mi karadan...
…”

(Çoğun Azı, s. 75)

Dünya kültür hazinesine Türk milletinin katkıları kuşkusuzdur. Şair, bu noktadan hareketle anlatıla gelmiş olan aşk efsaneleri kahramanlarından, fıkra kahramanlarından ve tarihi kahramanlardan söz ederek Türk milletinin dünyaya armağanlarına dikkat çekmektedir. Tarih ve halk kültürü bilgisi ışığında kaleme aldığı mısralarından hareketle denilebilir ki Ahmet Şerif Şerefli, şiirinde Türk

milletini millî servetinden kaçmak yerine, onu eksiğiyle bilip, kabullenip ona sahip çıkmaya davet etmektedir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin Nazım Hikmet'e olan sevgisine ilgili paragraflarda yer vermiştik.[702] Kuşkusuz çok sevdiği şairin etkisinde kaldığı bazı mısralar söz konusudur. Bu noktadan hareketle "*Şahlanan bir at misali bu ülke bir yarımada*" mısraı Nazım Hikmet'in *Davet* başlıklı manzumesinde yer alan "*Dörtnala gelip Uzak Asya'dan/Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan/bu memleket, bizim*" dizelerini çağrıştırmaktadır. Buradan hareketle Şerefli'nin söz konusu dizenin etkisinde kaldığını söylemek mümkündür.

Ahmet Şerif Şerefli ait olduğu kültürün mirası karşısında heyecanını dile getirmiştir. Mehmet Akif Ersoy ve Yahya Kemal'in de hakkında şiir yazdığı Süleymaniye camisinin bahçesinde duyduğu heyecanla ve Türk kimliğinin aldığı yaraların etkisiyle kültürel aitliğini onaylatmak istercesine *Süleymaniye'de Secde*[703] şiirini yazmıştır. Aynı kültürel ögeyi şiirlerinde işleyen şairlerin bakış açıları yetiştikleri çevreye bağlı olarak birbirinden farklıdır:

"Bir toplumun kültürel belleğinin canlı kalması için mekâna ihtiyaç vardır. Süleymaniye Camii de Türk toplumunun canlı kültürel bellek mekânlarından biridir. Mehmet Akif ve Yahya Kemal tarihin, zamanın, kimliğin ve kültürün bütünleştiği bu mekân karşısında ait olduğu toplumun değerlerini hatırlarlar. Ancak iki sanatçının tarihin canlı tanığı olan bu mekân karşısında duyup hissettikleri birbirinden oldukça farklıdır. Aynı kültürden beslenen her iki sanatçının topluma, sanata, insana ve tarihe bakışında içinde bulundukları sosyal çevre etkili olmuştur."[704]

Ahmet Şerif Şerefli, *Çoğun Azı*'nda son şiir ve *Vakit Çok Geç* adlı şiir kitabında ilk şiir olarak yer verdiği *Süleymaniye'de Secde* başlıklı manzumesinde tarih bilgisi ve millî şuur ışığında vatan sevgisini dile getirmiştir. Şair, kabul görme

---

[702] İlgili bilgi için çalışmamızın "Yaşlılık ve Zaman" başlıklı bölümüne bk.
[703] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok…*,s. 11-13; Ahmet Şerif Şerefli, *Çoğun Azı*…, s. 81-84.
[704] Selami Çakmakcı, ""Süleymaniye Kürsüsünde" ve "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" Adlı Şiirler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Okuma Denemesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, Cilt: 23, Sayı: 1, Sayfa: 51-60, Elazığ 2013, s. 51.

arzusunun veya aitlik arayışının açıkça yansıdığı şiirini Mimar Sinan'ın kalfalık dönemi eseri olan Süleymaniye Camisi bahçesinde kaleme almıştır. Şerefli, şiire iki kitapta da yer verişinin gerekçesini ve nerede yazdığına ilişkin bilgiyi şu sözleriyle açıklamaktadır:

" Bir gün İstanbul'da ilk kez Süleymaniye'yi ziyaret ettim. Öylesine heyecanlandım ki hemen kaleme sarıldım. "Süleymaniye'de Secde" şiiri orada doğdu. Bu Anavatan'da yazdığım ilk şiirimdir. Bu nedenle birçok kez yayımlanmış olmasına karşın, onu bu kitabıma da almadan edemedim."[705]

Türkiye'ye zorunlu göçle geldikten sonra yüreğinde cereyan eden acıları mısralara çevirdiği manzume "millî onur yaralarının" yansımasıdır. Yaşanan olayları şiirin ilk mısralarından itibaren anlatmaya başlamıştır:

'Utanç trenleri'yle geldim, elimde bir bavul:
bu yaşta, bu başta bilerek
Yabancın mıyım? Durma, beni kucaklasana...
…"

(Vakit Çok Geç, s. 11)

Görüldüğü gibi yaşadıklarından hem utanç duymakta hem de kabul görmeyi ummaktadır. Aitlik karmaşası içinde kalmış olan şair, yabancı olmadığını ifade ederek bir ait oluşu arzulamaktadır.

"…
'kılıç artığı' olarak yaşadığını topraklarda
bağrı taşlaşmış iki milyon keder'im.
…"

(Vakit Çok Geç, s. 12)

[705] Ahmet Şerif Şerefli, *Vakit Çok...*, s. 8.

Sık sık kullandığı "kılıç artığı" ifadesiyle ve Türk azınlığı "keder" olarak tanımlamasıyla Bulgaristan'daki Türk azınlığın kaderini ve sıfatlarını özetlemiştir.

"…
Yitirilmiş topraklarda
"Türk doğdukları için arkadan vurulanların
anıtsız mezarları da var!..."

(Vakit Çok Geç, s. 13)

Komünist rejim uygulayıcıları Türk mezar taşlarını sökmüştür. Bununla yetinmeyerek Türk azınlığın kendi inanç ve geleneklerine göre gömülmesini yasaklamıştır.[706] "Anıtsız mezar" ifadesinden hem komünist rejimin Türk mezar taşlarını sökmüş olduğu olaylara telmih hem de Bulgaristan Türk azınlığının mücadeleden vazgeçmeyip bu uğurda kan akıtarak şehit düştüğü sonucuna ulaşmak mümkündür.

"…
Ne saklıyorsun göğsünün kafesinde Ahmet Şerif?
Neyin var?
Ve senin şiir köşkünde
Türkçe gibi güzel, Türkçe gibi ince
Ulusal onur yarası almış bir Şirin mi ağlar?
…"

(Vakit Çok Geç, s. 13)

Şair, Türkçeye duyduğu sevgiyi ve bağlılığı ifade etmekle birlikte Ferhat ile Şirin hikâyesine telmihte bulunmuştur. Yaşadığı baskı dolu yıllar düşünüldüğünde Ahmet Şerif Şerefli'nin Türk edebiyatı sahasının hemen her alanına dair bilgi ve ilgisi dikkate değer bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

[706] Ahmet Şerif Şerefli, *Türk Doğduk…,* s. 301.

5.3.2.4. Toplumsal Meseleler

İçinde oluştuğu toplumdan bağımsız bir edebiyat düşünmek mümkün değildir. Toplumsal olayların edebiyata yansıması kimi zaman olayların anlatıldığı eserlerde ayan olurken kimi zamanda yaşanılan dönemdeki baskı hasebiyle içe dönük bir edebiyat oluşmaktadır. Her iki hâli de tayin eden yaşanılan zamanın toplumsal ve siyasal durumudur.

Toplumsal meseleler noktasında Ahmet Şerif Şerefli, Türkiye'de yaşadığı dönemde şiirler kaleme almıştır. Şairin, Türkiye'de yaşanan üç soruna ağırlıklı olarak eğildiğini görmekteyiz. Bunlardan ilki ekonomik buhran olaylarıdır. 1997-2000 yıllarını kapsayan üç yıllık süreçte Türkiye'de ekonomik buhran ve büyük bir kriz yaşanmıştır. Bu noktadan hareketle şair kaleme aldığı *Enflasyon Canavarı* başlıklı manzumede halkın maruz kaldığı ekonomik sömürüyü canavar metaforuyla ortaya koymuştur:

"Öyle bir canavar ki, sorma, sorma;
yedi başlı mı, yedi canlı mı, bilemiyorum!
Milleti yutuyor, denizleri kurutuyor,
ağzımezar gibi karanlık bir uçurum.
…
Damarlarında dolaşan kan paranın kiri
zengini daha zengin ediyor, fakiri daha fakir.
Artık namus da yiyor, onur da, şeref de
Çocuklar simit satıyor, vaizler cennet...
Enflasyon zengini itibarda, akşamları barda
kazanç kapısı onlara kumar da, zar da...
Sus derdim, daha çok beni söyletme
Türkiye 'yi sağmak az geliyor bu canavarlara
az geliyor devletanadan iki meme...
…"

(Çoğun Azı, s. 11)

Ahmet Şerif Şerefli, enflasyonu canavara benzettiği şiirinde toplumda ekonomik seviye farklılıklarına dikkat çekmiştir. Şiirde dikkat çekici nokta sanatçının "yedi" formel sayısını kullanmasıdır. Türk kültüründe sayılar çok önemli bir yere sahiptir. Bunların büyük bir bölümü dini inanmalardan kaynaklanmaktadır. İslâm dininde bazı sayıların kutsal manaları bulunmaktadır. Bir, üç, dört, beş, yedi, dokuz, on iki, kırk vb. sayıların inanç bakımından çeşitli anlamları bulunmaktadır. Yedi sayısı, Orta Asya Türk boylarından günümüze kadar Türk halk inanışları ve halkın günlük yaşamlarında en sık sözü edilen sayılardandır. Yedi sayısı Anadolu'da ve bütün Türk boylarında kutsal sayılmaktadır.[707]

İncil'de yer alan Vahiy 13'te yedi başlı bir canavardan söz edilmektedir. Günümüzde bazı kesimlerce bu canavarın dünyaya hâkim olan ekonomik gücü simgelediği düşünülmektedir:

*"Vahiy 13:1-10 1*Sonra on boynuzlu, yedi başlı bir canavarın denizden çıktığını gördüm. Boynuzlarının üzerinde on taç vardı, başlarının üzerinde küfür niteliğinde adlar yazılıydı. 2Gördüğüm canavar parsa benziyordu. Ayakları ayı ayağı, ağzı aslan ağzı 43 gibiydi. Ejderha canavara kendi gücü ve tahtıyla birlikte büyük yetki verdi. 3Canavarın başlarından biri ölümcül bir yara almışa benziyordu. Ne var ki, bu ölümcül yara iyileşmişti. Bütün dünya şaşkınlık içinde canavarın ardından gitti. 4İnsanlar canavara yetki veren ejderhaya taptılar. "Canavar gibisi var mı? Onunla kim savaşabilir?" diyerek canavara da taptılar."*[708]

Ağzı mezara teşbih ederek ölümü çağrıştırmış ve tıpkı ölümde olduğu gibi gidenin geri gelmeyeceğini vurgulamaktadır. Kayıplar baki kalacaktır. Enflasyonu canavar olarak düşünen şair, canavarın kanını paranın kiri olarak muhayyilesinde tasavvur etmektedir. Bu canavar zaten ekonomik farklılıklar bulunan toplumda bu farklılıkları daha da arttırmaktadır. "*Çocuklar simit satıyor, vaizler cennet...*" mısraında şairin toplumdaki din adamlarının, dini kötüye kullanmalarına da dikkat

[707] Mehmet Yardımcı, "Geleneksel Kültürümüzde Ve Âşıkların Dilinde Sayılar", http://turkoloji.cu.edu.tr/Cukurova/sempozyum/semp_3/yardimci.pdf, s. 636, s. 641.
[708] Can Nuroğlu, *Tanrı'nın Son Vahyi İncil'in Vahiy Bölümü Üzerine Bir Yorum*, Kutsal Yazılar Serisi E-Kitap Hristiyan Kitaplar, s. 43-44.

çekmiştir. Okuması gereken ve toplumun yapıtaşlarından olan çocukların eğitimsiz kalarak çalışmak zorunda oluşlarına dikkat çekmektedir. Sık kullanımıyla devlet ana ifadesine yer veren şair, Türkiye'nin sömürüldüğünü ve yetemediğini vurgulamaktadır.

Toplumsal meseleler noktasında yazarın ele almış olduğu bir diğer konu Türkiye'de doğu ile batı arasındaki yaşamsal farkın fazla oluşu ve terör sorunudur. Hayat şartları bakımında ülkenin doğusunda ciddi bir gerilik söz konusudur. Ahmet Şerif Şerefli, *151 Şehit Öğretmeni Düşünüyorum* isimli manzumesinde ülkenin doğusundaki ekonomik sorunlara ve terör sorununa temas etmiş, söz konusu durumlar karşısında üzüntüsünü dile getirmiştir:

"…
Toprak damlar altında uyuklayan kerpiç, moloz yığınları
hâlâ hayvanlarla birlikte ahırda yaşayanlarımız var.
Ve yalınayak koşup oynayan
okul, kitap, öğretmen yüzü görmemiş çocuklar
…"

(Vakit Çok Geç, s. 24-25)

Yaşam standardının ülkenin genelinde eşit olmamasından duyduğu rahatsızlığını ifade eden şair, özellikle çocukların eğitimsiz kalması noktasında üzüntü duymakta ve söz konusu noktaya vurgu yapmaktadır.

"…
Eşiğindeyiz 21. yüzyılın
bu ülkede vicdanı kanayacak
haksızlıklardan yüzü kızaracaklar yok mu?
…"

(Vakit Çok Geç, s. 24-25)

Yeni yüzyıldan insanlığın kendini yenilemesi ve toplumsal düzlemde iyileşme beklentisi olan Ahmet Şerif Şerefli, yaşanan olumsuzluklar karşısında kimsenin sorumluluk duymamasından şikâyetçidir.

"…
Güneydoğu aşiret yasalarına mı mahkûm?
Köyler; insanı, topraklan, hakanlarıyla hep ağaların malı
Kızları yaşından da küçük çok karılı
kahvelerde tüneyen iş görmemiş
teneke gülüşlü besili erkekler,
…"

(Vakit Çok Geç, s. 24-25)

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde özellikle gözlemlenen ve 90'lı yıllarda sık sık ülke gündemine gelen aşiret yasalarının olumsuz etkilerinin çözülemeyişine tepki vermektedir. Toprak ağası anlayışı ve çocuk gelinler sorunsalına dikkat çekmektedir. İnsanın hak ettiği değerden uzak olan bu sorunlar Ahmet Şerif Şerefli için bir tepki merkezi oluşturmaktadır.

"…
Adını bile yazamayan, sadece birkaç dua bilen
öküz ölünce sabana koşulan, çift süren
kırsalda başlık parasıyla satılan kısrak gibi kızlar
bitip tükenmeyen kan ve namus davaları...
…"

(Vakit Çok Geç, s. 24-25)

Şiire yine ülkenin doğusunda sık rastlanan sorunlarla devam etmektedir. Şair, Türkiye'nin doğusunda kadın olmanın sıkıntılarına temas etmekte ve kadınların eğitimsiz bırakılması ve "mal" muamelesi görmesini eleştirmektedir. İnsana değer verilmeyen bir düzende kadının hiç değer görmediğini mısralarıyla dile getirmekte, eleştirmektedir.

"…
Bu illerde teröristler
151 öğretmenimizi acımasızca şehit ettiler:
baskın yaparak, pusular kurarak
maviş maviş bakan yavrular facialara tanık...
…
Yıldızlara ayak bastığımız çağlarda
milleti cahil bırakanlar, yıkıp yakanlar utansın."

(Vakit Çok Geç, s. 24-25)

Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük ve uzun süreli sorunu olan toplumsal, ekonomik, askeri açıdan büyük kayıplara sebep olan ve ülkedeki her bireyin içinde yara olan sorun hiç kuşkusuz terör sorunudur. Yazarın manzumesinin ana temasını oluşturan "terör" olayları şiirin yazıldığı döneme kadar toplam 151 öğretmenin şehit edilmesi sonucu kaleme alınmıştır.

Dünyanın ilerleme kaydederek uzaya gittiği çağda hâlâ insan kıyımıyla uğraşmak zorunda kalmak elbette ülkemiz adına utanılacak bir olaydır. Bu noktada Ahmet Şerif Şerefli de sitemkâr davranmaktadır.

Türkiye'de yaşanan olumsuz olaylardan bir diğeri faili meçhul aydın cinayetleridir. *Vakit Çok Geç* isimli şiir kitabında bulunan ve *Bu Dünyadan Kışlalı Da Geçti* başlıklı manzumesinde Ahmet Şerif Şerefli'nin söz konusu cinayetlere değindiğini görmekteyiz. Şiirde ismi geçen aydınlar faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir. Bu aydınlar; Çetin Emeç, Bahriye Üçok, Uğur Mumcu'dur. Söz konusu şiirin başlığı için Ahmet Şerif Şerefli'nin, yazar Vâlâ Nurettin'in *Bu Dünyadan Nazım Geçti* isimli anı türünde kaleme aldığı eserin isminden etkilendiğini söylemek yerinde olacaktır. Nihayetinde Şerefli, etkilendiği yazar ve şairlerin eserlerinden, şiirlerini çeşitli noktalarda beslemekten geri durmamıştır.

Şair, öldürülen aydınların Atatürkçü düşünceyi hedef alanlarca öldürüldüğünü fakat söz konusu kesimin Atatürkçü düşünceyi ölüm yoluyla bastıramayacağını vurgulamaktadır:

"…
Yobazlar düşünenleri öldürüyorlar, Atatürkçü düşünceyi,
Cenneti paylaşmak için kardeşlerini, milletini öldürüyorlar.
…
üreyeceğiz, üreteceğiz, dolduracağız meydanları
her noktada biz olacağız, nöbet tutacağız!
Öldürmekle engellerin tükendiğini nerede gördünüz?
…
Düşüncenin öldürüldüğünü bir kerecik olsun görmedim.
..."

(Vakit Çok Geç, s. 37-38)

Hedef alınan kitleye dikkat çeken Ahmet Şerif Şerefli, bu baskı karşısında mücadeleci bir tutum takınmaktadır. Tam bir dava adamı özelliği sergileyen şair, slogana yakın üslubuyla meydanlarda direniş olacağını ifade etmektedir. Miting havası yarattığı mısralarda zulüm karşısında susmayacağını ortaya koymaktan çekinmemektedir. Şair, insanlar ölümlüdür fakat düşünce ölümsüzdür, fikrine vurgu yapmaktadır.

5.3.2.5. İnsana Bakış

Kimilerine göre doğanın efendisi kimilerine göre ise doğanın katili olan âdemoğlu, İslami bakış açısına göre eşref-i mahlûkat olarak nitelenmektedir. Allah'ın sıfatlarının yeryüzündeki simgeleri olarak da değerlendirebileceğimiz insanoğlu Âdem ve Havva'dan beri dünyanın gittiği yön üzerinde belirleyici rol oynamıştır. Çeşitli karakter özellikleri göstermekle birlikte içinde yaşadığı topluma, coğrafyaya, dâhil olduğu etnik gruba, sahip olduğu inanca ya da ırka bağlı olarak da geniş bir

fark yelpazesi içindedir. "İnsan tanrı mıdır yoksa aciz bir varlık mıdır?" sorusu filozoflar tarafından sık tekrarlanan en eski sorulardandır. Ahmet Şerif Şerefli'nin de insana bakış açısının hareket merkezini bu soru oluşturmaktadır. Ona göre insan, bazen tanrı bazen aciz bir varlıktır. Kendisinin sevgi dolu hümanist kişiliği bütün insanlığı kucaklamaya müsait olsa da yaşadığı bazı talihsiz olaylar karşısında kırgınlıklarını ve insanoğluna karşı sitemini dile getirmiştir. Şerefli, insanı, tanrı ve doğa ile birlikte ele alan Spinoza felsefesiyle hareket etmiştir:

"Doğayı bir bütün olarak tasarlayan ve onun rasyonel bir açıklamasını kurmaya çalışan Spinoza, varlığı açıklama çabasında, çokluğu birliğe indirgeme eğilimi gösterir. O, bu çabası sonucunda oluşturduğu metafizik sisteminde Tanrı, doğa ve insan arasındaki ilişkiyi bir bütünlük içinde değerlendirir. Çünkü Spinoza'da bütünlük içinde yer alan tüm unsurlar arasında kopmaz bir bağ vardır. Bu nedenle, insanı anlamak için, onu Tanrı ile doğa ile birlikte ele almak gerekir."[709]

Şair, on altı şiirde "insana bakış" temasını işlemiştir. Bu tema altında, "insan nasıl olmalıdır" ın tarifini yapmış, insana verdiği değer ve yüklediği sıfatları mısralarına taşımıştır.

Merhaba Mavi Sabah! başlıklı manzumede şair, insanın çeşitli hâllerine değinmiş ve bir insanın kendi içinde bile farklılıkları olduğunu, her zaman aynı olmadığını ifade etmiştir:

"…
Anladım ki insanın, çok yüzü varmış,
çok eğitimsiz kaldığımızdan
değişik zamanlarda, değişik mekanlarda oturduğumuzdan.
Böyleyiz işte, aydınlıktan korkan birer isimsiz yarasa...
…"

(Çoğun Azı, s. 32)

[709] Mustafa Cihan, "Spinoza'nın İnsana Bakışı", "The Ethics" , The Cheif Works of Benedict de Spinoza, Transby. R.H.M.Elwes, Dover Puplication,New York, Vol.II,1955,Part I, Def. III, s. 45, s. 177.

İnsanoğlunun çeşitli hâlleri olduğunu vurgulayan şair, buna sebep olarak yaşanılan zaman farkı ve mekân farkını göstermektedir. Başka bir deyişle içinde bulunduğu koşullara göre insanın farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. "Aydınlıktan korkan" ifadesiyle Ahmet Şerif Şerefli'nin insanı düşünmekten, okumaktan, ilerlemekten korkan bir varlık olarak değerlendirdiğini söylemek mümkündür.

Ahmet Şerif Şerefli düşünmeye, bilime ve felsefeye önem veren biri olduğunu şiirlerine verdiği isimlerde bile açıkça ortaya koymaktadır. *Çoğun Azı* isimli eserde yer alan *Aristonun Meyhanesi*[710] ve aynı eserde yer alan *Sana Soruyorum Sokrat*[711] başlıklı manzumeler söz konusu durumun ispatı niteliğindedir.

Sana Soruyorum Sokrat başlıklı manzumede şair, şiirini Yunan düşünürü Sokrates ile konuşur gibi kaleme almıştır:

"…
Mağaralarımızı terkedeli kaç bin yıl oldu artık?
İnsan alet yaptı artırmak için üretimini,
yapaydenizler kurdu, taşı düşündürdü
toprağı bilimselleştirdi, rüzgarı koştu.
Bilinçlendiremediği tek bir düşman kaldı
o da kendisi...
..."

(Çoğun Azı, s. 66)

İnsanoğlunun çağlar boyu değişim yaşadığını ve her türlü nesne ile doğaya hükmetmeye muktedir olmanın yanında yine de bilinçsiz kaldığını vurgulamaktadır. Bilinçsizlik noktası doğaya karşı hoyrat tavrı olarak düşünülebilir. Ahmet Şerif Şerefli, insanı yine insanın ve doğanın düşmanı olarak yorumlamaktadır. Başka bir deyişle ona göre insan, bir eliyle yaptığını diğer eliyle bozmaktadır.

---

[710] İlgili şiir için bk. s. 41.
[711] İlgili şiir için bk. s. 66.

"…
Her şeyin kanında, hamurunda aydınlık vardır.
Uğruna öldüğümüzde bir deniz aydınlık,
bir zerre keder varsa,
o, yaratılan insan eseridir.
Unutmayalım ki sanatta ilk Tanrı insandır."

(Vakit Çok Geç, s. 43-44)

Doğanın, evrenin saf yapısının zararsız ve aydınlık dolu olduğunu ve eğer bir yerde oluşmuş kötülük varsa bunun failinin insan olduğunu vurgulamaktadır. Şair, aynı şiir içerisinde insanı hem tiran hem de sanatın tanrısı olarak değerlendirmektedir.

5.3.2.6. Gelişim/ Uzay Çağı

Gelişim bireyin ya da toplumun kendini oluğu noktadan ileriye taşımasıyla meydana gelen olumlu bir durumdur. Bazı bakış açılarına göre "gelişim" in manevi noktada meydana gelmesi daha önemli iken bazı kimseler ise "gelişim" i daha maddesel olmasına önem vermektedir. Aslında, sağlıklı bir ilerleme için her ikisinin de hem toplumda hem bireyde paralel ilerleme kaydetmesi gerekmektedir. Toplumsal çerçeveden bakıldığında çeşitli faktörlerin etkisiyle ve farklı noktalarda ilerleme kaydeden toplum daha rahat ve huzurlu bir yaşantıya kavuşmaktadır. Elbette bireysel düzlemde de durum bundan farklı değildir.

Toplumda meydana gelen olaylara ve değişikliklere duyarlılık gösteren sanatçılar toplumun bulunduğu konumdan daha ileriye taşınmasına hem eserleriyle destek vermiş hem de yaşanan gelişmeleri eserlerinde işlemişlerdir. Aksi durumlarda ise eleştirel yaklaşımlar sergilemiş ve vücuda getirdikleri eserlerde gerilemeye sebep olan unsurlara eleştirilerde bulunmuşlardır. İçinde yaşamış olduğu çağa ve topluma duyarlılığı had safhada olan Ahmet Şerif Şerefli de eserlerinde "gelişim" temasına

yer vermiştir. Ancak Ahmet Şerif Şerefli için gelişim "uzay yolculuğu" ile eş anlamlı olduğundan biz söz konusu temayı ele aldığı şiirlerini incelemek için "gelişim/feza" başlığını açmayı uygun gördük. Şairin, gelişime bakış açısı tam anlamıyla gelecekçidir. *Azın Çoğu* isimli şiir kitabında yer alan *Kosmostan Müjde* başlıklı şiiri, Sovyetler Birliği kozmonotu ve uzaya çıkarak çevresini turlayan ilk insan Yuri Alekseyeviç Gagarin'e armağan ettiğini belirtmiştir.[712] Şair, şehirleşme ve yıldızlara/uzaya yolculuk karşısında heyecanını mısralara taşıyarak "gelişim/feza" temasına dokuz şiirde ve *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında yer alan *Yüz bir dörtlük 'ten* başlıklı şiirinin *16, 29, 60, 75, 77* numaralı parçalarında yer vermiştir. Ahmet Şerif Şerefli, birinci dönem şiirlerinde gelişimin komünizmle, ikinci dönem şiirlerinde ise herhangi bir ideolojiye bağlı olmaksızın bilimle geleceğini düşünmektedir. Şerefli, *Yüz bir dörtlük 'ten* başlıklı manzumesinin *75* numaralı dörtlüğünde gelişimin komünizmle geleceği fikrini açıkça belirtmiştir:

"Memleketim, çeliğin yar kömrün, elektriğin,
yeni kuşak gençliğin değiştirdi sürat atını.
Kurucu gençlik Feza süratıyla ayarlıyor saatini!"

(Üçüncü Adım, s. 86)

Ahmet Şerif Şerefli gelişimin en belirgin ve büyük belirtisi olarak uzay yolculuğunu görmektedir. Gelişim için kullanılan materyallerin önüne komünist gençliğin uzay çağı geçmiştir. Artık yönünü uzaya doğrultmuş, komünizm için çalışan gençlik teşkilatı üyeleri yaşamı bölümlere ayırmada kullanılan zaman çizelgelerini uzay zamanına göre ayarlamaktadır. Zira yakın gelecekte yaşayacakları yeri feza olarak hesaplamaktadır.

Şair, şehirleşmeyi ve makineleşmeyi fütürist bir yaklaşımla gelişim olarak değerlendirmekte ve Rusya öncülüğünde Bulgaristan'a hâkim olan komünizmin eliyle yaşana bu gelişmeler karşısında heyecan duymaktadır. Söz konusu şiirde

[712] İlgili cümle için bk. *Kosmostan Müjde- Azın Çoğu*.

doğrudan olmasa da etkileri yoğun olarak sezilen fütürizm akımı ve Rusya ile ilişkisi şu şekildedir:

"19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçiş dönemindeki Rusya, sanatın tüm alanlarında modernleşme hareketlerine zemin olmuştur. Bu dönemde sanatta, materyalist ve idealist dünya görüşlerine ve geleneklere başkaldırı görülür. Rus edebiyatında bu başkaldırının en çarpıcı ve güçlü temsilcisi fütürizmdir. Rus edebiyatında "gümüş çağ" olarak adlandırılan ve yaklaşık olarak 1890-1930 arasını kapsayan yenilikçi dönem sembolizmle başlar. Edebiyata 20 yıl kadar egemen olan sembolizmin etkinliğini yitirmesi üzerine, 1910'lu yıllarda, fütürizm ve akmeizm, bu akıma karşı çıktıklarını açıklayarak edebiyatta yer alır. Fütürizm, sembolizmin ilkelerinin ve etkisinin yıkılmasında akmezime göre çok daha etkili ve programlı bir hareket geliştirmiştir. Sovyet dönemi ana başvuru kaynaklarına göre fütürizm, I. Dünya Savaşı öncesinde ve sırasında İtalya, Fransa, İngiltere ve Rusya gibi ülkelerde "burjuva sanat ve edebiyatında oluşan biçimci bir eğilim"dir. Bu ülkelerin her birinde kendine özgü düşünsel ve sanatsal bir renk almıştır. Akımın en önemli özelliği geçmiş ve çağdaş sanat mirasını, kültürü ve moraldeğerleri reddetmektir.1 Fütüristler, sembolistler gibi gerçekçiliğin ateşli karşıtlarıdır. Akımın adına (Lat.Futurum: Gelecek) da yansıyan düşünce "geleceğin sanatını dinamizm" içinde gerçekleştirmektir.2 Fütürizm ilk olarak İtalya'da F.T. Marinetti (1876-1944) ve taraftarlarının 20 Şubat 1909'da Fransız "Le Figaro"da yayımladıkları Manifesto du futurisme ile sesini duyurur."[713]

Şerefli'nin bazı şiirlerinde görülen fütüristtik bakış açısı çok sivri değildir. Gelişimi fütürist bakış açısıyla bir tablo gibi anlattığı ve heyecanını paylaştığı *Kremikovtsi Senfonisi* başlıklı manzumede komünizm propagandası da dikkat çekmektedir:

"Yarınlar bu günden öte başlıyor burada,
bir kazıktan
bir çekirdekten

[713] M. Özlem Parer, "Rus Edebiyatında Fütürizm Futurısm In Russıan Lıterature", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, S:* 42,1-2 (2002) 43-65, s. 44-45.

bir iğneden al da...
Onlarca mesken binasının atılmış temeli.
Daha onlarcası bekleniyor, yüzlercesi
…
Bu çok katlı kurulan beyaz bina mekteptir,
posta-telgıraf merkezidir öte yandaki.
Sağlık evi.. çocuk evi.. kütüphane..
Güneşin ışıklarına boyanmış hepsi..
ve hepsi bir güneşin aydınlığı içinde.
Hepsinin mimarında gençliğin parmak izi!..

Diyorlar, saniyede
iki bin altı yüz litre harcanacakmış su..
Bilmem kaç bin ton demir, beton,.kereste. .
…
Bazan uyanırım uykularımdan geceyarıları,
daha kurumamıştır akşamdan gömleğimin teri.
…
Elektrik trenlerinin çığlıkları da
girer rüyalarıma.
…"

(Azın Çoğu,67-68)

Yukarıda alıntıladığımız şiirin ilk göze çarpan özelliği gelecekçi bir yaklaşımla kaleme alınmış olmasıdır. Şair, bir şehrin gelişimini resmetmektedir. Bu gelişim elektrik, yol, mimari yoluyla olmaktadır. Şehir ne kadar çok betonla, elektrikle ve bina ile donatılır ise gelişmişlik seviyesini o kadar fazla olarak düşünmektedir. Komünist dönemdeki şehirleşme çabasını anlattığı mısralarında şair, gördükleri karşısında büyük bir heyecan duymaktadır. "*Diyorlar, saniyede/iki bin altı yüz litre harcanacakmış su../Bilmem kaç bin ton demir, beton,. kereste..*" mısralarında şairin kentsel yapılanma karşısındaki heyecanının etkisiyle mübalağa yaptığı açıkça görülmektedir. Verilen emeğin yoğunluğunu gömlekteki terin

kurumaması mecazı ile anlatan şairin söz konusu gelişim yapılanması karşısında heyecanı o denli derindir ki rüyalarına da girmektedir.

5.3.2.7. Çocuklara Öğütler

Öğüt, bir kimseye doğru, uygun bir yol göstermek, özellikle kötü davranışlardan sakındırmak için, şu ya da bu şeyi yapması ya da yapmaması konusunda söylenen söz manasına gelmektedir. Bulgaristan Türk çocuk edebiyatına katkı olarak yayımlanan *Dünya Bizim Biz Dünya'nın Çiçekleri* isimli eserde yer alan şiirler daha çok komünizmi çocuklara öğretmek ve benimsetmek amacı taşısa da Türkçe yazılmış çocuk şiirleri olması bakımından önemlidir. Bulgaristan'da çocuk edebiyatının durumu şu şekildedir:

"Balkanlarda Türk Edebiyatı sahasında en çok ürün verilen alan çocuk edebiyatı olmuştur. Kuşkusuz bu edebiyata yönelişte, azınlık konumunda bulunan bir milletin gelecek kuşaklara kültür aktarımını ön planda değerlendirmesi etkili olmuştur. Özellikle anadili eğitiminde ve anadili bilincinin gelişiminde çocuk edebiyatı türlerinin önemi yadsınamaz boyuttadır. Bu edebiyat türleri içinde ise çocuk şiirleri en önde gelen türlerden biridir. Genel çocuk edebiyatında olduğu gibi Balkan Türklerinin Çocuk Edebiyatında da en yaygın tür çocuk şiirleri ve öyküleri olmuştur.

(...)

Bulgaristan Türkleri Edebiyatı içerisinde en güçlü kollardan biri Bulgaristan Türklerinin çocuk edebiyatıdır.

(...)

1944-1989 sosyalist rejim yıllarında Türk edebiyatı ülkedeki yeni gerçeklere ayak uydurarak gelişmeye başlamıştır. Çocuk Edebiyatının da gelişmesini yine çocukların eğitimiyle paralel olarak ele almak gerekir. 1944-1989 dönemi Çocuk Edebiyatımız hakkında özetle şunu belirtmeliyiz: Söz konusu yıllarda önceki yılların bir birikimi olarak ortaya çıkan ve yayınlanma şansı olan çocuk eserleriyle

edebiyatımız büyük mesafe almıştır. Ancak bu başarıyı şiir türünde görüyoruz. Çocuk öyküleri oldukça azdır, çocuk sahne eserleri de hemen hemen yok gibidir."[714]

Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri isimli şiir kitabında Ahmet Şerif Şerefli'ye ayrılan bölümde toplam yirmi yedi şiir yer almaktadır. Söz konusu yirmi yedi şiirden yedi şiirde şair, "çocuklara öğütler" ana temasından hareketle çeşitli konularda şiirler kaleme almıştır.

Kurnaz Ali başlıklı şiirde şair, Ali ismindeki bir çocuğun yaramazlıklarını ve yapmaması gereken davranışları anlatarak diğer çocuklara yol göstermektedir:

"Küçük Âli geçen devre
Hem yaramaz, hem haylazdı.
Söz verirdi ama yine
Ödevlerini yapmazdı.
…"

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 55)

Ödevlerini yapmayan Ali'yi "yaramaz" ve "haylaz" olarak nitelendirmiştir.

"…
Kuş vururdu sapan ile,
Küçüklere dayak atar.
Bu işleri yapan ile
Kim dost olur a çocuklar?
…"

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 55)

[714] Atıf Akgünbalkan, *Türklerde Çocuk Şiirinde Milliyet Kavramı ve Diğer Milletlere Bakış (Bulgaristan-Batı Trakya Örneği)*, XI. Uluslararası Dil – Yazın – Deyiş Bilim Sempozyumu (Gönüllülük ve Hoşgörü) 13-14 Ekim 2011 1. Cilt, s. 67, s. 69.

Çocuklara, hayvanlara ve kendinden küçüklere zarar vermenin kötü bir davranış olduğunu anlatmak için söz konusu davranışları yapan çocuklarla diğer çocukların arkadaşlık kurmayacağını ve yalnız kalacaklarını vurgulamaktadır. Şair, hem küçüklere hem de hayvanlara zarar vermenin kötü bir davranış olduğunu öğütlemektedir.

"…
Öğrendik ki sonra, bir de
Köpeklere taş atarmış.
Eve her gün geç döner de
Annesine naz satarmış.
…"

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 55)

Şair, şiirin üçüncü dörtlüğünde yine hayvanlara zarar vermenin kötü bir davranış olduğunu ve eve geç gelmenin olumsuz bir davranış olduğunu belirtmektedir.

"…
Geldi çattı devre sonu,
İkiyle doldu karnesi.
Bir ağlamak tuttu onu,
Mahleyi sardı hep sesi.
…"

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 55)

Şiirin ilk üç dörtlüğündeki olumsuz davranışların sonucu olarak okulda başarısız olduğunu ve bu başarısızlığın bedelini de gözyaşlarıyla ödediğini ifade etmektedir.

"…
Çalıştılar hep beraber

Aliyle komşusu ismi.
Çalışkanlar içindedir
Alinin de şimdi resmi.

(Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, s. 56)

Şiirin kahramanı Ali, yaptığı olumsuz davranışları bir yana bırakmıştır. Sorumluluklarını yerine getirmiş ve karşılığını almıştır. Şair, çocuklara hayvanları sevmeyi, sorumluluklarını yerine getirmeyi ve kendinden küçük ve güçsüz olanlara karşı zorba olmamayı öğütlemektedir.

5.3.2.8. Adaletsizlik/Adalet Kavramı

Adalet, hak, hukuk gibi kavramlar insanoğlunun toplu hâlde bir düzen içinde yaşamasını sağlamanın yanında bireyler arasındaki güç dengesini de tayin etmektedir. Adalet, ilahî bir kavram olarak yorumlanacağı gibi beşeri olarak da yorumlanabilmektedir. İlk çıkış noktası olarak ilahî kaynakları alabileceğimiz adalet kavramı, insanların tayin ettiği bazı hukuki ve örfî yasalarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Aristoteles'e göre adalet kavramı şu şekildedir:

"Aristoteles'e göre adalet kavramı bütün diğer faziletleri içine alan ve yasalara itaatle ortaya çıkan en tamamlanmış ve en mükemmel bir fazilettir. Aristoteles iki türlü adalet'ten bahseder. Bunlardan ilki paylaştırıcı adalettir. Bunun ölçütü geometrik bir yöntemle hakkın ve onurun bireysel çabaya göre dağıtılmasıdır. İkinci adalet türü düzeltici adalettir. Bu ise aritmetik eşitlik yöntemiyle gerçekleşir. Bu adalet türü insanların özgür iradeleriyle yapmış oldukları antlaşma sayesinde işlevsel olabilir. Adalet insan davranışlarının doğru olup olmadıklarını gösteren en önemli bir ilkedir. Haksızlık ve onun sonucu olan adaletsizlik yasalara uymamak, her zaman fazlasını istemek ve eşit olmamak anlamına gelir. Hak ve adalet ise yasaya

uygun davranmak ve eşitliğe riayet etmek demektir. Bu yüzden yasal olan ve eşitliğe uygun olan hukuki, yasal olmayan ve eşitsizliğe dayanan ey ise gayr-i hukukidir.''[715]

Haksızlığı en acı şekilde, sadece Türk kimliği gerekçesiyle yaşayan Ahmet Şerif Şerefli de şiirlerinde "adalet" ve "adaletsizlik" kavramlarını ele almış ve tema olarak işlemiştir. Şair üç şiirde "adalet ve adaletsizlik" kavramlarına tema olarak yer vermiştir.

Tanrıça Temida başlıklı manzumesinde toplumdaki pek çok noktada var olan adaletsizlikleri isyan ve şikâyet havasıyla sorgulamaktadır:

"…

Tanrıça Temida, neden çözülemiyor bu kördüğümler

neden hep eksik tartıyor elindeki terazi

Söyler misin neden büyük gerçeklerin gözleri bağlı?

İçimde, kanayan dünden yarın denen bir bugün var.

Görüyorum, açlar dünden daha aç, toklar çok daha tok!

…"

(Vakit Çok Geç, s. 17-20)

Yunan mitolojisine dair bilgisi ve ilgisini şiirlerine yeri geldikçe yansıtan şair, dünya edebiyatına ve sanatına da son derece duyarlıdır. Ancak Yunan mitine yoğun bir ilgisi olduğunu söylemek mümkündür. Yunan mitolojisinde adaletin temsilcisi olan ve gözleri bağlı olarak bir elinde kılıç, bir elinde terazi tutan Tanrıça Temida ile konuşan şair, Temida'ya sitem etmektedir. Simgesel bağlamda adaletin temsilcisi olan Temida'nın gözleri bağlıdır. Şair ise "kördüğüm" ifadesiyle aşılamayan haksızlıkları işaret etmektedir. Bağlı olan şey gerçekliktir ve terazi eksik tartmakta

[715] Arslan Topakkaya, "Aristoteles'te Adalet Kavramı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Cilt: 2/6, Kış 2009, s. 628.

görevini yapmamaktadır. İçinde bulunduğu zamanın adil olmayışı şaire acı vermektedir ve bugün yarının referansıdır. Dünden başlayan acı bugün ile yarına bağlanmakta olumlu bir değişiklik olmamaktadır. Şair, gelecekten umutsuzdur. Her geçen gün daha kötüye giden bir düzen söz konusudur.

"…

Ve ben yine yine bıkmadan soruyorum Tanrıça Temida:

"Neden büyük gerçeklerin gözlerine

kurbanlık koçlarınki gibi bağlamışlar o bezi;

ayarı bozuksa neye yarar söyler misin,

elindeki adaleti yanlış tartan terazi?""

(Vakit Çok Geç, s. 17-20)

İslamiyet'te ölüme gideceğini görüp ürkmemesi için kurban bayramında kurbanlık hayvanların gözleri bağlanmaktadır. Şair, adaletin de kendi sonundan habersiz olduğunu, başka bir ifadeyle adalet yerine adaletsizliğin hâkim olduğunu anlatmak için arada bir benzerlik ilişkisi kurmuştur. Sona gidilmektedir fakat bu sonun ürkütücü olmaması için şairin gözleri bağlıdır. Simgesel olarak teraziyi elinde tutan Temida'nın terazisinin ayarının bozuk olduğunu, dolayısıyla dünyaya adaletsizliğin hâkim olduğunu ifade etmektedir. Bu noktada şaire göre adalet kavramının varlığı manasızdır.

Dünya basınında okuduğu/duyduğu haberlerden yola çıkarak[716] kaleme aldığı *Yargılar* başlıklı şiirinde şair, adaletin yerini bulabilmesi için kuralları bir yana bırakarak vicdani müdahaleyi devreye sokmaktadır:

"…

[716] İlgili durumu gözlemlemek için bk. *Yargılar- Vakit Çok Geç*, s. 58.

Güçsüzlüğümden yıkıldım, ilmiğini çözdüm paragrafın,

katile ölüm veren yasalardan utandım.

Kendi yargımı kendim bozdum,

katilimi vicdan hapsine koydum.”

(Vakit Çok Geç, s. 58)

Ahmet Şerif Şerefli’nin insancıl yanının ağır bastığını ve insan hayatına duyduğu saygının her şeyin üstünde olduğunu söylemek mümkündür. Şair, kısasa kısas tarzı bir bedel yerine, vicdani cezanın daha yerinde olduğunu düşünmektedir. Kendi adalet anlayışını aktardığı mısralardan hareketle duygusal bir yapısı olduğunu ve yasaların insan haklarından yana işlemesi gerektiğini düşündüğü söylemek mümkündür.

SONUÇ

Ahmet Şerif Şerefli, 23 Kasım 1926 tarihinde Deliorman'a bağlı Razgrat'ın Tsar Kaloyan (Torlak) kasabasında doğmuştur. Çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ve çocukluk yıllarını burada geçiren Ahmet Şerif Şerefli, pek de sefadan söz edilemeyecek bir hayat yaşamıştır. Doğuştan kamburu ve bir bacağı diğerine göre kısa olan Ahmet Şerif Şerefli, kısa boylu ve zayıf biridir. Bedensel özelliklerinin etkisiyle içe kapanık, utangaç, ürkek, insanlar tarafından incitilmekten kendini esirgeyen bir mizaç geliştirmiştir. Daha çocukluk yıllarında incindiğinde sıkıntılarını insanlarla paylaşmak yerine, içine dönerek kendi kendini onarmaya gayret etmiş, sıkıntılarının yarattığı ruhsal buhranla tek başına mücadele etmeye çalışmıştır. Söz konusu durum yetişkinlik yıllarında, yaşadığı yalnızlığın ve içinde bulunduğu güvensiz sosyal ortamın da etkisiyle giderek artmıştır.

Şerefli, ilkokulu kendi köyünde okumuş, ortaokulu Hususî Türk Rüştiyesinde 1943'te Razgrat'ta tamamlamıştır. Bulgaristan Türklerine öğretmen ve din adamı yetiştiren Şumnu Nüvvap Okulunda, 1922'de açılıp 1948'de komünist rejimce kapatılan, öğrenim görmüş ancak maddi sıkıntılar yüzünden bırakmak zorunda kalmıştır.

Yazarın içinde yetiştiği siyasi ve sosyo-kültürel ortamın son derece değişken ve çalkantılı olduğunu söylemek mümkündür. On üç yaşındayken Alman ordularının geçişini izleyen Şerefli, on yedi yaşına geldiğinde Sovyet ordusunun tanklarının geçişini izlemiş ve savaşın izlerini görerek büyümüştür. Şerefli'nin, ailesinin etkisiyle çocukluk yıllarında oluşan dinî duyguları, din eğitimi veren Nüvvap'ta öğrenim görmüş olmasına rağmen yaşadıklarının etkisiyle gittikçe azalırken Türklük duyguları ise artmıştır. Bunun yanında Ahmet Şerif Şerefli'nin babası Mehmet Şerefli'nin, yazarın karakteri üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Yazarın, Bulgaristan Türklerinin yaşadığı sıkıntılara karşı duyarlılığının ve millî bilincinin oluşmasını sağlayan ilk kişi babasıdır.

Mehmet Şerefli, diğer Türklerle birlikte yaşadıkları Torlak köyünde faşist hükümet döneminde kapatılan Türk okulunun kısa bir süreliğine de olsa tekrar açılmasını sağlamış ve Türk çocuklarının eğitimsiz kalmaması için mücadele etmiştir.

Mehmet Şerefli, komünizmin getirdiği uygulamalara elinden geldiğince direnmiş, tarlasını kooperatifleştirmediği için Razgrat ve Ruse Cezaevlerinde üç ay hapis yatmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin millî bilincinin oluşmasında en büyük katkı babasının olmakla birlikte amcasının oğlu ve kıraat kitaplarında okuduğu şiirler de etkili olmuştur. Bütün bunlar neticesinde Şerefli daha 8-10 yaşlarındayken oyulmuş taş ve çeşmelerin Türk kültüründen izler taşıdığının farkına varacak kadar Türklük bilincine erişmiş, şiirlere ilgisinin ilk kaynağı olan ve şairliğini besleyen türkülere ilgisi de yine çocukluk yıllarında oluşmuştur.

Ahmet Şerif Şerefli, yazma tutkusunu meslek olarak edinmeden önce babasının isteği üzerine Nüvvap'tan sonra Razgrat'ta bir terzinin yanında çırak olarak çalışmaya başlamış ve bu dönemde üç yıllık gece sanat okuluna gitmiştir.

Çarlık rejimi ve faşist hükümet yıllarında yaşadığı ortamda Türklerin maruz kaldığı dışlanmaya son vereceğinin sözlerini veren komünizme inandığı bir dönem olmuşsa da söz konusu dönemde dahi millî bilincini elden bıraktığı söylenemez. Aksine komünizme inanmasındaki en büyük sebep Türk milletine, Türk kültürüne duyduğu sevgidir. Komünist Parti'nin azınlıklara eşit haklar vereceği ve adil bir toplum düzeni oluşturacağı sözlerine kanmış, Türk azınlığın yaşadığı sıkıntılı durumdan kurtulacağını ummuştur. Komünizm propagandasının yoğunluğu ve en azından ilk yıllarda Komünist Parti'nin bu vaatleri destekler nitelikteki eylemleri Şerefli'nin komünizme inanmasını sağlamıştır. Komünizm felsefesini ve ideolojisini anlayabilmek için 1955-1956 eğitim öğretim yılında Gençlik Komsomol Okulunda öğrenim görmüştür. Aldığı bu eğitimle komünizmin Bulgaristan'daki Türk azınlığı olumlu etkileyeceğine olan inancı pekişmiştir.

1953 yılına kadar terzi olarak çalışan Ahmet Şerif Şerefli'nin edebiyatla tanışması, en azından şairliğe ilgi duyması, türkülere küçük yaşlarda duyduğu hayranlıkla başlayıp *Halk Gençliği* gazetesinin 1952 yılında Sofya'da düzenlemiş olduğu bir şiir yarışmasına *Savaşımız Barış Stalin Asrında* isimli şiiriyle katılmasıyla resmiyet kazanmıştır. Bu yarışmada Sabahattin Bayramov birinci, Ahmet Şerif Şerefli ise ikinci olmuştur. Böylece Ahmet Şerif Şerefli, yazın dünyasına ilk adımını atmıştır. Aldığı ikincilik derecesi neticesinde Sofya'ya çağrılmış ve gazeteci olarak çalışmaya başlamıştır. Söz konusu yıllar (1945-1970), Türkçe yayımın henüz serbest olduğu yıllardır ve Ahmet Şerif Şerefli, Sabahattin Bayramov, Recep Küpçü ve birkaç Türk yazarla birlikte gazete, dergi ve halk evi yayınları kanalıyla Türkçe yazmakta, Türkçe kitaplar yayımlamaktadırlar. Türkçeye derin bir sevgiyle bağlı olan Şerefli, Bulgaristan'daki Türk edebiyatının Türkçe eser veren ilk yazarı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gazeteci ve dergici kimliğinin nazım ve nesir eserlerinin üzerindeki etkisi göz ardı edilemeyecek kadar yoğun olan Ahmet Şerif Şerefli, gazete ve dergilerde genellikle edebiyat, sanat ve kültür konularıyla ilgili yazılar yazmıştır. 1953-1960 yılları arasında *Eylülcü Çocuk* gazetesinde daha sonra *Halk Gençliği* gazetesi, *Yeni Hayat* dergisinde ve *Yeni Işık* gazetesinde redaktör ve çevirmen olarak görev yapmıştır.

1957 yılında Ahmet Şerif Şerefli'nin girişimleriyle *Piyoner* isimli yeni bir Türkçe çocuk dergisi yayımlanmaya başlanmış, 4 yıl yayımlanan dergi komünist yöneticilerin talimatıyla kapatılmıştır.

1966'da hem *Yeni Hayat* dergisinde hem *Halk Gençliği* gazetesinde sanat ve edebi eserler sorumlusu olarak çalışan Şerefli, Komünist Parti'ye üye olmadığı için çalıştığı *Yeni Hayat* dergisinde maruz kaldığı dışlamalara dayanamayarak 1966'da dergideki işinden istifa etmiştir. 1969'da *Yeni Işık* gazetesinde redaktör, çevirmen olarak görev yapmış ve bu gazete çalıştığı son gazete olmuştur. Söz konusu gazeteden Bulgarca yazmayı reddettiği için kovulmuş, 1970-1975 döneminde işsiz kalmış ve devlet organlarınca sürekli göz hapsinde tutulmuştur.

Bulgaristan Türk yazarları arasında en kötü muameleyi Ahmet Şerif Şerefli görmüştür. Şerefli, Komünist Parti'nin Komsomol Teşkilatı'na üye olmamakta direnmiş, partinin isteklerini yerine getirmeyerek partizan ve idarecilerin öfkesini üzerine çekmiştir. 1970'ten 1975'e kadarki 5 yıllık süre zarfında Şerefli'nin üzerindeki baskı arttırılmış, sanatçı evde yokken polisler evine gizlice girmiş ve yazdığı yazıların yerini tespit etmiş, evinde aramalar yapmış, posta kutusundaki mektupları açıp okumuş ve kimle görüştüğünü takip etmiştir. Tüm bunların sonucunda Şerefli hakkında kabarık bir suç dosyası oluşturulmuştur.

Şerefli'nin bütün bu ablukayı yaşamasına sebep olan ilk ihbar ise 1969 yılında bir Türk yazardan gelmiştir. Sanatçıyı şikâyet eden soydaşı, Kırcaali'de Türkçe olarak yayımlanan *Yeni Hayat* gazetesinin yazarı Durhan Hasanov (Hatipoğlu)'dur. Hasanov, *Yeni Hayat* gazetesinin 11 Ekim 1969 tarihli 122. sayılı baskısının 3. sayfasında yer alan *Yetişir Artık!* başlıklı yazısında Şerefli'nin, *Üçüncü Adım* isimli şiir kitabında "Bulgaristan'da Türk bayrağı dalgalandırdığı" iddiasıyla sanatçıyı açıkça ihbar etmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, 5 yıl sefalet içinde direnmiş, partinin istediğini yapmamış, Türklüğünden taviz vermemiştir. Bütün bu dışlanma, baskı ve suç dosyası hazırlıkları da Şerefli'yi yıldıramayınca sanatçı 1975 yılında tutuklanarak Sofya Cezaevine gönderilmiş, böylece şairi sindirme çalışmalarının dozu arttırılmıştır.

Sofya Cezaevinin 7. ağır cezalılar koğuşunun 28. hücresine gönderilen Şerefli 82 gün boyunca gaz odasında kalmış, ne olduğunu bilmediği ilaçlar içmeye zorlanmış, aç bırakılmış, Müslüman olduğu bilindiği hâlde domuz eti yemeye zorlanmış, dayak ve hakaretlerle türlü işkencelere maruz bırakılmıştır. 1977'ye kadar süren bu işkence süreci sonunda 39 kiloya kadar düşen Şerefli, haklılığından aldığı güçle hayata tutunmayı başarmış ve "*Komünist köpekler, size teslim olmayacağım!"* cümlesini dilinde dualaştırmış, lânet etmiş ve yaşadıklarına dayanmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, 22 Ocak 1977 yılında Sofya Cezaevinden tahliye edilmiş, tahliyesinden sonra da Şerefli'ye yönelik baskı ve eziyetler son bulmamıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, Bulgaristan'daki 2 milyon Türk azınlığın ortak kaderini paylaşmış ve 6 Şubat 1985 yılında Sofya'nın Krasno Selo Belediyesinde polislerin dayak, mahkûmiyet, işsizlik ve ölüm tehditleriyle Türkçe adını Bulgarca bir adla değiştirmiştir.

1982'de Türkiye'ye göç etmiş olan Bulgaristan Türk yazarlarından Mehmet Çavuş'un *Bulgaristan'da Soykırım* isimli eseri dünya basınında yankı bulunca Bulgar gizli polisi, Şerefli'nin adı değiştirildikten 1 yıl sonra evine gelip yaşadığına ve adını kendi rızasıyla değiştirdiğine dair Şerefli'den imzalı beyanat almıştır. 2 milyon Türk azınlığın varlığını inkâr etmekten çekinmeyen Jivkov yönetimi, zorla imzalattığı beyanatla dünya basının ilgisini dağıtıp olan biteni yalanlamaya çalışmıştır. Gerçeklerin açığa çıkabileceği korkusuyla Şerefli'nin Bulgaristan'a gelen komisyonla görüşmesine izin verilmemiştir.

29 Ekim 1985 tarihinde Şerefli'nin çalıştığı terzi atölyesine saat 08.00'de sivil polisler tarafından baskın yapılmış, atölyede yapılan aramada iğne iplik ve makara gibi olağan şeyler dışında hiçbir şeye rastlanmamış, ardından şairin evine gidilerek arama yapılmış ve bir şey bulunmamasına rağmen Şerefli yeniden tutuklanmıştır. Ancak karakola gidince bu tutuklanmanın kendisiyle ilgili olmadığını başka bir Türk yazarla ilgili olduğunu öğrenmiştir.

Altı ay sonra yeniden tutukevine çağrılan Şerefli, arşivinin ve kitaplarının okunup incelenmesinin ardından oluşturulan son uyarı raporunu dinlemiştir. Bu rapora göre sanatçı eğer yine Türkçe yazarsa bu defa 6 yıla mahkûm edilecek, evi elinden alınacak ve 10 yıl sürgüne gönderilecektir. Bu tehditleri dinledikten ve raporu imzaladıktan sonra Şerefli serbest bırakılmıştır.

1970 yılında Türkçe yasaklanmış olmasına rağmen yine de Şerefli'ye 1977'de cezaevinden çıkarken artık Türkçe yazmayacağına dair bir belge imzalatılmıştır. Daha sonraki yıllarda yaşadığı işsizlik ve açlığa dayanamayan Şerefli, Bulgarca yazmayı denemiştir. Bulgarca yazdığı ilk eseri olan şiir kitabına *Yaban Gülü* adını

vermiş ve eserde siyasetle ilgisi bulunmayan şiirler yer almıştır. *Yaban Gülü*'nü eleştirmesi için Bulgar yazar ve Literaturen Front (Edebiyat Cephesi) gazetesinin başyönetmeni Blagoy Dimitrov'a göndermiş; Dimitrov, Şerefli'nin yazdıklarını beğendiğini söylemiş olsa da basılması için herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Şair, yazma aşkına yenik düşerek yaptığı bu hamleyi boşa gitmemesi için değerlendirmeye çalışmış ve *Yaban Gülü*'nü Filibe'de bulunan Hristo G. Danov yayınevine göndermiştir. Yayınevi eseri beğendiğini belirtmiş ancak bir yıllık planlar hazır olduğu için bir yıl sonra basacaklarını söyleyerek Şerefli'yi oyalamıştır. Geçen süre zarfında Şerefli, eserinin basılmayacağını anlamıştır.

Açlık ve sefalet içinde yaşama tutunmaya çalışan yazar, yazma isteğiyle yanıp tutuşurken 1988 yılında Bulgarca bir şiir kitabı daha yazmıştır. *O Geciken Yolcu Bendim* adını verdiği eserini Varna'daki Georgi Bakalov yayınevine sunmuş, yayınevinin bilirkişi raporunda sanatçının daha önce "yabancı dille" yazdığı belirtilmiş, yazarın Türk adı ve Türkçe sözcüğü anılmamıştır. Bulgarca mensur eserler de yazan Şerefli, *Umut Kötü Bir Akşam Yemeği*, *Akkavak Kulağıma Neler Fısıldadı* ve *Ölü Prenses* (büyük çocuklar için) olmak üzere üç eser yazmıştır. *Akkavak Kulağıma Neler Fısıldadı* isimli eserinde doğa felsefesini anlatmış ve bu eserinin kısaltılmışını Türkiye'de, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın* ismiyle Türkçe olarak yayımlamıştır. Ahmet Şerif Şerefli'nin Bulgarca yazdığı kitapların hiçbiri basılmamış ve 1989'da Türkiye'ye göçünce her şey yayınevlerinde kalmıştır.

Şerefli'ye yönelik aktif olarak 1970 yılında başlayan, 1985 yılında son kez tutukevine gitmesinin ardından 1989 yılında Türkiye'ye göç etmesiyle son bulan sindirme çalışmalarının hepsi başarısız olmuştur. Baskı, tehdit, şantaj ve sefalet dolu oldukça zor bir yaşamdan bezgin düşen yazar, 1989 zorunlu göçünü Bulgaristan'dan kaçış fırsatı olarak görmüştür. Aslında Ahmet Şerif Şerefli ilk göç başvurusunu 1968'de yapmış ancak Bulgar hükümeti tarafından yazar olduğu ve Komünist Parti'nin sırlarını ifşa edebileceği gerekçesiyle başvurusu reddedilmiştir.

Türkiye'ye geldikten sonra 1990-1991 yılları arasında İstanbul'da çıkarılan *Balkanlardan Esinti* dergisinde Sabahattin Bayramov ile birlikte çalışmıştır. 1991-

1995 döneminde Bursa'da *Balkanlarda Türk Kültürü* dergisinin ilk yazı işleri müdürlüğünü yapmış ve yayın hayatına iki yıl devam eden dergi maddi sıkıntılar nedeniyle kapatılmıştır. 1999 yılında TÖMER'in Bursa şubesinde üç ayda bir yayımlanan *Çeviri* dergisinde Bulgarca çeviriler sorumlusu olarak çalışmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli ve Sabahattin Bayramov'un arkadaşlığı derin bir sevgi ve hayranlığın ötesinde kader ve fikir ortaklığına dayanmaktadır. Şair ve gazeteci olmanın yanında aynı zamanda birer dava adamıdırlar. Türk kültürüne uygulanan ambargoya ilk tepki veren Sabahattin Bayramov, sonra Ahmet Şerif Şerefli 'dir. Bu noktada da ortak bir anlayışı ve cesareti paylaşmaktadırlar. Şerefli, düşünen aydın kimlikli, tarihinin ve halk kültürünün kıymetini bilen bir kişiliğe ve bilince sahip olmakla birlikte Türk kimliğine ve Türk geleneklerine karşı duyarlı, tarih şuuru ile harmanlanmış bir millet sevgisine sahiptir. Şerefli, çevresinde olup bitenlere karşı son derece dikkatli ve hassas bir gözlemle içinde yaşadığı toplumun sorunlarına karşı duyarlıdır. Söz konusu durumun pek çok örneğine nazım ve nesir eserlerinde tesadüf etmek mümkündür. Yazar ve gazeteci kimliği ile yaşadıklarını büyük bir titizlikle eserlerine aktarırken özellikle şiirleri, çevresinde yaşananlara karşı ne denli duyarlı olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sadece Türkçe eserleri basılan Ahmet Şerif Şerefli'nin eserleri göz önüne alındığında sanat yolculuğu iki ana döneme ayrılmaktadır: Komünizme inanıp komünizmi desteklediği dönem ve komünizme inanmaktan vazgeçip Türk milliyetçiliğine yöneldiği dönem.

Birinci dönem olarak niteleyebileceğimiz komünizmi desteklediği dönem, 1960'da sanatçının ilk şiir kitabı *Müjde*'yle başlayıp 1969'da Bulgaristan'da basılan son şiir kitabı *Üçüncü Adım*'a kadarki süreci kapsar. Bu dokuz yıllık süre zarfında Şerefli, mensur olarak *Adım Adım Memleket* isimli gezi yazısı ve *Şirin* adlı uzun hikâye; manzum olarak ise *Müjde, Azın Çoğu, Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* ve *Üçüncü Adım* olmak üzere toplam altı eser vermiştir. Şerefli'nin komünizmi desteklediği bu süreçte yazdığı eserlerin muhtevasına bakıldığında slogan ya da marş havasında bir üslupla yoğun bir komünizm propagandası yaptığı görülür.

Bir propaganda aracı dahi olsa *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri* (1965) isimli eserle Türk çocuk edebiyatı gelişmeye başlamıştır. Söz konusu eserde çocuklara öğüt niteliği taşıyan şiirlerin yanında, Türk çocuklarını iyi birer komünizm savunucusu olarak yetiştirmeyi amaç edinen şiirler yer alır.

Bulgaristan'da gezi yazılarından oluşan ilk Türkçe kitap olma özelliği taşıyan *Adım Adım Memleket* isimli gezi yazısı türündeki eserinde Şerefli şiirlerindeki gibi Stalin'e, Dimitrov'a övgüler sunmuş ve insanlığın geleceğinin, kurtuluşunun komünist rejimle mümkün olduğunu ifade etmiştir. Eserde yazar, Bulgaristan'ı yirmi beş yıl boyunca gazeteci kimliğiyle gezdiği sırada oluşan gözlemlerini ve halkın yaşayışını kaleme almıştır. Her ne kadar komünizmi desteklediği dönemde yazdığı bir eser olsa da söz konusu eser Şerefli'nin komünizme inanırken dahi Türklüğünden vazgeçmediğini ve inancının safiyane olduğunu gözler önüne sermektedir. Zira kadim Türk kültürünün geleneklerini her fırsatta büyük bir aşk ile kayıt altına almaya çalışan Şerefli, bu noktada müstakil bir eser vücuda getirme imkânına erişememiş, söz konusu eseri bunun için bir fırsat olarak görmüş, gezileri sırasında şahit olduğu Türk halk kültürü ögelerine yer vererek bu amacını biraz olsun yerine getirmeye çalışmıştır.

Sanatının birinci döneminde kaleme aldığı uzun hikâye türündeki *Şirin* isimli eserinde sanatçı, Türk kadınının kültür ve inançlarını değiştirmeyi amaç edinmiştir. Ahmet Şerif Şerefli'nin Reşat Nuri Güntekin'e ve onun *Çalıkuşu* isimli eserine duyduğu büyük hayranlık *Şirin* isimli eserinde kendini açıkça göstermekte ve iki eserde konu bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Şirin de tıpkı Feride gibi eğitim sevdalısı idealist bir öğretmendir. Her iki eserin kahramanı da cehaletle mücadele etmekte, vatanının en ücra köşelerine eğitimci olarak ulaşabilmek için sıkıntılar çekmekte ve bunlar uğruna bedeller ödemektedir.

Birinci dönem eserlerinde görülen yoğun komünizm etkisi geçiş eseri olan *Üçüncü Adım*'da gittikçe azalmıştır. Eserde yer alan şiirler daha bireysel ve lirik tarzdadır. Yine de söz konusu eser geçiş eseri olduğundan şairin konu bakımından

komünizmi tamamen terk etmediğini sadece perspektif değiştirdiğini ve üslubuna yerleşmiş olan bazı komünist söylemlerin yoğunluğunun azaldığını söylemek mümkündür. 1966 evvelinde kaleme aldığı manzum ve mensur eserlerde komünizm propagandası yapan Şerefli, her ne kadar vazgeçişini ilk kez 1969'da duyurmuş olsa da aslında 1966'da komünizme olan inancını yitirmiştir. Zaten *Üçüncü Adım*'ın içindeki şiirleri de 1966-1969 yılları arasında kaleme almıştır. Söz konusu eserde Şerefli'nin fikirlerindeki değişiklik genel olarak sezilmekle birlikte *Bir Yaprak* isimli bölümde yer alan başlıksız ve ilk mısraı *"Razı ol diyorsun bana, yenil! diyorsun bana"* olan şiirinde Türk azınlığa uygulanan yaptırımlara duyduğu öfke açıkça görülmektedir. Böylece fikir dünyasında birinci dönem kapanmış ve ikinci dönemin kapısı aralanmıştır. Sanat ve fikir noktasındaki bu kavrayış ve dönüşüm, o noktadan sonra kaleme aldığı eserlerinde kendini açıkça göstermektedir. Söz konusu durum Bulgaristan'dan göç ettikten sonra Türkiye'de yayımlanan eserlerinde daha da artmış ve adeta bir iç döküşe dönüşmüştür.

Ahmet Şerif Şerefli, yazın hayatına Türkiye'de devam etmiştir. Şerefli'nin sanatının ikinci dönemi olarak niteleyebileceğimiz 1969 sonrası dönem, 1990 yılında Türkiye'de ilk baskısı yapılan *Türk Doğduk Türk Öldük* ile başlamış ve şairin son eseri *Giderayak* - ölümünden sonra basılmıştır- ile bitmiştir. Bu dönemde altı mensur ve iki manzum eser vermiştir. Manzum eserleri *Çoğun Azı* ve *Vakit Çok Geç*; mensur eserleri anılarından oluşan *Türk Doğduk Türk Öldük, Önce Düşünceler Kelepçelendi, Giderayak*; doğa felsefesini anlattığı *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*; romanı *Sen İstanbul'a Gelme*; araştırma-biyografi çalışması *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* isimli eserleridir.

Sanatının ikinci döneminde kaleme aldığı bütün nesir eserlerinde sanatçı, genel olarak Bulgaristan'da yaşanan kültürel soykırım günlerini işlemiş gazeteci kimliğinin de etkisiyle Bulgaristan Türklerinin yaşadığı sıkıntıları, tutuklanma evresini, Türkçe yayın ve evrelerini, siyasi tarih dönemlerini, uygulanan politikaları ve toplumsal olayları sıralamıştır. Manzum eserlerinde bireysel konulara birinci dönem eserlerine kıyasla daha fazla yer vermiş, bununla beraber komünizme duyduğu öfke ve kırgınlığı dile getirmeye devam etmiştir. Türkiye'deki toplumsal

sorunlara da şiirlerinde yer veren şairin üslubu marş ve slogan havasından uzaklaşarak lirik bir hâl almıştır. Ancak fikirleri değiştikten sonra da üslubunun ana ögesini oluşturan bazı söylem özellikleri tamamen kaybolmamıştır. Örneğin; Türkiye'de yayımlanan *Vakit Çok Geç* isimli eserinde yer alan, Uğur Mumcu için yazdığı *24 Ocak* başlıklı manzumede şair, şiirini davaya daveti çağrıştıran slogan değerinde mısralarla bitirmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, anı türünde *Giderayak, Türk Doğduk Türk Öldük* ve *Önce Düşünceler Kelepçelendi* isimli üç eser kaleme almış ve yaşadıklarını bu eserlerinde ayrıntılı olarak aktarmıştır.

Belgesel-araştırma niteliği taşıyan ve oldukça kapsamlı bir eser olan *Bulgaristan'daki Türkler (1879-1989)* isimli eser, Türk edebiyatında sık rastlanmayan türde bir araştırma eseridir. Şerefli, Bulgaristan siyasi tarihini, Türk dilinin ve Türkçe yayın hayatının geçirdiği süreçleri, Bulgaristan Türklerinden çeşitli isimleri ve yaşadıkları sıkıntıları aktarmıştır. Sanatçı, eserde adı geçen kişilere eğer dâhil oldukları bir mücadele grubu ya da komünist örgüt varsa yaptıkları eylemlerle birlikte yer vermiştir.

Roman türünde *Sen İstanbul'a Gelme* isminde sadece bir eser veren Ahmet Şerif Şerefli, eserini oluştururken kendi yaşantısından beslenmiştir. Söz konusu romanda Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* isimli eserinin etkileri açıkça gözlemlenebilir.

Ahmet Şerif Şerefli roman ve hikâye türündeki eserlerinde kadına bakış açısını ve cinsiyetçiliğe ne denli karşı olduğunu ortaya koyar. Şerefli, *Sen İstanbul'a Gelme* isimli eseriyle komünizm propagandası yaptığı ve "utanç kaynağım" dediği *Şirin* isimli esrinin kendisinde yarattığı vicdan azabını telafi etmeye çalışmıştır. Yazarın, romanda yer alan Hoca Hanım isimli karakteri bu amaçla yarattığını söylemek mümkündür. Şerefli, Türk kimliğinden vazgeçmediği için Belene ölüm kampına ve daha sonra sürgüne gönderilen, Türk kimliği uğruna bedeller ödeyen, geleneğe karşı gelerek evlilik dışı çocuk doğuran ve bunun büyük bir hata olduğunu

anlayıp vicdan azabı çeken Hoca Hanım karakterinin gerçek adını Şirin olarak belirlemiştir. Böylece aynı ismi verdiği ikinci kahramanın vasıtasıyla bir çeşit vicdani rahatlama sağlamaya çalışmıştır. İkisi de öğretmen olan kahramanların arasında bir karşıtlık gözlemlenir: Hikâyedeki Şirin geleneğe karşı geldiği için yüceltilip komünist yöneticiler tarafından kahraman olarak nitelendirilirken romandaki Şirin geleneğe karşı geldiği için acı çekmektedir ve yaptıklarının hata olduğunun farkındadır. Hikâyedeki Şirin Türk gelenekçilerin dışlamasına maruz kalırken romandaki Şirin komünistlerin zulmüne maruz kalmıştır. Özetle Şerefli, vicdani bir muhasebe neticesinde *Şirin* isimli hikâyesinde savunduğu düşüncelerden pişmanlık duymuş ve Hoca Hanım karakterini yaratarak kendini affetmeye çalışmıştır.

Yaşadığı farkındalık süreci nihayetinde Ahmet Şerif Şerefli birinci dönem eserlerinden genel olarak pişmanlık duymuştur. Türkçe yazmış olmak bile sanatçı için başlı başına bir başarı olmasına rağmen yine de yazdıklarının komünist yönetimin tekelinde olduğunu ve gerçekleri yansıtmadığını fark edince acı duymuş, bunun üzerine yayımlandığı dönemde Bulgaristan'da çok ses getiren *Hayat Emelden Daha Güzel Olacak, Dimitrovgrad* ve *Kremikovtsi Senfonisi* şiirlerini "şiir yanılgısı" olarak değerlendirmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli'nin şairliğine şekil olarak bakıldığında, şiirlerinde nazım şekli olarak bir sistemden söz etmek mümkün değilse de bir çaba gözlemlenir. Genelde serbest şiirler kaleme alan şairin, bazı şiirlerinde hece veznini kullandığı da görülür. Şiirlerinde bireysel ve sosyal konuları işleyen şairin ele aldığı temalar çeşitlidir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

a) Bireysel Temalar: Aşk, tabiat sevgisi, anne sevgisi, sanat-edebiyat, cinsellik, yalnızlık, özlem, hayat olgusu, mutluluk-umut, ıstırap- iç sıkıntısı, Allah ve din, yaşlılık ve zaman, ölüm.

b) Sosyal Temalar: Komünizm, vatan-millî şuur, Atatürk, toplumsal meseleler, insana bakış, gelişim-feza, çocuklara öğütler, adaletsizlik/ adalet kavramı.

Bazı şiirlerinde çok sivri olmamak kaydıyla fütürist bir bakış açısı gözlemlenen Şerefli'nin şiiri realiteden beslenmiş; sanatçı yaşadıklarını, gördüklerini ve okuduklarını şiirleştirmiştir. Onun bakış açısına göre şair ne yaşarsa ve ne için yaşarsa mısralarına onu yansıtır ve şiiri değerli kılan da bu gerçekliktir. Eserlerini gerçek acılardan damıtıp oluşturduğu için yazmayı "kötülüğü iyiliğe çevirmek" olarak nitelemiş, yazdığı her eseriyle kendisini yeniden yaratmıştır.

Şair, ömrünün büyük bir kısmını Türk kimliğini muhafazaya adamış ve bu sebeple şiirlerinin çoğunda toplumsal temaları işlemiştir. Her ne kadar konu bakımından yelpazeyi geniş tutmuş olsa da Ahmet Şerif Şerefli için toplumcu-gerçekçi bir şairdir demek yerinde olacaktır. Çünkü Şerefli inandığı değerler uğruna gür sesli şiirler yazmıştır. Bunun yanında onun bireysel temaları da toplumsal meselelerden beslenmiştir. Örneğin; Şerefli'nin yalnızlığı şahsi olmaktan ziyade totaliter rejimin bir sonucudur. Öte yandan şair, toplumcu çizgisini elden bırakmamakla birlikte yaşlılığın da etkisiyle Türkiye'de yayımlanan *Çoğun Azı* ve *Vakit Çok Geç* isimli eserlerinde bireysel temalara daha fazla eğilmiştir.

Komünizmi savunduğu dönemde komünizm propagandası yapan Ahmet Şerif Şerefli, sanatı temelde bilgi vermek üzere bir araç olarak kullanmıştır. Kültür, dil ve din hususlarında acımasızca uygulamalara maruz kalan Bulgaristan Türkleri, Türk isimlerinin ellerinden alınmasına kadar varan bir zulüm süreci geçirmiştir. 1966 öncesi komünizme ve vaatlerine inanmış olsa da Türk kimliğinden asla taviz vermeyen Ahmet Şerif Şerefli'nin duruşu değişmemiştir. Şair, Türkçeye duyduğu bağlılığı nesir ve nazım eserlerinde sık sık dile getirmiştir. Şerefli için Türkçe kimliktir ve şair anadiline duyduğu sevgiyi *Anıtkabir'de Saygı Duruşu* başlıklı manzumesinde yer alan, Türkçeyi anlattığı şu dizelerle açıkça ortaya koymaktadır: *"Çanakkalemizden bizler de geçit vermedik!/Bir bayrak misali kurşun yaralı Deliorman dilim/Atam benim İstiklal madalyamdır!"*. Söz konusu duruma bir başka örnek *Adıma Ve Kişiliğime Dair* başlıklı şirindeki "*Sevgiyle dokunmuş dilim halım, yontum fil dişim/adımın varlığında saklıdır*." mısralarıdır.

Tüm bu durumlar göz önüne alındığında sanatlı bir dil yerine sade bir Türkçe ile eserler vermesi kaçınılmaz olmuştur. Ancak çok yoğun olmamakla birlikte birinci dönem eserlerinde komünizme dair bazı kavramlara ve Bulgarca bir takım sözcüklere rastlanır. Bütün bunların yanında belirtmek gerekir ki İstanbul Türkçesini ölçüt almasına karşın Ahmet Şerif Şerefli'nin eserlerinde ciddi bir imla ve noktalama eksikliğini gözlemlemek mümkündür.

Türk edebiyatı hakkındaki bilgilerini geliştirmeye önem veren Ahmet Şerif Şerefli, dünya edebiyatını öğrenmeye de son derece heveslidir. Şair, Yunan mitolojisine özel bir alaka göstermiş, *Tanrıça Temida* ve *Aristonun Meyhanesi* başlıklı şiirlerini de bu ilginin sonucunda isimlendirmiştir. Yaşadığı ortam ve Türklere uygulanan politikalar sebebiyle Şerefli Türk edebiyatını takip etmekte zorlanmış, sadece sosyalist sanatçıların eserlerine izin verildiğinden Sabahattin Ali, Nazım Hikmet ve Aziz Nesin'in eserlerini takip edebilmiştir. Aziz Nesin ile mektuplaşmak suretiyle diyaloğa geçmiş, bu durum komünist rejim baskısıyla engellenene kadar devam etmiştir. Ancak Ahmet Şerif Şerefli tutuklanınca Aziz Nesin, Şerefli'ye mektup yazmaktan ve Türkiye'den kitaplar göndermekten vazgeçmiş, Nesin'in, Şerefli'nin tekrar tutuklanmasına sebebiyet vermek istemediğini Şerefli daha sonra öğrenmiştir.

Ahmet Şerif Şerefli, Nazım Hikmet'e büyük bir hayranlık duymakta ve Hikmet'i hocası olarak görmektedir. Bu hayranlığın etkisiyle zaman zaman Nazım Hikmet'i taklit etmiş ve bazı şiirlerinde Nazım Hikmet'in kaleme almış olduğu bazı mısraların büyük oranda benzerlerine yer vermiştir. Bu durumun en yoğun gözlemlenebildiği *Son Pişmanlık* ve *Kara Keder* başlıklı şiirlerin adını zikretmek yerinde olacaktır. Ayrıca şair, Bulgaristan Türk yazarlarından Sabahattin Bayramov'a da hayranlık beslemektedir. Bu hayranlıkta Nazım Hikmet'in, Bayramov ve Şerefli ile Sofya'da yaptığı görüşmede Sabahattin Bayramov 'un şiirlerini beğenmesi de etkili olmuştur.

Ahmet Şerif Şerefli'nin *Bu Dünyadan Kışlalı Da Geçti* isimli şiirinde, Vâlâ Nurettin'in *Bu Dünyadan Nazım Geçti* isimli anı türünde kaleme almış olduğu eserin

isminden etkilenmiştir. Nihayetinde Şerefli, etkilendiği yazar ve şairlerin eserlerinden şiirlerini çeşitli noktalarda beslemekten geri durmamıştır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin üslubu için "özgün" sıfatını kullanmak pek güçtür ve şair, üslup bakımından Nazım Hikmet'ten yoğun olarak etkilenmiştir. Şerefli'nin birçok şiirinde biçim ve özellikle üslup bakımından Hikmet'in etkisi aşikârdır.

Ahmet Şerif Şerefli'nin hemen her eserinde konu ve sözcük bakımından tekrarlar gözlemlenir. Hem nesir hem de nazım eserlerinin muhtelif yerlerinde Bulgaristan Türklerini tanımlamak için en çarpıcı ve sık kullandığı ifade kuşkusuz "kılıç artığı" ifadesidir. Söz konusu adlandırmanın içinde barındırmış olduğu anlamlara acı bir hissiyatla Osmanlı ve Türk tarihi eşlik etmektedir. Bu ifadeyle ölümlerden arta kalan acıları kuvvetle düşündüren yazar, söz konusu ifadeyi adeta bir slogan gibi kalemine yerleştirmiştir. "Kılıç artığı" ifadesi Bulgaristan Türklerinin sıfatıdır ve şair bu ifadeyi bazen şekil değiştirerek "kılıç kaçkını" şeklinde de kullanmıştır.

Şerefli'nin eserlerinde dikkati çeken bir diğer söz öbeği "kızıl faşist" ifadesidir. Yan yana anılmaya ideolojik temelde uygun olmayan bu iki sözcük, Bulgaristan Türkleri için acı bir tezat ve normallik barındırmaktadır. Söz konusu elim olayların yansıması olan ve uyumsuzluğu şüphe götürmeyen "kızıl faşist" ifadesi, yazar tarafından "kanlı" ve "yamyam" olarak değerlendirilmiştir.

Totaliter rejim döneminde Bulgaristan Türk azınlığın şovenizmin kurbanı olduğunun bilincinde olan Şerefli, milliyetçilik anlayışının sınırlarını belirlerken bu durumu özellikle göz önüne almış ve Atatürk milliyetçiliğini benimsemiştir.

Ahmet Şerif Şerefli için yazmak, özellikle şiir yazmak, bir tutkudur. Hayattaki yerini yazdıklarıyla bulan Ahmet Şerif Şerefli'yi edebiyata yönelten sebepler arasında; duygusallığı, içine kapanıklığı, millî duyguları ve mağdur edilmişliği sayılabilir.

İlk şiir denemelerini terzi atölyesinde dikiş makinesinin üstünde yapan, kaleme aldığı ilk şiiriyle Tanrılaştırdığı Stalin'i kutsayan ve böylece yazın dünyasına resmen adım atan Şerefli; yaşadığı ötekileştirilmeyle aidiyet arayışına girmiş, ezilen bütün Türklerle birlik olma arzusunu şiirlerine yansıtmaya çalışmış ve elinden gelen en iyi şey yazmak olduğundan bunu Türk azınlığına bir hizmet olarak değerlendirmiştir.

Şerefli, yaşadığı toplumun sorunlarına titizlikle eğilmiş, baskı altında olduğu süreçte bireysel ve lirik konulara yönelmiş, komünizmin etkisinde kaldığı dönemlerde dillere pelesenk olabilecek gür sesli dava şiirleri yazmış, Türkçe sevdasından ödün vermek zorunda bırakıldığı zamanlarda bile sanatçılığından ödün vermemek adına Bulgarca eserler kaleme almış ve sanatının iki döneminde de Nazım Hikmet'in etkisinde kalmıştır.

Ahmet Şerif Şerefli, tüm nesir eserlerini kaleme aldığı anı türündeki üç eserinde anlattıkları çevresinde vücuda getirmiştir. Denilebilir ki iki gezi kitabı ve hikâye türünde kaleme almış olduğu bir eseri hariç, diğer nesir eserlerinde aynı tema üzerinde ısrarla durmuştur. Söz konusu tema komünist rejimin Bulgaristan Türklerine uyguladığı mezalimden başkası değildir.

KAYNAKÇA

1.Ahmet Şerif Şerefli'nin İncelenen Eserleri

Şerifof, Ahmet, *Müjde*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1960.

Şerifof, Ahmet, *Azın Çoğu*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1963.

Şerifof, Ahmet, *Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri*, Narodna Prosveta Yayınları Sofya 1965.

Şerifof, Ahmet, *Şirin*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1966.

Şerifof, Ahmet, *Adım Adım Memleket*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1967.

Şerifof, Ahmet Şerif, *Üçüncü Adım*, Narodna Prosveta Yayınları, Sofya 1969.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın*, Balkanlarda Türk Kültürü Yayınları, Bursa 1994.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Çoğun Azı*, Omay Yayınları, İstanbul Mart 1998.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Vakit Çok Geç*, Tuna Yayınları, Bursa Şubat 2001.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Önce Düşünceler Kelepçelendi*, Ayışığı Kitapları İstanbul 2001.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Türk Doğduk Türk Öldük*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Bulgaristan'daki Türkler*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Sen İstanbul'a Gelme*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Bursa 2003.

Şerefli, Ahmet Şerif, *Giderayak*, Goren Dunav Vakfı Yayınları, Ruse 2006.

2. Diğer Kaynaklar

2.1. Kitaplar

Aktaş, Şerif, Edebiyatta Üslup ve Problemleri, Akçağ Yayınları, Ankara, 1986.

Balkan Türkoloji Tarihçesi ve Balkan Türkologları, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:3382, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları: 367, Genel Yayın Dizisi:15, Ankara, 2012.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 8. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

Eroğlu, Hamza, (1987) "Milletlerarası Hukuk Açısında Bulgaristan'daki Türk Azınlığın Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler Kitabı*, 7 Haziran 1985, 2. Baskı, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayınları, VII. Dizi - Sa. 871, TTK Basımevi, Ankara.

Gökdağ, Bilgehan A.– Karatay, Osman, Baklanlar El Kitabı, Cilt 1, Akçağ Yayınları, Ankara 2013.

Hafız, Nimetullah, *Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul 1984,C.I-II, 1987,C.III.

Hikmet, Nazım, *Bütün Şiirleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017.

Hikmet, Nazım, *Ne Güzel Şey Hatırlamak Seni*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2012.

Kaplan, Mehmet, Hikâye Tahlilleri, 10. Baskı, Dergâh Yayınları, Ankara 2004.

Kocakaplan, İsa, Açıklamalı Edebî Sanatlar, 3. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.

Komisyon*, Tarihte Türk Bulgar İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1976.

Korkud, Refik, *Bulgar Yönetimi ve Tarihi Yalan*, Türkiye Fikir Ajansı, Ankara 1986.

Siyavuşgil, Sabri Esat, "Türk Halk Şiirinde Tabiat", *Türk Edebiyatında Tabiat,* Haz: Prof. Dr. Şükrü Elçin, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1993.

Şimşir, Bilal Niyazi, (1986), *Bulgaristan Türkleri (1878 - 1985)*, I. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul.

Şimşir, Bilal Niyazi, (1987) "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı Bildiriler Kitabı 7 Haziran 1985,* 2. Baskı, Atatürk Kültür ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi - Sayı 871, T. T. K. Basımevi, Ankara.

Taslaman, Caner, *Evrim Teorisi Felsefe ve Tanrı*, 20.Baskı, İstanbul Yayınevi, İstanbul 2016.

Tekin, Mehmet *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1989.

2.2. Süreli Yayınlarda Yayımlanmış Yazılar ve Makaleler

Akarsu, Ferdi, "Biyo-Kültürel açıdan Turna Araştırması", *Doğa Derneği Dergisi*, Ankara Ağustos 2013.

Akgünbalkan, Atıf, Türklerde Çocuk Şiirinde Milliyet Kavramı ve Diğer Milletlere Bakış (Bulgaristan-Batı Trakya Örneği*), XI. Uluslararası Dil – Yazın – Deyiş Bilim Sempozyumu (Gönüllülük ve Hoşgörü)*, 13 – 14 Ekim 2011, 1. Cilt.

Alpat, Fatma Engin, "XX. Yüzyıl ve XXI. Yüzyıl Başında Kadın Moda Tasarımında Nostalji Anlayışı", *Sanat Dergisi*, S: 17.

Atak, Hasan - Taştan, Nuray, "Romantik İlişkiler ve Aşk", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, S. 4, Yıl: 2012.

Buttanrı, Müzeyyen, "Bulgaristan Türk Edebiyatı", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergis*i, Cilt:6, Sayı:2, Aralık 2005.

Cihan, Mustafa, "Spinoza'nın İnsana Bakışı", *"The Ethics" , The Cheif Works of Benedict de Spinoza, Transby. R.H.M.Elwes, Dover Puplication,* New York, Vol. II,1955,Part I, Def. III.

Çakmakcı, Selami, ""Süleymaniye Kürsüsünde" ve "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" Adlı Şiirler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Okuma Denemesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, Cilt: 23, Sayı: 1, Sayfa: 51-60, Elazığ 2013.

Çınar Sanem - Kırca Simay, "Türk Kültüründe Bahçeyi Algılamak", *Journal of the Faculty of Forestry, İstanbul University*, 2010, 60 (2): 59-68.

Göher Vural, Feyzan "Türk Kültürünün Aynası: Türküler", *e-Journal of New World Sciences Academy 2011*, Sayı: 6, Numara: 3, Makale Numarası: D0068, Selçuk Üniversitesi.

Gülsün, Murat – Ak, Mehmet - Bozkurt, Ali, "Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik", *Psıkıyatrıde Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches In Psychıatry*, 2009; 1:68-79.

Gürses, İbrahim, Kılavuz, M. Âkif, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişimin Önemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 20, Sayı: 2, 2011.

Güvenç, Ahmet Özgür, "Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 41, Erzurum 2009.

Hazan, Cindy – Shaver, Philip R. - çev: Ali Dönmez, "Bağlanma (Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve)", *Psychological Inquiry,* 1994, , Cilt: 5, No 1.

İnalcık, Halil, "Balkanlar ve Türkler", *Bal-Tam Türklük Bilgisi 3*, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi, Prizren Eylül 2005.

Kurt, Gökhan – Beyaztaş, Fatma Yücel – Erkol, Zerrin, "Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti", *Adli Tıp Dergisi / Turkish Journal of Forensic Medicine*, Cilt:24, Sayı / No:2.

Özlem, Kader, "Bulgaristan Türklerinin Tarihsel Süreç İçerisinde Dönüşümü, AB Üyelik Süreci ve Türk Azınlığa Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research)*, Cilt: 1/2, Kış 2008.

Parer, M. Özlem, *Rus Edebiyatında Fütürizm Futurısm In Russıan Lıterature*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 42,1-2 (2002) 43-65.

Sadıkov, Ramin, "Şubat Devriminden Sonra Rusya'da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimi'ne Giden Yol", *Azerbeycan Muallimler Enstitüsü Sheki Shubesi, Tarih Bölümü*, s,109-111.

St., Çilingirov, "Turski poslovitsi, pogovorki i harakterni izrazi (Türk Atasözleri, Deyimleri ve Kalıp İfadeler)", Bulletin du Musee National d'etnographine de la Sofia, II-eme anne (1922), 157-171;III-eme anne (1923),59-65;XII-eme anne(1936).

St., Mladenov, "Ein Beitrag zum türkishen Sprich-VVörterschatz", ZDMG, LXVIII, 1914.

Tanhan, Fuat, "Ölüm Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinde Ölüm Kaygısı Ve Psikolojik İyi Olmaya Etkisi", *Yüzüncü Yıl Üni. Eğitim Fakültesi Dergisi (YYU Journal Of Education Faculty)*, 2013, Cilt:X, Sayı:I, 184-200.

Tansel, Fevziye, "Mustafa Kemal Hakkında Düşürülen Tarih'ler ve Bunların Edebî, Tarihî Değeri", *Belleten*, C.XLV/2, Sayı 180, Ankara Ekim 1981.

Tanyıldız, Ahmet, "Sevgilide Güzellik Unsuru Olarak Saç", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: 4/2 Kış 2009.

Timurtaş, Faruk Kadri, "Atatürk İçin Şiirler", *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 37-48, Ankara 1965-1966.

Topakkaya, Arslan, "Aristoteles'te Adalet Kavramı", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), Cilt: 2/6, Kış 2009.

Tunç, Hasan, Türkoğlu, Kamile "Doğu Bloku'nun Yıkılması Sonrasında (Post-Komünist) Devletlerde Anayasa Yapım Yöntemleri", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XI,* Sa.1-2, Yıl 2007.

Turan, Muzaffer, "Balkanlarda Bin Yıllık Türk Kültürü", *Tarih Boyunca Balkanlardan Kafkaslara Türk Dünyası Semineri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul 1996.

Yaşar, M. Ruhat, "Yalnızlık", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science*, Cilt: 17, Sayı: 1 Sayfa: 237-260, ELAZIĞ-2007.

Yenisoy, Hayriye S., "Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kültür Tarihinden Sayfalar*", Yeni Türkiye*, Yıl 3, Sayı 16, Ankara Temmuz-Ağustos 1997.

Yılmaz Börklü, Meşkure, "Tarihsel Seyri İçinde Bulgaristan Türklerinin Durumu ve Türkiye'nin Bölge Türklerine Yönelik Politikaları", *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi,* Bilig 10, Yaz 1999.

2.3. Sözlükler

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, 14. Basım, İstanbul Ekim 2005, s. 172.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara TDK, 1965, cilt 2.

2.4. Basılmamış Tezler

Bilen, Jale, *Anne-Baba Kabul-Reddinin Psikolojik Uyum Üzerindeki Etkisinin Kimlik Duygusu Açısından İncelenmesi*, (Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2013.

Özgen, Mehmet Kasım, *Farabi'nin Mutluluk Anlayışı*, (Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Kayseri 2005.

Kalaoğlu Öztürk, Zehra, *Yaşlı Bireylerde Ölüm Kaygısı,* (Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi), Adana 2010.

Saltık, Eylem, *Atatürk Dönemi (1923-1938) Türk Şiirinde "Anadolu"*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Basılmamış Doktora Tezi)

Tükenmez, Hande, *Resimli Hikâye Dergisi Üzerine Bir İnceleme*, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017.

Vatansever, Erhan, *Osmanlı İdaresinden Sonra Bulgaristan Türklerinin Sosyo-Kültürel Hayatı*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2008.

Yılmaz, Rüştü, *Jivkov Döneminde Bulgaristan Türkleri Ve Türkiye'ye Göç Olayı (Türk Basınına Göre)*, (T.C. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2008.

2.5. Elektronik Ortamda Bulunanlar

ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1.../bulgaristanturklerininedebiyati.pdf, (Erişim: 03.05.2016)

http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11402,ahmetserifovpdf.pdf?0 (16.12.2017)

Erdoğan, L. Tufan, "Türkiye'nin "Nükleer Rönesans"ı", http://www.jmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=688#.WU4xbevyjDc, s. 1-3. (Erişim: 18.05.2017)

http://www.emulateme.com/history/bulgahist.htm. (Erişim: 08.02.2016)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=%C3%B6n%20deyi%C5%9F&guid=TDK.GTS. 52e05392de6ad3.50180335. (Erişim: 16.12.2017)

http://www.derindusunce.org/img/derin_zaman.pdf, e-kitap. (Erişim: 11.12.2017)

http://www.haskovo-bulgaria.com/tr/page_49_45.html. (Erişim: 18.12.2017).

Köksal Alver, "Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken", (http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423867456.pdf). (Erişim: 09.12.2017).

Şahin, Kürşat Şamil "Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinde Gurbet Algısı", Dergi Park (http://tplondon.com/books/9781910781395/978191078139511.pdf). (Erişim: 15.12.2017).

http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/TA%C5%9EDELEN-Vefa-B%C4%B0R-G%C3%9CZELL%C4%B0K-VE-SEVG%C4%B0-FELSEFES%C4%B0-PLATON%E2%80%99UN-%C5%9E%C3%96LEN-D%C4%B0YALO%C4%9EU-%C4%B0LE-FUZ%C3%9BL%C3%8E%E2%80%99N%C4%B0N-LEYL%C3%82-VE-MECNUN-MESNEV%C3%8ES%C4%B0N%C4%B0N-KAR%C5%9EILA%C5%9ETIRILMASI.pdf, (Erişim: 17.12.2017)

Nuroğlu, Can, Tanrı'nın Son Vahyi İncil'in Vahiy Bölümü Üzerine Bir Yorum, Kutsal Yazılar Serisi E-Kitap Hristiyan Kitaplar. (Erişim: 110.10.2017).

http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c01/c010001.pdf . (18.08.2016)

Türk Dil Kurumu,
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=%C3%87EVRE. (Erişim: 12.08.2016).

Veysal, Çetin, *Cinsellik, Sevgi ve Aşkın Diyalektiği*, s. 53,
http://www.flsfdergisi.com/sayi9/49-76.pdf.

Yardımcı, Mehmet, "Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Sayılar", http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/yardimci.pdf (Erişim: 11.02.2016).

DİZİN

A. Şerefli, 2
A. Şerifov, 10
Abdülhak Hâmid Tarhan, 312
Adım Adım Memleket, 2, 121, 122, 123, 124, 393, 401
Afrika, 191, 192, 342
Ahmet Cebeci, 178, 179
Ahmet Emin Atasoy, 224
Ahmet Şerif, I, II, III, IV, V, VI, 2, 11, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 41, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 58, 59, 65, 66, 67, 68, 74, 75, 94, 102, 105, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131,132, 164, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 222, 223, 224, 225, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 239, 241, 242, 244, 246, 247, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 265, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 279, 282, 283, 286, 288, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 302, 304, 305, 308, 309, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 342, 343, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 380, 383, 385, 386, 388, 392, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402
Ahmet Şerif Şerefli, I, II, III, IV, V, VI, 2, 11, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 41, 44, 47, 48, 49, 51, 52, 58, 59, 65, 66, 67, 74, 75, 94, 102, 105, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 164, 177, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 194, 195, 197, 200, 201, 203, 206, 207, 211, 216, 224, 233, 235, 241, 242, 251, 256, 258, 262, 267, 273, 274, 279, 282, 286, 293, 298, 299, 300, 304, 305, 311, 315, 316, 317, 318, 319, 324, 325, 330, 334, 336, 337, 339, 342, 343, 346, 348, 352, 353, 357, 358, 364, 365, 366, 371, 373, 376, 380, 383, 386, 388, 392, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401
Ahmet Şerifof, 65, 116, 117, 121, 123, 256, 339
Ahmet Şerifov, 11
Ahmet Talat Onay, 346
Anadolu, 1, 3, 4, 5, 7, 114, 127, 204, 208, 209, 226, 233, 234, 235, 237, 238, 239, 245, 322, 324, 352, 363, 368, 370
Ankara, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 132, 205, 208, 232, 246, 323, 324, 333, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408
Atatürk, 18, 125, 205, 255, 256, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 359, 396, 402, 403, 406
Atilla, 3
Avarlar, 4
Avrupa, 3, 14, 269
Avrupa Hun İmparatorluğu, 3
Azın Çoğu, 116, 185, 186, 191, 192, 193, 194, 199, 200, 201, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 230, 231, 238, 239, 242, 243, 248, 249, 253, 256, 257, 258, 260, 264, 278, 279, 285, 286, 294, 295, 313, 314, 330, 376, 378, 401
Balkan coğrafyası, 3
Balkan Coğrafyası, 3
Balkan Dağları, 5
Balkan devleti, 8
Balkan macerası, 4
Balkan milletleri, 6
Balkan Savaşı, 7, 9, 360
Balkan Savaşları, 6, 10
Balkanlar, 3, 4, 9, 337, 359, 405
BALKANLAR, 3
Balkanlara, I, IV, 3, 233
Balkanların, 4, 359
Başbakan Özal, 17
Batı, 3, 6, 358
Belene, 129, 181

Berlin Antlaşması, 5
Bir Yaprak, 118
Bizans, 4
Bizans imparatoru, 4
Blaga Dimitrova, 18, 52
Bobovdol, 181
Boğaziçi, 347
Bu İlk Sevda Olmasın, 186
Bulgar, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 52, 123, 127, 178, 318, 324, 335, 403
Bulgar kilisesi, 6
Bulgar yönetimi, 6
Bulgarca, 13, 51, 121
Bulgarcaya, 18
Bulgaristan, I, III, IV, 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35, 51, 52, 112, 113, 114, 116, 124, 126, 127, 128, 129, 177, 178, 179, 180, 181, 233, 239, 244, 259, 262, 269, 280, 293, 314, 316, 317, 318, 319, 324, 325, 330, 332, 333, 334, 347, 348, 350, 353, 355, 356, 357, 359, 360, 361, 362, 366, 386, 388, 394, 395, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 407, 408
Bulgaristan Müslümanları Teşkilat Nizamnamesi, 7
Bulgaristan Prensliği, 6
Bulgaristan Türk azınlığı, 6
Bulgaristan Türk edebiyatı, III, 11, 116
Bulgaristan Türkleri, 1, 5, 6, 8, 9, 10, 17, 18
Bulgaristan Türkleri edebiyatı, 8
Bulgaristan'da, 2, 10, 12, 17, 18, 121, 179, 180, 393, 402, 403
Bulgaristan'da Türk varlığı, 10
Bulgaristan'daki Türk edebiyatı, 2
Bulgarlar, 1, 4, 5, 6, 8, 13, 15, 16, 17
Bursa, 22, 31, 35, 93, 94, 130, 228, 235, 357, 392, 401, 402
Cahit Sıtkı, 273, 300
Cervantes, 268
Cumhuriyet, 255, 256, 328, 353
Çalıkuşu, 395
Çanakkale, 4, 361
Çanakkale Boğazını, 4
Çanakkale savaşı, 362
Çarlık dönemi, 10
Çiftçi Partisi, 12
Çingene, 15
Çingeneler, 15
Çoğun Azı, 118, 119, 120, 185, 186, 187, 188, 192, 196, 200, 213, 215, 225, 235, 252, 256, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 278, 279, 282, 283, 284, 288, 298, 300, 302, 303, 304, 305, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 325, 326, 327, 328, 331, 344, 345, 347, 348,349, 350, 351, 352, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 367, 373, 374, 397, 401
Deliorman, 19, 118, 130, 279, 305, 347, 351, 361, 386, 397
Dimitrovgrad, 188, 201, 334, 335
Divan şiiri, 312
Dobruca, 7, 244
Doğu Roma, 3
Doğu Roma İmparatorluğu, 3
Doğu Rumeli, 5
Don Kişot, 268
Dümensiz Sal, 119, 302
Dünya Bir İskele, 117, 186
Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri, 2, 117, 184, 185, 186, 187, 188, 195, 200, 201, 246, 249, 250, 330, 340, 354, 380, 381, 382, 393, 401
Edirne, 4, 16
Edonlar, 3
Edyatırlı Eminecik, 117, 118, 186
Ege Denizinde, 6
Ekim Devrimi, 341, 342, 405
Eminecik, 118, 186
Emperyalizm, 187, 201
Eylülcü Çocuk, 388
Farsça, 356
Faruk Kadri Timurtaş, 323, 324
Fazıl Hüsnü Dağlarca, 349
Fener Rum kilisesi, 6
Filibe, 4, 7
Fransız ihtilali, 6
Gelibolu, 4
Georgi Dimitrov, 332, 334
Giderayak, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 44, 47, 48, 49, 51, 58, 59, 65, 66, 67, 74, 75, 105, 109, 110, 114, 122, 130, 131, 132, 164, 242, 251, 299, 304, 318, 325, 337, 342, 343, 346, 358, 395, 402

Gotlar, 4
Güney Dobruca, 6
Halk edebiyatı, 246
Halk Gençliği, 26, 388
Hasan Şerefli, V, VI, 128
Hayrabolu, 7
Hıristiyan, 7
Hun akınları, 3
Hunlar, 3, 4
I. Dünya Savaşı, 7
I.Murad, 4
II. Dünya savaşı, 13
II. Dünya Savaşı, 13
II. Meşrutiyet, 6
İbrahim Tatarlı, 10
İkinci Dünya Savaşı, 9
İKÖ, 1
İlirler, 3
İstanbul, 3, 6, 7, 10, 31, 113, 121, 130, 196, 214, 224, 339, 347, 360, 365, 391, 395, 398, 401, 402, 403, 407
İstanbul Barış Antlaşması, 7
İzzeddin Keykavus, 4
Jivkov, III, 1, 17, 92, 286, 333, 345, 408
Jivkov'u, 1
Jivkov'un, 1
Karaağaç, 16
Karadeniz, 4, 116, 242, 243
Karadeniz'in, 4, 116, 243
Karagözler, 7
Kıbrıs Harekâtı, 181
kılıç artığı, 127, 180, 365
Kıpçak, 4
Kırcaali, 7
kızıl faşist, 361, 399
Kızıl faşizm, 1, 277
Kızıl Ordu, 342
KKTC, 1, 17
Komünist, 1, 117, 181, 233, 269, 280, 329, 332, 359, 366, 378, 406
Komünist dönem, 1
komünizm, 116, 122, 194, 264, 280, 293, 329, 330, 331, 334, 336, 338, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 350, 351, 353, 355, 356, 361, 376, 377, 392, 393, 396, 397
Komünizm, 123, 129, 187, 194, 201, 293, 329, 331, 336, 343
Kremikovtsi Senfonisi, 117, 239, 377
Kumanlar, 4
Kuzey Dobruca, 4
Latince, 214, 329
Lozan Antlaşması, 13
M. Fuad Köprülü, 346
Marksizm, 333, 334
Mehmet Çavuş, 10
Mehmet Çavuşef, 117
Meriç, 6
Metin Emiroğlu, 17
Minyatür Şiirler, 117, 186, 247, 260
Misafir Gelirsen, 118
Moğol, 4
Moğollar, 4
Musa, 254, 255, 320
Mustafa Kemal Atatürk, 119, 322, 325
Müjde, 2, 10, 65, 116, 184, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 193, 194, 198, 199, 200, 201, 207, 209, 217, 218, 231, 239, 240, 277, 280, 281, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 339, 340, 376, 401
Müslüman, 1, 4, 5, 7, 16, 123, 296, 361
Müslüman Bulgarlar, 1
Müslüman Türkler, 5
Müslüman Türklerin, 4
N. Hafız, 10
Naim Süleymanoğlu, 18
Naldöken, 7
Nasırlı Eller, 117, 186
Nasreddin Hoca, 9
NATO, 1, 18
Nazım Hikmet, 132, 197, 201, 202, 269, 305, 306, 310, 338, 339, 364, 398, 399
Neuilly Antlaşması, 12
Neuilly Barış Antlaşması, 7
Nimetullah Hafız, 10
Niyazi Hüseyinof, 117
Nüvvap, 178, 386
Orta Asya, 3, 368
Osman Bey, 125
Osman Kılıç, 178
Osmanlı, 4, 5, 6, 125, 127, 180, 181, 233, 316, 322, 352, 357, 359, 360, 361, 399
Osmanlı Beyliği, 4
Osmanlı devleti, 6
Osmanlı Devleti, 6
Osmanlı döneminde, 5
Osmanlı İmparatorluğu, 5

Osmanlı yönetimi, 5, 6
Osmanlılar, 4
Osmanlıların, 4
OSMANLININ, 4
Osmanlı-Rus savaşı, 5
Ölümün Adı Erozyon, 119
Önce Düşünceler Kelepçelendi, 128, 130, 395, 401
Pantürkist, 181
Peçenekler, 4
Pelagonyalılar, 4
Plevne, 8
Pomaklar, 1
Pomakların, 15
Razgrat, 251, 386
Recep Küpçü, 35
Recep Kürkçüef, 117
Reşat Nuri Güntekin, 395
Rıza Mollov, 9
Romalılar, 4
Romanya, 6, 7, 269
Rositsa, 181
Rumeli, 1, 5, 6, 8, 129
Rumeli Türk edebiyatı, 8
Rus yetkililer, 5
Rusçuk, 7
Ruslar, 7
Rusya, 6, 329, 342, 405
Sabahattin Bayramof, 117
Sabahattin Bayramov, III, 388, 392, 398
Sarı Saltuk Baba, 4
Selçuk Sultanı, 4
Selçuklu, 4
Silistre, 7
Slav, 235, 353
Slavlar, 4
Sofya, III, 1, 7, 9, 17, 26, 65, 68, 116, 117, 124, 127, 128, 129, 130, 262, 267, 268, 342, 346, 360, 388, 398, 401
Sofya Büyükelçimiz, 1
Sovyet, 11, 269, 333, 335
Sovyet modeli, 11
Sovyetler Birliği, 14
Stalin, 324, 393
Süleymaniye'de Secde, 120, 364, 365
Şemseddin Sami, 346
Şirin, 257, 366, 401
Şumnu, 7, 386
Tanrıça Temida, 120, 383, 384, 398
Tanrıdağı, 7
Tırnova, 8
Torlak, 19, 130, 318, 386
Traklar, 3
Trakya, VI, 3, 6
Tuna, 3, 5, 94, 127, 235, 279, 347, 401
Tuna toprakları, 3
Tuna vilayeti, 5
Tuna Vilayeti, 127
Türk, I, III, IV, VI, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 31, 35, 51, 52, 102, 112, 113, 114, 116, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 164, 178, 179, 180, 183, 202, 205, 208, 210, 213, 214, 218, 224, 227, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 241, 242, 245, 251, 254, 256, 267, 273, 277, 278, 280, 281, 288, 293, 300, 307, 308, 310, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 319, 322, 324, 326, 330, 333, 335, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 353, 357, 358, 359, 360, 361, 363, 366, 368, 383, 388, 392, 393, 395, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 410
Türk basını, 1, 17
Türk Doğduk Türk Öldük, 11, 19, 125, 126, 128, 131, 132, 395, 401
Türk edebiyatı, 8, 241
Türk göçü, 1
Türk gruplar, 4
Türk grupları, 4
Türk halkı, 1, 123
Türk hükümeti, 14, 15
Türk ırkı, 3, 335
Türk şiiri, 312
Türk toplulukları, 3
Türk-Bulgar ilişkileri, 14
Türkçe, III, 2, 8, 11, 13, 112, 116, 354, 356, 357, 360, 366, 388, 393, 394, 395, 397, 398
Türkçe radyo yayınları, 11
Türkçeye, III, 2, 121, 237, 357, 366, 388, 397
Türkiye, V, XII, 1, 2, 5, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 119, 126, 127, 130, 132, 179, 180, 185, 208, 213, 232, 241, 273, 279, 280, 300, 312, 316, 317, 323, 324,

325, 327, 330, 331, 333, 338, 342, 347, 353, 356, 362, 365, 367, 369, 370, 371, 397, 398, 403, 407, 408, 409
Türkiye Türkleri, V, 347
Türkiye'deki, 1, 120, 347
Türkiye'ye, 2, 6, 13, 14, 15, 18, 280, 356
Türkiye-Bulgaristan, 15
Türkler, 1, 3, 4, 5, 6, 13, 16, 17, 35, 51, 52, 125, 127, 177, 178, 179, 180, 181, 236, 239, 324, 348, 395, 401, 405
Türkler 'de Doğa Sevgisi, 125
Türklere, 1, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 16, 17, 52, 92, 127, 181, 346, 398
Türkleri, IV, 1, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 52, 179, 180, 204, 237, 239, 259, 318, 333, 348, 353, 361, 362, 386, 397, 399, 403, 408
Türklerin, I, IV, 1, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13, 15, 16, 18, 52, 125, 127, 177, 179, 180, 233, 324, 348, 362
TÜRKLERİN, 3
Türklük, 4, 124, 205, 233, 234, 361, 405
Türkmen, 4
Türk-Rus Savaşı, 8
Üçüncü Adım, 2, 10, 118, 185, 186, 187, 190, 197, 198, 200, 201, 208, 213, 222, 223, 229, 232, 235, 236, 237, 238, 239, 244, 245, 257, 258, 259, 262, 274, 275, 276, 282, 296, 297, 312, 331, 343, 344, 376, 401
Vakit Çok Geç, 94, 119, 185, 186, 196, 197, 200, 227, 228, 235, 256, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 321, 322, 328, 331, 344, 364, 365, 366, 369, 370, 371, 372, 375, 383, 384, 385, 397, 401
Vandallar, 4
Varna, 7
Vikingler, 4
Vize, 7
Yaşamım Ve Şiirim Üzerine Birkaç Söz, 120
Yeni Hayat, 388
Yeniköy, 181
Yer Yeşil Gök Mavi Kalsın, 35, 124, 125, 401
Yörük, 7
Yörükler, 5
Yunus Emre, 273
Ziya Gökalp, 273
151 Şehit Öğretmeni Düşünüyorum, 120, 369
21. Yüzyıl Merhaba!, 120
93 Harbi, 6